

СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЛУГОВА Марина Сергіївна

УДК 330.322(477)(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

Активізація інвестиційної діяльності в регіоні

08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка»

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

М. С. Лугова

Науковий керівник

Цимбалюк Ірина Олександрівна, к.е.н., доцент

Луцьк–2018

АНОТАЦІЯ

Лугова М. С. Активізація інвестиційної діяльності в регіоні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2018.

У дисертації виконано теоретичне узагальнення та запропоновано нові наукові підходи до виконання актуального науково-практичного завдання, яке полягає в поглибленні теоретико-методичних і практичних засад організаційно-економічного забезпечення активізації інвестиційної діяльності в регіоні за умов європейської інтеграції.

У роботі розкрито генезис теорії про інвестиційну діяльність у регіоні, удосконалено концептуальні засади її активізації, розкрито методичні підходи до інвестиційної діяльності. Узагальнення наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених дало підставу визначити інвестиції як економічні ресурси, що вкладаються в різні сфери господарської діяльності з метою її подальшого розвитку та досягнення соціальних, економічних, екологічних результатів від їх залучення.

Аналіз наукових поглядів на інвестиційну діяльність уможливив виокремлення витратного, ресурсного та результативного (ефективного) підходів до трактування її сутності. Виявлено, що в процесі їх еволюції відбулася зміна акцентів від кількісних показників очікуваних результатів реалізації інвестиційної діяльності до якісних характеристик вкладення економічних ресурсів у пріоритетні сфери задля отримання не лише прибутку, а й досягнення інших позитивних ефектів. Визначено види інвестиційної діяльності за територіальною ознакою, спрямованістю інвестиційних потоків, тривалістю інвестиційних проектів, рівнем ризиковості, сферами, суб'єктами й об'єктами її реалізації.

Доведено, що інвестиційна діяльність є джерелом та основною передумовою сталого розвитку країни і її регіонів. Залежно від спрямування

інвестицій пропонуємо виділяти інвестиційну діяльність у соціальній, економічній та екологічній сферах. Вона може реалізовуватися на різних рівнях: держави й міжнародних угруповань, регіону, суб'єктів господарювання.

Інвестиційну діяльність у регіоні визначено як цілеспрямований комплекс дій та заходів щодо залучення інвестицій у різні сфери господарювання із врахуванням особливостей регіонального розвитку задля досягнення соціальної, економічної й екологічної ефективності від її реалізації. Ключовим аспектом отримання позитивних ефектів від інвестиційної діяльності в регіоні є її активізація. Вона являє собою цілеспрямований вплив на процеси інвестування задля досягнення оптимального розподілу обмежених інвестиційних ресурсів і збільшення кількісних та якісних показників їх залучення. Результатом активізації інвестиційної діяльності в регіоні визначено отримання синергетичного ефекту від інвестування в соціальну, економічну та екологічну сфери регіону й досягнення перспектив сталого розвитку.

Вивчення наявних методичних підходів до діагностики інвестиційної діяльності в регіоні дало змогу виявити певні розбіжності, що свідчить про потребу їх удосконалення. У роботі запропоновано методику діагностики інвестиційної діяльності в регіоні. Вона охоплює послідовну реалізацію таких її етапів, як визначення особливостей інвестиційної діяльності в країні та її регіонах; аналіз сфер залучення інвестицій; оцінка ефективності інвестиційної діяльності й достатності інвестицій у регіоні; моделювання та розробка рекомендацій щодо формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

У дисертаційній роботі визначено особливості інвестиційної діяльності в Україні і її регіонах, проаналізовано сфери залучення інвестицій та здійснено оцінку ефективності інвестиційної діяльності й достатності інвестицій у регіонах. За результатами оцінки інвестиційної діяльності щодо обсягів залучених в Україну капітальних інвестицій протягом 2010–2017 рр. виокремлено такі періоди: 2010–2012 рр. – докризовий, підвищення інвестиційної активності; 2013–2015 рр. – економічної кризи, скорочення

інвестиційної діяльності; 2016–2017 рр. – післякризове пожвавлення, незначне зростання реального обсягу капітальних інвестицій.

Виявлено, що в усіх регіонах України реальний обсяг залучених капітальних інвестицій у 2012 р. був суттєво вищим, порівняно з 2013–2017 рр., що засвідчує згортання інвестиційної діяльності. Основним джерелом фінансування капітальних інвестицій в Україні є власні кошти підприємств та організацій, частка яких зростала на тлі скорочення питомої ваги інвестицій, фінансованих за рахунок кредитів банків й інших позик (із 15,2 % у 2011 р. до 6,6 % у 2017 р.), що доводить залежність інвестиційної активності в країні від стабільності економічної ситуації. Питома вага капітальних інвестицій із державного та місцевого бюджетів у їх структурі за джерелами фінансування становила 12,7 % у 2017 р. Висока частка бюджетного фінансування інвестицій характерна для регіонів із низьким рівнем інвестиційної активності. З огляду на несприятливий інвестиційний клімат практично відсутнє іноземне інвестування, питома вага якого зменшилась із 2,1 % у 2010 р. до 1,4 % у 2017-му. Простежено суттєву регіональну диспропорцію за обсягом капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу.

Згідно з проведеним аналізом найпривабливішими для інвестиційної діяльності в регіонах України є промисловість, сільське господарство та будівництво. Інвестування в ці сфери діяльності зумовлене можливістю отримання більшого економічного ефекту, порівняно з іншими. Аналіз залучення інвестицій засвідчив переважання їх частки в матеріальному виробництві у зіставленні із соціальною та екологічною сферами, різниця між якими особливо відчутна в період економічної нестабільності.

Доведено, що під час проведення кількісної оцінки інвестиційної діяльності розділяти соціальну й економічну ефективність від її реалізації недоцільно, адже саме їх поєднання дає змогу отримати синергетичний ефект від освоєння інвестицій. Максимальний ефект синергії досягається взаємозв'язком результативності суспільного виробництва та підвищення рівня задоволення суспільних потреб.

Удосконалено методику оцінки ефективності інвестиційної діяльності в соціально-економічній і екологічній сферах, реалізовувати яку запропоновано за розробленими дисертантом показниками. За результатами проведеної оцінки визначено, що відносно високий рівень соціально-економічної ефективності інвестиційної діяльності спостерігався в Харківській (2,67 %), Полтавській (2,45 %), Житомирській (2,35 %) областях. Щодо екологічної ефективності, то в більшості регіонів України отримано від'ємний показник, що свідчить про критичний стан інвестиційної діяльності в екологічній сфері. Розрахунки підтверджують, що нестача інвестицій у соціальну сферу та навколишнє природне середовище призводить до зниження якості життя населення й погіршення екологічної ситуації в країні. На основі цього запропоновано визначення достатності інвестицій, залучених у соціально-економічну та екологічну сфери регіону.

Достатність інвестицій у регіоні розраховано за формулою, оберненою до показника ефективності. На підтвердження достовірності розрахунків достатності інвестицій запропоновано використовувати методику DEA-аналізу функціонування складних систем. Позитивним є зростання показника достатності інвестицій. За результатами DEA-аналізу здійснено рейтингування регіонів щодо достатності соціально-економічних та екологічних інвестицій. Виокремлено групи регіонів із критичним обсягом залучених інвестицій, недостатнім, відносно достатнім. За умовний еталон обрано Київську область, яка характеризується найвищими в Україні показниками достатності соціально-економічних й екологічних інвестицій. На основі проведених розрахунків запропоновано відсоток збільшення соціально-економічних та екологічних інвестицій для кожного регіону України.

У дисертаційній роботі розкрито механізм активізації інвестиційної діяльності в регіонах України із врахуванням досвіду країн Європейського Союзу, виконано моделювання цього процесу, розроблено рекомендації щодо формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Виявлено, що регіональна політика Європейського Союзу спрямована на формування оптимальної інвестиційної структури для досягнення цілей

Стратегії розумного, сталого та всеохоплюючого зростання «Європа 2020», згідно з якою інвестиції розглядаються не лише як джерело надходження капіталу, але і як дієвий засіб сприяння сталому розвитку. На основі вивчення досвіду країн Європейського Союзу розроблено механізм активізації інвестиційної діяльності в регіонах України, запровадження якого сприятиме імплементації Угоди про асоціацію між Україною і ЄС. Він являє собою сукупність методів та інструментів цілеспрямованого впливу на інвестиційну діяльність у регіоні задля збільшення кількісних і якісних показників залучення інвестицій, досягнення оптимального їх розподілу та спрямування в пріоритетні сфери.

Проведено порівняльний аналіз регіонів України за індексом сприятливості середовища інвестиційної діяльності в регіоні для її активізації, який обчислено з урахуванням таких факторів, як економічний розвиток, демографічна ситуація, ринок праці, підприємницька діяльність, будівництво, транспорт та зв'язок, зовнішня й внутрішня торгівля, освіта, наука, інновації.

Інтегральний показник сприятливості середовища інвестиційної діяльності регіону для її активізації обчислено за формулою середньої арифметичної зваженої, що дало можливість урахувати відмінність щодо кількості факторів, котрі становлять окрему групу. За інтегральним показником визначено диференціацію середовища інвестиційної діяльності для її активізації в регіонах України. Для оцінки впливу показників середовища інвестиційної діяльності на інвестиційну активність у регіоні побудовано регресійну модель. Результати дослідження свідчать, що перспективними сферами залучення інвестицій в Україні є оптова торгівля та житлове будівництво, стимулювання розвитку яких сприяє зростанню кількісних показників інвестування. Поряд із цими факторами виявлено вагомий вплив процесів урбанізації на активізацію інвестиційної діяльності в регіонах України.

За результатами проведеного DEA-аналізу задля визначення оптимального розподілу обмежених інвестиційних ресурсів між соціально-економічною та екологічною сферами, пріоритетність залучення інвестицій у які зумовлена цілями сталого розвитку, побудовано матрицю стратегічних перспектив

активізації інвестиційної діяльності в регіонах України. Переведення результатів групування регіонів за рівнем достатності інвестицій у бінарну систему оцінювання дає можливість відобразити специфіку кожного сегмента матриці й урахувати її під час формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Розроблено рекомендації щодо формування стратегії активізації інвестиційної діяльності. Зважаючи на рівень достатності соціально-економічних та екологічних інвестицій, це реалізовано на прикладі Волинської області, яка має, за результатами попередніх розрахунків, відносно середній рівень інвестиційної діяльності й розвиток якої відбувається під впливом євроінтеграційного фактора у зв'язку зі спільним кордоном регіону з Республікою Польща – членом Європейського Союзу. Серед напрямів активізації інвестиційної діяльності у Волинській області запропоновано визначення пріоритетних і перспективних сфер інвестування, створення Агентства з підтримки та обслуговування інвестицій, формування інвестиційного фонду, розробку й упровадження регіональної програми дуальної освіти. Перспективними сферами інвестування у Волинській області є оптова торгівля, житлове будівництво, агропромисловий комплекс, видобування й переробка корисних копалин, лісозаготівля та глибока деревообробка, вирощування й переробка продукції лісів, логістика. Пріоритетними щодо активізації інвестиційної діяльності в регіоні визначено енергетику та навколишнє природне середовище, туристично-рекреаційний комплекс, охорону здоров'я, освіту, науку, інновації, культуру. Рекомендації, запропоновані для активізації інвестиційного забезпечення сталого розвитку Волинської області, можуть бути використані для інших регіонів України з урахуванням специфіки їх розвитку.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, активізація інвестиційної діяльності, ефективність інвестиційної діяльності, європейська інтеграція.

SUMMARY

Lugova M. S. Investment Activity Intensification in the Region. – Qualifying scientific work on the rights of manuscript.

Thesis for obtaining the scientific degree of PhD in Economic Sciences, specialty 08.00.05 “Development of Productive Forces and Regional Economy”. – Lesya Ukrainka Eastern European National University, Lutsk, 2018.

The theoretical synthesis was made and new scientific approaches to the implementation of the actual scientific and practical task, which is to deepen theoretical, methodological and practical principles of organizational and economic provision of investment activity intensification in the region in the conditions of European integration, was proposed in the thesis.

The thesis reveals the genesis of investment activity theory in the region. The conceptual approach to the investment activity intensification in the region has been improved, methodical approaches to investment activity were disclosed. The generalization of scientific researches of native and foreign scientists has made it possible to define investments as economic resources, which are invested in various spheres of economic activity with the view of its further development and achievement of social, economic, and ecological results from their involvement.

The analysis of scientific views on investment activity made it possible to distinguish cost, resource and effective approaches to the interpretation of its essence. It was revealed that in the course of their evolution there was a change in emphasis from the quantitative indicators of the expected results of the investment activity implementation to the qualitative characteristics of the investment of economic resources in the priority fields in order to receive not only profits, but also the achievement of other positive effects. The types of investment activity according to the territorial character, orientation of investment flows, duration of investment projects, level of risks, spheres, subjects and objects of its realization are determined. It is proved that investment activity is a source and the main prerequisite for sustainable development of the country and its regions. Depending on the direction of investments we propose to allocate investment activity in the social, economic and

environmental spheres. It can be implemented at different levels: the state and international groups, the region, business entities.

Investment activity in the region is defined as a targeted set of actions and measures for investments attraction in various spheres taking into account the peculiarities of regional development in order to achieve social, economic and environmental efficiency from its implementation. A key aspect of obtaining positive effects from investment activity in the region is its intensification. It is determined that investment activity intensification in the region is a purposeful influence on investment processes in order to achieve optimal distribution of limited investment resources and increase quantitative and qualitative indicators of their attraction. The result of the intensification of investment activity in the region is the acquisition of a synergistic effect from investing in the social, economic and environmental spheres of the region and achieving the prospects for sustainable development.

The study of existing methodological approaches in the investment activity diagnostics in the region has allowed to identify some differences, which indicates the need for their improvement. The methodology of investment activity diagnostics in the region is proposed. It includes the consistent implementation of the following stages: definition of the features of investment activity in the country and its regions; analysis of areas of investment attraction; estimation of investment activity efficiency and investment adequacy in the region; modeling and developing recommendations for the strategy for activating investment activity in the region formation.

The features of investment activity in Ukraine and its regions with the use of absolute and relative indicators are determined. The analysis of the areas of investment attraction has been conducted and the priority areas of activation of investment activity in the region were determined.

According to the results of investment activity assessment regarding volumes of capital investments attracted to Ukraine during 2010-2017, the following periods were selected: 2010-2012 - pre-crisis, increase of investment activity; 2013-2015 -

economic crisis, reduction of investment activity; 2016-2017 - post-crisis recovery, insignificant growth in the real volume of capital investment.

It was found that in all regions of Ukraine, the real volume of attracted capital investments in 2012 was significantly higher compared to 2013-2017, which confirms the closing of investment activity. The main source of financing of capital investments in Ukraine is the own funds of enterprises and organizations, the share of which grew on the background of a reduction in the share of investments financed by bank loans and other loans (from 15.2% in 2011 to 6.6% in 2017), which proves the dependence of investment activity in the country on the stability of the economic situation. The share of capital investments from the state and local budgets in the financing sources structure amounted to 12.7% in 2017. The high share of budget financing of investments is characteristic for regions with a low level of investment activity. Given the unfavorable investment climate, foreign investment is virtually non-existent, its share declined from 2.1% in 2010 to 1.4% in 2017. Significant regional imbalance in terms of capital investments per person has been traced.

The most attractive areas for investment activity in the regions of Ukraine are industry, agriculture and construction. Investing in the specified areas of activity is conditioned by the possibility of obtaining a greater economic effect in comparison with others. An analysis of the areas of investment attraction showed the predominance of their share in material production compared with the social and environmental spheres, the difference between which is particularly aggravated during the period of economic instability.

It is proved that when carrying out a quantitative assessment of investment activity division of social and economic efficiency from its implementation is inappropriate, because it is their combination that allows to obtain a synergistic effect from the investment assignment. The maximum synergy effect is achieved through the interconnection of the effectiveness of social production and increasing the level of satisfaction of social needs.

An estimation of efficiency of investment activity in the socio-economic and ecological spheres is conducted on the proposed methodology. According to the results of the conducted evaluation, it was determined that the relatively high level of social and economic efficiency of investment activity was observed in Kharkiv (2.67%), Poltava (2.45%), Zhytomyr (2.35%) regions. Regarding environmental efficiency, in most regions of Ukraine, a negative indicator has been received, indicating the critical state of investment activity in the environmental sphere. The calculations confirm that the lack of investments in the social sphere and the environment leads to a decrease in the quality of life of the population and a deterioration of the ecological situation in the country. On the basis of this, the definition of the adequacy of investments involved in the socio-economic and environmental spheres of the region is proposed.

The sufficiency of investments in the region is calculated by the formula, inverse to the efficiency indicator. In support of the reliability of calculations of investment sufficiency it is proposed to use the method of DEA. The growth of the indicator of investment sufficiency is positive feature. According to the results of the DEA, the rating of the regions regarding the sufficiency of socio-economic and environmental investments has been made. According to the results of the DEA, the ranking of the regions was carried out on the basis of the socio-economic and environmental investment sufficient.

The Kyiv region, which is characterized by the highest indicators of sufficiency of socio-economic and ecological investments in Ukraine, is selected as the reference standard. On the basis of the calculations, the percentage of increase of socio-economic and environmental investments for each region of Ukraine was proposed.

It is revealed that the European Union's regional policy is aimed at creating the optimal investment structure for the achievement of the goals of the Europe 2020 smart, sustainable and inclusive growth strategy, according to which investments are considered not only as a source of capital inflows but also as an effective means of promoting sustainable development. Based on the experience of the European Union,

a mechanism for activating investment activity in the regions of Ukraine has been developed. It represents a set of methods and tools of targeted influence on investment activity in the region in order to increase quantitative and qualitative indicators of investment attraction in the region, to achieve their optimal distribution and directing to priority areas.

A comparative analysis of the regions of Ukraine according to the index of the favorable environment of investment activity in the region for its activation has been carried out, which is calculated taking into account such factors as economic development, demographic situation, labor market, entrepreneurial activity, construction, transport and communication, external and internal trade, education, science, innovation.

Scientific and practical approaches to modeling the process of activation of investment activity in the region are proposed. Promising spheres of investment attraction in Ukraine are wholesale trade and housing construction, stimulation of which contributes to the growth of quantitative indicators of investment. Along with these factors, the significant influence of urbanization processes on the intensification of investment activity in the regions of Ukraine was revealed.

According to the results of the DEA-analysis, in order to determine the optimal distribution of limited investment resources between the socio-economic and environmental spheres, the matrix of strategic prospects for activating investment activity in the regions of Ukraine is developed.

The recommendations for the strategy of activation of investment activity in the region formation are substantiated. Taking into account the level of sufficiency of socio-economic and environmental investments, this is realized on the example of the Volyn oblast, which, according to preliminary calculations, has a relatively average level of investment activity and the development of which is under the influence of the European integration factor in connection with the common border of the region with the Republic of Poland - a member of the European Union. Among the areas of investment activity intensification in the Volyn region, it was proposed: to identify

priority and perspective spheres of investment attraction, to create the Agency for support and investment services, to form an investment fund, to develop and to implement regional program of dual education. Promising spheres of investment attraction in the Volyn region are: wholesale trade, housing construction, agricultural complex, mining and mineral processing, logging and deep timber processing, forest farming, logistics. Priority spheres of investment activity intensification in the region are: energy and the environment, tourism and recreation complex, health care, education, science, innovations, culture.

Key words: investment, investment activity, investment activity intensification, investment activity efficiency, European integration.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Лугова М. С. Міжрегіональна інтеграція як чинник активізації інвестиційної діяльності в регіоні. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Міжнародні відносини*. 2013. № 9 (258). С. 13–18 [фахове видання]. (0,5 друк. арк.).
2. Лугова М. С. Розвиток ринку іноземних інвестицій України в контексті поглиблення співпраці з Європейським Союзом. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2013. Вип. 2 (39). Ч. 2. С. 200–205 [фахове видання]. (0,44 друк. арк.).
3. Лугова М. С. Напрями вдосконалення державної інвестиційної політики в контексті сталого розвитку. *Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції*. 2013. Вип. XIX (№ 2). С. 66–74 [фахове видання]. (0,37 друк. арк.).
4. Лугова М. С. Роль держави в організації і розвитку інвестиційних процесів у транскордонному просторі. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2013. Вип. 4. С. 148–154 [фахове видання]. (0,43 друк. арк.).
5. Лугова М. С. Міжрегіональна інтеграція як чинник активізації інвестиційної співпраці України з країнами СНД. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 113(2). С. 241–247 [фахове видання]. (0,59 друк. арк.).
6. Luhova M. Selected types of investments enabling development of bioeconomy in the region. *Economic and Regional Studies*. 2015. Vol. 8, No. 3. P. 100–110 [AGRO, AgEcon Search, BazEkon, Index Copernicus; Polish Ministry of Science and Higher Education]. (0,73 друк. арк.).
7. Лугова М. С., Цимбалюк І. О. Пріоритети активізації інвестиційної діяльності в регіонах України. *Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки*. 2017. № 3. Ч. 2. С. 21–31 [фахове видання, Index Copernicus].

Особисто здобувачем визначено пріоритетні напрями активізації інвестиційної діяльності в регіоні. (0,78 друк. арк., особисто дисертанта – 0,5 друк. арк.).

8. Luhova M. Regional features of foreign investment on the example of the Volyn region. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 14. Вип. 2. С. 99–105 [фахове видання, *Index Copernicus*]. (0,65 друк. арк.).

9. Лугова М. С., Цимбалюк І. О. Стан та перспективи активізації інвестиційної діяльності в Україні та її регіонах. *Облік, економіка, менеджмент: наукові нотатки*. 2018. Вип. 2 (18). С. 125–134 [РІНЦ]. Особисто здобувачем здійснено оцінку регіонального розподілу інвестицій, виділено групи регіонів за рівнем розвитку інвестиційної діяльності. (0,4 друк. арк., особисто дисертанта – 0,25 друк. арк.).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Лугова М. С. Проблеми розвитку ринку іноземних інвестицій України в умовах євроінтеграції. *Перспективи розвитку економіки в ринкових умовах: матеріали II-ї всеукр. наук.-практ. конф. 15–16 берез. 2013 р.* Мукачєво: Мукачівський держ. ун-т, 2013. С. 208–210. (0,12 друк. арк.).

11. Лугова М. С., Павліха Н. В. Особливості розвитку ринку іноземних інвестицій України. *Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика: матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. конф. 29–30 трав. 2013 р.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. С. 144–146. *Особисто здобувачем визначено тенденції розвитку ринку іноземних інвестицій. (0,15 друк. арк., особисто дисертанта – 0,1 друк. арк.).*

12. Лугова М. С. Венчурне інвестування інноваційної діяльності України. *Науковий парк та інноваційна інфраструктура університету як основа розвитку освіти та науки: зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф. 4–5 жовт. 2013 р.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. С. 123–124. (0,14 друк. арк.).

13. Лугова М. С. Інтеграція України у міжнародний інвестиційний простір. *Інтеграційні пріоритети України в сучасному геоекономічному просторі:*

матеріали наук.-практ. конф. 4–5 жовт. 2013 р. Сімферополь: Таврійський нац. ун-т ім. В. І. Вернадського, 2013. С. 52–55. (0,18 друк. арк.).

14. Luhova M., Pavlikha N. Investment climate in Ukraine: ways to improve. *Ecological and Economic Problems of International Trade and Investments: Materials of the Second International Scientific Conference*, Lviv, Ukraine. October 22–23, 2013. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv, 2013. Part I. P. 49–50. *Особисто здобувачем виділено напрями покращення інвестиційного клімату України.* (0,04 друк. арк., особисто дисертанта – 0,02 друк. арк.).

15. Лугова М. С. Інвестиційна політика як фактор розвитку ринку іноземних інвестицій. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. студентів і аспірантів.* 14–15 трав. 2014 р. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. Т. 2. С. 109–111. (0,13 друк. арк.).

16. Лугова М. С. Іноземні інвестиції в економічному розвитку України та її регіонів. *Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин: фінансові стратегії та інституційні системи міжнародного співробітництва: зб. тез доп. V Наук. конф. студентів та молодих вчених.* 6 листоп. 2014 р. Тернопіль, 2014. С. 109–112. (0,21 друк. арк.).

17. Лугова М. С. Інвестиційна привабливість України як спосіб підвищення конкурентоспроможності країни. *Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф.* 27 берез. 2014 р. Черкаси: Черкас. держ. технолог. ун-т, 2014. С. 100–102. (0,14 друк. арк.).

18. Лугова М. С. Особливості іноземного інвестування в регіонах України. *Глобалізаційні та євроінтеграційні процеси в розвитку національних економік: матеріали II міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф.* 29 квіт. 2015 р. Львів: ЛКА, 2015. С. 165–168. (0,18 друк. арк.).

19. Лугова М. С., Павліха Н. В. Інвестиційне співробітництво як економічний детермінант активізації сталого просторового розвитку регіону. *Сучасні економічні, соціальні та екологічні детермінанти активізації розвитку*

країни та її регіонів: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 28–29 квіт. 2017 р. Ужгород, 2017. С. 32–34. *Особисто здобувачем визначено роль інвестиційної діяльності як фактора сталого розвитку регіону. (0,19 друк. арк., особисто дисертанта – 0,12 друк. арк.).*

20. Лугова М. С., Сидорук М. В. Управління проектами транскордонного співробітництва як чинник інвестиційного забезпечення регіону. *Сучасні тренди підготовки фахівців з управління проектами та програмами: матеріали підсумкової наук.-практ. конф. 23 квіт. 2018 р. Луцьк, 2018. С. 186–190. Особисто здобувачем виділено джерела інвестиційного забезпечення управління проектами транскордонного співробітництва. (0,25 друк. арк., особисто дисертанта – 0,18 друк. арк.).*

21. Лугова М. С. Активізація інвестиційної діяльності як визначальний фактор розвитку регіону. *Сучасні тренди міжнародних економічних відносин & Управління проектами Європейського Союзу: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 20–22 верес. 2018 р. Луцьк, 2018. С. 134–137. (0,14 друк. арк.).*

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

22. Лугова М. С., Павліха Н. В. Реформування інвестиційної політики у контексті європейської інтеграції. *Європейська інтеграція: досвід Польщі та України: кол. моногр./за заг. ред. Н. В. Павліхи. Wydawca: Zarząd Regionu Środkowowschodniego NSZZ «Solidarność». Druk: Drukarnia Kolor Lublin, 2013. С. 112–117/ Особисто здобувачем здійснено аналіз особливостей інвестиційної політики України. (0,48 друк. арк., особисто дисертанта – 0,31 друк. арк.).*

23. Лугова М. С., Павліха Н. В. Особливості транскордонного інвестиційного співробітництва України та Польщі. *Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи. Луцьк: РВВ «Вежа» ВНУ ім. Лесі Українки, 2013. Т. 2. С. 71–75. Особисто здобувачем досліджено особливості інвестиційної діяльності Волинської області. (0,47 друк. арк., особисто дисертанта – 0,29 друк. арк.).*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	19
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ.....	27
1.1. Генезис теорії про інвестиційну діяльність у регіоні.....	27
1.2. Концептуальні засади активізації інвестиційної діяльності в регіоні.....	45
1.3. Методичні підходи до діагностики інвестиційної діяльності в регіоні...	60
Висновки до розділу 1.....	74
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ.....	77
2.1. Особливості інвестиційної діяльності в Україні та її регіонах.....	77
2.2. Аналіз інвестицій за видами економічної діяльності та визначення пріоритетних сфер їх залучення.....	102
2.3. Оцінка ефективності інвестиційної діяльності та достатності інвестицій у регіонах.....	123
Висновки до розділу 2.....	142
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	145
3.1. Механізм активізації інвестиційної діяльності в регіонах України із врахуванням досвіду країн Європейського Союзу.....	145
3.2. Моделювання процесу активізації інвестиційної діяльності в регіоні.....	159
3.3. Рекомендації до формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіоні (на прикладі Волинської області).....	173
Висновки до розділу 3.....	190
ВИСНОВКИ.....	193
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	197
ДОДАТКИ.....	220

ВСТУП

Актуальність теми. У контексті реалізації стратегії сталого розвитку «Україна-2020» за умов дефіциту інвестиційних ресурсів конструктивних змін потребує механізм активізації інвестиційної діяльності в країні та її регіонах. Принципового значення набувають формування оптимальної структури розподілу інвестицій і їх залучення в різні сфери, що орієнтоване не лише на отримання економічних вигод, але й на задоволення суспільно важливих потреб соціально-економічного розвитку та підвищення рівня екологічної безпеки.

Теоретико-методичні й практичні аспекти активізації інвестиційної діяльності в умовах європейського вектора розвитку потребують перегляду концептуальних засад та розробки механізму цілеспрямованого впливу на неї задля досягнення оптимального розподілу обмежених інвестиційних ресурсів у регіонах України із врахуванням їхніх особливостей.

Фундаментальні аспекти дослідження процесів інвестиційної діяльності задля перспектив сталого розвитку широко представлено в працях українських і зарубіжних учених, а саме: Ю. Барського, П. Беленького, І. Бланка, М. Бутко, М. Вознюка, М. Гітмана, Б. Губського, М. Долішнього, О. Другова, Е. Забарної, С. Іщук, М. Карліна, В. Кравціва, Т. Майорової, М. Мельник, Н. Павліхи, В. Павлова, А. Пересади, Д. Стеченка, В. Ушакова, І. Цимбалюк та ін. Проте залишаються недостатньо обґрунтованими організаційно-економічні засади її активізації в регіонах в умовах європейської інтеграції. Наведені положення засвідчують актуальність, наукову й практичну цінність дисертаційної роботи, основні цілі та завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Основні результати дисертаційної роботи отримано в процесі безпосередньої участі здобувача в науково-дослідній діяльності кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, зокрема науково-дослідної роботи «Трансформація зовнішньоекономічної діяльності України в умовах реалізації

європейського вибору», а також у межах виконання держбюджетних тем: «Єврорегіон “Буг”: передумови та стратегічні пріоритети сталого просторового розвитку» (державний реєстраційний номер 0109U000580), де дисертантом розкрито сутність і значення активізації інвестиційної діяльності; «Єврорегіон “Буг”: ринкова трансформація в умовах міжрегіональної інтеграції» (державний реєстраційний номер 0111U002147), у межах якої визначено особливості формування інвестиційної діяльності України та сучасні підходи до її організаційно-економічного забезпечення; «Інноваційні форми активізації бізнесу в умовах європейської інтеграції» (державний реєстраційний номер 0115U002350), де здобувачем обґрунтовано необхідність активізації інвестиційної діяльності регіонів; «Регіональні ринки в умовах європейської інтеграції: механізми конкуренції та конвергенції» (державний реєстраційний номер 0118U001094), у межах якої розкрито стратегічні напрями активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Мета й завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи – обґрунтування теоретико-методичних підходів і розроблення практичних рекомендацій щодо активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Для досягнення зазначеної мети поставлено й виконано такі завдання:

- дослідити генезис теорії про інвестиційну діяльність у регіоні;
- удосконалити концептуальні засади активізації інвестиційної діяльності в регіоні;
- розкрити методичні підходи до діагностики інвестиційної діяльності в регіоні;
- визначити особливості інвестиційної діяльності в Україні та її регіонах;
- проаналізувати сфери залучення інвестицій;
- виконати оцінку ефективності інвестиційної діяльності й достатності інвестицій у регіонах;
- розробити механізм активізації інвестиційної діяльності в регіонах України із врахуванням досвіду країн Європейського Союзу;

- здійснити моделювання процесу активізації інвестиційної діяльності в регіоні;

- обґрунтувати рекомендації щодо формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Об'єкт дослідження – процеси активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні засади активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Методи дослідження. Методологічні засади дослідження інвестиційної діяльності в регіоні ґрунтуються на фундаментальних положеннях економічної теорії, розвитку продуктивних сил і регіональної економіки, інвестицій, європейської інтеграції тощо. Розроблення теоретико-методичних та прикладних засад інвестування реалізовано на основі системного підходу, який дав змогу комплексно розглянути механізм активізації інвестиційної діяльності як систему взаємопов'язаних і взаємодіючих принципів, методів, інструментів, суб'єктів й об'єктів інвестиційного процесу в регіоні.

У процесі дослідження застосовано загальноприйняті в економічній науці методи: історико-логічний, монографічний, ретроспективного аналізу – для визначення генезису теорії про інвестиційну діяльність (п. 1.1); системно-структурний та абстрактно-логічний – для вдосконалення концептуальних засад активізації інвестиційної діяльності в регіоні (п. 1.2); структурно-логічний, статистичного групування, узагальнення – для розробки методичних підходів до аналізу інвестиційної діяльності в регіоні (п. 1.3); економіко-статистичний, графічний, моделювання, DEA-аналізу – для діагностики інвестиційної діяльності в регіонах України (п. 2.1; 2.2; 2.3; 3.1); структурно-логічного аналізу та синтезу, порівняльного аналізу – для визначення механізму активізації інвестиційної діяльності в регіонах України із врахуванням досвіду країн Європейського Союзу (п. 3.1); кореляційно-регресійного аналізу, моделювання й рейтингових оцінок – для моделювання процесу активізації інвестиційної діяльності в регіоні (п. 3.2); наукового узагальнення та синтезу,

стратегічного аналізу – для обґрунтування рекомендацій щодо формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіоні (п. 3.3).

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні акти Верховної Ради, Кабінету Міністрів України; офіційні матеріали Державної служби статистики України; статистичні дані Головного управління статистики у Волинській області; інформаційні матеріали, опубліковані в періодичних виданнях; законодавчі й нормативні акти Європейської комісії; наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, у яких висвітлено фундаментальні положення інвестиційної діяльності; електронні ресурси, представлені в мережі Інтернет; результати власних напрацювань здобувача, аналітичні розрахунки тощо.

Наукова новизна одержаних результатів й особистий внесок дисертанта полягають у поглибленні теоретичних засад, обґрунтуванні необхідності та розробленні напрямів активізації інвестиційної діяльності в регіоні в умовах європейської інтеграції.

Основні положення дисертації, що визначають її новизну й винесені на захист, полягають у такому:

удосконалено:

- концептуальне бачення активізації інвестиційної діяльності в регіоні, що, на відміну від наявних, трактує її як цілеспрямований вплив на інвестиційну діяльність і процеси розподілу обмежених інвестиційних ресурсів задля досягнення оптимальної структури залучення інвестицій у регіон та підвищення їх соціально-економічної й екологічної ефективності;

- методику діагностики інвестиційної діяльності в регіоні, що, на відміну від уже відомих, охоплює послідовну реалізацію таких її етапів: визначення особливостей інвестиційної діяльності в країні та її регіонах, аналіз сфер залучення інвестицій, оцінка ефективності такої діяльності й достатності інвестицій у регіоні, моделювання та розробка рекомендацій до формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіоні;

– методику оцінювання ефективності інвестиційної діяльності в регіоні, що, на відміну від інших, передбачає комплексне застосування відносних показників зміни валового регіонального продукту до інвестицій у соціально-економічній сфері та зіставлення зміни обсягу накопичених відходів з інвестиціями, залученими в екологічну сферу регіону;

– механізм активізації інвестиційної діяльності в регіоні, в основу якого, на відміну від наявних, покладено використання досвіду ЄС щодо формування оптимальної структури розподілу й спрямування інвестицій у пріоритетні сфери за допомогою методів та інструментів цілеспрямованого впливу на інвестиційну діяльність у регіоні задля збільшення кількісних і якісних показників її реалізації;

– оцінювання сприятливості середовища інвестиційної діяльності регіону для її активізації, що, на відміну від інших, передбачає відбір, систематизацію, нормування статистичних показників, обрахунків впливу факторів (економічний розвиток; демографічна ситуація; ринок праці; підприємницька діяльність; будівництво; транспорт та зв'язок; зовнішня й внутрішня торгівля; освіта, наука, інновації) і визначення інтегрального індексу сприятливості середовища для активізації інвестиційної діяльності в регіоні;

– підхід до оптимального розподілу обмежених інвестиційних ресурсів, який, на відміну від тих, що існують, передбачає визначення пріоритетності спрямування інвестицій у соціально-економічну та екологічну сфери, на основі побудови матриці стратегічних перспектив активізації інвестиційної діяльності й переведення результатів групування регіонів за рівнем достатності інвестицій у бінарну систему оцінювання, що уможливило врахування специфіки кожного сегмента матриці під час формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіоні;

дістали подальший розвиток:

– наукові засади розкриття сутності інвестиційної діяльності за допомогою виокремлення витратного, ресурсного та результативного (ефективного) підходів до її трактування, що, на відміну від наявних, ураховує

зміну акцентів від кількісних показників очікуваних результатів її реалізації до якісних характеристик вкладення економічних ресурсів у пріоритетні сфери з метою отримання не лише прибутку, а й досягнення інших позитивних ефектів;

- наукові підходи до визначення достатності інвестицій на основі застосування DEA-аналізу для встановлення рівня залучення соціально-економічних й екологічних інвестицій у регіоні, що дає підставу обґрунтувати пропонований відсоток збільшення їх обсягу;

- науково-практичні підходи до моделювання процесу активізації інвестиційної діяльності в регіоні на основі комплексного застосування економетричного інструментарію оцінювання наявності та тісноти зв'язку показників середовища інвестиційної діяльності на інвестиційну активність у регіоні, що уможливорює визначення перспективних сфер залучення інвестицій, стимулювання розвитку яких сприятиме зростанню кількісних показників активізації інвестиційної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів. Практична значимість одержаних результатів полягає в розробці науково-прикладних рекомендацій щодо активізації інвестиційної діяльності в регіоні в умовах європейської інтеграції.

Результати дослідження, методичні й практичні рекомендації, отримані в процесі виконання дисертації, підтверджено довідками про впровадження в роботу органів державного та регіонального управління, місцевого самоврядування: Департаменту економіки та європейської інтеграції Волинської обласної державної адміністрації (№ 901/01-22/2-18 від 29.10.2018 р.); Управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції Рівненської обласної державної адміністрації (№ 06-27/1548/18 від 29.10.2018 р.); відділу інвестиційної політики Департаменту економічної політики Луцької міської ради (№ 21-8/443 від 19.10.2018 р.); Волинського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України (№ 29/1.38-1094 від 23.10.2018 р.), а також Товариства з обмеженою

відповідальністю «Енсол Україна» (№ 58/017 від 17.10.2018 р.); Товариства з обмеженою відповідальністю «ОО ЕАТ ОЇ» (№ 34/18 від 17.10.2018 р.).

Теоретико-методичні положення дисертаційної роботи можуть бути використані для прийняття практичних рішень керівниками й спеціалістами, органами державного та регіонального управління, місцевого самоврядування для опрацювання напрямів активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Результати дисертаційної роботи застосовано в навчальному процесі Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки під час розробки навчально-методичних матеріалів і викладання дисциплін «Основи економічних теорій», «Сучасні проблеми економіки», «Економіка регіонів», «Економіка і зовнішньоекономічні зв'язки України», «Економіка транскордонного співробітництва», а також у керівництві студентськими науково-дослідними роботами (№ 03-28/01/3017 від 29.10.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі положення, висновки та рекомендації, викладені в роботі й винесені на захист, отримані здобувачем одноосібно та відображені в опублікованих працях. Із тих, що виконані у співавторстві, у дисертації використано лише здобутки, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні результати, положення та висновки дослідження обговорено й схвалено на 12 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, серед яких – «Перспективи розвитку економіки в ринкових умовах» (м. Мукачеве, 2013 р.), «Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика» (м. Луцьк, 2013 р.), «Науковий парк та інноваційна інфраструктура університету як основа розвитку освіти та науки» (м. Луцьк, 2013 р.), «Інтеграційні пріоритети України в сучасному геоekonomічному просторі» (м. Сімферополь, 2013 р.), «Екологічні та економічні проблеми міжнародної торгівлі та інвестицій» (м. Львів, 2013 р.), «Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин: фінансові стратегії та інституційні системи міжнародного співробітництва» (м. Тернопіль, 2014 р.),

«Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри» (м. Черкаси, 2014 р.), «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (м. Луцьк, 2014 р.), «Глобалізаційні та євроінтеграційні процеси в розвитку національних економік» (м. Львів, 2015 р.), «Сучасні економічні, соціальні та екологічні детермінанти активізації розвитку країни та її регіонів» (м. Ужгород, 2017 р.), «Сучасні тренди підготовки фахівців з управління проектами та програмами» (м. Луцьк, 2018 р.), «Сучасні тренди міжнародних економічних відносин & Управління проектами Європейського Союзу» (м. Луцьк, 2018 р.).

Публікації. Результати проведених досліджень викладено у 23 опублікованих наукових працях загальним обсягом 7,7 друк. арк., із яких особисто дисертанту належить 6,72 друк. арк.; серед них сім – у фахових наукових виданнях України, дві з яких уключено до міжнародних науково-метричних баз даних; дві – у наукових періодичних виданнях іноземних держав та України, що входять до міжнародних науково-метричних баз даних; чотирнадцять – апробаційного характеру в українських й іноземних збірниках.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний текст дослідження становить 177 сторінок. Робота містить 31 таблицю, 37 рисунків і 24 додатки. Список використаних джерел уключає 206 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ

1.1. Генезис теорії про інвестиційну діяльність у регіоні

Жодна країна світу з ринковою економікою не здатна ефективно розвиватися без залучення інвестицій. Інвестиційна діяльність забезпечує, з одного боку, максимально ефективне використання капіталу в разі його надлишку, а з іншого боку, дозволяє вийти на якісно новий рівень розвитку продуктивних сил у країнах, де відчувається нестача капіталу. Погоджуємося з думкою Е. М. Забарної про те, що сучасний стан економіки України характеризується глибоким спадом інвестиційної активності на всіх рівнях, наслідком чого є все більш прогресуюче старіння виробничого потенціалу [52, с. 62].

Інвестиційна діяльність – джерело та основна передумова сталого розвитку країни і її регіонів [43, 45]. Тому однією з умов успішного розвитку економіки держави та її регіонів у сучасних умовах є дієва політика у сфері залучення інвестицій. Трансформаційні процеси в економіці України зумовлюють переосмислення теоретичних і методологічних підходів до визначення багатьох основоположних категорій ринкової економіки. Змінюються наукові погляди щодо сутності інвестиційної діяльності та категоріального апарату в цій сфері. Поняття «інвестиції» дуже всебічне й багатогранне. Цим пояснюється відсутність його єдиного узагальненого визначення. На різних етапах розвитку економічної науки тлумачення цієї лексеми мало свої особливості. Тому, на нашу думку, доцільно використовувати історичний підхід для характеристики еволюції теорії про інвестиційну діяльність у регіоні.

Інвестиційні теорії пройшли тривалий шлях еволюції – від епохи античності до сучасних неокласичних доктрин міжнародного руху капіталу (рис. 1.1).

Теорії, основні представники		
античність	Плагон, Ксенофонт, Арістотель	До н.е.
меркантилізм	Дж. Ло, Т. Манн, Д. Юм, В. Стаффорд, Г. Скарuffі, Ж. Кольбер, Й. Бехер, Л. Зерендорф	XV – XVI ст.
фізіократизм	Ф. Кене, Ж. Тюрго, М. Рів'єра, Т. Сієнс, Ле Трон	XVI-XVIII ст.
класицизм	А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. Міль, Ж.-Б. Сей, Дж. Лодерлейл, Т. Мальтус, Н. Сеніор	XVIII ст.
марксизм	К. Маркс	XIX-XX ст.
маржиналізм	С. Джевонс, К. Менгер, Є. Бем-Баверк, Ф. фон Візер, Дж. Б. Кларк, Л. Вальрас	XIX-XX ст.
неокласицизм	А. Маршал, Дж. Мід, Е. Денісон, Р. Солоу	XIX ст.
кейнсіанство	Дж. М. Кейнс, Й. Шумпетер	XX ст.
неокейнсіанство	Є. Домар, П. Семюельсон, Е. Хансен, Дрю Хікс	XX ст.
інституціоналізм	М. Портер, Т. Веблен, А. Шпітгофф, Дж. Коммонс, В. Мітчел, Д. Б'юкенен, У. Ростоу	XX ст.
сучасні інвестиційні теорії	М. Познер, Г. Марковіц, Дж. Даннінг, Н. Татаренко, А. Поручник, А. Дука, А. Пересада, І. Бланк, В. Федоренко	Кін. XX – поч. XXI ст.

Рис. 1.1. Генезис інвестиційних теорій

Узагальнено дисертантом на основі [33, 67, 57, 101, 153, 156, 166].

Існують твердження, що виникнення перших основ осмислення природи інвестицій відносять ще до робіт давньогрецьких філософів Платона, Ксенофонта та Арістотеля. Філософи досліджували способи примноження й використання багатства держави, залишаючи механізм його формування на другорядному плані [57, с. 44]. Сучасне поняття інвестицій включало в себе накопичення, отримані від поточного споживання та відкладені для споживання в майбутньому, але вже з більшою вигодою [161, с. 45].

Перший період розвитку теорії інвестиційної діяльності в новій ері припадає на епоху великих географічних відкриттів XV–XVI ст. й зародження інвестиційної теорії меркантилізму. Прототипом сучасних інвестицій, як показують історико-економічні джерела, в XV–XVI ст. були «гроші», «заощадження», «нагромадження», «капітал». Основними представниками цього періоду були Т. Манн, Д. Юм, Дж. Ло, В. Стаффорд, Г. Скарuffі, Ж. Кольбер, Й. Бехер, Л. Зерендорф, та ін. Прибічники меркантилізму ототожнювали багатство нації з грошима, що представлені у формі

дорогоцінних металів, із їхнім притоком у країну з метою підтримки позитивного зовнішньоторговельного балансу.

Меркантилісти вперше обґрунтували необхідність регулювання інвестиційного процесу задля формування інвестиційних ресурсів і їх притоку в країну з-за кордону. Вони вважали, що головним фактором стимулювання інвестиційної активності підприємців виступає збільшення грошових накопичень, за умови одночасного зниження їх вартості [153, с. 57].

Представники школи фізіократів Ф. Кене та Ж. Тюрго, на відміну від меркантилістів, не ототожнювали гроші з капіталом. Ф. Кене в роботі «Загальні принципи економічної політики держави» вперше визначив інвестиції як початкові вкладення або аванси на придбання засобів виробництва у сфері землеробства [161, с. 46].

Основоположник класичної економічної теорії А. Сміт стверджував, що для забезпечення економічного прогресу потрібно максимізувати норму чистих інвестицій [10, с. 49]. Учений проаналізував прямий взаємозв'язок між процесами збільшення капіталу на національному рівні й зростанням багатства нації. Капітал як головна рушійна сила економічного розвитку, за А. Смітом, – це цінності, котрі з допомогою праці дають прибуток або створюють нові блага. Науковець поділяв його на «природний» і «людський капітал» [166, с. 18].

Д. Рікардо продовжував економічну думку А. Сміта, поділяючи його погляди щодо природи інвестицій та капіталу. Він був єдиним із класиків, хто заперечував можливість «примусового заощадження», що передбачало зростання цін, яке призведе до інтенсифікації інвестиційних процесів [166, с. 21]. Д. Рікардо активніше, ніж А. Сміт, поділяв ідеї економічного лібералізму, невтручання держави в економічне життя. На його думку, вільний рух товарів і капіталів автоматично забезпечує зростання багатства й стабільність економіки.

Класичні доктрини отримали свій подальший розвиток у працях «економістів нової хвилі», зокрема Ж.-Б. Сея, Т. Мальтуса, Н. Сеніора, Ф. Бастіа, Д. Мілля та ін. Ці науковці розділяли ідеї, що джерелом інвестицій є заощаджена, неспожита частина національного доходу. Більшість учених

визнавали, що активізацію інвестиційної діяльності може стимулювати держава, проте майже всі вони вважали, що її втручання може призвести до розбалансування ринку інвестицій, впливу національних капіталів.

Слід зауважити, що представники класичної економічної теорії зробили перші спроби сформулювати цілісну модель розвитку інвестиційної діяльності в наближеному до сучасного розуміння вигляді. Вони розмежували поняття грошей і капіталу та обґрунтували роль накопичення капіталу й кредитних грошей в інвестиційній діяльності. Погляди класичної економічної школи заклали засади неокласичного та кейнсіанського аналізу інвестиційних процесів.

Суттєвий внесок у розвиток теорії інвестиційної діяльності зробив Карл Маркс. У відомій праці «Капітал» учений не використовує поняття «інвестиції», але досліджує природу капіталу та його видів, а також акцентує увагу на проблемі формування й розподілу доданої вартості [101]. К. Маркс розглядає капітал як вартість, що приносить додаткову вартість у процесі її кругообігу [57, с. 45].

Класик уперше визначив та описав стадії інвестиційного процесу, які практично в тому самому вигляді використовуються в наш час: інвестування, перетворення інвестицій в приріст капітальної вартості, отримання доходу й прибутку [101]. Інвестиційна модель марксизму включає категорію інноваційної діяльності, що є чинником, котрий протистоїть тиску ринку на виробника, засобом, який сприяє мотивації інвестування [6, с. 245].

Значний внесок у розвиток теорії інвестицій зробили представники маржиналістської школи, а саме: С. Джевонс, К. Менгер, Є. Бем-Баверк, Ф. фон Візер, Дж. Б. Кларк, Л. Вальрас. Маржиналістами окреслено чинники, які впливають на попит і пропозицію інвестиційних ресурсів та товарів; досліджено особливості ціноутворення на інвестиційному ринку. Вони ідентифікували кількісні взаємозалежності між інвестованим капіталом й іншими факторами виробництва [153, с. 59].

Не залишилися осторонь питань інвестування також представники неокласичної економічної школи. Її основоположник А. Маршал у своїй праці «Принципи політичної економії» [103, с. 187] намагався розробити універсальну економічну концепцію, яка б об'єднала класичну та маржинальну школи. Інвестиційна теорія вченого мала на меті визначити мотиви інвестування й поведінки фірми.

Ключова теза теорії Дж. Кейнса полягала у важливості регулювання економічних процесів в країні, а саме створення висхідних макроекономічних умов, ґрунтуючись на формуванні системи залучення інвестицій у національне господарство [67, с. 168]. Тобто, по суті, ця теорія є протекціоністською, оскільки націлена на захист національної економіки від іноземних інвестицій, які, на думку Дж. Кейнса, дестабілізують механізми саморегулювання процесу економічного зростання та стають додатковим фактором ліквідності, а отже, зменшують інвестиційний попит на національний капітал [21].

Учений пропонує таке визначення інвестицій: приріст цінності капітального майна в результаті виробничої діяльності за певний період [67]. Значну роль учений також відводить механізму інвестиційного мультиплікатора. Мультиплікатор – це відношення обсягів доходів до обсягів інвестицій. Саме він є показником темпів зростання доходів, порівняно з інвестиціями [151, с. 167]. Зважаючи на це, питання стимулювання інвестиційної діяльності Дж. Кейнс робить ключовим у теорії інвестицій.

Неокейнсіанці доповнили зазначену вище теорію концепцією акселератора, яка показує, у скільки разів повинні збільшуватися капіталовкладення в результаті конкретних темпів зростання національного доходу, та встановили, що закономірності пожвавлення інвестиційних процесів потрібно розглядати в контексті динамічної, а не статичної, як у Дж. Кейнса, економіки [70].

Важливе наукове та практичне значення в галузі економічної науки й теорії інвестицій інституціоналізму мали дослідження М. Портера, який став автором моделі конкурентоспроможності національної економіки. Згідно з нею

конкурентні переваги тієї чи іншої країни визначаються міжнародною результативністю діяльності національних фірм [135].

Процес глобалізації, який розпочався в другій половині XX ст., став однією з вагомих рис розвитку світової економіки на початку XXI ст. Ключовими властивостями глобалізації світового господарства були збільшення обсягів міжнародної торгівлі та інвестицій, лібералізація руху капіталу, диверсифікація світових фінансових ринків, ринків технологій, зростання ролі транснаціональних корпорацій, посилення світової конкуренції тощо [156, с. 95]. Цей процес зумовив появу низки нових економічних теорій.

Зауважимо, що сучасні теоретичні концепції інвестицій є досить різноманітними й покликані дати відповідь на сучасні виклики економічного розвитку, які породжені, передусім активною глобалізацією та інтернаціоналізацією світової економіки. Вважаємо за потрібне виділити такі сучасні теорії, як теорія технологічного розриву, теорія портфельних інвестицій, теорія монополістичних переваг, теорія інтернаціоналізації й еkleктична теорія (рис. 1.2). Їх розвиток пов'язаний, насамперед, зі зростанням кількості транснаціональних корпорацій та об'ємом прямих іноземних інвестицій, котрі є рушійною силою розвитку економіки.

Основним положенням теорії технологічного розриву М. Познера виступає теза про те, що технологічні переваги країни зумовлюють її переваги на ринку зовнішньої торгівлі й в обсягах інвестицій зокрема. Держава-інноватор володіє тимчасовими перевагами в обсягах залучення інвестиційних ресурсів у перспективні галузі та виробництва. Недоліком цієї теорії є те, що вона не враховує свідомого обмеження доступу до нових технологій із боку їхнього власника.

Теорія портфельних інвестицій Г. М. Марковіца ґрунтується на математичній моделі формування оптимального портфеля інвестицій. Суть цієї моделі полягає в пошуку такого портфеля інвестицій, який би забезпечував найнижчий рівень ризику для заданого виду дохідності або максимізував очікуваний дохід при вказаному рівні ризику [58, с. 78].

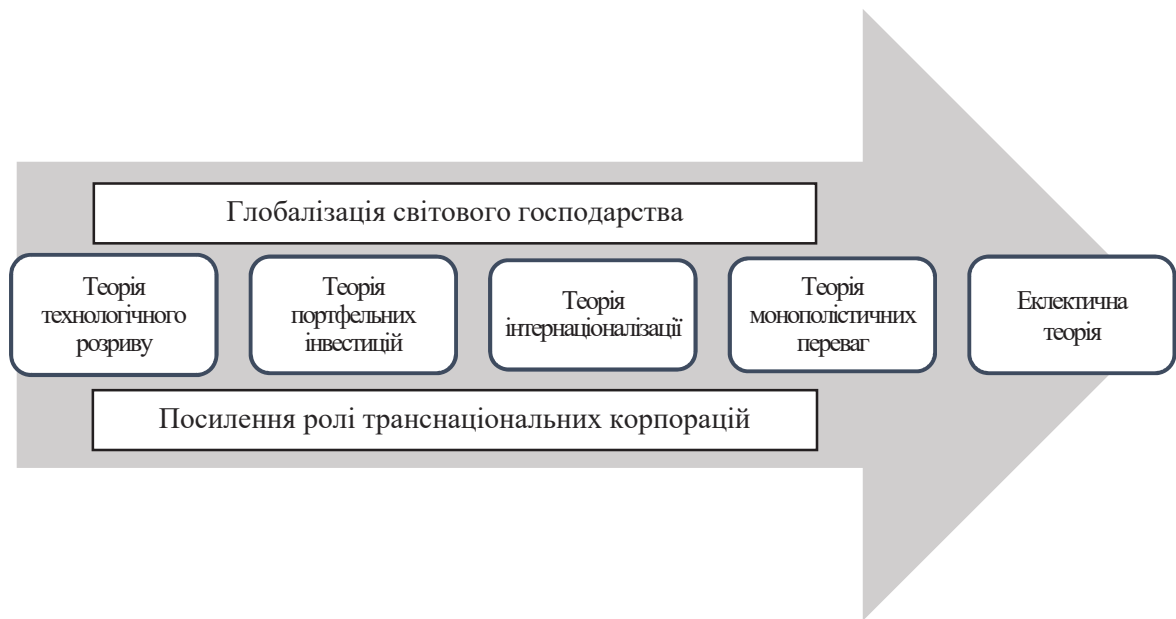

Рис. 1.2. Сучасні інвестиційні теорії

Побудовано дисертантом на основі [96, 99, 149].

Зауважимо, що модель портфельних інвестицій пропонує різний набір портфелів, при цьому не визначаючи одного найефективнішого, за якого співвідношення доходу й ризику було б оптимальним.

Основна ідея теорії інтернаціоналізації – подолання недосконалості ринку за допомогою формування власного внутрішнього ринку товарів і послуг. Для створення внутрішньофірмових ринків здійснюються прямі інвестиції, які виступають альтернативою експорту чи ліцензуванню [147, с. 98]. Прибічники цієї концепції стверджують, що ТНК збільшують свій прибуток, обмежуючи конкуренцію.

Теоретики монополістичних переваг стверджують, що асиметричний розвиток ринку, його недоліки дають можливість ТНК досягнути монопольного становища на іноземному ринку. С. Хаймер та його послідовники обґрунтовували головну тезу про те, що транснаціональна компанія виступає суб'єктом ринкової влади. Відбувається зростання фірми через злиття й поглинання, збільшення концентрації виробництва. Варто зауважити, що досягнення її максимально можливого рівня в масштабах країни мотивує інвестування за кордоном. Експансія транснаціональних корпорацій призводить до інтенсифікації конкуренції в глобальній економіці.

Дж. Даннінг запропонував так звану еклектичну парадигму для аналізу прямих іноземних інвестицій, яка об'єднує положення теорії інтернаціоналізації та теорії монополістичних переваг. Еклектична модель пояснює основні фактори цього процесу. Це конкурентні переваги компанії (масштаби виробництва, застосування передових технологій, маркетингова стратегія, диференціація продукції); переваги розміщення (специфічне розташування природних ресурсів й робочої сили); переваги інтернаціоналізації [76]. Отже, увібравши найкращі елементи та методики попередніх теорій інвестиційного розвитку, еклектична парадигма Дж. Даннінга свідчить, що за наявності вищезазначених переваг ТНК у ході своєї міжнародної діяльності буде активно здійснювати інвестиційну діяльність.

Проаналізувавши еволюцію теорії інвестиційної діяльності та основні положення наукових шкіл, які займалися вивченням цього питання, зауважимо, що це економічне поняття має довгу історію існування й виникло у зв'язку з необхідністю описати нові форми економічних відносин, які з'являлися в суспільстві. У процесі своєї еволюції та відповідно до пануючого соціально-економічного устрою, історичного й культурного розвитку категорія «інвестиції» отримувала різні значення та трактування.

Поняття «інвестиції» є одним із найуживаніших понять в економічній науці. У працях сучасних вітчизняних і зарубіжних науковців немає однозначності в тлумаченні таких категорій, як «інвестиції» та «інвестиційна діяльність». Розмаїття трактування терміна «інвестиції» значною мірою пояснюється широтою розуміння цієї економічної лексеми.

Для більш глибокого осягнення економічної сутності інвестицій та інвестиційної діяльності розглянемо визначення цих понять різними вченими-економістами. Аналіз трактування дефініції «інвестиції» проведено в додатку Б.

Існування різних економічних шкіл і течій зумовлює наявність великої кількості визначень поняття «інвестиції». Лексема походить від латинського слова «invest», що означає «вкладати» [53]. Існує також думка, що термін запозичено з латинської мови («investio»), що перекладається як «одягаю» [1, с. 345]. Однак із

розвитком економічної думки внутрішній зміст та форми прояву інвестицій змінювалися, а сама категорія наповнювалася й розросталася.

Наведені вище думки вчених щодо сутності поняття «інвестиції» дозволяють виділити такі акценти у формулюванні його сутності:

- визначення інвестицій як витрат на створення нових потужностей, фінансування будівництва, поліпшення освіти;
- ототоження інвестицій із вкладеннями капіталу з метою його примноження;
- характеристика інвестицій як вкладення економічних ресурсів задля отримання прибутку й/або досягнення позитивних ефектів від їх залучення.

Потрібно зауважити, що деякі автори результатом вкладенням інвестицій називають лише примноження капіталу, відкидаючи отримання соціального та екологічного ефекту від здійснення інвестиційної діяльності.

Підсумовуючи всі вищевказані трактування поняття «інвестиції», відзначимо, що *інвестиції – це економічні ресурси, що вкладаються в різні сфери господарської діяльності з метою її подальшого розвитку й досягнення соціально-економічних та екологічних результатів від цього*.

Категорія інвестицій тісно пов'язана з інвестиційною діяльністю, оскільки ефект від інвестицій досягається саме в процесі її реалізації. У контексті проведеного дослідження потрібно визначити термін «інвестиційна діяльність» (табл. 1.1).

Узагальнюючи різноманітні трактування сутності інвестиційної діяльності, виділимо такі визначальні риси цього поняття:

- *інвестиційна діяльність* – це процес пошуку інвестиційних ресурсів, обміну капіталу, компенсації витрат;
- *інвестиційна діяльність* – комплекс заходів суб'єктів інвестиційної діяльності щодо залучення інвестицій;
- *інвестиційна діяльність* – сукупність дій, яка пов'язана з одержанням прибутку (доходу) або досягненням різного виду ефектів.

Таблиця 1.1

Дефініції поняття «інвестиційна діяльність»

Автор	Визначення	Визначальна риса
1	2	3
<i>Вітчизняні вчені</i>		
І. Бланк [9]	Інвестиційна діяльність підприємства являє собою цілеспрямовано здійснюваний процес пошуку необхідних інвестиційних ресурсів, вибору ефективних об'єктів (інструментів) інвестування, формування збалансованої за обраними параметрами інвестиційної програми (інвестиційного портфеля) і забезпечення її реалізації.	Процес пошуку інвестиційних ресурсів
Т. Майорова [93]	Сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб та держави щодо реалізації інвестицій.	Сукупність дій
В. Федоренко [179]	Комплекс заходів і дій фізичних та юридичних осіб, які вкладають власні кошти (у матеріальній, фінансовій або іншій майновій формі) з метою отримання прибутку.	Комплекс заходів
Б. Губський [32]	Багатостороння діяльність усіх учасників ринкової економіки в нарощуванні капіталу, яка безпосередньо пов'язана з динамічним розвитком економічної системи в цілому.	Діяльність
С. Панчишин [126]	Сукупність рішень та відповідних дій, скерованих на перетворення заощаджень в інвестиції.	Сукупність дій
Р. Квасницька [66]	Сукупність заходів та дій інституційних одиниць різних секторів економіки щодо вкладень, попередньо сформованих із заощаджень та запозичень, інвестиційних ресурсів із метою одержання прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту.	Сукупність заходів та дій
Б. Щукін [196]	Процес організації інвестування в реальних у країні умовах господарювання	Процес
Н. Татаренко, А. Поручник [166]	Послідовна, цілеспрямована діяльність, що полягає в капіталізації об'єктів власності, формуванні та використанні інвестиційних ресурсів, регулюванні процесів інвестування й міжнародного руху інвестицій та інвестиційних товарів, створенні відповідного інвестиційного клімату і має на меті отримання прибутку або певного соціального ефекту	Діяльність із чітким визначенням стадій
<i>Нормативні акти</i>		
Закон України «Про інвестиційну діяльність» [54]	Сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій.	Сукупність дій
<i>Зарубіжні вчені</i>		
П. Массе [179]	Інвестування – акт обміну капіталу на задоволення в майбутньому інвестиційними благами.	Процес обміну капіталу

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
У. Шарп [192]	Інвестувати означає розлучитися з грошми сьогодні з тим, щоб отримати більшу їх суму в майбутньому.	Здійснення витрат
К. Макконел, С. Брю [95]	Інвестування відбувається, щоб компенсувати недостатність споживчих витрат; інвестиції заповнюють «пробіл» у споживанні, викликаний заощадженнями.	Процес компенсації витрат
М. Розенберг [6]	Використання коштів для отримання ще більших коштів, для отримання доходу або для досягнення приросту капіталу, або для того й іншого.	Процес отримання доходу

Систематизовано дисертантом.

У процесі еволюції підходів до трактування сутності інвестиційної діяльності відбувалася зміна акцентів в очікуваних результатах від її реалізації від кількісних показників очікуваних результатів її виконання – вкладення ресурсів для примноження обсягів капіталу, отримання доходу, збагачення як результату інвестиційної діяльності (у визначенні М. Розенберга – як «використання коштів з метою отримання ще більших коштів») – до акценту на якісні характеристики вкладення економічних ресурсів у пріоритетні сфери задля отримання не лише прибутку, а й досягнення інших позитивних ефектів. На сучасному етапі результати інвестиційної діяльності набувають усе більше якісних характеристик та розглядаються як вкладення капіталу й інших видів економічних ресурсів у пріоритетні галузі економіки не лише задля отримання прибутку, а й досягнення інших *позитивних ефектів*, зокрема соціального, екологічного, інноваційного, підвищення конкурентоспроможності країни (рис. 1.3).

Явище інвестиційної діяльності надзвичайно складне та багатогранне. Саме це є причиною відсутності серед дослідників одностайності в трактуванні цього поняття. Дослідження різних підходів до визначення суті інвестиційної діяльності дає змогу глибше розуміти інвестиції й на цій основі здійснювати їх ефективне залучення та регулювання. Систематизуючи тлумачення різних учених, зазначимо, що нині більшість учених схиляються до виділення трьох

підходів щодо трактування інвестиційної діяльності – витратного, ресурсного і результативного (ефективного) (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Взаємозв'язок підходів до трактування сутності інвестиційної діяльності

Побудовано дисертантом.

Суть *витратного* підходу полягає в розумінні інвестиційної діяльності як потоку витрат та видатків. Її розглядають як процес здійснення витрат на створення, розширення й технічне переозброєння основного капіталу, оборотних активів. Такого погляду притримуються К. Макконелл і С. Брю, стверджуючи, що «інвестиційна діяльність відбувається, щоб компенсувати недостатність споживчих витрат; інвестиції заповнюють “пробіл” у споживанні, викликаний заощадженнями» [95].

Деякі науковці пов'язують інвестиційну діяльність лише з грошима, визначаючи, що інвестиції існують лише в грошовій формі. Так, у монографії У. Шарпа, інвестиційна діяльність означає «позбутися» грошей сьогодні для того, щоб отримати більшу їх суму в майбутньому» [192, с. 10]. П. Массе, поділяючи думку У. Шарпа щодо виключно грошової форми інвестицій, інтерпретує цю діяльність як «акт обміну капіталу на задоволення в майбутньому інвестиційними балагами» [179].

Витратний підхід був домінуючим у теоретичних поглядах, оскільки він характеризував специфіку функціонування в умовах командно-адміністративної економіки. У процесі переходу національної економіки до ринкових відносин витратний підхід став утрачати свою ефективність і на зміну йому прийшов *ресурсний підхід* до трактування сутності інвестиційної діяльності, відповідно до якого вкладення здійснювались у формі економічних ресурсів для відтворення основних засобів.

Погоджуємося з думкою С. Мочерного, який трактує *економічні ресурси* як сукупність ресурсів, що використовуються в господарській діяльності для виробництва, обміну, розподілу та споживання матеріальних і духовних благ, задоволення зростаючих потреб населення [112] (додаток В).

У цьому контексті варто відзначити тлумачення І. Бланка, який, характеризуючи інвестиційну діяльність, визначає її як «цілеспрямовано здійснюваний процес пошуку необхідних інвестиційних ресурсів...» [9]. Думку науковця розділяють Н. Татаренко, А. Поручник та Р. Квасницька, трактуючи інвестиційну діяльність як сукупність дій щодо вкладення не лише капіталу, але й інших видів ресурсів.

На сучасному етапі можна виділити новий *результативний (ефективний)* підхід до розуміння лексеми «інвестиційної діяльності», за якого під час трактування цієї категорії увагу приділяють не лише кількісному вираженню необхідних ресурсів і напрямів їх залучення, але зосереджують здійснення інвестиційної діяльності на її результаті, на отриманні ефекту від цього процесу.

Характеризуючи це поняття, Н. Татаренко, А. Поручник і Р. Квасницька у своїх тлумаченнях інвестиційної діяльності поряд з отриманням прибутку визначають досягнення соціального ефекту одним із її результатів. Доречно зауважити, що вчені не виділяють екологічного ефекту від здійснення інвестиційної діяльності, акцентуючи увагу лише на соціальному.

Розкрити суть інвестиційної діяльності дає можливість широка класифікація цієї економічної категорії, що здійснюється на підставі ознак, які дають змогу об'єднати інвестиції в однорідні за ознакою групи. В економічній літературі існує безліч підходів до класифікації інвестицій, на підставі яких систематизуємо за певними ознаками класифікацію інвестиційної діяльності (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Класифікація інвестиційної діяльності

Побудовано дисертантом.

За територіальною ознакою здійснення виділяють інвестиційну діяльність на рівні регіону, держави та міжнародну.

За спрямованістю інвестиційних потоків відзначимо внутрішню, що здійснюється в територіальних межах однієї країни, і зовнішню інвестиційну діяльність, котра передбачає вкладення ресурсів в об'єкти інвестування, розміщені за межами територіальних кордонів певної країни.

За тривалістю реалізації інвестиційних проектів розрізняють коротко- (тривалістю до 1 року), середньо- (від 1-го року до 3-х) та довгострокову інвестиційну діяльність (понад три роки) [129, с. 167].

За суб'єктами здійснення виділяють державну, приватну й змішану інвестиційну діяльність. Державна реалізується органами влади за рахунок коштів державних і регіональних бюджетів, позабюджетними фондами; державними підприємствами та установами за рахунок власних чи позикових коштів. Приватна інвестиційна діяльність здійснюється громадянами, фізичними і юридичними особами, підприємствами недержавної форми власності та релігійними організаціями. Змішана інвестиційна діяльність передбачає її реалізацію на умовах державно-приватного партнерства.

За сферою здійснення виокремлюємо інвестиційну діяльність у соціальній, економічній та екологічній сфері.

Інвестиційна діяльність у соціальній сфері зосереджена на фінансуванні транспорту, складського господарства, поштової й кур'єрської діяльності, тимчасового розміщення й організації харчування, інформації й телекомунікації, професійної, наукової та технічної діяльності, державного управління й оборони, обов'язкового соціального страхування, освіти, охорони здоров'я та надання соціальної допомоги, мистецтва, спорту, розваг і відпочинку.

До інвестиційної діяльності в економічній сфері варто віднести інвестиції в промисловість, сільське господарство та будівництво.

Інвестиційну діяльність в екологічній сфері спрямовано на будівництво й реконструкцію природоохоронних об'єктів; придбання обладнання для реалізації заходів екологічного спрямування; капітальний ремонт природоохоронного обладнання [119].

За об'єктами здійснення інвестиційна діяльність поділяється на капітальну, фінансову та інтелектуальну. Капітальна інвестиційна діяльність, відповідно до методики Держкомстату, передбачає вкладення в матеріальні й нематеріальні активи. До матеріальних активів відносять землю, будівництво, машини,

устаткування, інвентар, транспортні засоби, біологічні та інші активи. Нематеріальними активами є програмне забезпечення, права користування природними ресурсами, майном, ліцензії, патенти, торгові марки й ін. [137].

Об'єкти фінансової інвестиційної діяльності – це фінансові інструменти (активи): акції, облігації, інші цінні папери, активи інших підприємств [189, с. 56]. Інтелектуальна інвестиційна діяльність передбачає вкладення у творчий потенціал суспільства, в об'єкти інтелектуальної власності [44].

За рівнем ризиковості інвестиційна діяльність поділяється на низько-, середньо- та високоризикову. Низькоризикову інвестиційну діяльність вважають безпечним способом вкладення економічних ресурсів. Середньоризикова передбачає наявність середньоринкового рівня ризику за об'єктах інвестування цієї групи. Інвестиційна діяльність із високим ризиком відрізняється суттєво вищим рівнем ризику. До неї належить і спекулятивна інвестиційна діяльність, що характеризується вкладенням у найбільш ризикові об'єкти, за якими очікуються найвищий дохід та ефективність її здійснення.

Різноманіття підходів до сутності інвестиційної діяльності зумовлено тим, що її розглядають на різних рівнях. Інвестиційна діяльність відбувається на трьох рівнях: макро-, мезо- та мікрорівні (рис. 1.5). Кожний із них характеризується своїми, йому властивими показниками, потребує власних підходів до вивчення, аналізу тощо. У більшості економічних теорій інвестиційну діяльність вивчають в основному на макро- та мікрорівні, тобто з позиції держави й міжнародних угруповань та окремих суб'єктів господарювання відповідно. Мезорівень, або регіональний рівень, виокремлюється лише деякими з подібних теорій, він є недостатньо дослідженим.

На макрорівні здійснюється оцінка ключових економічних процесів й проблем щодо імплементації національної інвестиційної політики. На мікрорівні здійснюється аналіз діяльності приватних інвесторів та визначається ступінь впливу національної економічної політики на них [108]. Недостатня глибина та практичність традиційних економічних мікро- і макropідходів, за допомогою яких важко відобразити складність сучасної економіки та

прогнозувати економічні кризи, привернули широку увагу економістів до мезорівня економіки [68, с. 14].

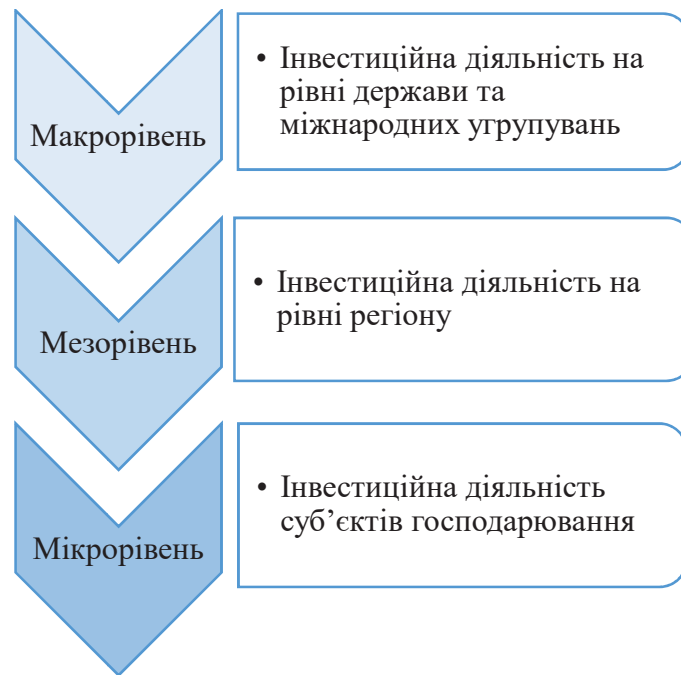

Рис. 1.5. Рівні інвестиційної діяльності

Побудовано дисертантом.

Інвестиційні кризи довели неефективність такої системи, і регулювання інвестиційної діяльності поступово зміщується на регіональний рівень, на якому краще видно поточні завдання розвитку, можливі до застосування методи активізації [162]. На мезорівні на перший план виходять поняття інвестиційної привабливості регіону, інвестиційного клімату, інвестиційного потенціалу, інвестиційного ризику й інвестиційної активності. Раціональний підхід до оцінки цих процесів і явищ дасть змогу ефективно провести структурну перебудову економіки та активізувати інвестиційну діяльність не лише регіону, але й країни в цілому.

Усі рівні дослідження мають суттєве значення під час розгляду конкретних сторін інвестиційної діяльності в державі. У кінцевому результаті вони доповнюють одна одну, створюючи умови для більш об'ємного дослідження суспільно важливих проблем в інвестиційній сфері та способів їх розв'язання.

Наше дослідження активізації інвестиційної діяльності ми зосереджуємо саме на регіональному рівні.

Важливість розгляду процесів інвестиційної діяльності саме на регіональному рівні підкреслює Е. Забарна, зазначаючи, що концентрація інвестиційного потенціалу все більшою мірою набуває регіонального характеру [52, с. 63].

Р. Маннапов, акцентуючи увагу на мезорівні, трактує інвестиційну діяльність у регіоні як сукупність організаційних, фінансових, економічних і нормативних дій органів влади всіх рівнів, суб'єктів господарювання та фізичних осіб щодо формування інвестиційного потенціалу, відповідного підприємницького клімату, інвестиційної привабливості та використання інвестиційних ресурсів в актуальних проектах, що забезпечують досягнення певних цілей, в числі яких гарантовано стабільне отримання доходу у відповідних межах [98].

Проаналізувавши тлумачення лексеми «інвестиційна діяльність» провідними економістами, зауважимо, що, незважаючи на множинність визначень цих понять, в економічній науці відсутня дефініція, яка б урахувала всі аспекти реалізації інвестиційної діяльності. Авторське розуміння її сутності може бути викладене таким чином. *Інвестиційну діяльність у регіоні ми визначаємо як цілеспрямований комплекс дій та заходів щодо залучення інвестицій у різні сфери господарювання із врахуванням особливостей регіонального розвитку з метою досягнення соціальної, економічної та екологічної ефективності від її виконання.*

Отже, дослідження генезису теорії про інвестиційну діяльність і сучасних учень, що пояснюють її роль в економічних процесах, уможливило виокремлення таких підходів до трактування категорії «інвестиційної діяльності», як ресурсний, витратний та результативний. Відзначено, що їх еволюція відбувалася за допомогою переходу від використання кількісної характеристики для ідентифікації сутності інвестиційної діяльності й мети її виконання, до акцентування на якісних характеристиках для визначення суті та

ефективності залучення інвестицій. Розкрити поняття інвестиційної діяльності дає змогу широка класифікація цієї економічної категорії. Визначено, що інвестиційна діяльність здійснюється на трьох рівнях – макро-, мезо- й мікрорівні.

1.2. Концептуальні засади активізації інвестиційної діяльності у регіоні

На сьогодні у зв'язку з проголошеним курсом на децентралізацію державного управління зростає роль регіонів у розв'язанні проблем покращення якості життя населення. Водночас здійснення успішних ринкових перетворень, забезпечення стабільного економічного зростання України та зменшення регіональних диспропорцій соціально-економічного розвитку неможливі без достатнього залучення інвестиційних ресурсів у регіон.

Головною метою реалізації інвестиційної діяльності в регіоні ми вважаємо забезпечення максимальної соціально-економічної й екологічної ефективності від її виконання, що сприятиме активному регіональному розвитку. Зауважимо, що інвестування в регіонах України відбувається недостатньою мірою. Економічна та політична ситуація, яка склалась у державі, значно ускладнює інвестиційну діяльність і негативно впливає на поведінку закордонних інвесторів. Основними причинами низької інвестиційної активності регіонів України є високий рівень корупції й бюрократизації, процвітання тіньової економіки, недосконалість судової системи та фіскальної політики, нестабільність законодавства, відсутність гарантій для інвесторів і низький рівень розвитку інфраструктури [191]. На тлі цих негативних чинників активізація інвестиційної діяльності регіонів є однією з головних передумов стабілізації й розвитку регіональної економіки [80; 83].

Протягом останніх років простежено тенденцію, яка активно набирає обертів, відбувається зміна орієнтирів у міжнародній інвестиційній діяльності в напрямі виконання завдань сталого розвитку [87, с. 68]. Як влучно зауважує Л.

Федулова, у світі спостерігаємо безпрецедентну активізацію соціального та екологічного інвестування, що відбувається на всіх рівнях: фірмовому, державному й міжнародному [180].

Ю. Макогон [97] відзначає, що міжнародну інвестиційну діяльність націлено на вирішення таких актуальних питань, як екологія, допомога країнам, які розвиваються, модернізація економіки, реалізація соціальних програм, спільна розробка природних ресурсів та ін.

У доповіді Гру Харлем Брунтланда «Наше спільне майбутнє» в 1987 р. визначено, що сталий розвиток – це розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [205]. Прийняттям програми сталого розвитку до 2030 р. міжнародне співтовариство висловлює свою переконаність у тому, що глобальні виклики можуть бути вирішені лише спільними зусиллями.

Відповідно до стратегії «Україна-2020» вектором розвитку держави є «забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя. Україна має стати державою із сильною економікою та з передовими інноваціями» [139, 63]. Одним із 62 пріоритетів реалізації Стратегії є саме Програма залучення інвестицій.

Серед факторів сталого розвитку регіону доречно виокремити інвестиційні [14], до яких належать раціональний розподіл інвестиційних ресурсів, ефективне управління інвестиційною діяльністю, досягнення очікуваних результатів від неї. Відтак для досягнення сталого розвитку регіону розвиток інвестиційної діяльності є ключовим детермінантом конкурентоспроможності економіки [123, с. 32].

Як зазначає П. Беленький, сталий соціально-економічний розвиток регіону можливий лише за умов оптимального використання інвестиційних ресурсів та підвищення їх економічної та соціальної ефективності [7, с. 57].

Концепція сталого розвитку ґрунтується на синтезі соціальної, економічної та екологічної складових частин [127]. Як влучно зазначає В. Гришко, сталий розвиток регіону значною мірою залежить від залучення й освоєння інвестицій, економічну природу яких зумовлено закономірностями розширеного відтворення: чим активніший інвестиційний процес, тим стрімкіші темпи

відтворення засобів виробництва та робочої сили. Це сприяє пошуку перспективних і пріоритетних напрямів вкладання капіталу, консолідації зусиль на регіональному рівні задля покращення інвестиційно-інноваційного розвитку регіону [30].

У сучасних умовах рецесивного розвитку України інвестиційні процеси в регіонах потребують нових вимог до формування та розвитку механізму їх реалізації. Ключовим аспектом здобуття позитивних ефектів таких процесів на соціально-економічний розвиток регіону є активізація інвестиційної діяльності в регіоні. Вона виступає вирішальною ланкою економічної політики держави, яка забезпечує стабільне економічне зростання країни й регіонів зокрема [37].

В економічній літературі об'єктом особливої уваги виступає поняття «інвестиційної активності». І. Райзберг розглядає інвестиційну активність як результативну ознаку від інвестиційної привабливості й визначає її як «розвиток та інтенсивність інвестиційної діяльності в регіоні країни, яка характеризується об'ємом і темпами залучення інвестицій в основний капітал регіону» [145, с. 28].

Н. І. Клімова, притримуючись іншого підходу, відносить інвестиційну активність до екстенсивних показників інвестиційної діяльності, зазначаючи, що інвестиційна активність – це ступінь інтенсивності процесів інвестування, яка враховує ресурсні та реалізовані інвестиційні можливості регіональної економічної системи [40]. Схожої думки дотримуються й І. І. Ройзман, А. Г. Шахназарова, І. В. Гришина, розглядаючи цю категорію як розвиток та інтенсивність інвестиційної діяльності регіону, що характеризується обсягами й темпами залучення інвестицій в основний капітал регіону [29, с. 5].

На нашу думку, інвестиційна активність відображає реальний стан інвестиційної сфери в регіоні. Проте з погляду необхідності посилення та спонукання до пожвавлення й прискорення процесів інвестиційної діяльності в регіоні ми вважаємо за доцільне визначити поняття «активізація інвестиційної діяльності». Звернемо увагу, що це термін стосовно регіону в науковій літературі розкрито не повною мірою.

Загалом, «активізація» визначається як процес посилення активності; посилення, пожвавлення діяльності, активності; перехід до більш рухомого стану, до рішучих дій [117]; спонукання до активнішої діяльності; дія [160]; результат спонукання до посиленої діяльності, підвищена активність [2]; вплив на орган управління; пришвидшення темпів росту.

Ю І. Мискін під терміном «активізація інвестиційної діяльності» розуміє підвищення рівня інтенсивності дій громадян, юридичних осіб і держави стосовно реалізації інвестицій [109].

Активізацію інвестиційної діяльності в регіоні ми визначаємо як цілеспрямований вплив на процеси інвестування задля досягнення оптимального розподілу обмежених інвестиційних ресурсів і збільшення кількісних та якісних показників їх залучення [80, с. 135].

Взаємозв'язок понять у розкритті сутності активізації інвестиційної діяльності в регіоні зображено на рис. 1.6.

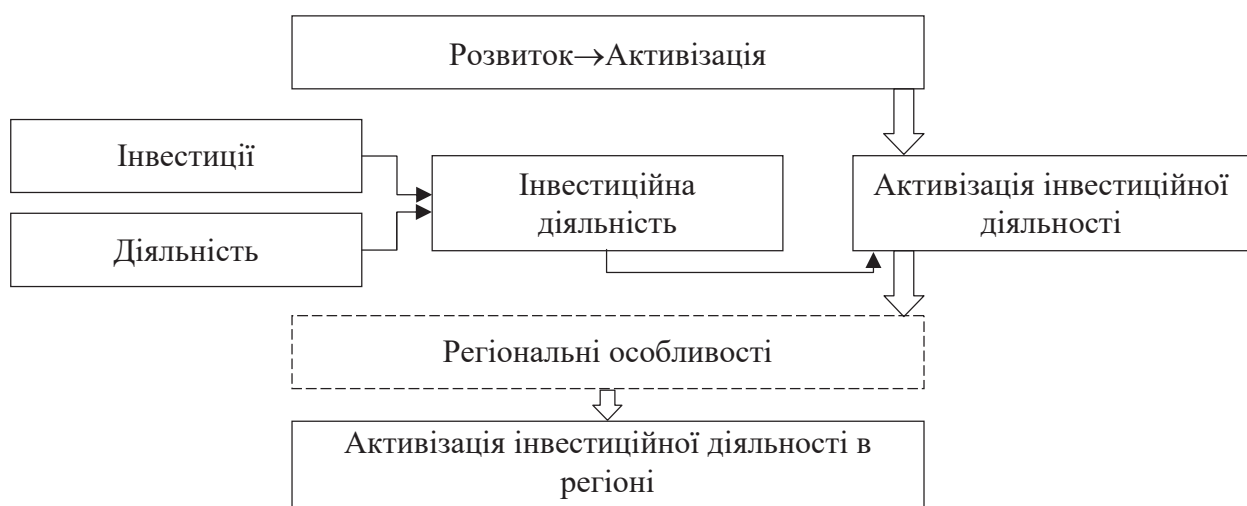

Рис. 1.6. Взаємозв'язок понять у розкритті сутності активізації інвестиційної діяльності в регіоні

Побудовано дисертантом.

На думку О. Карлової, активізація інвестиційної діяльності й участь регіону в інтеграційних процесах належить до ключових аспектів прискорення соціально-економічного розвитку регіонів [64]. Науковець зауважує, що під час формування державної регіональної політики важливого значення набувають

врахування конкурентних переваг та ефективне використання інвестиційного потенціалу регіону.

Погоджуємось з М. Вознюком, що у питаннях активізації інвестиційної діяльності в регіоні не відпрацьовано концептуальні питання й такі напрями, як формування джерел інвестиційних ресурсів у регіонах, становлення та розвиток системи управління інвестиційною діяльністю на регіональному рівні, функціонування повноцінних регіональних інвестиційних ринків тощо [19].

На думку Е. Забарної, особливо важливим є питання розробки концепції управління процесом залучення інвестицій у регіоні, яке ґрунтується на відновленні відтворювальних процесів й економічної самодостатності системи регіонального господарства в перспективі [53, с. 63].

Ураховуючи вищезазначене, пропонуємо концепцію активізації інвестиційної діяльності в регіоні, що на відміну від інших, трактує її так, як це відображено на рис. 1.7.

Результатом активізації інвестиційної діяльності в регіоні визначено отримання синергетичного ефекту від інвестування в соціальну, економічну та екологічну сфери регіону й досягнення перспектив сталого розвитку.

На сучасному етапі інвестиційну діяльність усе більше розглядають із позиції задоволення як потреб інвестора, так і суспільства в цілому. Метою інвестора є отримання найбільшої користі від вкладених ресурсів, отримання доходу зокрема. Акцент у сучасних теоріях інвестицій зроблено на їх ефективності та отриманні суспільно корисних результатів. На макро- й мезорівні показником ефективності інвестицій є їх здатність забезпечувати процес суспільного відтворення [15].

Погоджуємось з думкою Б. Райзберг та О. Стародубцевої, які визначають ефект як результат, що досягається за рахунок інвестування. Ефективність інвестиційної діяльності, як вони стверджують, – це відношення між досягнутим ефектом і величиною інвестицій, що зумовлюють цей ефект [144, с. 221]. Ефективність інвестиційної діяльності оцінюють за допомогою комплексу показників результативності процесу інвестування.

Доречно зауважити, що досягнення економічної ефективності довгий час було основоположним у результаті здійснення інвестиційної діяльності.

Рис. 1.7. Концепція активізації інвестиційної діяльності в регіоні

Побудовано дисертантом.

Причина цього – те, що більшість учених ототожнювали поняття «інвестиції» та «капітальні вкладення» і метою інвестиційної діяльності стало отримання прибутку й економічне зростання. Але саме розуміння процесу та механізмів економічного зростання еволюціонує в часі. У 70-х роках ХХ ст. теорія економічного зростання почала поповнюватися якісними критеріями, такими як якість життя, екологічні проблеми й ін. Пройшовши шлях від простого насичення благами виробництва, людство усвідомило більш складну структуру економічного зростання [164]. Щоб зростання було стійким, потрібно не лише максимізувати економічні чинники (ВВП, накопичення, випуск продукції та ін.), але й при цьому розвивати природні та соціальні фактори. Без цієї найважливішої умови шлях необмеженого економічного зростання – це шлях у нікуди. На економічне зростання накладено обмеження у вигляді екологічного та соціального факторів. Країна, яка переходить на інноваційну економіку, стає на шлях сталого розвитку. Важливості набувають екологічний і соціальний фактори [152].

Вважаємо, що основними результатами активізації інвестиційної діяльності в регіоні є позитивні показники соціально-економічної та екологічної ефективності інвестиційної діяльності, що досягаються реалізацією соціально-, економіко- й еколого-орієнтованого інвестування (рис. 1.8).

Економічно орієнтоване інвестування має на меті досягнення економічної ефективності від виконання інвестиційної діяльності, тобто корисного результату, виражений у вартісній оцінці. До результатів економічно орієнтованого інвестування ми відносимо не лише отримання прибутку, але й збільшення обсягів виробництва, сприяння модернізації, підвищення рівня ринкової конкуренції, позитивний вплив на платіжний баланс, розвиток інвестиційної інфраструктури та ін.

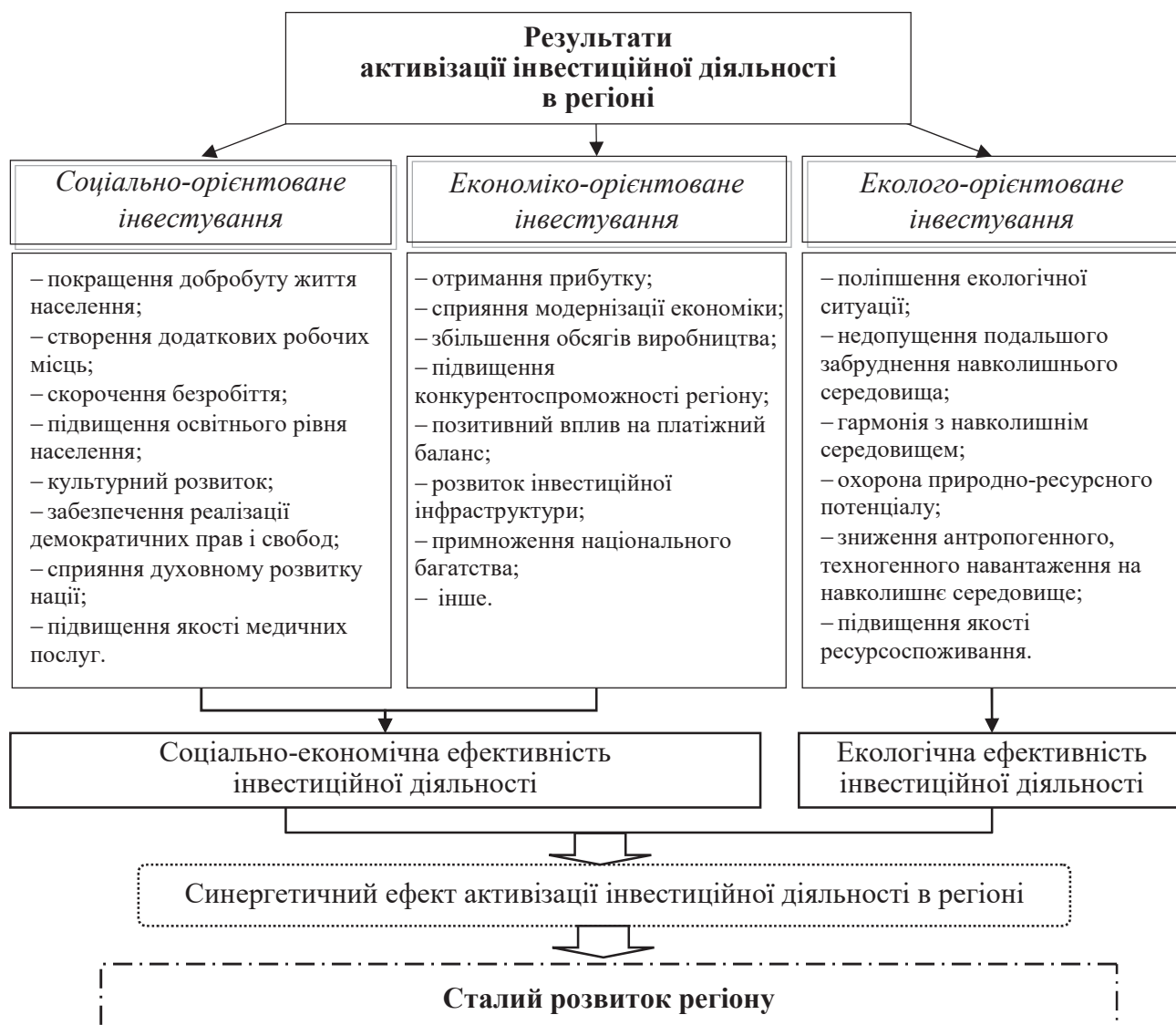

Рис. 1.8. *Результати активізації інвестиційної діяльності в регіоні*
Побудовано дисертантом.

У науковій літературі існують неоднозначні думки щодо існування таких результатів реалізації активізації інвестиційної діяльності, як досягнення соціальної ефективності. Зокрема, Л. Гітман і М. Джонк у монографії «Основи інвестування» зазначають, що інвестиція – це спосіб розміщення капіталу, що повинен забезпечувати збереження або збільшення суми капіталу, зростання його вартості й (або) дати повний розмір доходу [22]. Схожих поглядів дотримується й В. Федоренко, трактуючи інвестиційну діяльність як вкладення капіталу з метою його подальшого збільшення. Водночас науковець зауважує, що приріст капіталу в результаті його

інвестування є компенсацією за ризик утрат від інфляції та неодержання відсотків від банківських вкладень капіталу [178]. Тобто дослідники відкидають існування соціально-орієнтованого інвестування, зосереджуючи увагу лише на економічній ефективності інвестиційної діяльності.

Результати соціально-орієнтованого інвестування виражаються в підвищенні якості життя населення, створенні додаткових робочих місць, скороченні безробіття, підвищенні освітнього та культурного рівнів населення, забезпеченні реалізації демократичних прав і свобод, сприянні духовному розвитку нації, примноженні національного багатства.

На нашу думку, соціальна ефективність є важливою характеристикою здійснення інвестиційної діяльності та її активізації й ігнорування, як влучно зазначає С. Маркова, звужує значення «інвестиційної діяльності» до процесу здійснення «капітальних вкладень» [100, с. 35]. Погоджуємося з Г. Виноградовою в тому, що соціальний ефект інвестування досягається поєднанням з економічним ефектом – отриманням прибутку [16, с. 69]. У процесі інвестування саме поєднання цих двох ефективностей надає максимальний результат і може привести до ефекту синергії [100, с. 35]. Зауважимо, що за кількісної оцінки розділити соціальну та економічну ефективність досить важко. Відтак, оцінюючи інвестиційну діяльність у регіоні, ми виділяємо саме соціально-економічну ефективність її здійснення.

Не менш важливим в епоху глобалізації, обмеженості природних ресурсів і посиленого екодеструктивного впливу економічних систем на навколишнє природне середовище є діяльність усіх суб'єктів господарювання на засадах концепції сталого розвитку. Відповідно до концепції сталого розвитку ефективність будь-якої діяльності, зокрема й інвестиційної, доцільно оцінювати з економічного, соціального та екологічного погляду.

Погоджуємося з думкою Є. Карташова, який зауважує, що управління інвестиційною діяльністю в регіоні повинне враховувати імператив

екологічно орієнтованого розвитку регіону, який визначається рівнем впливу суб'єктів інвестиційної діяльності на прийняття екологічних рішень, заходами щодо підтримки екологічної ситуації в регіоні на належному рівні, а також рівнем екологічної свідомості інвесторів-природокористувачів [65, с. 122]. Екологічну ефективність інвестиційної діяльності ми вбачаємо в обмеженні негативного впливу на навколишнє середовище й покращенні його стану, збільшенні кількості природних ресурсів та зменшенні обсягів їх забруднення, охороні природно-ресурсного потенціалу, підвищенні якості ресурсоспоживання, упровадженні екологічних вимог у процеси інвестиційної діяльності.

На відміну від економічної ефективності, соціальна та екологічна ефективність інвестиційної діяльності лише частково можуть набувати грошової форми існування. Переважно вони мають позаекономічну форму існування, яка може бути відображена в таких спеціальних параметрах й індикаторах, як величина вільного часу, духовне здоров'я нації, рівень життя населення та ін. [112].

Ми вважаємо, що помилковою є теза про чітке розмежування соціальної, економічної й екологічної ефективності інвестиційної діяльності. Дотримуючись головного лозунгу ХХІ ст. :«економічно вигідним може бути лише те, що є екологічно безпечним та соціально справедливим» [140, с. 105], вважаємо за доцільне підкреслити синергію соціально-економічної та екологічної ефективності як ключові результати здійснення інвестиційної діяльності в регіоні. Погоджуємося з думкою Ю. Волинчук, що «закон синергії стверджує, що будь-яка складна динамічна система прагне отримати максимальний ефект за рахунок своєї цілісності; прагне максимально використовувати можливості кооперування для досягнення ефектів» [20, с. 67]. На нашу думку, досягнення соціально-економічної й екологічної ефективності інвестиційної діяльності повністю розкриває результати її реалізації та сприяє досягненню сталого розвитку регіону.

Запропонована концепція активізації інвестиційної діяльності в регіоні ставить певні вимоги до середовища її виконання, яким є інвестиційне середовище (рис. 1.9).

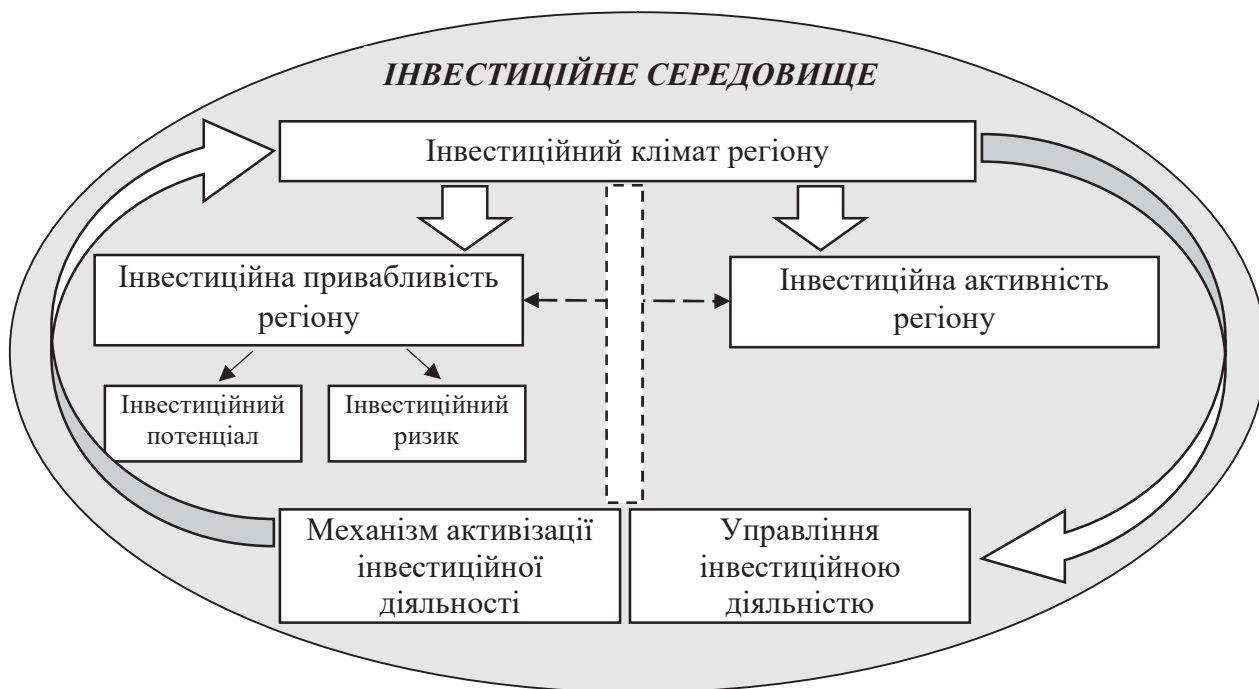

Рис. 1.9. Середовище інвестиційної діяльності регіону

Побудовано дисертантом.

Середовище інвестиційної діяльності включає сукупність політичних, економічних, соціальних, природних, екологічних умов, характерних для регіону, які сприяють здійсненню інвестиційної діяльності [202, с. 49]. Інвестиційне середовище є індикатором, що вказує на загальний стан розвитку регіону, його конкурентоспроможність та можливий ступінь зацікавленості інвестора.

Задля пошуку пріоритетних напрямів активізації інвестиційної діяльності регіону необхідний аналіз складових частин інвестиційного середовища, а саме: регіонального інвестиційного клімату, інвестиційної привабливості регіону, а також інвестиційного потенціалу й інвестиційних ризиків.

Інвестиційний клімат регіону є інтегральною характеристикою інвестиційної діяльності регіону. Але потрібно зауважити, що ця

характеристика ґрунтується на аналізі інвестиційної привабливості та активності регіону [83, с. 101].

В. Ушаков вважає, що інвестиційний клімат – це умови, які сприяють (гальмують) процесам інвестиційної діяльності в конкретному регіоні й у країні загалом [177].

Більш поширений наступний підхід, згідно з яким можна стверджувати, що інвестиційний клімат відображає ступінь сприятливості ситуації, яка складається в регіоні стосовно інвестицій, котрі можуть бути зроблені на цій території [42]. Погоджуючись із вищенаведеним, підтримуємо думку О. М. Танделової, що інвестиційний клімат регіону – це система правових, економічних і соціальних умов інвестиційної діяльності, що формуються під впливом комплексу взаємопов'язаних процесів, які в сукупності відображають можливості розвитку регіону, його інвестиційний потенціал та умови для діяльності інвесторів [165].

Структурним елементом інвестиційного клімату регіону є його інвестиційна привабливість, котру трактуємо як його здатність залучати інвестиції [146]. Як зазначає І. Туболец, це відображає якість пакета характеристик регіону, які враховує новий і чинний інвестор під час прийняття рішення щодо інвестування на конкретній території [168].

А. Асаул виділяє інвестиційну привабливість як становище регіону в той чи інший момент часу, тенденції його розвитку, що відображаються в інвестиційній активності [5, с. 56].

В. Дорохов, М. Піндур під інвестиційною привабливістю розуміють сукупність об'єктивних можливостей та обмежень, що зумовлюють інтенсивність залучення інвестицій у регіон, або його інвестиційну активність [42]. Схожого трактування дотримуються Л. Петкова, В. Проскурін, котрі розглядають інвестиційну привабливість регіону як комплекс об'єктивних і суб'єктивних умов, що сприяють або

перешкоджають процесу інвестиційної діяльності національної економіки на макро-, мезо- й макрорівнях [131].

О. Бражко зазначає, що інвестиційна привабливість – це інтегральна характеристика, достатня соціально-економічна, організаційно-правова, морально-психологічна та суспільно-політична зацікавленість суб'єкта інвестиційної діяльності вкладати свої кошти в той чи інший об'єкт [11].

С. Петровська у своїх дослідженнях розділяє думку попереднього науковця, визначаючи інвестиційну привабливість регіону як інтегральну характеристику окремого регіону країни з позиції інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливостей залучення інвестиційних ресурсів [132, с. 93].

На думку В. В. Ушакова, інвестиційна привабливість регіону – це сукупність чинників (політичних, економічних, правових, соціальних, екологічних та ін.), які зумовлюють поведінку діючих та потенційних суб'єктів інвестиційної діяльності щодо вкладення інвестицій у розвиток економіки регіону [177]. Уважаємо за доречне підкреслити думку вченого й погоджуємося з таким трактуванням поняття.

Елементами інвестиційної привабливості є інвестиційний потенціал та інвестиційний ризик регіону. Інвестиційний потенціал регіону потрібно розглядати як сукупність об'єктивних передумов для залучення інвестицій. До них віднесимо природно-ресурсний, трудовий, виробничий, інноваційний, інституціональний, інфраструктурний, фінансовий, споживчий і туристичний потенціали.

На думку У. Нечитайло, інвестиційний потенціал – це кількість накопичених в економіці інвестиційних ресурсів, котрі за певних умов можуть трансформуватися в інвестиції [116].

Інвестиційний ризик – це можливість виникнення таких обставин, під впливом яких виникне погіршення інвестиційної привабливості [195]. Він оцінює ймовірність втрати інвестицій та доходу від них. Інвестиційний ризик

уключає декілька видів часткових ризиків, а саме: економічний, фінансовий, соціальний, екологічний, кримінальний, законодавчий, управлінський [143, с. 120]. Рівень і характер інвестиційних ризиків формують інвестиційний імідж регіону.

У випадку, якщо для інвестора величина інвестиційного потенціалу є більшою за рівень інвестиційних ризиків у регіоні, то можна стверджувати, що досліджуваний регіон є інвестиційно привабливим.

Інвестиційний потенціал регіонів України характеризується високою неоднорідністю, тому система управління інвестиційною діяльністю повинна відповідати можливостям і потребам розвитку кожного регіону.

Управління інвестиційною діяльністю в регіоні доцільно виконувати за такими напрямками:

- формування сприятливого інвестиційного клімату;
- пошук джерел фінансування структурних перетворень;
- підвищення ролі власних джерел фінансування інвестиційних проектів;
- посилення контролю з боку регіональної влади за цільовим використанням коштів із регіонального бюджету, що спрямовуються на інвестування [142];
- зниження інвестиційних ризиків тощо.

Активізація інвестиційної діяльності, як і будь-який інший процес, відбувається під впливом певних факторів [51, с. 31]. Серед основних груп факторів виокремлюємо:

- політичний, який характеризує політичну ситуацію в країні та рівень довіри населення до влади;
- економічний фактор, що відображає рівень економічного розвитку країни, динаміку ВВП, обсяг зовнішнього й внутрішнього боргу та рівень тіньової економіки [167, с. 166];

- організаційно-правовий, що демонструє ефективність державної й регіональної інвестиційної політики, наявність дієвої законодавчої бази;
- природно-ресурсний, що характеризується наявністю трудових, земельних, енергетичних, ресурсів;
- фінансовий фактор, що включає показники доходності бюджету та відсоткові ставки за кредитами;
- соціально-культурний, який свідчить про рівень забезпеченості населення матеріальними благами та послугами, рівень медичного обслуговування, рівень злочинності, соціальний захист, дотримання прав і свобод людини;
- екологічний фактор, що оцінює стан навколишнього середовища, рівень забруднення природних ресурсів й екологічну безпеку населення;
- міжнародний фактор, що свідчить про міжнародний рейтинг країни та співпрацю з міжнародними організаціями.

Зауважимо, що фактори, подані вище, згруповано за кількісною та якісною ознаками. Однак фактори якісної ознаки важко оцінити кількісно. Їх позитивний чи негативний вплив формує певне середовище інвестиційної діяльності, визначаючи привабливість країни або регіону для потенційних інвесторів.

Уважаємо, що основними загрозами активізації інвестиційної діяльності в регіоні є:

- нестабільне та надмірне державне регулювання;
- неоднозначність нормативно-правових актів;
- нестабільність політичного й економічного середовища;
- корупція;
- велике податкове навантаження;
- недостатній рівень доходів громадян;
- відсутність матеріальної й інвестиційної інфраструктур;
- проблеми виходу на внутрішній і зовнішній ринки тощо.

Під час вибору сфер залучення інвестицій, ураховуючи можливе різноманіття порівняльних переваг регіону, пріоритет потрібно надавати інноваційній концепції з іманентною соціальною та екологічною складовими частинами.

Отже, активізація інвестиційної діяльності в регіоні є однією з передумов стабілізації й розвитку регіону. Залучення інвестицій є одним із пріоритетів забезпечення сталого регіонального розвитку України. Концептуальне бачення активізації інвестиційної діяльності в регіоні передбачає збільшення кількісних та якісних показників залучення інвестицій у регіон і підвищення їх соціально-економічної й екологічної ефективності. Результатами активізації інвестиційної діяльності визначено досягнення сталого розвитку регіону.

1.3. Методичні підходи до діагностики інвестиційної діяльності в регіоні

Аналітичне дослідження динаміки та тенденцій інвестиційної діяльності в регіоні є вихідною базою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень у напрямі досягнення перспектив сталого розвитку регіону. Комплексний аналіз й оцінка результатів інвестиційної діяльності в регіонах є невід'ємним етапом формування та реалізації стратегічних інтеграційних напрямів України.

Мета аналізу інвестиційної діяльності в регіоні – визначення особливостей соціально-економічного розвитку і його інвестиційного забезпечення. Методика аналізу інвестиційної діяльності в регіоні включає оцінку інвестиційного потенціалу, визначення оптимальних сфер для залучення інвестицій; діагностику проблем, пов'язаних із недостатнім рівнем розвитку інвестиційної діяльності в регіоні; визначення основних факторів,

що впливають на неї; обґрунтування напрямків активізації інвестиційної діяльності для забезпечення сталого розвитку регіону.

Зазначимо, що для прийняття обґрунтованих рішень щодо активізації інвестиційної діяльності в регіоні та створення сприятливого інвестиційного клімату необхідною умовою є наявність аналітичної інформації про стан інвестиційної діяльності свого регіону й у регіонах-партнерах. Її використання органами регіональної та місцевої влади сприяє розробці й реалізації обґрунтованої регіональної інвестиційної політики і її коригування відповідно до потреб регіону.

Методичними принципами аналізу інвестиційної діяльності в регіоні, на нашу думку, є:

- *принцип об'єктивності*, що зумовлює необхідність під час оцінки виконання інвестиційної діяльності в регіоні забезпечувати правильне відображення структури та характеристик цього процесу, спираючись на реальні, документально підтверджені якісні й кількісні показники, та враховувати ступінь їх достовірності й невизначеності;

- *принцип системності* відбиває загальний погляд на об'єкти, явища та процеси, пов'язані з інвестиційною діяльністю в регіоні, як системи й зумовлює необхідність спільного розгляду цієї системи як цілого і як сукупності її елементів у їх єдності та різноманітті;

- *принцип комплексності*, котрий передбачає всебічне дослідження причинно-наслідкових взаємозалежностей, їх зміну й розвиток у процесі виконання інвестиційної діяльності в просторі та часі й передбачає різноманітність аналітичних процедур і багатоплановість проведення аналізу інвестиційної діяльності;

- *принцип гнучкості*, який полягає в можливості здійснення коригувань елементів методики відповідно до потреб користувачів та змін у середовищі об'єкта аналізу;

– *принцип доступності*, що підкреслює те, що методика повинна бути зрозумілою для всіх зацікавлених у її використанні сторін;

– *принцип оптимальності*, котрий передбачає багатоваріантність розрахунків й обґрунтований вибір із них оптимального варіанта з множини допустимих;

– *принцип безперервності*: динамічність середовища інвестиційної діяльності в регіоні потребує постійного моніторингу та внесення змін у методику задля оновлення результатів аналізу й формулювання обґрунтованих висновків і рекомендацій.

Методика оцінки інвестиційної діяльності в регіоні покликана виконати низку завдань, серед яких:

- визначити стан соціально-економічного розвитку регіону;
- виявити основні фактори інвестиційної привабливості регіону;
- дослідити закономірності впливу факторів на обсяг інвестицій у регіоні;
- виділити основні напрями розвитку регіону для активізації інвестиційної діяльності;
- підвищити ефективності використання інвестиційних ресурсів;
- сформувати оптимальні територіальні напрямлення інвестиційних потоків;
- удосконалити механізми обґрунтування й залучення інвестицій;
- знизити ступінь ризиків для інвесторів і кредиторів [132, с. 93].

Погоджуємося з думкою Т. В. Уманець, що користувачами методики аналізу інвестиційної діяльності в регіоні можуть бути:

- приватні інвестори, які, орієнтуючись на результати аналізу, приймають рішення щодо вибору регіону та напряму залучення інвестицій;
- органи державного й регіонального управління, спираючись на результати аналізу інвестиційної діяльності, приймають стратегічні рішення

щодо формування цілей та напрямів інвестиційної політики, стратегії розвитку регіону;

- міжнародні установи, що приймають рішення щодо підтримки в інвестуванні на підставі результатів аналізу;

- суб'єкти господарювання в регіоні, які, за результатами аналізу, визначають напрями й тенденції вкладення інвестицій, попит та пропозицію на продукцію в різних регіонах [175].

Розроблені у вітчизняній і світовій практиці методики, які можуть бути застосовані для аналізу інвестиційної діяльності в регіоні, можна умовно поділити на групи:

- методики, що ґрунтуються на різноманітних оцінках експертів;
- методики, котрі основані на статистичній інформації;
- комбіновані методики, що ґрунтуються на рейтинговому підході.

Зауважимо, що більшість науковців й експертів під час аналізу інвестиційної діяльності в регіоні акцентують свою увагу на розгляді інвестиційної привабливості регіону.

При цьому широко застосовують метод експертних оцінок, котрий полягає в аналізі інвестиційної діяльності в регіоні та її прогнозуванні за результатами оцінки експертів-фахівців у відповідній сфері. Експерт або їх група, керуючись своїми суб'єктивними переконаннями, самостійно обирає показники, які вважає доцільними під час аналізу інвестиційної діяльності в регіоні. Дослідивши їх динаміку, експерти роблять висновки щодо соціально-економічного розвитку регіону та його інвестиційної привабливості. Цей метод широко застосовують іноземні інвестори приймаючи рішення щодо здійснення інвестиційної діяльності в регіоні, оскільки це дає можливість адаптуватися під потреби конкретного інвестора, інвестиційний проект та регіон, де заплановано реалізацію інвестування.

Незважаючи на це, суттєвим недоліком цього методу, як справедливо зазначає П. І. Мірошніченко, є його суб'єктивність і залежність результату

аналізу інвестиційної діяльності від позиції експерта, на якого можуть впливати політичні, культурні, соціальні, освітні та інші фактори, що призводить до різниці в інтерпретації одних і тих самих економічних індикаторів та явищ [111].

Заслуговує на увагу метод, котрий ґрунтується на статистичній інформації, на аналізі фактичних статистичних показників щодо надходження інвестицій у регіон. Розглянуто як фактичні дані, так і відносні показники, які характеризують динаміку відносно попереднього періоду. Ключовою тезою цього методу є припущення, що високий рівень статистичних показників свідчить про високу інвестиційну привабливість регіону та активне здійснення інвестиційної діяльності тут. Такий підхід широко застосовують органи державної адміністрації та місцевого самоврядування. Проте аналіз статистичних даних лише у сфері інвестування не враховує особливостей соціально-економічного розвитку регіону, рівня зайнятості, валового регіонального продукту й інших показників, які є визначальними для інвестора. До цього типу аналізу вдавалися вчені, серед яких – Н. Гапак, І. Школа, М. Маниліч, С. Слава та Г. Грін, С. Максименко, Н. Іванова, А. Данилів [59, с. 19].

Окремою групою визначимо комбіновані методики, котрі ґрунтуються на рейтинговому підході й зводяться до ранжирування регіонів за рівнем їх привабливості для інвестора. Вони полягають в аналізі різних аспектів розвитку регіону, формуванні на їх основі аналітичних показників, подальшому їх групуванні та консолідації й формуванні інтегрального показника [59, с. 20]. Серед науковців, у роботах яких апробовано такого типу методики є І. О. Бланка, Д. М. Стеценка, С. П. Сонько, М. П. Бутко [12; 13], О. Ю. Акименко, деякі зарубіжні вчені, а також низка міжнародних організацій (WorldBank, Institutional Investor, Euromoney, Business Environment Risk Index (BERI), Індекс сприйняття корупції інституції Transparency International, Moody's Investor Service) [132, с. 93].

Заслуговує на увагу методика аналізу інвестиційної привабливості регіону, запропонована І. Бланком, в основу котрої покладено розрахунок інтегрального показника на основі п'яти груп синтетичних показників:

- рівень загальноекономічного розвитку регіону;
- рівень розвитку інвестиційної інфраструктури регіону;
- демографічна характеристика регіону;
- рівень розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури регіону;
- рівень криміногенних, екологічних та інших ризиків.

За результати розрахунків інтегральних індексів регіони ранжуються й поділяються на такі групи:

- регіони пріоритетної інвестиційної привабливості;
- регіони достатньо високої інвестиційної привабливості;
- регіони середньої інвестиційної привабливості;
- регіони низької інвестиційної привабливості [8].

На нашу думку, розрахунок інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону за вищевказаною методикою лише дає змогу визначити місце регіону серед інших за показниками інвестиційної привабливості. При цьому не акцентується увага на пріоритетних напрямках реалізації інвестиційної діяльності у відповідному регіоні.

Звернемо увагу на можливість застосування методики, запропонованої Держкомстатом України «Про затвердження Методики розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку» згідно з Наказом Держкомстату України № 114 від 15 квітня 2003 р., яка пропонує оцінювати інвестиційну привабливість регіонів за такими показниками:

- інвестиції в основний капітал у розрахунку на одну особу середньорічної чисельності наявного населення, *грн*;
- інвестиції в житлове будівництво в розрахунку на одну особу середньорічної чисельності наявного населення, *грн*;

- обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу чисельності наявного населення на кінець року, *дол. США*;
- зміна обсягу прямих іноземних інвестицій, у розрахунку на одну особу середньорічної чисельності наявного населення, *дол. США*;
- щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям, *км на 1000 кв. км території*;
- обсяг експорту товарів у розрахунку на одну особу середньорічної чисельності наявного населення регіону, *дол. США* [114].

Зауважимо, що ця методика визначення інвестиційної привабливості регіонів є необ'єктивною, адже вона оцінює лише економічний розвиток регіону, не повною мірою враховує при цьому соціальну та екологічну складові частини.

Окрім вищезазначених методів аналізу інвестиційної діяльності, відомими світовими рейтинговими агентствами (Standard&Poors, Moody's і Fitch IBCA) застосовується підхід, що полягає у виборі експертами чинників, які, на їхню думку, є визначальними під час аналізу інвестиційної діяльності; оцінки ступеня значущості цих чинників; підбору необхідних показників, котрі характеризують чинники, що впливають на інвестиційну привабливість регіону з присвоєнням їм відповідних балів (рейтингів). Після обробки та систематизації інформації визначається загальний рейтинг оцінки інвестиційної привабливості регіону. Недоліком цього підходу, як і експертного, є суб'єктивна оцінка експерта та його вибір показників для визначення рейтингу інвестиційної привабливості. На нашу думку, суб'єктивна оцінка експерта і вибір ним визначальних показників для формування рейтингу інвестиційної привабливості дає змогу об'єктивно оцінити інвестиційне середовище й процеси інвестиційної діяльності, що відбуваються в ньому.

У світовій практиці поширена методика оцінювання інвестиційного потенціалу регіону, яка застосовується Світовим банком і здійснюється за

допомогою використання таких показників, як розмір валового регіонального продукту на душу населення, розмір основних фондів на душу населення, характеристика природних ресурсів, характеристика людських ресурсів [3].

Варто відзначити методику Е. Забарної, яка пропонує оцінювати інвестиційну привабливість регіонів за такими блоками: рівень загальнооекономічного розвитку регіону; рівень розвитку інвестиційної інфраструктури регіону; демографічна характеристика регіону; рівень розвитку ринкових відносин і комерційних структур регіону; рівень криміногенних, екологічних та інших ризиків [50]. Автором запропоновано групу показників для аналізу кожного блоку. На основі отриманих результатів визначається інтегральний показник оцінки інвестиційної привабливості регіонів та виконується групування регіонів за рівнем інвестиційної привабливості.

С. Петровська показники оцінювання інвестиційного потенціалу регіону групує таким чином:

- показники загальнооекономічного розвитку регіону;
- показники потенціалу регіону;
- показники ризиків;
- показники сприятливості (несприятливості) всіх вищезазначених факторів [132].

Увагу привертає методика оцінювання інвестиційної привабливості регіону, запропонована А. Асаулом та Н. Павліхою [4]. Вона передбачає оцінювання інвестиційної привабливості за допомогою визначення чинників, які впливають на інвестиційну привабливість, інвестиційну активність й інвестиційні ризики регіону та кореляційно-регресійного аналізу показників інвестиційної привабливості регіонів.

Уважаємо, що для здійснення аналізу інвестиційної діяльності в регіоні доцільне збалансоване залучення інвестицій як у матеріальне виробництво

зادля досягнення переважно економіко-орієнтованих результатів, так і залучення капіталовкладень у соціальну сферу й навколишнє природне середовище, інвестування в які зорієнтоване на отримання соціо- та еколого-орієнтованих результатів інвестиційної діяльності в регіоні, що має бути враховане під час розробки методики діагностики інвестиційної діяльності в регіоні.

Методику діагностики інвестиційної діяльності в регіоні, запропоновану в дисертаційній роботі зображено на рис. 1.10. Запропонована методика передбачає послідовну реалізацію чотирьох етапів.

На етапі 1 «Визначення особливостей інвестиційної діяльності в країні та її регіонах» проводиться оцінювання інвестиційної діяльності на національному й регіональному рівнях за абсолютними та відносними показниками. Абсолютними показниками є обсяг капітальних інвестицій, залучених в Україну; обсяг інвестицій у розрахунку на одну особу; капітальні інвестиції за видами активів та за джерелами фінансування; динаміка активності іноземного інвестування; найвищий та найнижчий обсяг капітальних інвестицій у регіонах. Відносні показники відображають темпи росту номінального та реального обсягу капітальних інвестицій, структуру капітальних вкладень за видами активів та джерелами фінансування, зміну структури іноземного інвестування.

Реалізація цього етапу дасть змогу визначити основні тенденції інвестиційної діяльності в Україні загалом та в регіонах зокрема, порівняти регіони України за обсягом залучених інвестицій, визначити регіональні диспропорції.

Етап 2 «Аналіз сфер залучення інвестицій» передбачає оцінювання інвестицій за видами економічної діяльності й визначення оптимальних сфер активізації інвестиційної діяльності в регіоні. Проведення цього етапу діагностики дозволяє визначити цільову орієнтацію напрямів залучення інвестиційних ресурсів, здійснити аналіз приросту та скорочення інвестицій у різні види економічної діяльності та оцінити пріоритетність у досягненні соціально-економічної та екологічної ефективності інвестиційної діяльності.

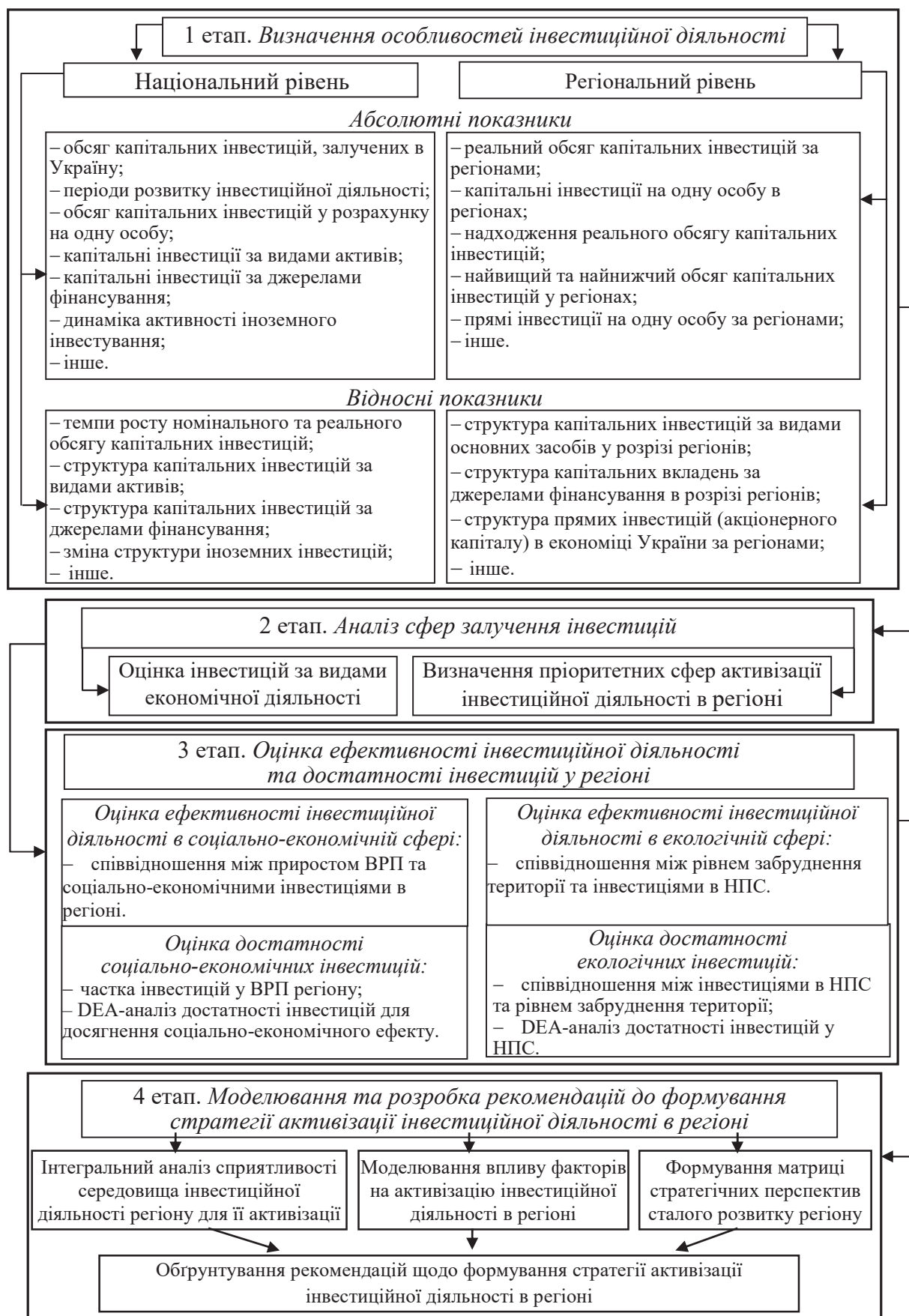

Рис. 1.10. Методика діагностики інвестиційної діяльності в регіоні

Розроблено дисертантом.

Етап 3 «Оцінка ефективності інвестиційної діяльності та достатності інвестицій у регіоні» охоплює оцінку соціально-економічної та екологічної ефективності інвестиційної діяльності й достатності соціально-економічних та екологічних інвестицій із використанням DEA-аналізу

Показники ефективності інвестиційної діяльності дають змогу кількісно оцінити ефект від її активізації та додаткового залучення інвестицій у визначені сфери регіону.

Рівень достатності капіталовкладень у різні сфери й необхідний відсоток їх збільшення пропонуємо розраховувати також, застосовуючи математичний інструментарій DEA-аналізу (аналізу оболонки даних), за якого показник достатності залучених у регіон інвестицій обчислюємо за формулою (1.1):

$$\max \theta = \frac{u_1 y_1 + u_2 y_2 + \dots + u_n y_n}{v_1 x_1 + v_2 x_2 + \dots + v_m x_m}, \quad (1.1)$$

де θ – показник достатності інвестицій залучених в соціально-економічну сферу регіону;

x, y – вхідні та вихідні дані (ВРП та обсяг інвестицій);

u, v – вагові коефіцієнти, які розраховуються для максимальної оцінки співвідношення;

n, m – кількість вхідних і вихідних даних.

Визначення достатності інвестицій, залучених у соціально-економічну сферу регіону здійснюється з врахуванням системи обмежень:

$$\begin{cases} \max \theta = \frac{u_1 y_1 + u_2 y_2 + \dots + u_n y_n}{v_1 x_1 + v_2 x_2 + \dots + v_m x_m} \leq 1, \\ \max \theta = y u, x v = 1, \\ y u \leq x v. \end{cases} \quad (1.2)$$

Значення достатності для кожного регіону розраховуємо окремо, але з урахуванням усієї сукупності даних. Відповідно, вирішуємо завдання оптимізації n кількість разів.

Вагові коефіцієнти не повинні мати від’ємних значень:

$$v_1, v_2, v_m \geq 0; u_1, u_2, u_n \geq 0. \quad (1.3)$$

Чим вищий показник достатності інвестицій, тим оптимальніше співвідношення між інвестиціями та обсягом виробленого ВРП у регіоні.

Етап 4 «Моделювання та розробка рекомендацій активізації інвестиційної діяльності в регіоні» включає інтегральний аналіз сприятливості середовища інвестиційної діяльності регіону для її активізації, побудову моделі впливу факторів на активізацію інвестиційної діяльності в регіоні й позиціонування регіонів на матриці стратегічних перспектив активізації інвестування.

Для діагностики інвестиційної діяльності в регіоні пропонуємо оцінити сприятливість середовища інвестиційної діяльності для її активізації за допомогою розрахунку часткових коефіцієнтів, що відображають міру впливу різноманітних факторів на це середовище, та інтегрального показника його сприятливості.

Сукупність факторів активізації інвестиційної діяльності в регіоні не є однорідною. Вони вимірюються в різних величинах і є різноспрямованими, тобто збільшення одних позитивно впливає на інвестиційну активність (зростання ВВП, обсяг експортно-імпортних операцій, вантажоборот та ін.), тоді як зростання інших, навпаки, може призвести до зниження інвестиційної активності (збільшення ветхого житлового фонду, зростання кількості зареєстрованих безробітних і ін.)

У зв'язку з цим обов'язковим етапом аналізу впливу факторів на процеси інвестиційної активності в регіоні є приведення вихідних даних до співвимірної форми. Нормування може проводитися, наприклад, за допомогою переведення величин у відсотки до підсумку. Також кількісний вимір факторів можна перевести в коефіцієнти, ураховуючи величини їх розмаху. У такому випадку для чинників, зростання яких має позитивний вплив на результатний показник використовують формулу:

$$K_i = \frac{X_i - X_{\min}}{X_{\max} - X_{\min}}, \quad (1.4)$$

де X_{min} – мінімальне значення i -го показника, X_{max} – максимальне значення i -го показника.

Для кількісного виміру факторів, що негативно впливають на обсяг залучених інвестицій, застосовують формулу:

$$K_i = 1 - \frac{X_i - X_{min}}{X_{max} - X_{min}}. \quad (1.5)$$

Відповідно до такого підходу всі вихідні дані переводяться у коефіцієнти, значення яких змінюється в межах від 1 до 0 ($K_i \in [0; 1]$).

Найбільша величина i -го фактора прирівнюється до одиниці, найменша – до нуля. Нормовані дані наведено в додатку М (*дані нормовані*).

На основі наведених нормованих даних показники впливу на активізацію інвестиційної діяльності в регіонах можна звести до окремих груп факторів відповідно до запропонованої в роботі методики, що дає можливість оцінити їх вплив на інвестиційне середовище регіону й розрахувати інтегральний показник сприятливості середовища для активізації інвестиційної діяльності.

Визначення часткових коефіцієнтів, що відображають міру впливу факторів на сприятливість середовища інвестиційної діяльності в регіоні для її активізації, виконано за формулою середньої квадратичної:

$$f = \sqrt{\frac{x_1^2 + x_2^2 + \dots + x_n^2}{n}} = \sqrt{\frac{\sum x^2}{n}}, \quad (1.6)$$

де n – кількість статистичних показників, що формують групу факторів.

Інтегральний показник сприятливості середовища інвестиційної діяльності регіону для її активізації обчислюють, застосовуючи формулу середньої арифметичної зваженої, що дає змогу врахувати відмінність у кількості факторів, котрі формують окрему групу:

$$I_s = \sqrt{\frac{f_1 * n_1 + f_2 * n_2 + \dots + f_k * n_k}{\sum k}} = \sqrt{\frac{\sum f_k * n_k}{\sum k}}, \quad (1.7)$$

де k – кількість факторів активізації інвестиційної діяльності;

f – фактори (часткові коефіцієнти) впливу на сприятливість середовища інвестиційної діяльності для її активізації;

n – кількість показників, що характеризують дію факторів.

Для оцінки впливу факторів на активізацію інвестиційної діяльності в регіоні пропонуємо використати інструментарій кореляційно-регресійного аналізу.

Методика кореляційно-регресійного аналізу реалізовується декількома етапами:

- систематизація вихідних даних;
- нормування даних;
- відбір факторів. Кореляційний аналіз, перевірка на мультиколеніарність;
- побудова регресійної моделі. Перевірка її на якість й адекватність.

Оцінку адекватності моделі здійснюємо на основі обчислення F -критерію Фішера, за допомогою якого оцінюємо можливість практичного застосування регресійної моделі. Розрахунок F -критерію Фішера є частиною дисперсійного аналізу. F -тест оцінювання якості рівняння регресії складається з перевірки гіпотези H_0 статистичної незначущості рівняння регресії й показника тісноти зв'язку.

Для цього виконуємо порівняння фактичного $F_{\text{факт}}$ та табличного (критичного) $F_{\text{табл}}$ значень F -критерію Фішера.

$F_{\text{факт}}$ розраховуємо за формулою:

$$F = \frac{R^2}{1 - R^2} \frac{(n - m - 1)}{m}, \quad (1.8)$$

де n – число дослідів;

m – кількість уключених у регресію факторів, які чинять суттєвий вплив на показник;

R – коефіцієнт детермінації.

Практичне застосування результатів моделювання достатності інвестицій у регіоні відбувається під час формування матриці стратегічних перспектив сталого розвитку регіону.

За результатами діагностики інвестиційної діяльності та проведеного моделювання визначають міжрегіональні відмінності, урахування яких покладено в основу рекомендацій щодо формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Отже, дослідження інвестиційної діяльності в регіоні дасть змогу органам регіональної влади й місцевого самоврядування точніше виявляти проблеми інвестиційної діяльності відповідного регіону, визначати пріоритетні сфери її активізації та цільові орієнтири для кожного з регіонів, конкретизувати заходи, спрямовані на активізацію інвестиційної діяльності задля досягнення цілей сталого розвитку.

Висновки до розділу 1

1. Узагальнення наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених дало змогу дослідити генезис теорій інвестиційної діяльності та виокремити низку сучасних учень, що пояснюють роль інвестицій в економічних процесах, визначають закони й закономірності їх залучення, доводять значимість інвестицій для економічного розвитку. Інвестиції визначено як економічні ресурси, що вкладаються в різні сфери господарської діяльності з метою її подальшого розвитку та досягнення соціальних, економічних, екологічних результатів від їх залучення.

2. Визначено, що існування багатьох економічних шкіл і течій зумовило наявність різних підходів до трактування категорії «інвестиційної діяльності», еволюція яких відбувалася шляхом переходу від використання кількісної характеристики для ідентифікації сутності інвестиційної діяльності та мети її реалізації, до акценту на якісні характеристики для визначення ефективності здійснення інвестиційної діяльності. Аналіз наукових поглядів

на неї уможливив виокремлення витратного, ресурсного й результативного (ефективного) підходів до трактування її сутності. Визначено види інвестиційної діяльності за територіальною ознакою, спрямованістю інвестиційних потоків, тривалістю інвестиційних проектів, рівнем ризиковості, сферами, суб'єктами та об'єктами її реалізації.

3. Інвестиційну діяльність у регіоні визначено як цілеспрямований комплекс дій і заходів щодо залучення інвестицій у різні сфери господарювання із врахуванням особливостей регіонального розвитку задля досягнення соціальної, економічної й екологічної ефективності від її реалізації. Ключовим аспектом отримання позитивних ефектів від інвестиційної діяльності в регіоні є її активізація. Запропоновано авторське бачення активізації інвестиційної діяльності в регіоні як цілеспрямований вплив на процеси інвестування задля досягнення оптимального розподілу обмежених інвестиційних ресурсів і збільшення кількісних та якісних показників їх залучення.

4. Сформовано концептуальні основи активізації інвестиційної діяльності, які передбачають збільшення кількісних і якісних показників залучення інвестицій у регіон та підвищення їх соціально-економічної й екологічної ефективності для досягнення сталого розвитку регіону, у якому вона реалізовується. Завданнями активізації інвестиційної діяльності в регіоні виділено визначення пріоритетних сфер реалізації інвестицій; здійснення структурної трансформації та диверсифікації економіки регіону; створення сприятливого бізнес-середовища; подолання диспропорцій розвитку регіону; удосконалення інституційного забезпечення інвестиційної діяльності в регіоні; підвищення інвестиційної привабливості регіону; розвиток державно-приватного партнерства в регіоні; упровадження ресурсозберігальних технологій; формування збалансованої соціальної інфраструктури регіону; підтримка здоров'я населення та рівня екологічної безпеки.

5. Результатом активізації інвестиційної діяльності в регіоні визначено отримання синергетичного ефекту від інвестування в соціальну, економічну та екологічну сфери регіону.

6. Запропоновано методичний підхід до діагностики інвестиційної діяльності в регіоні, котрий охоплює аналіз сфер залучення інвестицій; оцінку ефективності інвестиційної діяльності та достатності інвестицій у регіоні; моделювання процесу активізації інвестиційної діяльності в регіоні, що в комплексі уможливорює наукове обґрунтування рекомендацій до розробки стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Основні положення першого розділу дисертаційної роботи відображено в працях [80, 83, 85, 86, 91, 203].

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

2.1. Особливості інвестиційної діяльності в Україні та її регіонах

Дослідження інвестиційної діяльності та розробка науково обґрунтованих рекомендацій її активізації ґрунтуються на комплексному аналізі інвестиційної сфери країни й окремих регіонів, виявленні перспективних напрямів залучення інвестицій для досягнення найбільшого соціального, екологічного та економічного ефектів і моделюванні впливу основних факторів на активність учасників інвестиційного процесу. Ця важлива методологічна передумова дає можливість активізувати інвестиційну діяльність у регіоні та запровадити ефективний механізм її реалізації.

За умов економічної й політичної нестабільності підвищуються значимість моніторингу змін обсягів довгострокових вкладень, якими є капітальні інвестиції, задля мінімізації ризиків та невизначеності, що притаманні інвестиційній діяльності. Аналізуючи інтенсивність залучення інвестицій в Україну і її регіони протягом періоду 2010–2017 рр., можна відмітити пряму залежність зміни їх обсягу від економічної ситуації в країні та впливу кризових явищ на цей процес. Так, саме економічна криза 2013–2014 рр. стала переломним моментом, за якого відбулося згортання інвестиційної діяльності, позитивна динаміка 2010–2012 рр. була порушена. У 2015 р. прослідковуємо післякризове пожвавлення, за якого інвестиційна активність почала відновлюватися, про що свідчить зростання показників капітальних інвестицій в Україні (табл. 2.1). Аналогічна зміна обсягів капітальних інвестицій відбувалась і в розрізі окремих регіонів України (додаток Д, табл. Д.1). Разом із тим в умовах відкритої економіки й посилення глобалізації та інтеграційних процесів, Україна, як і будь-яка країна світу, не розвивається відособлено, тому, досліджуючи обсяг

залучених інвестицій, потрібно зважати на коливання курсу гривні відносно долара як загальновизнаної світової валюти.

Таблиця 2.1

Показники капітальних інвестицій, залучених в Україну у 2010–2017 рр.

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Капітальні інвестиції, млрд грн	180575,5	241286,0	273256,0	249873,0	219420,0	273116,0	359216,0	448462,0
Курс долара середній за рік, грн за дол.	7,9	8,0	8,0	8,0	11,9	21,9	25,6	27,2
Реальний обсяг капітальних інвестицій, млрд дол.	22771,2	30350,4	34199,7	31273,3	18454,2	12493,9	14059,3	16487,6
Номінальний темп росту інвестицій, %	-	133,6	113,2	91,4	87,8	124,5	131,5	124,8
Реальний темп росту інвестицій, %	-	133,3	112,7	91,4	59,0	67,7	112,5	117,3

Розраховано дисертантом за даними Державної служби статистики [38].

Як видно з рис. 2.1, динаміка капітальних інвестицій у доларах США в післякризовий період суттєво відрізняється від зміни їх обсягу, вираженого гривнях, що зумовлено нестійкою економічною ситуацією й високим рівнем інфляції.

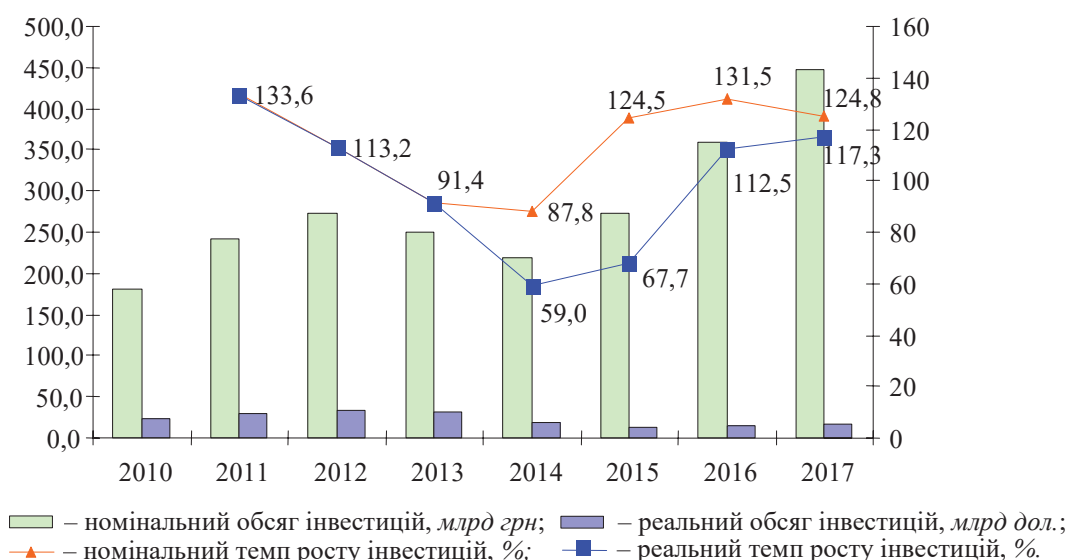

Рис. 2.1. Динаміка показників капітальних інвестицій в Україні у 2010–2017 рр.

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики [38].

Загалом, оцінюючи інвестиційну діяльність за обсягами залучених в Україну капітальних інвестицій протягом 2010–2017 рр., можна виділити три основні періоди: 2010–2012 рр. – докризовий, що характеризується зростанням інвестиційної активності та збільшенням надходження інвестицій в економіку країни; 2013–2015 рр. – період економічної кризи і її наслідків, протягом якого відбувалося скорочення інвестиційної діяльності, що відповідно відобразилося на скороченні реального обсягу капітальних інвестицій; 2016–2017 рр. – післякризове пожвавлення, за якого реальний обсяг капітальних інвестицій почав зростати, хоча й незначними темпами (рис. 2.2) [187, с. 128].

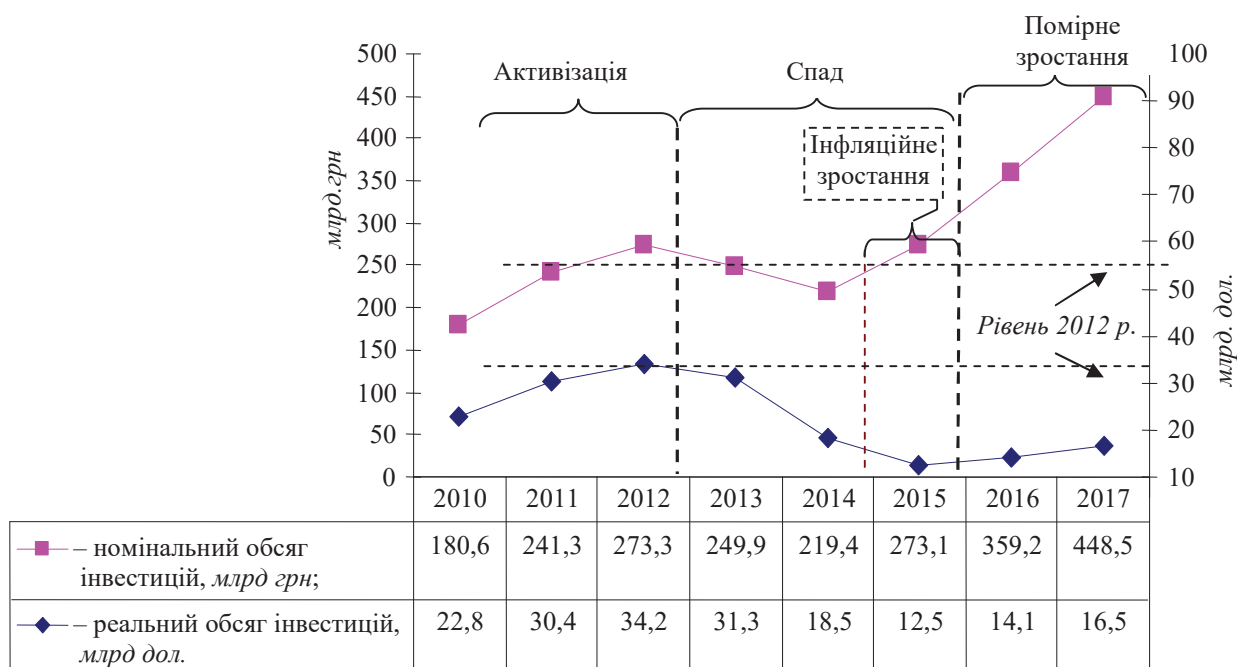

Рис. 2.2. *Періоди розвитку інвестиційної діяльності в Україні у 2010–2017 рр.*

Побудовано дисертантом.

Зіставлення реального (вираженого в доларах) і номінального (вираженого в гривнях) обсягу капітальних інвестицій дає змогу більш об'єктивно оцінити тенденції та динаміку зміни інвестиційної діяльності [187, с. 128]. Із наведених на рис. 2.2 даних видно, що, починаючи з 2014 р., зростання обсягу інвестицій мало інфляційний характер, зокрема у 2015 р.,

збільшення суми капітальних інвестицій відбулося лише з причин знецінення національної валюти.

Відтак, незважаючи на деяке пожвавлення, за реальними показниками обсяг інвестицій в Україну залишається недостатнім, так і не досягнувши рівня 2012 р. передкризового періоду.

Зазначимо, що в регіональному розрізі простежено нерівномірну динаміку освоєння капітальних інвестицій. Протягом 2010–2015 рр. лідерами щодо залучення капітальних інвестицій залишалися м. Київ, Дніпропетровська, Донецька та Київська області, акумулюючи 53–57 % від їх загальної суми (табл. 2.2).

Привабливими для інвесторів серед регіонів України були Одеська, Львівська, Харківська Полтавська й Запорізька області, які займали середні позиції за показником капітальних інвестицій. Протягом 2010–2017 рр. на ці регіони припадало близько 21 % інвестицій країни.

Таблиця 2.2

**Реальний обсяг капітальних інвестицій за регіонами
за 2010–2017 рр., млн. дол.**

Регіон \ Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Усього	22571,9	30160,8	34157,0	31234,2	27427,5	17285,8	14967,3	16487,6
Вінницька	443,1	635,1	729,0	763,7	709,3	466,6	345,9	431,8
Волинська	220,9	322,1	406,8	415,9	423,7	390,3	266,0	258,9
Дніпропетровська	2002,1	2764,5	2816,7	2661,3	2544,6	1640,5	1382,0	1575,5
Донецька	1874,2	3350,3	3970,2	3489,1	1644,4	525,6	495,9	634,9
Житомирська	251,4	315,0	361,6	375,7	363,1	256,0	232,2	283,9
Закарпатська	275,7	381,5	342,0	330,7	329,8	239,1	194,3	206,8
Запорізька	995,5	834,6	901,6	854,9	879,3	493,3	460,0	583,8
Ів.-Франківська	547,3	532,0	646,9	599,7	854,7	608,2	331,2	356,9
Київська	1416,4	2209,1	2548,9	2587,1	2456,7	1541,7	1392,1	1268,2
Кіровоградська	265,4	499,2	572,8	403,0	390,3	256,8	264,8	269,2
Луганська	705,8	872,5	1028,8	1421,2	652,8	130,4	171,8	122,4
Львівська	1103,8	1514,3	1397,7	1227,1	1194,4	847,2	775,2	886,2
Миколаївська	552,8	537,2	587,9	626,1	471,4	379,1	405,4	411,0
Одеська	1215,5	1168,4	1830,9	1484,0	1170,2	631,9	697,0	819,8
Полтавська	786,2	982,4	1279,2	1192,0	1103,5	527,7	636,0	582,9

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Рівненська	242,1	320,7	346,7	354,7	350,6	274,3	180,2	225,3
Сумська	273,5	377,8	358,9	340,2	349,8	231,8	240,1	255,4
Тернопільська	267,3	315,5	421,9	372,0	323,8	242,2	203,7	262,9
Харківська	1007,9	1629,4	1846,9	1161,6	1004,0	711,8	689,4	711,8
Херсонська	236,3	336,0	304,5	265,6	276,0	196,7	191,3	270,7
Хмельницька	368,5	443,4	436,9	454,7	509,8	431,0	380,1	386,0
Черкаська	353,9	403,2	472,6	426,7	407,8	283,9	270,8	299,4
Чернівецька	214,3	224,3	278,7	282,2	210,9	176,5	111,2	110,0
Чернігівська	236,4	299,6	342,9	355,3	327,7	224,7	221,6	270,3
м. Київ	6715,7	8892,8	9963,7	8790,1	8479,1	5578,4	4429,0	5001,6

Розраховано дисертантом за даними Державної служби статистики[38].

Недостатню інвестиційну активність відзначено у Вінницькій, Івано-Франківській, Миколаївській, Хмельницькій, Кіровоградській, Черкаській та Волинській областях. Низький рівень інвестиційної діяльності характерний для Чернівецької, Херсонської, Рівненської, Чернігівської, Закарпатської, Тернопільської, Сумської й Житомирської областей, частка капітальних інвестицій яких не перевищувала 2 % від загального обсягу. Серед указаних регіонів зазначимо Житомирську та Херсонську області, які, незважаючи на кризові потрясіння в державі, зуміли стабілізувати інвестиційну ситуацію. Обсяг інвестицій у ці регіони, хоча й не досяг рівня 2012 р., проте перевищив показники 2010-го р. Найменше капітальних інвестицій акумульовано в Чернівецькій області, де, зокрема, у 2010 р. їх обсяг становив 1714,7 млн грн, що у 28 разів менше, ніж у м. Києві (53725,8 млн грн) (додаток Д, табл. Д. 2). У доларовому еквіваленті різниця була ще більшою – 214,3 млн дол. у Чернівецькій обл. і 6715,7 млн дол. у м. Києві, що в 31 раз більше.

Економічна криза 2012–2013 рр. загострила окреслену диспропорцію розподілу капітальних інвестицій між регіонами, збільшуючи регіональну диференціацію інвестиційної діяльності. Для порівняння: у 2017 р. капітальні інвестиції Чернівецької області зменшились в 1,74 раза (110 млн дол.), тоді як для Києва наслідки економічної нестабільності були менш відчутними – обсяги інвестиційної діяльності скоротились в 1,35 раза й освоєно

5001,6 млн дол. інвестицій, що в 45,5 раза більше, порівняно з Чернівецькою областю за відповідний період (додаток Е, табл. Е.1).

Загалом в усіх регіонах України обсяг залучених капітальних інвестицій у 2012 р. суттєво вищий, ніж у наступних 2013–2017 рр., що свідчить про згортання інвестиційної діяльності в регіонах (рис. 2.3).

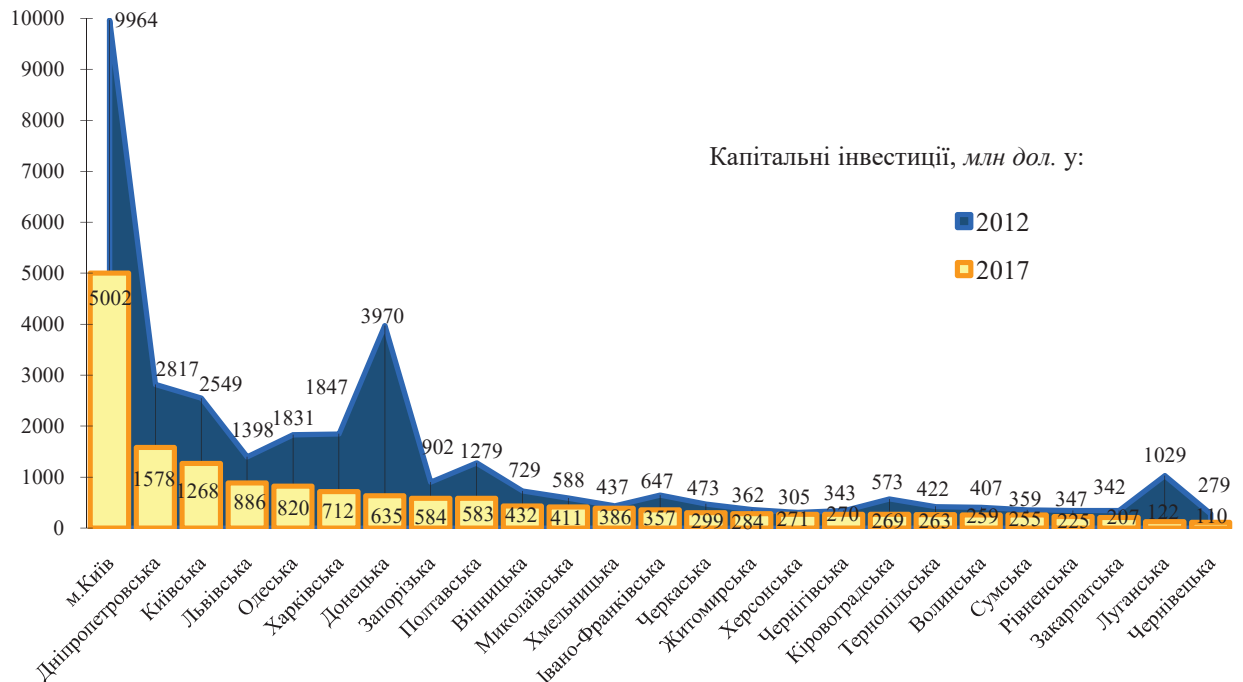

Рис. 2.3. Реальний обсяг капітальних інвестицій у регіональному розрізі, млн дол.

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики[38].

Структура розподілу інвестицій між регіонами зазнала змін і внаслідок суттєвого падіння показників Донецької та Луганської областей через військові дії на цих територіях. Порівняно з 2012 р., у цих областях відбулося найбільше згортання інвестиційної діяльності, що становило 8,4 і 6,2 % відповідно. Суттєве падіння показників спостерігали й у м. Києві (з 9952 млн дол. у 2012 р. до 5002 млн грн у 2017 р.), а також Дніпропетровській, Київській та Полтавській областях.

Для оцінки стану реального інвестування важливим показником є обсяг капітальних інвестицій у регіоні в розрахунку на одну особу (табл. 2.3) (додаток Ж, табл. Ж.1). У середньому у 2017 р. на одну особу припадало 10555,6 грн інвестицій, при цьому найбільше капітальних вкладень освоєно в

м. Києві (46429,4 грн на особу), а найменше – у Луганській (1526,3 грн), Чернівецькій (3297,4 грн) та Донецькій (4090,0 грн) областях. І якщо в Донецькій і Луганській областях пасивність інвесторів зумовлена несприятливим інвестиційним середовищем через військові дії та політичний конфлікт, то низькі позиції Чернівецької області продиктовані неспроможністю місцевих органів влади сформувати ефективну систему управління інвестиційною діяльністю задля її активізації.

Таблиця 2.3

Капітальні інвестиції на одну особу, грн

Регіон \ Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Україна	3936,6	5279,1	5993,3	5493,0	5102,7	6374,5	8418,0	10555,6
Вінницька	2153,7	3102,5	3571,8	3765,0	3515,0	4589,8	5200,7	7418,5
Волинська	1704,1	2483,0	3131,3	3197,3	3252,8	5913,7	6128,0	6773,0
Дніпропетровська	4786,9	6644,6	6792,2	6451,3	6197,7	7936,8	10229,1	13281,2
Донецька	3369,5	6066,4	7227,1	6402,4	3044,9	1939,7	2797,5	4090,0
Житомирська	1568,5	1974,6	2275,8	2374,5	2306,9	3231,1	4480,3	6248,3
Закарпатська	1769,8	2443,5	2184,3	2107,2	2097,2	3000,2	3703,7	4468,7
Запорізька	4408,4	3716,4	4028,2	3840,9	3972,3	4429,1	6320,7	9172,0
Івано-Франківська	3172,5	3084,2	3741,4	3471,5	4946,5	6951,2	5754,5	7041,2
Київська	6589,2	10283,3	11835,7	12006,4	11377,5	14074,7	19276,2	19774,7
Кіровоградська	2094,0	3968,6	4581,7	3252,0	3172,8	4153,0	6555,2	7618,0
Луганська	2453,3	3058,6	3630,9	5057,5	2342,2	931,0	1873,5	1526,3
Львівська	3466,6	4764,0	4397,6	3865,5	3764,6	5278,6	7341,9	9521,2
Миколаївська	3727,4	3639,7	3993,9	4277,6	3233,4	5157,9	8430,3	9756,3
Одеська	4068,7	3913,5	6117,5	4955,4	3906,2	4171,3	7004,1	9350,8
Полтавська	4210,6	5301,5	6938,8	6518,3	6073,1	5774,2	10653,3	11163,3
Рівненська	1681,4	2224,6	2397,8	2450,4	2417,8	3731,6	3720,3	5274,0
Сумська	1874,7	2612,2	2501,5	2391,1	2480,1	3275,5	5196,7	6319,0
Тернопільська	1968,2	2332,3	3128,0	2767,8	2416,9	3584,5	4601,1	6773,0
Харківська	2919,3	4742,4	5380,1	3390,5	2937,6	4127,4	6105,7	7177,4
Херсонська	1733,2	2475,7	2253,6	1975,8	2063,3	2917,5	4335,5	7002,8
Хмельницька	2215,6	2679,9	2649,2	2775,7	3127,3	5246,8	7073,4	8204,1
Черкаська	2194,4	2517,2	2969,9	2699,5	2597,4	3596,1	5253,2	6644,1
Чернівецька	1896,2	1983,1	2460,1	2486,7	1855,4	3065,4	2936,0	3297,4
Чернігівська	1712,8	2192,2	2527,0	2650,4	2469,8	3380,2	5117,9	7159,6
м. Київ	19241,4	25347,3	28136,2	24614,3	23566,9	30420,9	36450,0	46429,4

Джерело: [38].

Аналіз динаміки обсягу капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу дає підставу для дійти висновку, що найбільший розвиток інвестиційна діяльність мала в регіонах, які гостро реагували на зміну інвестиційного клімату в країні, тоді як в областях, де не проводили активну політику залучення інвестицій, коливання є меншими (рис. 2.4).

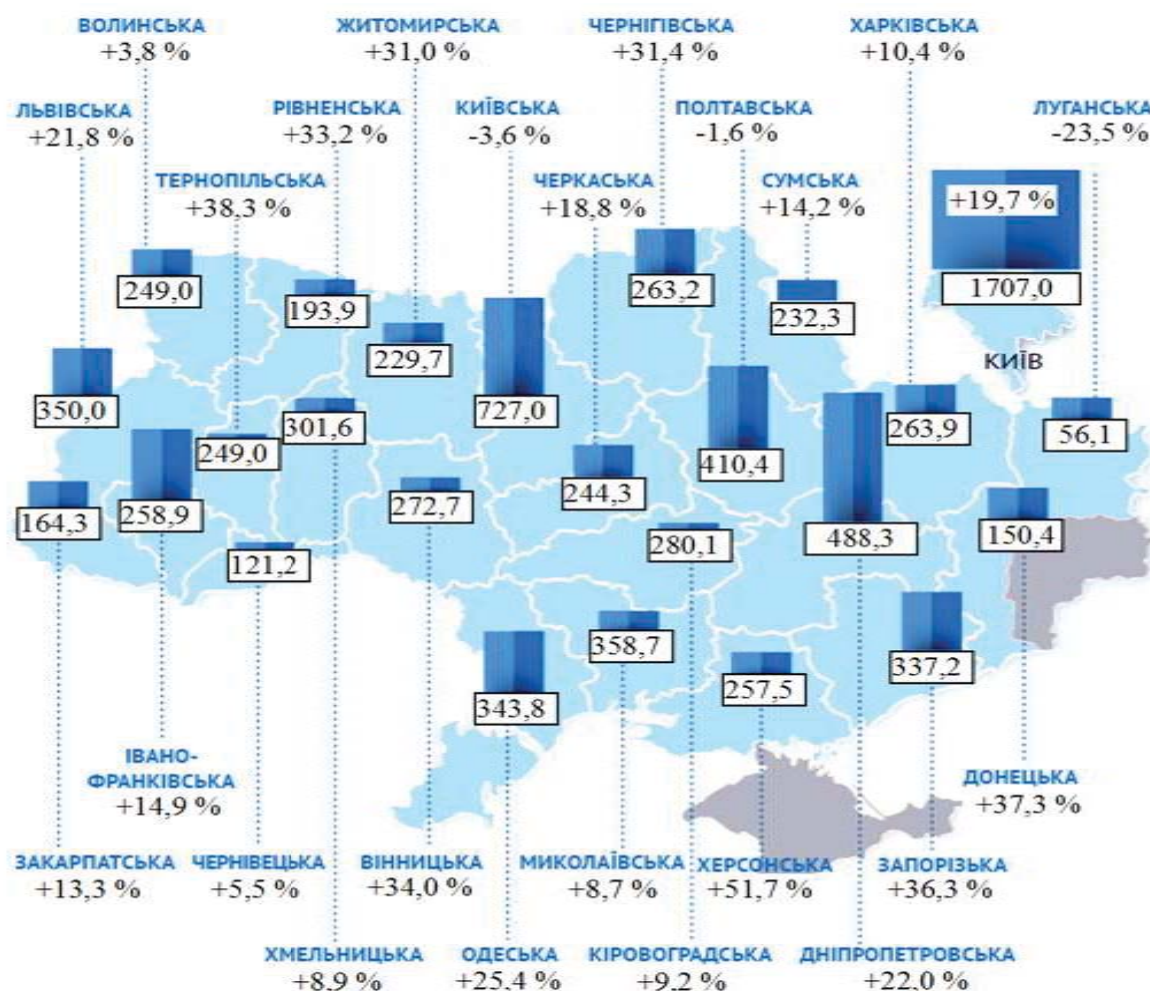

Рис. 2.4. Надходження реального обсягу капітальних інвестицій

у регіонах України в розрахунку на одну особу у 2017 р., дол. США

Розраховано дисертантом за даними Державної служби статистики[38].

Найбільшу інвестиційну активність відзначено у м. Києві, Київській, Дніпропетровській, Полтавській та Одеській областях. Ці регіони які, як видно з рис. 2.5, за сприятливих умов можуть досягнути досить високих показників залучення капітальних інвестицій. Значний обсяг залучених інвестицій у ці регіони відображає їх реальний інвестиційний потенціал,

однак низьке значення показника освоєних капітальних вкладень у 2017 р. свідчить про його нереалізованість на сьогодні.

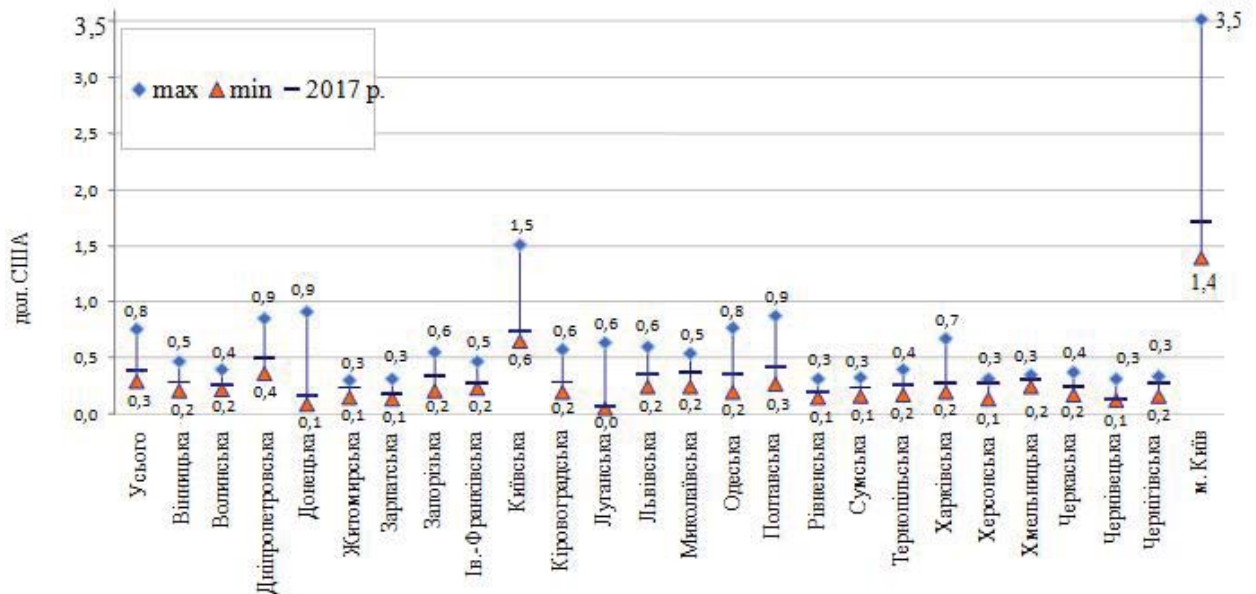

Рис. 2.5. Найвищий та найнижчий обсяг капітальних інвестицій у регіонах України протягом 2010–2017 рр., тис. дол. на одну особу
Побудовано дисертантом.

Загалом, аналіз показників капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу також підтверджує значну диспропорцію інвестиційних процесів серед регіонів України. Лідерами в Україні, за підсумками 2015 р. є м. Київ, Київська, Дніпропетровська області. Полтавська область увійшла до групи лідерів, зайнявши четверте місце. Досить високий рівень розвитку інвестиційної діяльності показують Миколаївська, Львівська [61] Одеська й Запорізька області, залучаючи капітальних інвестицій у межах 9,2–9,8 тис. грн у розрахунку на одну особу. Дещо відстає від них Хмельницька область, однак, за результатами оцінки 2017 р. вона також може бути віднесена до групи регіонів із середнім рівнем розвитку інвестиційної діяльності (рис. 2.6).

Отже, наслідком нестабільної економічної й політичної ситуації в країні стало загальне скорочення обсягу залучених капітальних інвестицій і зниження інвестиційної активності в країні та регіонах. Через відсутність ефективного управління інвестиційною діяльністю й розробленого механізму

її активізації негативні процеси супроводжувалися посиленням міжрегіональної диференціації щодо розподілу сум освоєних інвестицій і загостренням конкуренції регіонів за обмежені інвестиційні ресурси [186, с. 26].

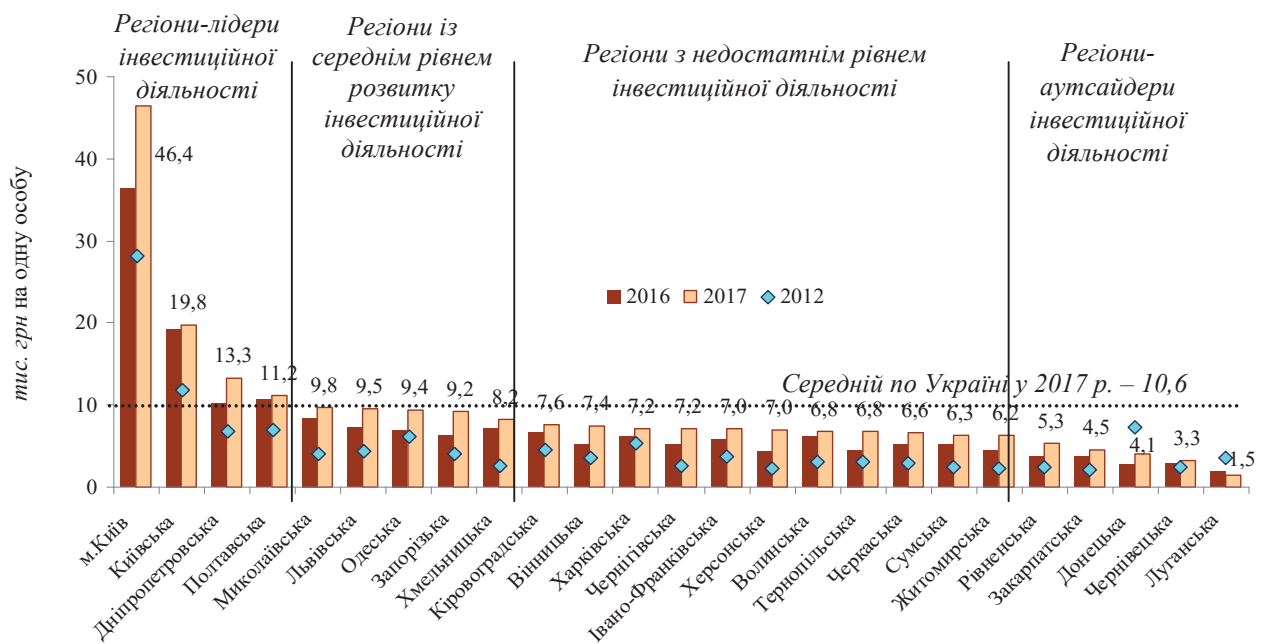

Рис. 2.6. *Обсяг капітальних інвестицій в розрахунку на одну особу, тис. грн*

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики [38].

За напрямками освоєння найбільший обсяг інвестицій вкладається в машини, обладнання та інвентар. У 2017 р. капітальних вкладень у цей вид матеріальних активів становила 154721,7 грн, що на 25,7 % більше за попередній 2016 р. та майже удвічі перевищує суму, що залучається в інженерні споруди, – другий за значимістю напрям вкладання інвестицій (додаток 3, табл. 3.1).

Протягом 2010–2017 р. найменше інвестицій спрямовано на придбання земельних ділянок, що пов'язано з особливістю земельних відносин та формуванням ринку землі в Україні. Також незначні суми залучено в біологічні активи, у які сума капітальних вкладень у 2017 р. становила 3727,9 млн грн (додаток II, рис. II.1).

Аналіз капітальних інвестицій за напрямками активів у доларовому еквіваленті дає можливість прослідкувати реальну тенденцію їх зміни

(додаток К, табл. К.1). Так, в Україні в машини, обладнання та інвентар у 2017 р. було вкладено 5688,3 млн дол., що лише на 18,3 % більше, порівняно з 2016 р. Капітальні вкладення в інженерні споруди становили 2888,4 млн дол. у 2017 р. при реальному їх зростанні на 9,5 % у зіставленні з попереднім роком. Найбільший приріст капітальних вкладень – у транспортні засоби, куди інвестовано 2210,4 млн дол. у 2017 р. (на 54 % більше) від аналогічного періоду попереднього року), тоді як у 2016 р. їх сума становила 1433,0 млн дол. (додаток К, табл. К.2).

Реальний приріст капітальних інвестицій, як підтверджують розрахунки зміни інвестицій у доларовому вимірі, розпочався лише у 2016 р., коли в більшість матеріальних активів залучено більші суми, аніж у попередньому періоді. Разом із тим сфера житлового будівництва почала нарощувати обсяги виробництва у 2017 р., збільшивши реальні обсяги інвестування на 12 %. Оцінюючи загальну динаміку інтенсивності інвестиційної діяльності за показниками обсягу капітальних вкладень у доларовому еквіваленті за напрямками активів, можна зауважити, що реально інвестиційна діяльність в Україні значно скоротилась із часів останньої економічної кризи 2013–2014 рр., а її наслідки відчутні й сьогодні. Показники капітальних інвестицій у національній валюті не враховують інфляційні процеси, а відтак дані, наведені офіційною статистикою, є досить оптимістичними (рис. 2.7).

Порівнюючи темпи росту реального й номінального обсягів капітальних інвестицій, можна побачити, що вони є значно завищеними та показують позитивний приріст у 2017 р. як відносно попереднього 2015 р., так в порівняно з 2012 й 2010 рр. Однак фактично лише в транспортні засоби залучено капітальних інвестицій більше ніж у 2010 р., тоді як за іншими видами активів інвестицій вкладено на порядок менше. Рівня 2012 р. не вдалося досягнути за жодним із напрямів інвестування в матеріальні та нематеріальні активи.

Серед помітних змін – суттєве нарощення інвестицій у придбання, виготовлення й капітальний ремонт транспортних засобів. Таку тенденцію можна пояснити відносно незначними інвестиційними ресурсами, які потребує саме цей напрям інвестування.

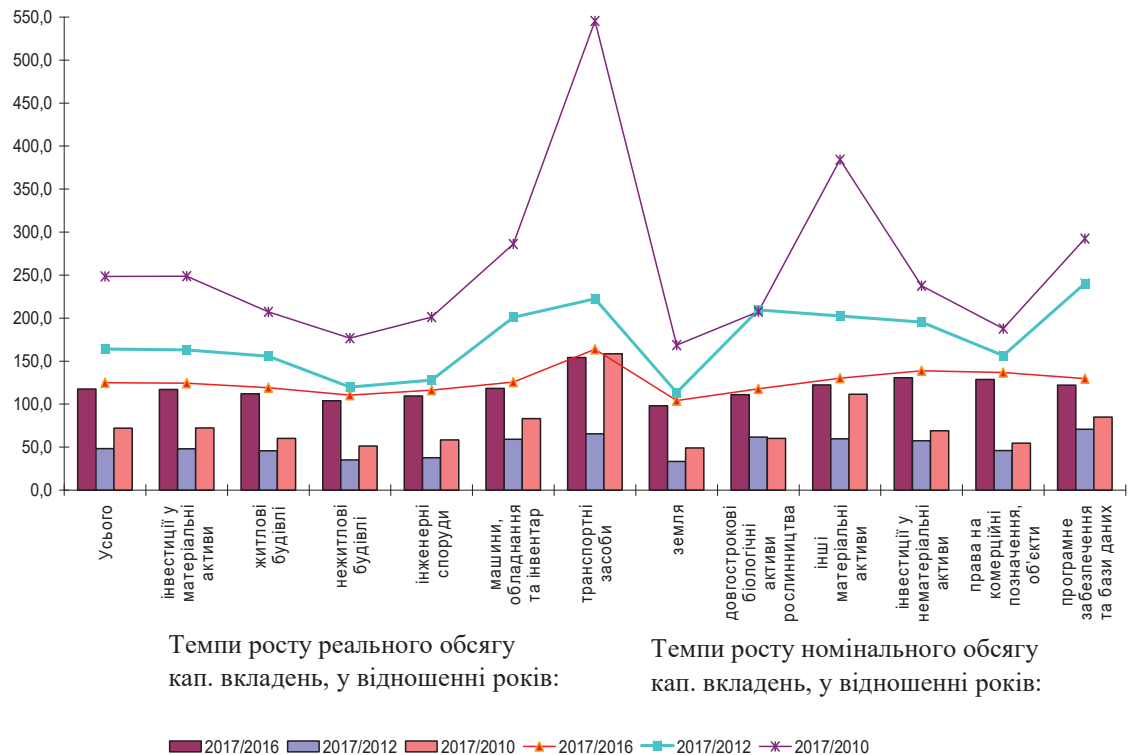

Рис. 2.7. Темпи росту номінального та реального обсягу капітальних інвестицій, %

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики [38].

Структура капітальних вкладень за видами активів протягом досліджуваного періоду 2010–2017 рр. засвідчує, що більшість інвестицій спрямовувалась у матеріальну їх частину, питома вага якої становила понад 96 % (додаток Л, табл. Л.1).

Залучення коштів у матеріальну частину активів загалом можна відзначити як позитив, оскільки інвестування активної частини необоротних засобів сприяє розвитку виробничої сфери й підвищенню соціально-економічної ефективності інвестицій, що стимулює інвесторів до подальшої активізації інвестиційної діяльності в цьому напрямі [201, с. 100].

Найбільшу вагу в структурі капітальних інвестицій у матеріальні активи мали машини, обладнання та інвентар, частка яких зростала з 29,1 % у 2013 р. до 35,8 % у 2017 р. за рахунок зменшення відсоткового значення капітальних вкладень в інженерні споруди (із 25 % у 2011 р. до 18,2 % у

2017 р.) й інвестицій у нежитлові будинки (із 21,4 % у 2010 р. до 15,2 % у 2017 р.). Найнижче значення і за обсягом, і у відсотковому виразі належить інвестиціям на придбання землі та вкладенням у довгострокові біологічні активи рослинництва й тваринництва, частки яких у 2017 р. становили 0,5 % і 0,9 % від загального обсягу інвестицій у матеріальні активи відповідно (рис. 2.8).

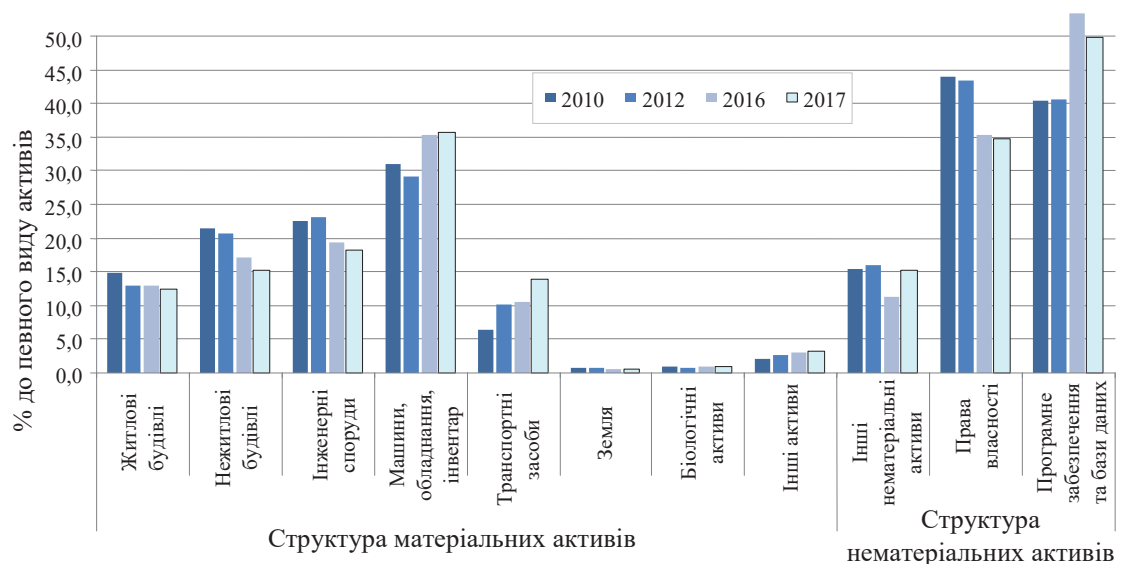

Рис 2.8. *Зміна структури інвестицій за видами активів*

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики [38].

Однак у розрізі регіонів структура інвестицій за видами основних засобів суттєво відрізняється. Найбільшу частку інвестицій у 2016 р. вкладено в машини, обладнання та інвентар у Кіровоградській (53,7 %) і Запорізькій (52,8 %) областях, у той час як у Чернівецькій та Івано-Франківській у цей вид матеріальних активів спрямовано лише 18,1 і 21,2 % відповідно. Житлове будівництво було пріоритетним напрямом інвестування в Хмельницькій області, де 39,8 % капітальних інвестицій вкладені в житлові будівлі, тоді як в інженерні споруди в цій області залучено лише 8,8 %, що є одним із найнижчих показників серед усіх регіонів (додаток Л, рис. Л.1).

Структура інвестицій за видами основних засобів найбільш наближена до загальноукраїнської в Київській області. Відносно пропорційне фінансування всіх видів матеріальних активів сприяє пропорційному розвитку як економічної, так і соціальної сфер цього регіону (додаток М,

табл. М.1). На нашу думку, розподіл капітальних вкладень у Київській області може бути взятий за вихідний норматив оптимізації структури капітальних вкладень, до якого варто прагнути, формуючи регіональну інвестиційну політику задля активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Для України характерне суттєве відставання інвестиційної активності в напрямі залучення коштів у нематеріальні активи, частка яких протягом 2010–2017 рр. коливалась у межах 3,1–6,7 %. На сьогодні забезпеченість нематеріальними ресурсами є однією зі складових частин запровадження нововведень у різні сфери економіки й визначальним чинником розвитку на інноваційній основі сучасних розвинутих держав світу. Нематеріальні активи, репрезентуючи інтелектуальний та інформаційний потенціал країни, виступають каталізатором інноваційних змін, забезпечуючи прогресивні структурні зрушення в економіці регіону й інноваційне оновлення основних активів підприємств здатні підвищити інвестиційну привабливість держави та її регіонів, стати стимулом для подальшої активізації інвестиційної діяльності.

Погоджуючись із висновками науковців, котрі займалися проблематикою розвитку інвестиційної діяльності в Україні [27, 34, 60, 72, 107, 121], можна зауважити, що структура капітальних інвестицій за видами активів доводить нерозвиненість механізму регулювання діяльності у сфері відносин прав власності на нематеріальні активи й може бути гальмівним фактором для вкладання коштів в економіку України.

Важливим напрямом аналізу інвестиційної діяльності є оцінка інвестиційного забезпечення розвитку регіону *за джерелами фінансування*. Основним джерелом фінансування капітальних інвестицій в Україні протягом усього періоду залишалися власні кошти підприємств й організацій, за рахунок яких здійснено понад половину всіх капіталовкладень. Із цього джерела у 2017 р. надійшло 310061,7 млн грн., або 69,1 % від усього обсягу залучених в Україну капітальних вкладень. Обсяг інвестицій, що надходять за рахунок власних коштів підприємств та організацій, напряду відображає інвестиційну активність у країні й залежить від стабільності економічної ситуації. Так, у період економічних криз та

спаду в економіці, коли інвестиційна привабливість проектів щодо залучення коштів у країні знижується, надходження з інших джерел, а саме від іноземних інвесторів, бюджетів стають обмеженими, інвестувати в розвиток підприємства можуть лише власними силами. Тому в такі періоди вага капітальних вкладень за рахунок власних коштів зростає. На підтвердження цього найбільшу частку в структурі капітальних інвестицій власні кошти підприємств та організацій займали у 2014 р. (70,5 %), а відносно найменша їх частка становила 61,2 % у 2011 р. (додаток Н., табл. Н.1).

Зазначимо, що частка власних коштів як джерела інвестування зростала на тлі скорочення питомої ваги інвестицій, фінансованих за рахунок кредитів банків й інших позик (із 15,2 % у 2011 р. до 6,6 % у 2017-му р.). Зменшення частки інвестиційного кредитування пояснюється глибокою кризою, яку переживає банківський сектор України. Комплекс проблем як загальноекономічного характеру, так і внаслідок невиваженої політики Національного банку України, призвели до значного скорочення кількості банківських установ, виходом з України іноземних банків, що спеціалізуються на таких послугах, а також загальним зниженням капіталізації української банківської системи. Кількість банків, які мали ліцензію НБУ, скорочувалася значними темпами. Так, на початок 2013 р. в Україні зареєстровано 176 банків тоді як станом на 01.01.2018 р. – 84 установи. Лише за 2017 р. кількість діючих банків в Україні зменшилася на 14 одиниць [115]. Спостерігаємо чітку тенденцію до скорочення кількості банків з іноземним капіталом: якщо станом на 01.01.2013 р. їх кількість становила 53, то на 01.01.2017 р. – 38 [134].

Унаслідок впливу зазначених факторів вага кредитів банків й інших позик як джерела інвестицій зменшилась та у 2017 р. другим за обсягом джерелом стали кошти державного й місцевих бюджетів. Привертає до себе увагу й той факт, що внаслідок політики фінансової децентралізації, яка проводиться урядом, співвідношення капітальних інвестицій з державного та місцевих бюджетів України змінилася починаючи з 2013 р. Так, обсяг коштів державного бюджету, що спрямовувалися на капіталовкладення, у 2010 р. становив 10,2 млрд грн., або 5,7 %, а обсяг коштів місцевих бюджетів –

5,7 млрд грн, або 3,2 %, тоді як у 2013 р. їх частки майже зрівнялись (інвестовано 6,2 млрд грн (2,5 %) та 6,8 млрд грн (2,7 %) із державного й місцевих бюджетів відповідно). У 2017 р. різниця між капітальними інвестиціями з бюджетів стала відчутною: з державного бюджету надійшло лише 15,3 млрд грн (3,4 %), тоді як за рахунок коштів місцевих бюджетів освоєно 41,6 млрд грн або 9,3 % загального обсягу капіталовкладень, що є досить високим показником. Скорочення фінансування інвестиційної діяльності з державного бюджету України у 2014 р., а також подальше зниження частки цього джерела в загальній структурі капітальних вкладень зумовлене складним політико-економічним становищем країни та необхідністю збільшувати видатки на забезпечення обороноздатності країни.

Сумарна частка капітальних інвестицій, що надходили з державного й місцевого бюджетів, протягом років помітно зростала – із 8,9 % у 2010 р. до 9,1 % у 2012 р. та 12,7 % у 2017 р., що в основному відбувалося через зменшення ваги інших джерел фінансування інвестицій (рис. 2.9).

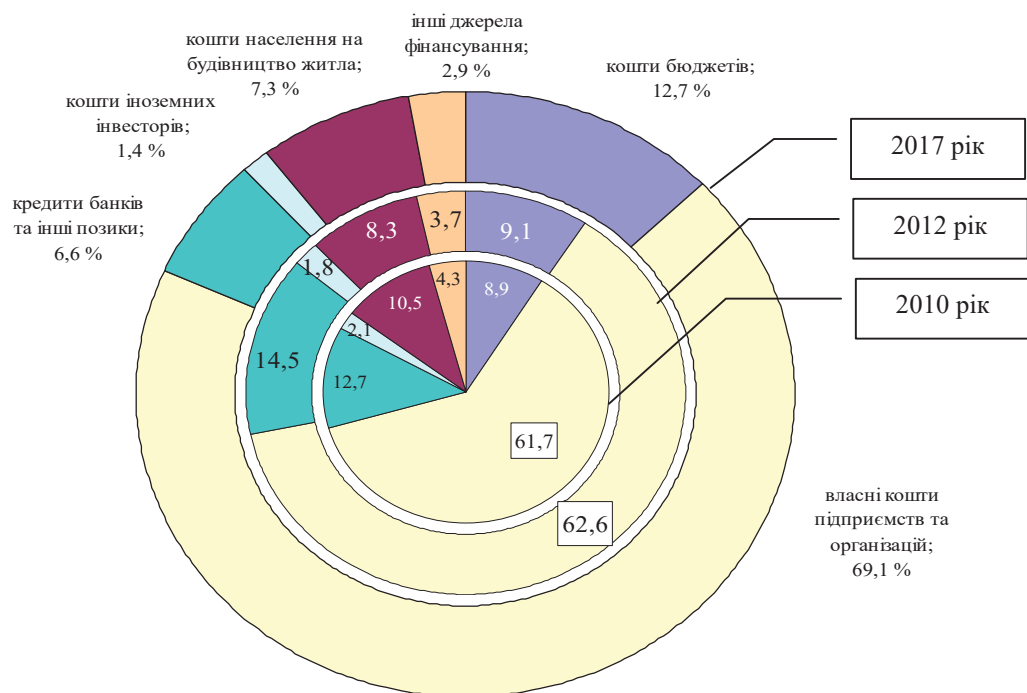

Рис. 2.9. Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування у 2010, 2012 та 2017 рр.

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики України [38].

У структурі капітальних інвестицій за джерелами фінансування зменшувалася частка капітальних інвестицій за рахунок коштів населення на індивідуальне житлове будівництво – з 10,5 % у 2010 р. до 8,3 % у 2012 р. та 7,3 % у 2017-му р. Незважаючи на негативні тенденції, кошти населення на індивідуальне житлове будівництво лишаються третім за обсягом джерелом капітальних вкладень, дещо перевищуючи обсяг інвестицій, що надходять як кредити від банків й інших позик. Висока частка фінансування капітальних інвестицій у будівництво житла за рахунок власних заощаджень населення країни може розглядатися як позитивне явище, оскільки активізація житлового будівництва підвищує виробничий потенціал країни за рахунок зростання попиту на продукцію пов'язаних сфер діяльності, а також підвищує соціальний ефект від освоєння інвестицій.

Привертає увагу той факт, що практично відсутнє фінансування капітальних інвестицій за рахунок коштів іноземних інвесторів, що зумовлене несприятливим інвестиційним кліматом України [89, с. 208]. Протягом досліджуваного періоду фінансування інвестицій із цього джерела стабільно зменшувалося, скорочуючи свою й так незначну частку з 2,1 % у 2010 р до 1,8 % у 2012 р. й 1,4 % у 2017-му р. Виняток становить лише 2015 р., у якому обсяг іноземних інвестицій становив у загальному обсязі 3,0 %.

Аналіз інвестиційної діяльності в *регіонах свідчить*, про суттєві регіональні відмінності в їх структурі [124, с.144], однак головним джерелом фінансування капітальних інвестицій були й залишаються власні кошти підприємств та організацій (рис. 2.10).

Найбільший обсяг інвестицій з цього джерела залучено в м. Київ (79345,4 млн грн), а у відсотковому відношенні найбільша частка у Донецькій, Дніпропетровській і Запорізькій областях, де вага власних коштів підприємств та організацій становить 88,0, 87,4 та 82,7 % загального обсягу капітальних інвестицій відповідно (додаток Н, табл. Н.2). Фінансування інвестиційної діяльності в регіоні переважно за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання ставить її в залежність від фінансового стану й прибутковості підприємств та організації. На сьогодні, зважаючи на складну економічну ситуацію в країні, зумовлену затяжною кризою й економічною

стагнацією, багато вітчизняних підприємств є збитковими та обсяги інвестицій, що надходять із цього джерела, є недостатніми для забезпечення інноваційного розвитку й модернізації економіки регіонів та країни в найближчі роки.

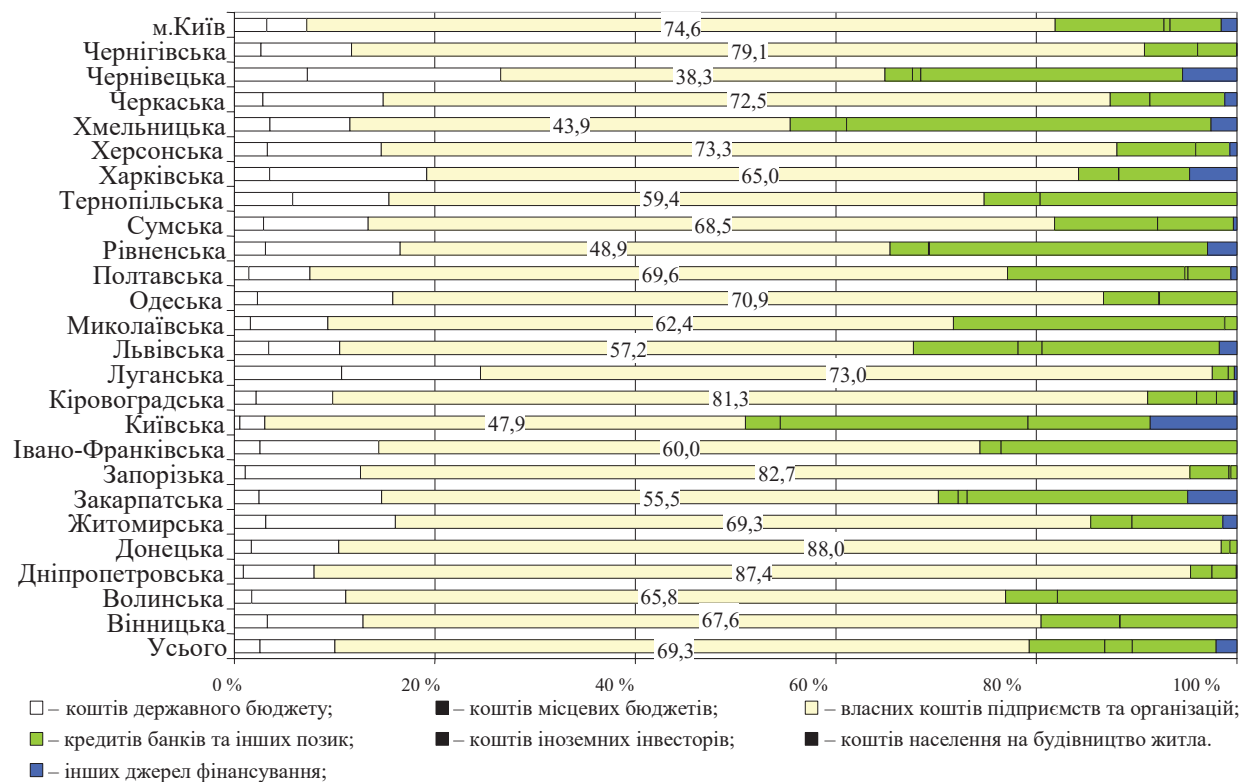

Рис. 2.10. Структура капітальних вкладень за джерелами фінансування в розрізі регіонів у 2016 р.

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики України [38].

Висока частка фінансування капітальних вкладень із державного та місцевих бюджетів характерна для регіонів із низьким рівнем інвестиційної активності, зокрема для Чернівецької й Луганської областей, у яких сукупні частки інвестиційних надходжень із бюджетів у 2016 р. була найбільшою серед регіонів України та становили 26,6 та 24,6 % відповідно. У той час як найнижче бюджетне фінансування інвестиційної діяльності у 2016 р. спостерігали в Київській області (3,1 %), м. Києві (7,2 %), Полтавській (7,6 %) і Дніпропетровській (7,9 %) областях. Саме ці області за рівнем розвитку інвестиційної діяльності входять до групи лідерів, що відображено на рис. 2.6.

Важливим джерелом капітальних інвестицій, яке потребує додаткової уваги, є *кошти іноземних інвесторів*. На сьогодні, з огляду на несприятливий інвестиційний клімат, іноземне інвестування в Україні практично відсутнє [84, 90]. Так, загальний розмір акціонерного капіталу іноземних інвесторів, залученого в економіку України, у 2010 р. становив 39,0 млрд дол. США, поступово збільшившись до 53,7 млрд дол. США у 2014 р. Після початку економічної кризи активність іноземних інвесторів скоротилась, унаслідок чого іноземне інвестування набуло негативної тенденції (додаток П, табл. П.1).

Найбільший приріст прямих іноземних інвестицій в Україну спостерігали у 2011 р: він становив понад 16 % порівняно з 2010 р. Приплив іноземних інвестицій, хоча й з меншими темпами, продовжувався до початку 2014 р., коли досягнув максимального свого рівня за весь досліджуваний період – 53704,00 млн грн. У подальшому відбулося різке падіння активності іноземного інвестування, про що свідчить скорочення акціонерного капіталу іноземних інвесторів, залученого в економіку країни, на 24,17 % у 2015 р. та на 11,22 % у 2016 р., а з країн ЄС надходження інвестицій продовжувало скорочуватись і до кінця 2016 р. У результаті іноземними інвесторами у 2017 р. профінансовано лише 1,4 % загального обсягу капіталовкладень в Україні.

Згідно з розрахованими даними лише до кінця 2017 р. вдалося зупинити негативний процес скорочення іноземного інвестування, оскільки обсяги акціонерного капіталу почали зростати, хоча й незначними темпами – із країн світу в Україну надійшло на 4,35 % інвестицій більше, порівняно з попереднім роком. Із країн ЄС на кінець 2017 р. надійшло 27,5 млрд дол. США інвестицій, з інших країн світу – 11,7 млрд дол. США (додаток Р, рис. Р.1).

Водночас за ситуації значного дефіциту фінансових ресурсів з України щороку виводиться понад 6 млрд дол. (додаток С, табл. С.1) І якщо такі процеси в розвинутих країнах світу свідчать про підвищення інвестиційної активності внутрішніх інвесторів і можливість повернення фінансових потоків у країну у формі отриманих за кордоном прибутків, то в Україні вони є наслідком високого рівня корупції й нелегального відмивання капіталів. Підтвердженням таких висновків є дані щодо регіонального розподілу

інвестицій з України та країн, у які вони спрямовуються. Так, найбільшу інвестиційну активність стабільно протягом усього періоду, й незалежно від політичної та економічної нестабільності в країні та, зокрема, на території регіону проявляли інвестори Донецької області, яким належить 90 % прямих іноземних інвестицій, що йдуть з України (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Структура прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіці України за регіонами (2010–2017), %

Регіон	Станом на 01.01.								на 01.12. 2017 р.
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Донецька	93,67	93,07	92,30	90,98	89,23	92,11	94,06	93,57	93,75
м. Київ	3,02	2,75	3,32	3,48	4,99	3,88	3,01	4,47	4,26
Запорізька	0,24	0,67	0,65	0,63	0,72	0,53	0,40	0,46	0,47
Дніпропетровська	1,93	2,38	2,24	2,91	2,97	1,79	1,14	0,30	0,33
Одеська	0,65	0,57	0,56	0,82	0,56	0,46	0,30	0,30	0,32
Харківська	0,18	0,21	0,17	0,20	0,27	0,21	0,16	0,18	0,20
Львівська	0,01	0,01	0,33	0,42	0,65	0,59	0,55	0,24	0,16
Київська	0,05	0,11	0,11	0,11	0,11	0,01	0,01	0,13	0,13
Сумська	0,05	0,04	0,04	0,04	0,06	0,04	0,03	0,05	0,05
Миколаївська	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Полтавська	0,03	0,03	0,03	0,04	0,05	0,04	0,03	0,00	0,01
Вінницька	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Херсонська	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Кіровоградська	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	*	*
Луганська	0,03	0,03	0,17	0,17	0,17	0,16	*	*	*

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики України [38].

У табл. 2.4 наведено дані лише щодо регіонів України, для яких Державна служба статистики України оприлюднює дані про прямі іноземні інвестиції, що надходять з України. Найбільший обсяг іноземного капіталу з України виведено з Донецької області у 2014 р. [84, с. 111], на початок військових дій, розмір прямих інвестицій становив 5,98 млрд дол. На кінець 2017 р. ця сума дорівнювала 5,94 млрд дол. Значні обсяги інвестиції надходять за кордон з м. Києва, частка інших областей не перевищує одиниці. Як видно з даних додатку Т, рис. Т.1, додатку У, рис. У.1 майже вся сума прямих іноземних інвестицій спрямовується в офшорну зону на Кіпрі.

За умов дефіциту власних економічних ресурсів, зокрема фінансових, розв'язання проблем проведення структурної перебудови, відновлення та модернізації виробництва, підвищення рівня і якості життя населення, покращення екологічної ситуації й забезпечення сталого розвитку країни та її регіонів важливого значення набувають питання розвитку міжнародної співпраці задля залучення зовнішніх джерел фінансування [88]. На початок 2017 р. до п'ятірки основних країн-інвесторів, на які припадає 67,3 % загального обсягу прямих інвестицій, належать Кіпр – 9,6 млрд дол. (25,8 % від загального їх обсягу), Нідерланди – 5,9 млрд дол. (15,9 %), РФ – 4,3 млрд дол. США (11,5 %), Велика Британія – 3,7 млрд дол. та Німеччина – 1,6 млрд дол. (4,2 %). За період 2010–2017 рр. стабільну низхідну динаміку мають надходження зі США, інвестиції із цієї країни скоротились із 1,3 млрд дол. (3,2 %) до 0,5 млрд дол. (1,4 %) станом на кінець 2017 р. (додаток Ф, табл. Ф.1). Частка Польщі не перевищувала 2,2 % і у 2017 р. становила 2,0 % (0,8 млрд дол.) прямих іноземних інвестицій.

Можна зазначити, що структура іноземних інвестицій за період 2010–2017 рр. зазнала значних змін. Зокрема, унаслідок скорочення інвестиційної діяльності інвесторів з інших країн (наприклад Німеччини) зросла інвестиційна роль Російської Федерації. Разом із тим висока активність Кіпру та Великої Британії, а саме Віргінських островів, пояснюється офшорним статусом цих територій [26].

Значний вплив на процес залучення іноземного капіталу в економіку та забезпечення інвестиційної привабливості не лише регіонів, а й країни в цілому мають міжрегіональні зв'язки [86, с. 16]. Іноземні інвестиції, залучені в Україну, нерівномірно розподіляються за її регіонами. Найвищий інвестиційний рейтинг характерний для м. Києва, де сконцентровано понад половину всіх залучених прямих іноземних інвестицій (далі – ПІІ) [88, с. 166]. Так, на початок досліджуваного періоду у 2010 р. в його економіку залучено 40,34 % загального обсягу іноземних інвестицій, що стабільно

зростали до 2017 р. цей показник досягнув 59,78 %, хоча до кінця 2017 р. дещо знизився до рівня 59,07 %. Усі інші регіони залучають у свою економіку в рази менші обсяги іноземних інвестицій. Так, друге місце за привабливістю для іноземних інвесторів є Дніпропетровська область. Аналізуючи динаміку обсягу іноземного інвестування на цій території, ми помітили помітним є суттєве зниження їх обсягу як в абсолютному значенні (з 9620,3 млн дол. у 2011 р. до 3491,1 у 2017 р.), так і у відносному (із 23,41 % у 2011 р. до 9,31 % у 2017 р.). Порівняно високі показники освоєння іноземних інвестицій мають Київська, Одеська, Львівська області, частка яких коливається в межах 3–4 %. У тричі зменшивши обсяги іноземного інвестування, усе ще в лідерах лишається Донецька область, у 2017 р. акумулюючи 3,11 % (1216 млн дол.) ПІІ (додаток X, табл. X.1). У попередні роки активним освоєнням іноземних інвестицій відзначалася Харківська область, однак, суттєво знизивши свої позиції станом на 31 грудня 2017 р. вона отримала лише 1,68 % від загального їх обсягу.

Водночас частки в загальному обсязі іноземних інвестицій Тернопільської, Чернівецької та Кіровоградської областей були найнижчими, порівняно з іншими регіонами, і не перевищували 0,2 % протягом дев'яти років. Зазначимо, що Полтавська та Івано-Франківська області демонстрували позитивну динаміку в залученні ПІІ.

Станом на кінець 2017 р. у цих регіонах зосереджувалося 2,68 і 2,32 % залучених іноземних інвестицій. Запорізька область зуміла наростити свій інвестиційний потенціал у 2017 р., збільшивши надходження ПІІ до 2,34 % (табл. 2.5).

Аналіз залучення ПІІ у регіонах засвідчує, що нерівномірність їх розподілу спричинена багатьма зовнішніми й внутрішніми факторами. Так, іноземні інвестори надають перевагу регіонам урбанізованим, із розвиненою інфраструктурою, із наявними кваліфікованими трудовими ресурсами.

Таблиця 2.5

**Питома вага прямих іноземних інвестицій за регіонами України
в загальному обсязі іноземних інвестицій у 2010–2017 рр., %**

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	31 грудня 2017
Усього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Вінницька	0,47	0,45	0,47	0,48	0,58	0,55	0,52	0,48	0,52
Волинська	0,85	0,48	0,60	0,74	0,64	0,67	0,68	0,66	0,68
Дніпропетровська	22,08	23,41	21,13	19,11	16,60	14,18	11,09	9,31	9,75
Донецька	9,54	9,54	7,39	6,90	7,06	5,70	4,83	3,33	3,11
Житомирська	0,53	0,50	0,64	0,65	0,68	0,64	0,62	0,58	0,59
Закарпатська	0,93	0,80	0,72	0,79	0,81	0,82	0,86	0,85	0,84
Запорізька	2,22	1,99	1,95	1,99	2,00	2,07	1,89	2,29	2,34
Ів.-Франківська	1,58	1,09	1,29	1,24	1,52	2,27	2,31	2,20	2,32
Київська	3,82	3,47	3,56	3,48	3,63	4,30	4,41	4,04	4,00
Кіровоградська	0,18	0,11	0,12	0,18	0,27	0,17	0,15	0,16	0,17
Луганська	1,49	1,39	1,48	1,52	1,54	1,42	1,23	1,16	1,13
Львівська	2,90	2,62	2,70	2,54	2,57	2,94	3,05	2,96	3,03
Миколаївська	0,42	0,36	0,32	0,47	0,53	0,56	0,59	0,57	0,53
Одеська	2,67	2,44	2,53	3,15	3,11	3,51	3,68	3,55	3,48
Полтавська	1,15	1,21	1,45	1,82	1,98	2,55	2,77	2,67	2,68
Рівненська	0,71	0,61	0,54	0,54	0,54	0,60	0,55	0,43	0,43
Сумська	0,62	0,79	0,75	0,75	0,79	0,65	0,55	0,51	0,48
Тернопільська	0,17	0,13	0,13	0,12	0,13	0,14	0,14	0,13	0,11
Харківська	5,34	5,99	5,84	4,21	3,97	4,25	4,30	1,70	1,68
Херсонська	0,46	0,41	0,39	0,49	0,51	0,51	0,58	0,54	0,55
Хмельницька	0,56	0,40	0,39	0,40	0,42	0,46	0,46	0,42	0,44
Черкаська	0,57	0,64	0,59	1,71	1,65	1,26	0,96	0,89	0,86
Чернівецька	0,16	0,14	0,13	0,12	0,15	0,17	0,16	0,15	0,15
Чернігівська	0,23	0,21	0,21	0,20	0,24	0,25	0,25	0,64	1,10
м. Київ	40,34	40,81	44,68	46,41	48,09	49,37	53,37	59,78	59,02

**Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, за 2014–2017рр., а також без частини Зони проведення антитерористичної операції.*

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики України [38].

Оцінюючи загальні тенденції, можна зазначити, що під впливом негативних чинників економічного характеру показники залучення ПІІ у всіх регіонах різко зменшились у 2015 р. Підтвердження цього – динаміка показників ПІІ на одну особу, падіння яких у середньому по Україні у 2015 р. становило 23,92 %, порівняно із попереднім періодом (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

**Прямі іноземні інвестиції на одну особу населення
за регіонами України, дол. США**

Регіон Рік	Обсяг на 1 січня								На 31 грудня 2017	2017 р., % до обсягів на поч. року
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Усього	895,6	1046,5	1115,9	1200,3	1249,8	950,8	847,2	886,9	925,0	104,3
Вінницька	112	125,3	138,9	152,9	191,5	138,7	117,4	114,2	129,1	113,0
Волинська	321,6	211,4	281,5	367	328,8	260,9	237,6	240,5	255,9	106,4
Дніпропетровська	2561,7	3177,2	3062,5	2984,3	2703,5	1760,30	1229,1	1081,6	1182,2	109,3
Донецька	832,2	975,7	808,1	815	871,7	539	409,5	296,9	288,9	97,3
Житомирська	160	176,6	239,8	264,9	286,5	206,2	177,8	175,0	186,0	106,3
Закарпатська	293	293,1	279,6	325,1	349,2	266,2	248,1	252,4	261,5	103,6
Запорізька	477	500	522,1	574,8	604,2	476,5	388,1	496,4	529,2	106,6
Ів.-Франківська	446,5	357,7	453,1	466,4	590	671,1	606,4	600,8	660,3	109,9
Київська	865,9	918,5	1001,2	1048,5	1135,9	1016,7	923,8	872,3	900,2	103,2
Кіровоградська	68,7	51,7	59,5	91,6	149,4	72,2	54,1	61,7	71,6	116,0
Луганська	250	274,1	313,2	347,6	368,4	259,9	201	200,4	202,8	101,2
Львівська	446,8	469,3	515,1	521,6	547,2	475,3	437,3	442,0	472,5	106,9
Миколаївська	136,5	139,5	129,1	208,2	241,7	196,4	183,4	186,5	182,8	98,0
Одеська	437,7	465,5	513,4	684,3	701	599,7	558,3	560,3	574,3	102,5
Полтавська	300,4	370,4	475,5	643,3	731,6	718,9	696,4	710,0	742,7	104,6
Рівненська	239,3	240,5	225,3	240,7	252,9	209,3	172	137,4	145,9	106,2
Сумська	207,1	308,8	313,3	337,4	372,1	233,8	178,3	173,1	170,2	98,3
Тернопільська	61,1	55,2	57,4	59,4	64,3	52,2	46,2	45,8	42,8	93,5
Харківська	754,6	989,2	1029,7	797,1	782,3	635,9	573,8	238,3	245,4	103,0
Херсонська	164	170,3	173,9	233	256,2	194,8	198,3	191,8	206,6	107,7
Хмельницька	164,5	137,9	141,4	156,1	171,7	145,3	127,9	123,8	134,7	108,8
Черкаська	171,6	224,9	223,6	695,2	704,3	409,6	279,8	273,7	276,4	101,0
Чернівецька	68,6	68,7	68,7	71,1	88,6	75,8	65,2	63,2	63,8	101,0
Чернігівська	80,2	86,7	93	97,7	120,7	94,8	88,4	237,1	422,0	178,0
м. Київ	5753,0	6731,1	7788,0	8606,9	9172,3	7086,9	6756,3	7764,6	7997,5	103,0

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики України [38].

За обсягом ПІІ на одну особу найбільшого зростання діяльності іноземних інвесторів зазнали Дніпропетровська, Донецька та Харківська області, інвестиції в які скоротилися майже втричі. Негативні зміни відбулися також у Тернопільській, Рівненській і Хмельницькій областях. На противагу цьому в Івано-Франківська область продовжувала нарощувати

обсяг іноземних інвестицій, збільшивши їх обсяг з 357,7 у 2012 до 660,3 у 2017 р. Відзначимо позитивну тенденцію в Полтавській області, яка впродовж 2010–2014 рр. залучала від 300,4 до 742,7 дол. США іноземних інвестицій на одну особу. Загалом, за підсумками 2017 р., лише в трьох областях відбулося падіння обсягу залучених ПІІ у розрахунку на одну особу: у Тернопільській області – -6,5 %), Донецькій – -2,7 %, Миколаївській – -2 % та Сумській – -1,7 % областях. Рекордно високі темпи приросту ПІІ у 2107 р. продемонструвала Чернігівська область, збільшивши протягом року на 78 % обсяг залучених ПІІ на одну особу з 237,1 дол. до 422,0 дол., що в основному відбулося через перенесення в регіон виробничих потужностей групи «Бритіш Американ Тобакко» на Прилуцьку табачну фабрику, і реалізації низки інвестиційних проектів, зокрема відкриття ТЗОВ «Рижський хліб», готелю Reikartz Чернігів, на ТОВ «ТАН» запровадження лінії з виробництва апаратів для дистиляції, фільтрації та очищення, на ПАТ «Слов'янські шпалери – КФТП» відкриття ділянки з переробки деревини, на ТОВ «ПЕТ Технохолджиз Україна» – цілісного комплексу з виробництва обладнання для видуву ПЕТ тари й ін. [190].

Проведений аналіз доводить, що українська економіка потребує активізації інвестиційної діяльності як вітчизняних, так і іноземних інвесторів. Низький рівень інвестиційної активності є наслідком нестабільної політичної ситуації та військових дії на сході країни, затяжної економічної кризи, відсутності дієвих реформ, високого рівня корупції на різних рівнях державного управління, недосконалої законодавчої бази інвестиційної сфери, складної й обтяжливої системи оподаткування, інфляційних процесів, проблем функціонування банківського сектору [82, с. 110].

Підвищити інвестиційну активність за таких умов можливо лише проводячи виважену державну політику, спрямовану на відновлення інвестиційних процесів в країні та запровадження системи управління інвестиційною діяльністю задля збільшення обсягів інвестицій з усіх можливих джерел і залучення інвестиційних ресурсів у перспективні сфери. Визначення напрямів інвестування в регіоні має бути безпосередньо пов'язане з регіональною інвестиційною політикою та системою управління

інвестиційною діяльністю в регіоні. Пріоритетом при цьому має стати досягнення не лише економічного, але й соціального та екологічного ефектів задля забезпечення сталого розвитку регіонів і країни в цілому.

2.2. Аналіз інвестицій за видами економічної діяльності та визначення пріоритетних сфер їх залучення

В умовах гострої нестачі інвестиційних ресурсів та нагальної необхідності виведення країни на рівень прискореного розвитку особливого значення набуває ефективність використання обмежених інвестиційних ресурсів, що визначається напрямками їх спрямування й отриманими ефектами від їх залучення. Проведений аналіз свідчить про відсутність дієвого механізму регулювання інвестиційної діяльності з боку держави, за допомогою якого виконувався б цілеспрямований розподіл інвестицій між різними сферами. Під впливом ринкових механізмів основним критерієм залучення інвестицій лишається отримання швидкого економічного ефекту за умов мінімальних ризиків і витрат.

Реалізація інвестиційних проектів, спрямованих на отримання соціального ефекту, вимагає значних капіталовкладень у різні сфери життя, а результати можуть бути отримані через тривалий проміжок часу й містити в собі не стільки вигоду для конкретного інвестора, скільки позитивний вплив на соціально-економічний розвиток усього суспільства, піднесення рівня країни за показниками якості життя населення. Тому спрямування інвестицій на соціальні потреби є першочерговим завданням держави, адже приватний сектор може здійснювати інвестиційну діяльність, орієнтовану на такі потреби, лише за сприяння держави та проведення активної політики її регулювання.

Дотичним до формування сприятливих умов функціонування соціальної сфери є питання, пов'язані із забезпеченням позитивної екологічної ситуації. Не можливо досягнути високого рівня життя, ігноруючи проблеми довкілля,

які на сьогодні для України надзвичайно загострилися. Питання збереження екології на сучасному етапі розвитку людства виступають на перший план. Розвинуті країни світу проводять активну політику щодо покращення стану навколишнього середовища, інвестуючи в такі проекти значні кошти. В Україні, задіюючи механізми активізації інвестиційної діяльності, також потрібно акцентувати на значимості екологічного ефекту під час реалізації інвестиційних проектів.

На жаль, в Україні соціальна й тим більше, екологічна сфери не привертають особливої уваги інвесторів. Причини цього – як відсутність дієвих стимулів із боку держави, так і відносно вища привабливість залучення капітальних вкладень у ті види діяльності, які приносять більшу економічну вигоду.

Аналіз капітальних інвестицій за видами економічної діяльності свідчить, що найбільший обсяг капітальних інвестицій у 2017 р. освоєно промисловими підприємствами (143300 млн грн, або 32,8 % загального обсягу). Значний обсяг інвестицій вкладено в сільське, лісове й рибне господарства (64243,3 млн грн), у будівництво (52176,2 млн грн). Усі інші види економічної діяльності акумулювали за 2017 р. суму, що не перевищувала 40 млрд грн: так, зокрема, у транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність залучено 37943,5 млн грн (табл. 2.7).

Отже, в Україні найсприятливішими вважаються види економічної діяльності, що належать до виробничої сфери: промисловість (машинобудування, хімічна, паливна та ін.), сільське господарство й будівництво. За цими напрямками спрямовано понад половину всіх капітальних інвестицій країни. Зокрема, поза конкуренцією лишається промисловість, у яку залучено 32 % інвестицій у 2017 р.

Таблиця 2.7

**Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності
за 2010-2017 рр., млн грн**

Види економічної діяльності \ Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Усього	180575,5	241286	273256	249873,4	219419,9	273116,4	359216,1	448461,5
Промисловість	55384,4	78725,8	91598,4	97574,1	86242	87656	117753,6	143300
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	11062,6	16466	18883,7	18587,4	18795,7	30154,7	50484	64243,3
Будівництво	29767	31990,8	40760,3	40796,2	36056,7	43463,7	44444	52176,2
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	18550,4	24067,9	24531,6	22190,3	20715,7	20662,9	29956,8	33664,8
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	19322,4	25498,2	32413	18472,6	15498,2	18704	25107,8	37943,5
Тимчасове розміщування й організація харчування	1033,2	1572,7	2264,9	1476,8	1482	1393,1	1477,9	2133,5
Інформація та телекомунікації	8625,8	9730	10167,7	9864	8175,1	22975	15651,2	18395,2
Фінансова та страхова діяльність	5861,5	5972,3	7353,3	6646,8	6214,5	6448	7678,7	8055,3
Операції з нерухомим майном	9861	14598,9	12368,6	13550,4	11230,2	11899	19665	22505,6
Професійна, наукова та технічна діяльність	4991,7	10491,9	9021,3	3621,3	2921,5	4065,2	6579,4	7965,3
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	2973,8	3928,8	4973,9	4013,9	3565,1	6535,2	10009,2	12747,3
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	7769,9	11437,6	11692,8	7546,2	5808	13942,4	22380,8	32843,9
Освіта	1818,4	090,7	1463,5	1030,5	820,9	1540,1	2257,3	3492,5
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1920,1	2113,2	2707,2	1746,2	1223,9	2367,2	4479	6708,3
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	976,7	1437,3	2598	2544,5	508,7	1044,3	969,9	1649,2
Надання інших видів послуг	656,6	1163,9	457,8	212,2	161,7	265,6	321,5	637,6

**Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та за 2014–2017 рр. без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій й Луганській областях.*

Джерело: [38].

У загальній структурі капітальних інвестицій за видами економічної діяльності зазначаємо збільшення питомої ваги сільського, лісового й рибного господарств, частка яких із початку періоду зросла у 2,3 раза та у 2017 р. становила 14,3 %. Таке зростання певною мірою відбулося за рахунок скорочення відсоткового значення інвестицій, освоєних у будівництво з 16,4 % у 2014 р. до 11,6 % у 2017-му.

Так, найбільша частка інвестицій серед інфраструктурних видів діяльності спрямовувалась у транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність (8,5 %). Водночас державне управління й оборону; обов'язкове соціальне страхування та діяльність у сфері адміністративного й допоміжного обслуговування показали найбільше зростання частки капітальних інвестицій, яке у 2017 р. порівняно з 2010 р. становило 3 та 1,2 % відповідно (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Структура капітальних інвестицій за видами економічної діяльності
за 2010–2017 рр, %**

Вид економічної діяльності \ Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Усього	100	100	100	100	100	100	100	100
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	6,1	6,8	6,9	7,4	8,6	11,0	14,1	14,3
Промисловість	30,7	32,6	33,5	39,0	39,3	32,1	32,8	32,0
Будівництво	16,5	13,3	14,9	16,3	16,4	15,9	12,4	11,6
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	10,3	10,0	9,0	8,9	9,4	7,6	8,3	7,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	10,7	10,6	11,9	7,4	7,1	6,8	7,0	8,5
Тимчасове розміщування й організація харчування	0,6	0,7	0,8	0,6	0,7	0,5	0,4	0,5
Інформація та телекомунікації	4,8	4,0	3,7	3,9	3,7	8,4	4,4	4,1
Фінансова та страхова діяльність	3,2	2,5	2,7	2,7	2,8	2,4	2,1	1,8
Операції з нерухомим майном	5,5	6,1	4,5	5,4	5,1	4,4	5,5	5,0
Професійна, наукова та технічна діяльність	2,8	4,3	3,3	1,4	1,3	1,5	1,8	1,8

Продовження таблиці 2.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1,6	1,6	1,8	1,6	1,6	2,4	2,8	2,8
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	4,3	4,7	4,3	3,0	2,6	5,1	6,2	7,3
Освіта	1,0	0,9	0,5	0,4	0,4	0,6	0,6	0,8
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1,1	0,9	1,0	0,7	0,6	0,9	1,2	1,5
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,5	0,6	1,0	1,0	0,2	0,4	0,3	0,4
Надання інших видів послуг	0,4	0,5	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

**Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та за 2014–2017 рр. без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій й Луганській областях.*

Розраховано дисертантом за даними Державної служби статистики України [38].

Результати аналізу свідчать про те, що протягом розглянутого періоду інвестування спрямувалося переважно в різні види промислової діяльності. Зокрема, у 2017 р. 51,1 % інвестицій промисловості освоєно переробними підприємствами. Таку ситуацію можна оцінити досить позитивно, адже саме переробна промисловість, виготовляючи продукцію з високою доданою вартістю, спроможна забезпечити динамічне зростання ВВП країни.

Поряд із цим значною проблемою України є велика частка видобувної промисловості, підприємствами якої у 2017 р. освоєно 73883,8 млн грн, або 28,8 % капітальних інвестицій промисловості (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Капітальні інвестиції за видами промислової діяльності за 2010–2017 рр.

Вид промислової діяльності \ Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
млн. грн								
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Промисловість, у т.ч.:	55384,4	78725,8	91598,4	97574,1	86242	87656	117753,6	143300
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	15261,1	22097,7	22293,5	21624,8	20010,6	18466,3	22545,6	35552,2
Переробна промисловість	30151,9	42161,3	42276,8	44717,9	42474,4	46219,1	62223,3	73883,8

Продовження таблиці 2.9

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	9279,9	13475,1	25381,8	29309,5	22895	21347,2	30733,5	31020,5
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	691,5	991,7	1646,3	1921,9	862	1623,4	2251,2	2843,5
у % до інвестицій у промисловість								
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	27,6	28,1	24,3	22,2	23,2	21,1	19,1	24,8
Переробна промисловість	54,4	53,6	46,2	45,8	49,3	52,7	52,8	51,6
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	16,8	17,1	27,7	30,0	26,5	24,4	26,1	21,6
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1,2	1,3	1,8	2,0	1,0	1,9	1,9	2,0

**Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та за 2014–2017 рр. без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.*

Розраховано дисертантом за даними Державної служби статистики України [38].

Загалом можна відзначити, що протягом 2013–2014 рр. простежували суттєве скорочення інвестиційної активності в економіці України (додаток Ц, табл. Ц.1).

Покращення ситуації, що спостерігалось з 2015 р., відбувалося за рахунок збільшення інвестицій у сільське господарство, транспорт і складське господарство, промисловість, де приріст капітальних інвестицій у 2017 р. становив 30,7; 42,2 та 23,4 % відповідно (рис. 2.11).

Досить активно протягом останніх років збільшувався обсяг капітальних вкладень, залучених у соціальну сферу, зокрема в охорону здоров'я, і надання соціальної допомоги (приріст у 2017 р. дорівнював 89,5 %), освіти (68,4 %), мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (65,9 %). Однак, зважаючи на невеликі обсяги цих капітальних вкладень в абсолютному виразі, така динаміка не привела до помітних позитивних зрушень, тому й надалі існував брак коштів для забезпечення інтенсивного розвитку зазначених сфер діяльності.

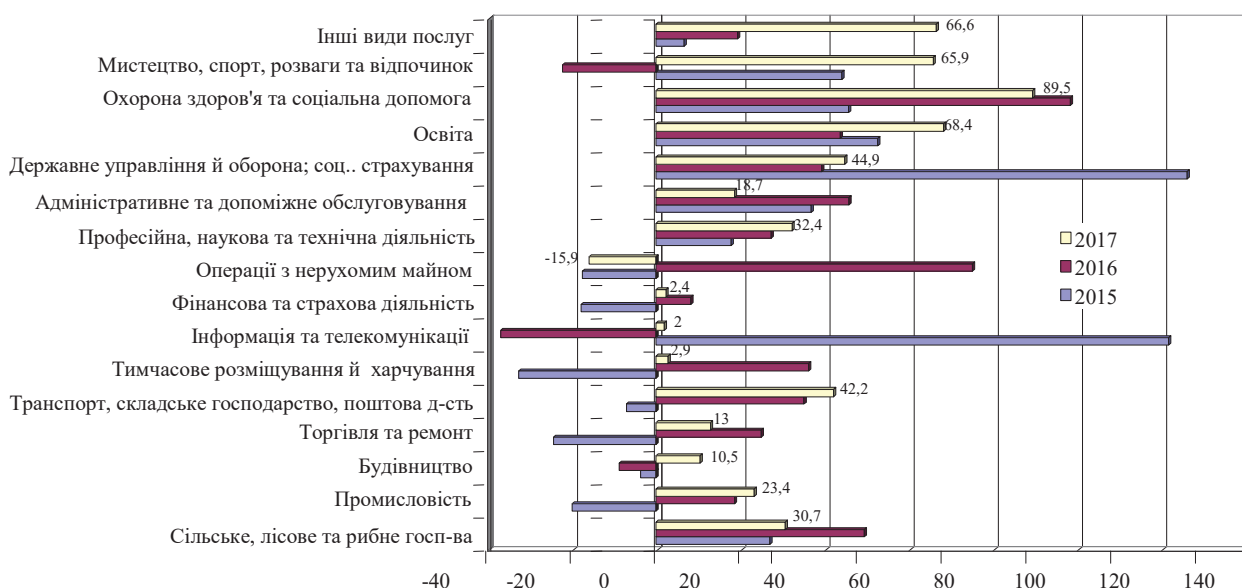

Рис. 2.11. *Приріст (скорочення) інвестицій у різні види економічної діяльності в Україні*

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики України [38].

Отже, результати дослідження свідчать, що спрямованість інвестицій в окремі види діяльності визначається можливістю отримати економічний ефект від їх реалізації, що, зі свого боку, зумовлено темпами й стабільністю розвитку економіки, активністю ринкових процесів у країні. Так, згідно з проведеним аналізом, на сьогодні в Україні найпривабливішими вважаються такі види економічної діяльності, як промисловість, сільське господарство та будівництво.

Серед основних проблем, котрі обмежують активність інвестиційної діяльності, можна назвати наявність застарілої матеріальної бази виробничої сфери, недосконале інвестиційне законодавство, відсутність гарантій захисту прав інвесторів, ризики економічного характеру, пов'язані з економічною й політичною нестабільністю та ін. Багато інвесторів стикаються з труднощами практичного характеру (адміністративними бар'єрами, випадковими затримками).

Вищезазначене доводить необхідність формування адекватної політики активізації інвестиційної діяльності, яка б передбачала низку заходів не лише щодо усунення наявних бар'єрів розвитку інвестиційної діяльності в державі,

послаблення дії негативного впливу факторів економічної кризи, а й активне регулювання напряму вкладання інвестицій із визначенням перспективних сфер та інвестиційних проектів, що дало б змогу забезпечити збалансований розвиток країни і її регіонів.

На сучасному етапі розвитку економіки України постала об'єктивна необхідність активізації інвестиційної діяльності, бо саме вона є вирішальною ланкою всієї економічної політики держави, яка забезпечує стабільне економічне зростання країни та її регіонів, приріст соціального ефекту, досягнення екологічної безпеки тощо. Водночас суттєві структурно-технологічні зрушення в економіці вимагають потужного фінансового забезпечення. Тому в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів визначення пріоритетності їх використання є досить актуальним [174].

На практиці управління інвестиційною активністю в регіоні здійснюється органами державної та місцевої влади за допомогою удосконалення нормативно-правової бази, визначення найбільш ефективних та значущих інвестиційних проектів, перспективних сфер для інвестування й надання відповідних преференцій, формування розвинутої інфраструктури з обслуговування інвестиційної діяльності, гарантування прав інвесторів та ін.

Для дослідження пріоритетності напрямів активізації інвестиційної діяльності скористаємося методом групування, систематизовуючи сфери економічної діяльності на виробничу й соціальну та досліджуючи обсяг інвестицій, освоєних у кожній із них. Такий підхід дасть змогу визначити цільову орієнтацію напрямів залучення інвестицій і порівняти їх пріоритетність у досягненні економічного та соціального ефектів.

До виробничої сфери віднесемо промисловість, сільське господарство й будівництво. Погоджуючись із думкою І. М. Царук можемо стверджувати, що соціальна сфера поєднує два складники: матеріально-побутовий (житлово-комунальне господарство, побутове обслуговування населення, торгівля, ресторанне господарство, транспорт і зв'язок) та соціально-культурний (освіта, культура, мистецтво, охорона здоров'я, соціальне забезпечення й соціальна допомога, фізична культура, спорт, рекреаційний комплекс). Відповідно, до соціальної сфери віднесемо оптову та роздрібну

торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; транспорт, складське господарство, поштову й кур'єрську діяльність; тимчасове розміщування й організацію харчування; інформацію й телекомунікації; професійну, наукову та технічну діяльність; державне управління й оборону, обов'язкове соціальне страхування; освіту; охорону здоров'я та надання соціальної допомоги; мистецтво, спорт, розваги й відпочинок.

Виходячи з припущення, що інвестиції у виробничу сферу мають першочерговою метою їх залучення отримання прибутку та орієнтовані на переважне досягнення економічного ефекту, а капітальні вкладення в соціальну сферу спрямовані на соціальний ефект, проаналізуємо обсяг, структуру й динаміку інвестицій у відповідних напрямках (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

**Капітальні інвестиції за сферами діяльності
у 2010–2017 рр., млн. грн., %**

Рік	Матеріальне виробництво		Соціальна сфера та інвестиції в людський капітал		Інші послуги сфери обслуговування	
	тис. грн	% до загального обсягу	тис. грн	% до загального обсягу	тис. грн	% до загального обсягу
2010	96214,0	53,3	65008,6	36,0	19352,9	10,7
2011	127182,6	52,7	88439,5	36,7	25663,9	10,6
2012	151242,4	55,3	96860,0	35,4	25153,6	9,2
2013	156957,7	62,8	68492,4	27,4	24423,3	9,8
2014	141094,4	64,3	57154,0	26,0	21171,5	9,6
2015	161274,4	59,0	86694,2	31,7	25147,8	9,2
2016	212681,6	59,2	108860,1	30,3	37674,4	10,5
2017	259719,5	57,9	144796,2	32,3	43945,8	9,8
Середнє значення	163295,8	58,1	89538,1	32,0	27816,7	9,9

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики України [38].

Досліджуючи зміну структури інвестицій, залучених у різні сфери діяльності в період кризи, можна відзначити певну закономірність: зростання частки інвестування матеріального виробництва супроводжувалось одночасним зниженням інвестиційної активності в соціальній сфері та обслуговуванні (рис. 2.12). Як очевидно з рисунка, за умов скорочення інвестиційних ресурсів найбільш вразливою є діяльність з

обслуговування й соціальної сфери, де зменшення інвестиційного фінансування відбувається передусім й у відносно більших обсягах, що доводить зростання частки інвестицій у матеріальне виробництво у період економічної кризи 2013–2014 рр.

Рис. 2.12. Тенденції зміни структури інвестицій у різні сфери діяльності в період економічної нестабільності

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики [38].

Метод групування обсягів капітальних інвестицій за групами видів промислової діяльності дає змогу зробити висновки, що обсяги капітальних інвестицій у сферу матеріального виробництва переважають обсяги капітальних інвестицій у соціальну сферу та обслуговування. Зокрема, найбільш інвестиційно привабливою залишається промисловість, де у 2016 р. освоєно 117753,6 млн грн. У розрахунку на одну особу ця сума становить 2760 грн, що майже у 2,65 раза перевищує аналогічні показники для будівництва й у 2,3 рази для сільського, лісового та рибного господарства (табл. 2.11).

Найбільше інвестицій залучено у промисловість м. Києва (28786,8 млн грн, або 9,87 тис. грн на особу), Київської (14023,3 млн грн, або 8,09 тис грн на особу) та Дніпропетровської (16789,9 млн грн, або 5,18 тис. грн на особу) областей. Вищі від середнього показники освоєння інвестицій у промисловість Полтавської й Запорізької областей – 4,21 та 3,52 тис грн на особу відповідно. Найменша інвестиційна активність у промисловості

Чернівецької (0,46 тис грн на особу), Луганської (0,67 тис грн на особу) та Тернопільської (0,9 тис. грн на особу) областей.

Таблиця 2.11

Капітальні інвестиції в матеріальне виробництво за регіонами у 2016 р.

Регіон	Сільське, лісове та рибне господарства		Промисловість		Будівництво		Всього в матеріальне виробництво	
	млн грн	тис. грн / особу	млн. грн	тис. грн / особу	млн грн	тис. грн / особу	млн грн	тис. грн / особу
Усього	50484,0	1,18	117753,6	2,76	44444,0	1,04	212681,7	4,98
Вінницька	3370,8	2,11	1875,3	1,17	1048,2	0,66	6294,3	3,94
Волинська	808,9	0,78	1679,1	1,61	1520,6	1,46	4008,6	3,85
Дніпропетровська	3606,4	1,11	16789,9	5,18	1276,5	0,39	21672,8	6,68
Донецька	878,7	0,21	7457,5	1,75	292,2	0,07	8628,5	2,03
Житомирська	1391,2	1,12	1981,0	1,59	650,5	0,52	4022,6	3,23
Закарпатська	112,7	0,09	1326,7	1,05	1251,5	0,99	2691,0	2,14
Запорізька	2611,9	1,50	6142,3	3,52	153,1	0,09	8907,3	5,10
Ів.-Франківська	534,8	0,39	2751,4	1,99	2172,1	1,57	5458,3	3,95
Київська	4150,8	2,39	14023,3	8,09	7153,6	4,13	25327,7	14,61
Кіровоградська	3639,8	3,75	1276,9	1,32	165,5	0,17	5082,3	5,24
Луганська	1489,6	0,68	1477,6	0,67	36,9	0,02	3004,2	1,37
Львівська	1158,2	0,46	6367,1	2,51	3403,0	1,34	10928,2	4,31
Миколаївська	2492,6	2,16	2808,4	2,43	294,6	0,26	5595,6	4,85
Одеська	2628,9	1,10	2808,4	1,18	2075,6	0,87	7513,0	3,15
Полтавська	3602,8	2,51	6029,9	4,21	1490,3	1,04	11122,9	7,76
Рівненська	563,5	0,48	1282,3	1,10	1167,7	1,00	3013,5	2,59
Сумська	2146,9	1,94	1750,5	1,58	523,8	0,47	4421,2	3,99
Тернопільська	1642,7	1,55	958,8	0,90	1033,6	0,97	3635,1	3,42
Харківська	3046,8	1,12	3987,0	1,47	2387,0	0,88	9420,7	3,48
Херсонська	2375,9	2,24	673,2	0,64	239,7	0,23	3288,7	3,11
Хмельницька	1840,5	1,43	2064,8	1,60	1158,7	0,90	5063,9	3,93
Черкаська	2729,8	2,21	1428,0	1,15	699,2	0,57	4857,0	3,93
Чернівецька	249,5	0,27	413,8	0,46	814,5	0,90	1477,8	1,63
Чернігівська	2161,2	2,08	1613,6	1,55	525,1	0,51	4299,9	4,14
м. Київ	1249,2	0,43	28786,8	9,87	12910,6	4,43	42946,5	14,73

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики [38].

У сільське рибне та лісове господарство найбільший обсяг інвестицій в абсолютному виразі надійшло в Київській області (4150,8 млн грн), однак у розрахунку на одного жителя регіону лідирує Кіровоградська область (3750 грн на особу). На відміну від промисловості, сільського, лісового та рибного господарств, інвестування яких визначається природними умовами й особливостями організації національної економіки та територіальним поділом праці, інвестиції в будівництво тяжіють до місць споживання готової продукції галузі. Відтак у 2016 р. капітальні вкладення в будівельну

діяльність сконцентровані найбільшою мірою в центрі країни – м. Києві й Київській області, де їх обсяг сягнув 12910,6 млн грн (4430 грн на особу) та 7153,6 млн грн (4130 грн на особу) відповідно. Показники інвестування в будівництво перевищували середній по країні також в Івано-Франківській, Волинській і Львівській областях та становили 1570 грн на особу, 1460 грн на особу й 1340 грн на особу відповідно.

У цілому у сферу матеріального виробництва найбільше інвестицій залучено в м Києві (42946,5 млн грн), Київській (25327,7 млн грн), Дніпропетровській (21672,8 млн грн) та Полтавській (11122,9 млн грн) областях, у той час як найгірші показники інвестиційної активності були в Чернівецькій (1477,8 млн грн), Закарпатській (2691 млн грн) та Луганській (3004,2 млн грн) областях. За відносним показником обсягу інвестицій у розрахунку на одну особу лідирують ті самі регіони, однак найгірші показники у Луганській (1370 грн на особу), Чернівецькій (1630 грн на особу) і Донецькій (2030 грн на особу) областях.

Розглядаючи структуру інвестицій у регіональному розрізі, можна зауважити, що частка інвестування матеріального виробництва коливається від 80,8 % у Чернігівській області до 44,9 % в Одеській і 40,4 % у м. Києві (рис. 2.13).

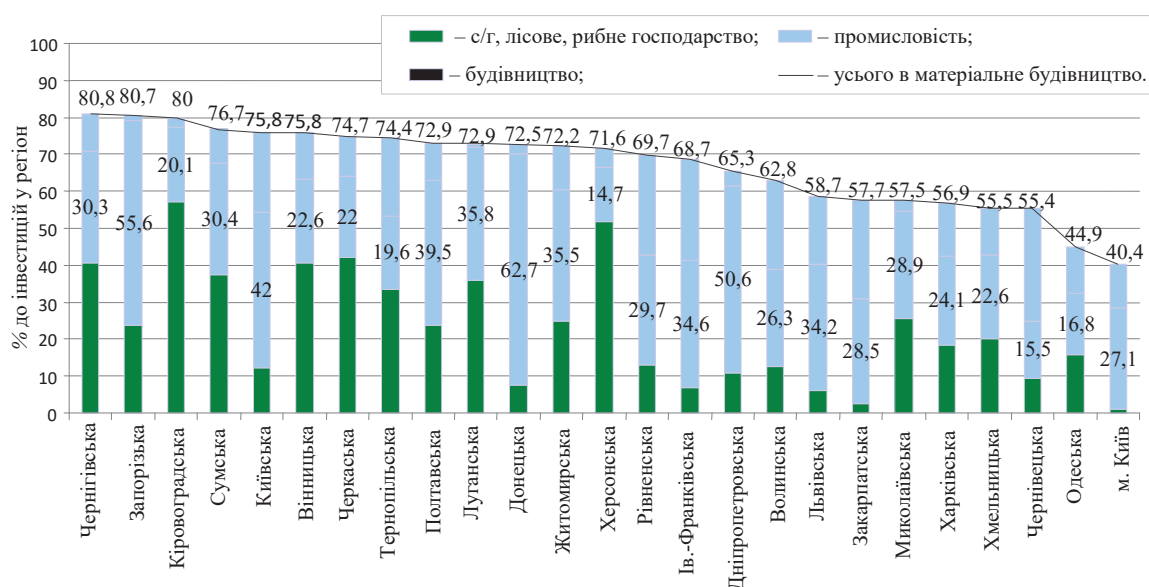

Рис. 2.13. Структура інвестицій у матеріальне виробництво за регіонами у 2016 р.

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики України [38].

Отже, немає очевидного взаємозв'язку між обсягом інвестицій та їх часткою в матеріальному виробництві (рис. 2.14). На основі цього можна зробити про відсутність регулювання інвестиційної діяльності в напрямі оптимального їх розподілу за визначеними сферами діяльності.

Капітальні інвестиції в соціальну сферу станом на 2017 р. залишалися незначними та в цілому по Україні не перевищили 36,7 % (максимальний показник – у 2011 р.) загального обсягу. У середньому в соціальну сферу за період 2010 – 2017 рр. інвестовано 89538,1 млн грн, або 32,2 % загального обсягу, в інші послуги сфери обслуговування – 27816,7 млн грн, або 9,9 % загального обсягу інвестицій.

Серед віднесених до сфери послуг видів економічної діяльності найбільше інвестицій у 2016 рр. освоєно підприємствами оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 29956,8 млн грн, або 702,02 грн на одну особу.

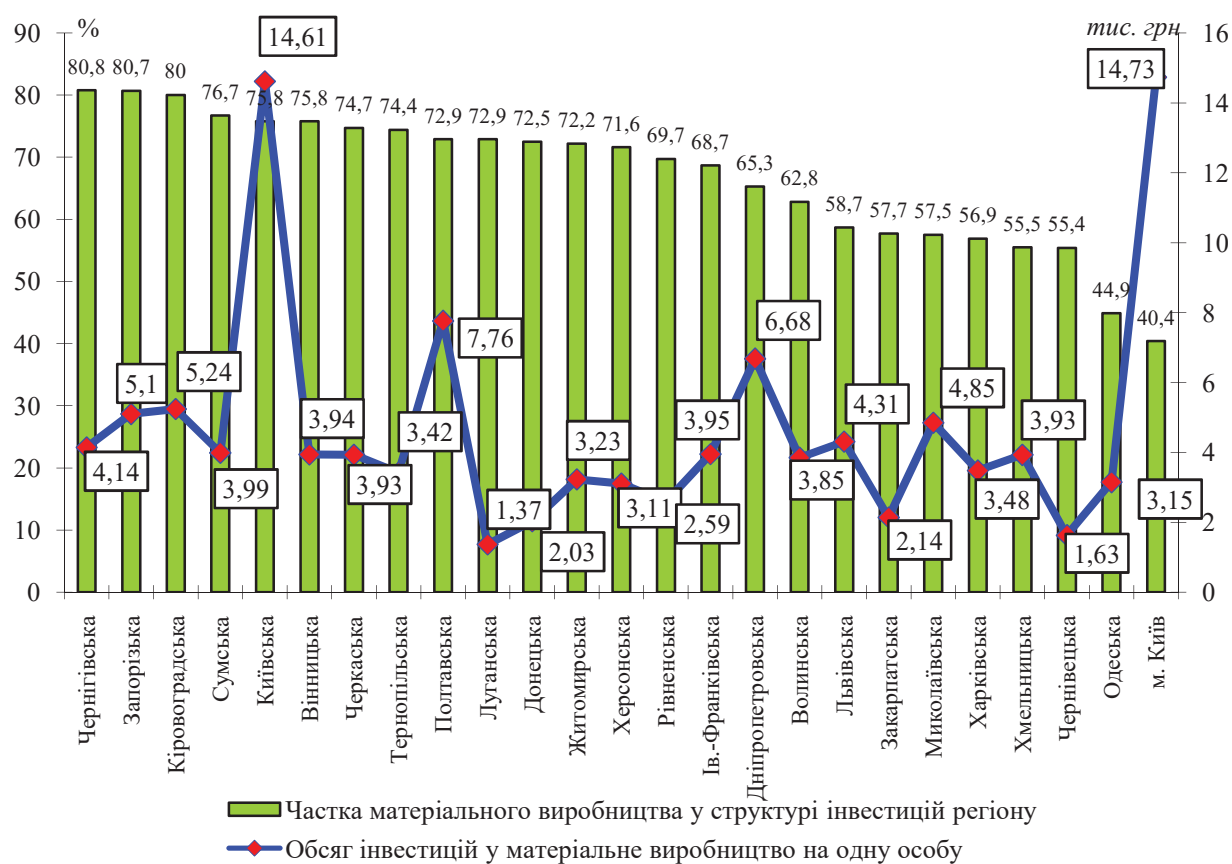

Рис. 2.14. Показники інвестування сфери матеріального виробництва за регіонами у 2016 р.

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики України [38].

Привертають увагу значні капіталовкладення в державне управління й оборону; обов'язкове соціальне страхування (524,5 грн на особу). Разом із тим найнижче фінансування здійснювалось у сфери мистецтва, спорту, розваг і відпочинку (22,73 грн на особу), тимчасового розміщування й організації харчування (34,63 грн на особу) та освіти (52,9 грн на особу), тобто саме тих видів діяльності, які формують рівень освіченості, культури населення і є важливою складовою частиною розвитку людського капіталу (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

**Капітальні інвестиції в соціальну сферу за регіонами України у
2016 р. (грн. на особу)**

Регіон	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	Тимчасове розміщування й організація харчування	Інформація та телекомунікації	Професійна, наукова та технічна діяльність	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	Освіта	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	Усього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Усього	702,02	588,38	34,63	366,78	154,18	524,5	52,9	104,96	22,73	2551,06
Вінницька	168,54	114,54	10,1	29,88	108,99	517,2	77,96	96,17	11,65	1134,99
Волинська	1001,72	131,26	9,43	6,68	12,42	452,1	59,23	50,96	3,59	1727,35
Дніпропетровська	708,61	227,14	14,39	232,74	65,19	655,6	25,77	63,44	9,24	2002,18
Донецька	52,92	106,43	2,95	219,69	36,98	100,2	13,2	94,02	10,41	636,83
Житомирська	352,32	114,13	2,57	13,52	7,01	520,5	15,64	132,84	16,52	1175,05
Закарпатська	345,95	229,97	16,17	5,38	10,31	472,8	45,8	83,35	2,75	1212,53
Запорізька	134,25	120,14	14,78	9,72	293,19	273,9	72,22	104,62	8,59	1031,41
Ів.-Франківська	167,74	112,67	28,03	11,41	116,4	664,8	20,8	61,29	1,11	1184,25
Київська	2650,26	483,58	36,95	21,71	118,23	330,5	19,39	97,35	2,17	3760,09
Кіровоградська	308,23	264,62	1,11	8,22	17,39	503,8	17,12	70,12	28,84	1219,43
Луганська	23,09	9,57	0,55	0,58	13,82	324,3	28,49	84,05	5,33	489,83
Львівська	423,6	452,29	65,86	91,5	128,41	618,7	46,86	75,07	24,89	1927,25
Миколаївська	1172,41	699,52	7,19	19,67	58,15	588,4	28,54	83,94	25,54	2683,36
Одеська	426,19	1504,14	30,27	190,29	57,06	869,7	86,5	123,05	19,47	3306,71
Полтавська	809,97	445,03	19,2	15,34	468,23	547,2	35,84	135,87	8,32	2485,02

Продовження таблиці 2.12

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Рівненська	156,6	124,51	3,88	9,74	6,55	533,7	31,03	44	5,94	915,94
Сумська	259,22	177,23	0,99	7,31	47,36	428,4	61,8	131,27	2,35	1115,92
Тернопільська	172,03	94,34	5,67	26,81	148,26	374,4	55,62	40,43	15,58	933,17
Харківська	438,97	96,49	22,71	69,52	140,11	656,8	120,18	114,72	35,72	1695,19
Херсонська	201,89	176,14	5,54	6,09	44,81	389,5	47,26	72,79	11,07	955,05
Хмельницька	193,74	181,92	2,99	5,45	14,53	520,9	33,26	83,74	4,15	1040,63
Черкаська	259,14	69,34	4,23	5,47	25,06	517,7	33,53	107,87	7,95	1030,26
Чернівецька	154,25	79,00	27,57	8,5	5,82	694,2	39,45	61,28	5,09	1075,17
Чернігівська	169,3	108,09	9,95	4,88	74,25	376,4	13,28	113,92	9,38	879,44
м. Київ	4214,6	4837,91	287,95	4390,5	1063,13	1025,1	172,65	304,69	162,59	16459,13

Розраховано дисертантом за даними Державної служби статистики України [38].

Соціально-економічний розвиток регіону характеризується зростаючою роллю людського чинника. Він виступає головним фактором у розвитку регіональної економіки. Людський капітал є наступним після науково-технічного прогресу, не менш важливим чинником зростання продуктивності праці, і його вплив постійно зростає [182, с. 91].

Отже, перетворення економічних відносин у суспільстві повинні сприяти побудові соціально орієнтованої ринкової економіки, формуванню громадянського суспільства. Це вимагає орієнтації регіональної політики на пріоритетний розвиток людського потенціалу не як результату економічного добробуту, а як головної її умови. Підвищення рівня життя населення, якості освіти та культури є рушійними чинниками соціально-економічного розвитку. У зв'язку з цим інвестиції в людський капітал є невід'ємним елементом успішного розвитку регіону [148, 41, с. 319].

Людський капітал, будучи частиною сукупного капіталу являє собою накопичені витрати на загальну освіту, спеціальну підготовку, охорону здоров'я, міграцію робочої сили. Відповідно до цього, до групи інвестицій у людський капітал віднесено капіталовкладення в тимчасове розміщування й організацію харчування; професійну, наукову та технічну діяльність; освіту; охорону здоров'я й надання соціальної допомоги; мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

**Капітальні інвестиції у нематеріальне виробництво
за регіонами у 2016 р.**

Region	Соціальна сфера				Інші послуги сфери обслуговування		Усього	
	усього		у т.ч. інвестиції в людський капітал					
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Усього	108860,0	30,30	15763,4	4,39	37674,4	10,49	146534,5	40,79
Вінницька	1811,8	21,82	486,7	5,86	195,8	2,36	2007,6	24,18
Волинська	1799,6	28,19	141,3	2,21	576,0	9,02	2375,6	37,21
Дніпропетровська	6492,3	19,57	577,3	1,74	5004,0	15,09	11496,2	34,66
Донецька	2709,5	22,76	670,4	5,63	564,2	4,74	3273,7	27,50
Житомирська	1461,8	26,23	217,2	3,90	89,1	1,60	1550,9	27,83
Закарпатська	1526,6	32,74	199,4	4,28	445,5	9,55	1972,0	42,29
Запорізька	1801,5	16,32	861,8	7,81	331,0	3,00	2132,4	19,32
Ів.-Франківська	1635,6	20,58	314,4	3,96	853,7	10,74	2489,3	31,32
Київська	6517,4	19,51	475,1	1,42	1566,4	4,69	8083,7	24,19
Кіровоградська	1182,2	18,61	130,5	2,05	88,0	1,39	1270,2	20,00
Луганська	1077,8	26,15	291,0	7,06	40,1	0,97	1117,8	27,12
Львівська	4883,9	26,25	864,4	4,65	2793,1	15,01	7677,0	41,26
Миколаївська	3097,1	31,83	234,7	2,41	1037,5	10,66	4134,6	42,49
Одеська	7897,7	47,21	755,6	4,52	1318,0	7,88	9215,7	55,09
Полтавська	3560,8	23,33	956,4	6,27	581,5	3,81	4142,2	27,14
Рівненська	1064,6	24,62	106,2	2,46	245,9	5,69	1310,5	30,31
Сумська	1237,4	21,47	270,3	4,69	103,9	1,80	1341,4	23,28
Тернопільська	991,4	20,28	282,1	5,77	261,8	5,36	1253,2	25,64
Харківська	4593,8	27,76	1174,6	7,10	2531,3	15,30	7125,1	43,06
Херсонська	1011,4	22,03	192,2	4,19	291,1	6,34	1302,5	28,37
Хмельницька	1342,2	14,71	178,9	1,96	2717,1	29,78	4059,3	44,49
Черкаська	1274,5	19,61	221,0	3,40	367,2	5,65	1641,8	25,26
Чернівецька	977,3	36,62	126,5	4,74	213,7	8,01	1191,0	44,63
Чернігівська	913,9	17,18	229,4	4,31	104,7	1,97	1018,6	19,15
м. Київ	47998,1	45,16	5806,2	5,46	15350,9	14,44	63349,0	59,60

Розраховано дисертантом за даними Державної служби статистики [38].

Як видно з даних, наведених у табл. 2.13, види діяльності, які формують людський капітал і безпосередньо визначають якість життя населення, характеризуються низькою інвестиційною привабливістю.

У 2016 р. в цей напрям інвестування спрямовано лише 4,39 % усіх капіталовкладень. Найбільшу частку інвестицій на розвиток людини

залучено у Харківській області (7,1 % капіталовкладень), найменше – у Київській (1,42 %). Такі дані ще раз підтверджують значну диференціацію структури інвестицій між регіонами та відсутність чіткої загальнодержавної інвестиційної стратегії збалансованого розвитку з визначенням напрямів реалізації механізму активізації інвестиційної діяльності в регіонах.

Виявлений у процесі аналізу низький рівень фінансування освіти, досліджень і розробок призводить до падіння рівня внутрішньодержавної привабливості й конкурентоспроможності цієї сфери діяльності, знецінення людського капіталу. Погоджуючись із думкою ряду науковців [182], вважаємо, що наразі потрібно збільшити капіталовкладення в людину за допомогою створення й функціонування стійкої соціальної системи освіти, науки, охорони здоров'я, культури та відпочинку на регіональному рівні.

На сьогодні більшість країн світу визнали першорядну роль людини в суспільному виробництві. Реалізуючи власну інвестиційну політику, вони здійснюють оцінку результативності, за якої чинники економічного зростання зумовлені інвестиціями, досягатимуть за допомогою приросту продуктивної сили людини та її впливу на зміну структури й обсягу національного багатства країни [182]. Тому в основу механізму активізації інвестиційної діяльності нової сучасної інвестиційної політики нашої держави має бути покладене розуміння того, що інвестиції в людину – найбільш перспективний напрям їх освоєння, без якого не можливо буде вивести державу на новий виток економічного розвитку.

Однією з передумов запровадження моделі сталого розвитку є капітальні інвестиції в основний капітал природоохоронного призначення [186, с. 26]. Загострення екологічних проблем, актуальність яких досягла рівня соціально-економічних, породжує об'єктивну необхідність екологізації розвитку економіки. Основу економіко-правового механізму природокористування становлять збори за забруднення навколишнього середовища й штрафи за порушення природоохоронного законодавства. Але їх розмір є недостатнім для належного відтворення екосистем. Можливим напрямом розв'язання цієї проблеми є екологізація інвестиційної діяльності в Україні.

До інвестицій у навколишнє природне середовище належать інвестиції в основний капітал, спрямовані на будівництво й реконструкцію природоохоронних об'єктів; придбання обладнання для реалізації заходів екологічного спрямування; капітальний ремонт природоохоронного обладнання. За даними в табл. 2.14, можна побачити, що протягом періоду дослідження не простежено визначену тенденцію залучення інвестицій у навколишнє природне середовище. Так, у 2011 р. відбувся найбільший їх приріст, коли екологічні капіталовкладення зросли за рік більше ніж удвічі – із 2761,5 млн грн у 2010 р. до 6451,0 млн грн у 2011 р., водночас найбільше падіння їх обсягу становило 17,7 % у 2017 р, коли обсяг капіталовкладень у навколишнє природне середовище зменшився з 13390,5 млн грн у 2016 р. до 11025,5 млн грн у 2017 р.

Таблиця 2.14

**Показники обсягу та ефективності капітальних вкладень
в охорону навколишнього природного середовища (НПС)**

Рік Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Капітальні інвестиції на охорону НПС, тис. грн	2761472,1	6451034,6	6589336,5	6038783	7959853,9	7675597	13390477	11025535
ВРП, млн грн	1082569	1302079	1459096	1522657	1586915	1988544	2385367	1618175
Утворення відходів, тис. т	425914,2	447641,2	450726,8	448117,6	355000,4	312267,6	295870,1	366054
Темп приросту капітальних інвестицій на охорону НПС, %	-	133,6	2,1	-8,4	31,8	-3,6	74,5	-17,7
Капітальні інвестиції на охорону НПС, грн на одну т утворених відходів	6,48	14,41	14,62	13,48	22,42	24,58	45,26	30,12
Капітальні інвестиції на охорону НПС, % до ВРП	0,26	0,50	0,45	0,40	0,50	0,39	0,56	0,68

Розраховано дисертантом за даними Державної служби статистики [38].

За розрахунками, частка інвестицій у навколишнє природне середовище коливалася в межах від 0,26 % у 2010 р. до 0,68 % у 2017 р., однак суттєве зростання ваги в останній рік періоду зумовлене випереджаючими темпами падіння ВРП на фоні скорочення інвестицій. Так, якщо у 2017 р. обсяги капітальних інвестицій екологічного призначення скоротилися на 17,7 %, то ВРП – 32,1 % відносно попереднього року, що, безумовно, є негативною тенденцією.

Порівнюючи обсяг інвестицій, які залучаються на заходи з охорони навколишнього середовища, із рівнем його забруднення за показником накопичених відходів, можна відзначити відсутність цілеспрямованої політики регулювання інвестиційної діяльності й спрямування інвестиційних потоків на досягнення екологічного ефекту. Очевидною є суттєва диференціація регіонів за обсягами екологічних інвестицій (рис. 2.15).

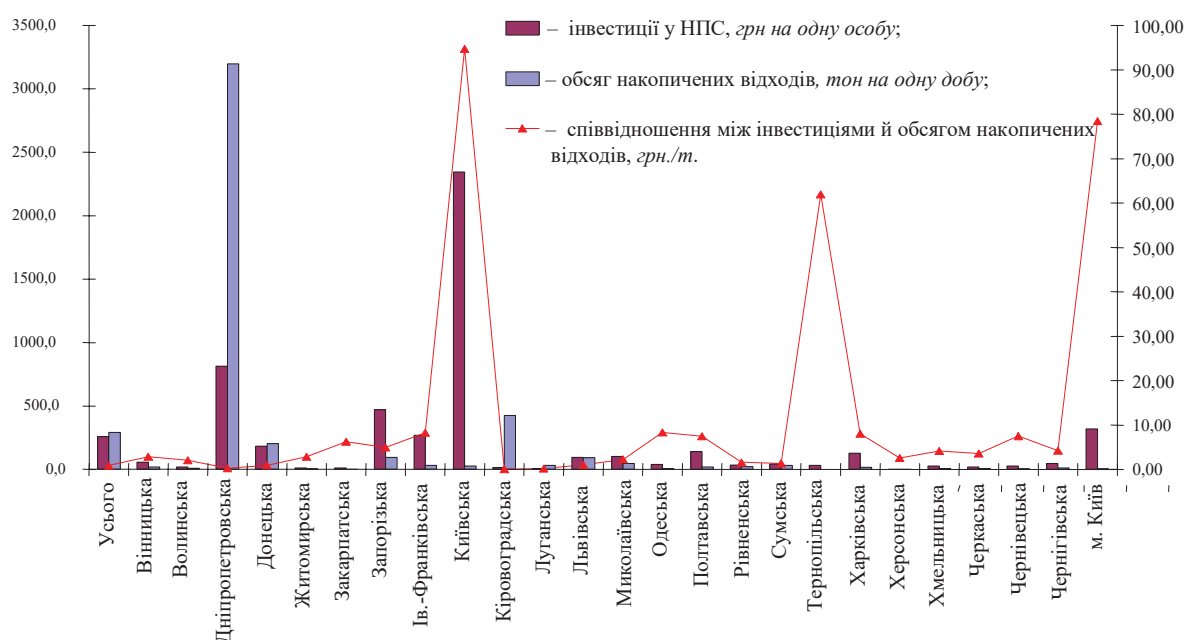

Рис. 2.15. Співвідношення між екологічними інвестиціями та обсягом накопичених відходів в регіонах України

Розраховано дисертантом за даними Державної служби статистики [38].

Водночас протягом 2010–2016 рр. спостерігали зростання показника капітального інвестування екологічного призначення відносно утворених

відходів. Чітко окресленими лідерами є три регіони України, а саме Київська область, м. Київ і Тернопільська область, у яких освоєння інвестицій екологічного спрямування досягають відносно високого рівня – 94,8, 78,4 та 61,9 грн на одного жителя регіону відповідно (рис. 2.16). Водночас, загрозлива екологічна ситуація в Україні свідчить про недостатність і цих сум навіть для зазначених регіонів. З іншого боку, нестача інвестиційних ресурсів та падіння інвестиційної активності суттєво обмежують можливості місцевих органів влади, уряду держави й інших суб'єктів інвестиційного процесу у обсягах реалізації екологічних інвестицій, на що потрібно зважати під час розробки практичних пропозицій щодо подальшої активізації інвестиційної діяльності та її цільової орієнтації.

Рис. 2.16. *Обсяг інвестицій у навколишнє природне середовище в розрахунку на одну тону накопичених відходів у 2017 р., грн/т*
 Розраховано дисертантом за даними Державної служби статистики [38].

Як свідчить проведене дослідження, у порівнянні з потенційною потребою в інвестуванні сфери природокористування наявні інвестиційні ресурси є нечисленними за обсягом і використовуються неефективно. Інвестиції, що спрямовані на охорону навколишнього природного

середовища, укрαι обмежені відносно накопичених проблем у сфері охорони й відновлення якості довкілля природних ресурсів, відтворення національного природного багатства країни, розмірів економічних збитків, заподіяних природі та екологічних втрат для суспільства, перспектив збалансованого природокористування. Сфера природокористування потребує значних вкладень інвестицій для досягнення збалансованого стану, подолання екологічної кризи й раціонального використання природно-ресурсного потенціалу України. Частка інвестицій на раціональне використання природних ресурсів та охорону навколишнього природного середовища у ВВП країни становить вкрай незначну величину в розмірі 0,2–0,3 % ВВП[197].

Підбиваючи підсумки, можемо зауважити, що в регіонах України існує стабільне недофінансування природоохоронної діяльності й тому прогресу в напрямі переходу на засади сталого розвитку не спостерігаємо. На сьогодні низька дієвість механізму інвестування природоохоронних заходів пояснюються такими причинами [48]: недосконалість нормативно-правової бази щодо державної підтримки природоохоронної діяльності; недостатні контроль і правове застосування екологічних юридичних норм; низький рівень бюджетної дисципліни у сфері охорони навколишнього природного середовища; розбалансованість дохідної та видаткової частин фінансування природоохоронних заходів; недостатнє врахування у видатках визначених пріоритетів і комплексного підходу до вирішення питань в екологічній сфері; недостатня концентрація коштів на пріоритетних напрямках, розпорошення їх за численними фондами, об'єктами й заходами, які не розв'язують основних екологічних проблем; слабкий зв'язок між виділенням коштів та отриманням екологічного ефекту; недостатній розвиток системи результативних показників, які характеризують ефективність виконання бюджетних програм природоохоронного спрямування; недостатня інформація щодо реальної (справжньої) вартості екологічних збитків для суспільства; обмеженість

фінансових ресурсів і незначні обсяги поєднання різних джерел фінансування заходів для підвищення ефективності використання коштів на природоохоронні заходи; обмежене застосування ринкових механізмів державної підтримки природоохоронних заходів; нестабільність організаційного механізму екологічного регулювання; другорядність екологічних цілей щодо фіскальних цілей.

Притоку капіталу в інвестиційну сферу перешкоджають такі фактори: політична нестабільність; недосконалість законодавства; спад виробництва, який зменшує джерело доходів – прибуток; інфляція, що знецінює доходи. Удосконалення законодавчої бази щодо питання регулювання природоохоронної діяльності, застосування диференційованих норм амортизаційних відрахувань і прискореної амортизації, створення екологічного амортизаційного фонду як основного джерела капітальних вкладень у природоохоронну сферу діяльності, реформування системи кредитування й забезпечення пільгового режиму для цільових іноземних екоінвестицій сприятимуть активізації розв'язання проблем охорони навколишнього середовища [197].

Отже, на сьогодні активність інвестиційної діяльності в Україні не відповідає об'єктивній суспільній потребі в забезпеченні сталого розвитку країни та її регіонів. Наріжним питанням і подальшим напрямом дослідження залишається визначення основних факторів впливу на активізацію інвестиційної діяльності та діагностика ефективності й достатності залучених інвестицій у регіони України.

2.3. Оцінка ефективності інвестиційної діяльності та достатності інвестицій у регіонах

Ефективність інвестиційної діяльності як ключовий елемент забезпечення соціально-економічного розвитку регіону потрібно розглядати в контексті основних показників, що його характеризують. На регіональному

рівні основним із них є валовий регіональний продукт (ВРП). За оцінками спеціалістів, для стабільного економічного зростання обсяг залучених інвестицій повинен становити 20–25% ВРП [49]. Практика інвестиційної діяльності свідчить, що зазначена норма в певних країнах може відрізнятися, що зумовлено особливостями їх економічного розвитку. Зокрема, у державах Європейського Союзу частка інвестицій в основний капітал відносно ВВП становить 30 % і вище. У Китаї протягом останніх років цей показник дорівнює 40–46 % [94]. Для порівняння: питома вага інвестиції у ВВП в Україні коливалася в межах 14–18% від ВВП, що засвідчує низьку активність інвестиційної діяльності в країні та її регіонах.

Результати дослідження показали, що протягом 2010–2017 рр. частка інвестицій у ВВП України найбільшого значення сягнула у 2012 р. (18,73%), найменшого – у 2015 р. (13,73 %). Так, на прикладі м. Києва ця динаміка свідчить, що протягом останніх шести років щорічні обсяги капітальних інвестиційних вкладень в економіку регіону зменшилися майже на 13 % (табл. 2.17).

Таблиця 2.17

Частка капітальних інвестицій у ВРП, %

Регіон \ Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	середнє
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Всього	16,68	18,53	18,73	16,41	13,83	13,73	15,06	16,14
Вінницька	15,03	17,46	17,64	16,88	12,90	12,31	11,16	14,77
Волинська	12,25	14,61	16,27	16,13	14,01	19,46	17,86	15,80
Дніпропетровська	13,79	15,79	15,21	13,92	11,53	12,04	13,57	13,69
Донецька	11,62	16,65	18,58	16,92	10,96	7,22	8,66	12,94
Житомирська	10,73	11,49	11,64	11,71	9,74	10,53	11,63	11,07
Закарпатська	14,42	16,90	12,78	12,36	10,94	13,05	14,40	13,55
Запорізька	18,63	13,48	13,14	12,58	10,66	8,75	10,58	12,55
Івано-Франківська	21,42	15,91	16,00	14,45	18,16	20,96	15,46	17,48
Київська	25,21	29,88	29,24	30,03	24,70	23,42	25,97	26,92
Кіровоградська	13,48	19,93	20,75	12,74	10,86	10,55	13,81	14,59
Луганська	12,40	12,20	13,99	20,63	16,64	8,64	13,15	13,95
Львівська	21,20	23,25	18,03	15,50	13,10	14,14	16,20	17,35
Миколаївська	18,38	15,55	16,08	15,64	10,65	12,43	16,83	15,08

Продовження таблиці 2.17

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Одеська	18,05	15,20	22,60	17,02	12,49	10,01	13,96	15,62
Полтавська	14,20	15,04	18,06	16,31	12,64	8,70	13,13	14,01
Рівненська	12,20	13,29	12,71	12,89	9,76	12,29	10,96	12,02
Сумська	11,93	13,19	11,52	10,17	9,21	8,81	12,45	11,04
Тернопільська	16,80	15,49	18,79	16,46	11,95	14,36	15,73	15,65
Харківська	12,35	16,96	17,95	10,89	8,32	9,01	10,68	12,31
Херсонська	12,08	14,57	12,58	10,23	9,50	9,65	11,85	11,49
Хмельницька	16,29	15,53	13,30	13,77	12,68	16,57	18,67	15,26
Черкаська	12,67	11,94	12,09	10,32	8,48	8,82	10,94	10,75
Чернівецька	17,33	14,99	16,93	16,41	11,21	15,07	12,57	14,93
Чернігівська	11,12	11,33	11,44	11,73	9,31	9,60	12,27	10,97
м. Київ	27,32	31,79	28,88	22,50	18,98	19,51	19,01	24,00

Розраховано дисертантом за даними Державної служби статистики України [38].

Зростання частки інвестицій у ВВП позитивно впливає на його динаміку та сприяє соціально-економічному розвитку країни, а при зниженні цієї частки зумовлює його сповільнення.

У сучасних умовах від ефективності інвестиційної діяльності в регіоні залежать стан виробництва та рівень технічної оснащеності національного господарства, можливість структурної перебудови економіки, розв'язання соціально-економічних й екологічних проблем країни та її регіонів. У цих умовах важливого значення набуває оцінка ефективності інвестиційної діяльності в регіонах України й визначення способів її активізації.

У практиці інвестиційної діяльності виокремити економічний і соціальний результати від реалізації інвестицій дуже складно, а іноді й зовсім неможливо, оскільки підвищення економічної ефективності (наприклад збільшення кінцевого результату діяльності) у більшості випадків призводить до отримання низки позитивних соціальних ефектів (підвищення заробітної плати працівників, рівня задоволення потреб населення та ін.).

Отже, з аналізу співвідношень соціальної й економічної ефективності інвестиційної діяльності можна стверджувати, що вони різні за змістом і призначенням, однак між ними існує тісний причинно-наслідковий зв'язок.

Кожний із цих видів ефективності може бути і метою, і чинником зростання іншого. Тому в межах нашого дослідження пропонуємо застосувати комплексний підхід до оцінки соціально-економічної ефективності інвестиційної діяльності в регіонах України на основі методики, запропонованої в п. 1.3. За основний критерій ефективності інвестиційної діяльності в соціально-економічній сфері обрано приріст ВРП.

Зокрема, *ефективність* інвестиційної діяльності в соціально-економічній сфері регіону може бути визначена як співвідношення між зміною обсягу ВРП та соціально-економічними інвестиціями, освоєними в регіоні (E1):

$$E1 = \frac{\Delta BPP}{I_{i-1}}; \quad (2.1)$$

$$\Delta BPP = BPP_i - BPP_{i-1}, \quad (2.2)$$

де ΔBPP – зміна обсягу валового регіонального продукту, *грн*;

I_{i-1} – обсяг соціально-економічних інвестицій освоєних у регіоні, *грн*;

i – рік дослідження.

Ефективність інвестиційної діяльності в екологічній сфері регіону пропонуємо розраховувати за допомогою співвідношення між зміною обсягу накопичених відходів та інвестиціями в навколишнє природне середовище, освоєними в регіоні (E2).

Позитивним ефектом від реалізації такого виду інвестиційної діяльності має бути зменшення забруднення навколишнього середовища регіону, яке можна, зокрема, оцінити через визначення зміни обсягу накопичених відходів. Тому ефективність інвестиційної діяльності у екологічній сфері пропонуємо визначати за формулою:

$$E2 = \frac{\Delta W}{I_{i-1}^e}; \quad (2.3)$$

$$\Delta W = W_{i-1} - W_i, \quad (2.4)$$

де ΔW – зміна обсягу накопичених у регіоні відходів, *т*;

I_{i-1}^e – обсяг екологічних інвестицій освоєних у регіоні, *грн*;

i – рік дослідження.

Високе значення показника ефективності свідчить про позитивні результати активізації інвестиційної діяльності в регіоні та раціональне використання залучених інвестицій для досягнення цілей сталого розвитку країни і її регіонів.

Дані щодо ВРП регіонів України Державною службою статистики оприлюднено станом на 2016 р. Відповідно на цей рік проведено розрахунки показників ефективності інвестиційної діяльності в соціально-економічній сфері, результати яких наведено в табл. 2.18.

Таблиця 2.18

**Оцінка ефективності інвестиційної діяльності
у соціально-економічній сфері регіону станом на 2016 р.**

Регіон	Приріст ВРП, млн грн $\Delta ВРП = ВРП_{2016} - ВРП_{2015}$	Соціально-економічні інвестиції, млн грн I_{2015}	Ефективність інвестиційної діяльності в соціально- економічній сфері Е1
Вінницька	14 540	7 373,0	1,97
Волинська	4 056	6 166,8	0,66
Дніпропетровська	29 272	25 919,9	1,13
Житомирська	9 494	4 044,4	2,35
Закарпатська	3 438	3 778,4	0,91
Запорізька	15 262	7 794,3	1,96
Івано-Франківська	5 550	9 609,3	0,58
Київська	24 608	24 359,1	1,01
Кіровоградська	7 574	4 057,1	1,87
Львівська	20 152	13 386,5	1,51
Миколаївська	9 620	5 989,9	1,61
Одеська	20 039	9 983,5	2,01
Полтавська	20 405	8 337,9	2,45
Рівненська	4 217	4 334,2	0,97
Сумська	4 720	3 663,0	1,29
Тернопільська	4 416	3 827,5	1,15
Харківська	30 028	11 246,7	2,67
Харківська	30 028	11 246,7	2,67
Херсонська	6 528	3 107,4	2,10
Хмельницька	7 771	6 809,3	1,14
Черкаська	8 569	4 485,8	1,91
Чернівецька	2 733	2 789,2	0,98
Чернігівська	6 396	3 550,2	1,80
м.Київ	107 440	88 138,6	1,22

*Розрахунки здійснено без Донецької та Луганської областей та тимчасово окупованих територій.

Розраховано дисертантом за даними Державної служби статистики України [38].

На отримані результати впливали два чинника – це зростання обсягу ВРП та обсяг соціально-економічних інвестицій, залучених у регіон. Так, найбільший приріст ВРП у 2015 р., порівняно з попереднім 2016 р., відбувся в м. Києві, Харківській, Дніпропетровській, Київській, Полтавській, Львівській та Одеській областях.

У більшості з указаних регіонів, а саме у м. Києві, Дніпропетровській, Київській, Львівській, Харківській, Одеській та Івано-Франківській областях, спостерігали також найбільшу активність у соціально-економічній сфері. Однак, показник ефективності інвестицій виявився більшим у тих регіонах, де приріст ВРП був порівняно вищим за обсяг інвестицій, залучених у соціально-економічну сферу регіону. Згідно з результатами відносно високі показники соціально-економічної ефективності інвестицій визначено для Харківської (2,67), Полтавської (2,45) та Житомирської областей (2,35). У зв'язку зі складною економіко-політичною ситуацією в Донецькій і Луганській областях їх виключено з розрахунків, оскільки дані щодо цих регіонів не об'єктивно відображають ситуацію стосовно ефективності виконання інвестиційної діяльності.

Важливим аспектом досягнення перспектив сталого розвитку є забезпечення ефективної інвестиційної діяльності в екологічній сфері [55]. Її реалізація, зумовлюється необхідністю дотримання норм екологічної безпеки, що виступають лімітуючим фактором економічного зростання, та величиною інвестиційного потенціалу регіону [154]. Загалом одержати інвестиції в Україні досить складно й ще складніше залучити інвестиції на екологічні цілі, оскільки їх досягнення потребує значних витрат фінансових ресурсів і часу. Зауважимо, що інвестиції на відновлення та поліпшення якості навколишнього середовища, як правило, не дають прямого економічного ефекту, що робить їх менш привабливими для потенційних інвесторів. Разом із тим досягнення високого рівня ефективності інвестиційної діяльності в екологічній сфері потребує системного й стабільного фінансування заходів покращення стану навколишнього природного середовища.

Ефективність інвестиційної діяльності в екологічній сфері визначається динамічним екологічним розвитком у коротко- та довгостроковій перспективі, покращенням якості довкілля в результаті зменшення рівня забрудненості й негативних наслідків дії економічної та соціальної сфер на навколишнє природне середовище [141]. Тому в основу розрахунку показника ефективності інвестиційної діяльності в екологічній сфері покладено співвідношення між зменшенням обсягу накопичених відходів як індикатора екологічної ситуації в регіоні та обсягом інвестицій у навколишнє природне середовище (табл. 2.19).

Таблиця 2.19

**Оцінка ефективності інвестиційної діяльності в екологічній сфері
регіону станом на 2017 р.**

Регіон	Інвестиції у НПС у 2017 р., тис. грн	Накопичено відходів, <i>m</i> 2016	Накопичено відходів <i>m</i> 2017	Зміна обсягу відходів $\Delta W = W_{2016} - W_{2017}$	Ефективність
Вінницька	88844,2	29042,2	30957,8	-1915,6	-21,56
Волинська	19264,3	8875,3	9350	-474,7	-24,64
Дніпропетровська	2628765	10238254,5	10328230	-89975,5	-34,23
Житомирська	14626,5	5049,7	5154	-104,3	-7,13
Закарпатська	13838,9	1967,9	2215,8	-247,9	-17,91
Запорізька	817115	162288,7	165347,9	-3059,2	-3,74
Київська	4088521	45429,3	43140	2289,3	0,56
Кіровоградська	14179,4	375580,4	408398,8	-32818,4	-2314,51
Львівська	241441	231799,8	232667,6	-867,8	-3,59
Миколаївська	118061	50926	53016,2	-2090,2	-17,70
Одеська	95079,1	11621,8	11423,7	198,1	2,08
Полтавська	199642	26311,5	26641,9	-330,4	-1,65
Рівненська	39504,9	24509,9	24705,4	-195,5	-4,95
Сумська	47128,9	34293,2	34821,6	-528,4	-11,21
Тернопільська	32392	500,2	522,9	-22,7	-0,70
Харківська	340746	41803,2	42414,9	-611,7	-1,80
Херсонська	3209,3	1175	1239,7	-64,7	-20,16
Хмельницька	35863,5	8500	8649,1	-149,1	-4,16
Черкаська	22508,1	6220,4	6257,8	-37,4	-1,66
Чернівецька	23759,6	2985,9	3159,3	-173,4	-7,30
Чернігівська	47431,8	10930,8	11234,3	-303,5	-6,40
м. Київ	935151	11623,1	11920,	-297,3	-0,32

*Розрахунки здійснено без Донецької та Луганської областей та тимчасово окупованих територій.

Розраховано дисертантом за даними Державної служби статистики України [38].

Згідно з методичними поясненнями Державного комітету статистики України, обсяг інвестицій у сферу природокористування включає витрати на капітальний ремонт природоохоронних споруд й обладнання, інвестиції, спрямовані на будівництво та реконструкцію природоохоронних об'єктів, придбання обладнання для реалізації заходів екологічного спрямування, а також поточні витрати, пов'язані з експлуатацією й обслуговуванням засобів природоохоронного призначення.

Аналізуючи обсяг і динаміку накопичених відходів, можемо оцінити екологічну ситуацію регіону. Так, у 2017 р. більш забрудненими були території Дніпропетровської, Кіровоградської, Львівської, Запорізької, Миколаївської, Івано-Франківської та Київської областей. Порівнюючи рівень забруднення в регіонах з активністю інвестиційної діяльності в них, можемо відзначити, що прямої залежності між цими двома чинниками немає, що свідчить про відсутність розробленої й ефективно діючої політики стимулювання розвитку екологічної сфери в Україні та достатнього фінансового забезпечення інвестування в природоохоронні заходи. Кореляційне поле залежності відображає значний розкид точок навколо лінії тренду й указує на досить низький відсоток вірогідності лінійної кореляційної залежності між ознаками, а розрахований коефіцієнт детермінації ($R^2=0,23$), що має досить низьке значення, ще раз підтверджує сформовані висновки (рис. 2.17).

Зміна накопичених відходів за регіонами свідчить, що у 2016 р., порівняно з 2017 р., їх обсяг був менший, однак недостатнє фінансування та низька дієвість заходів в екологічній сфері призвели до зростання рівня забруднення територій. Відтак від'ємне значення показника ефективності означає відсутність позитивного ефекту від залучення екологічних інвестицій, основною причиною чого є їх дуже малий обсяг.

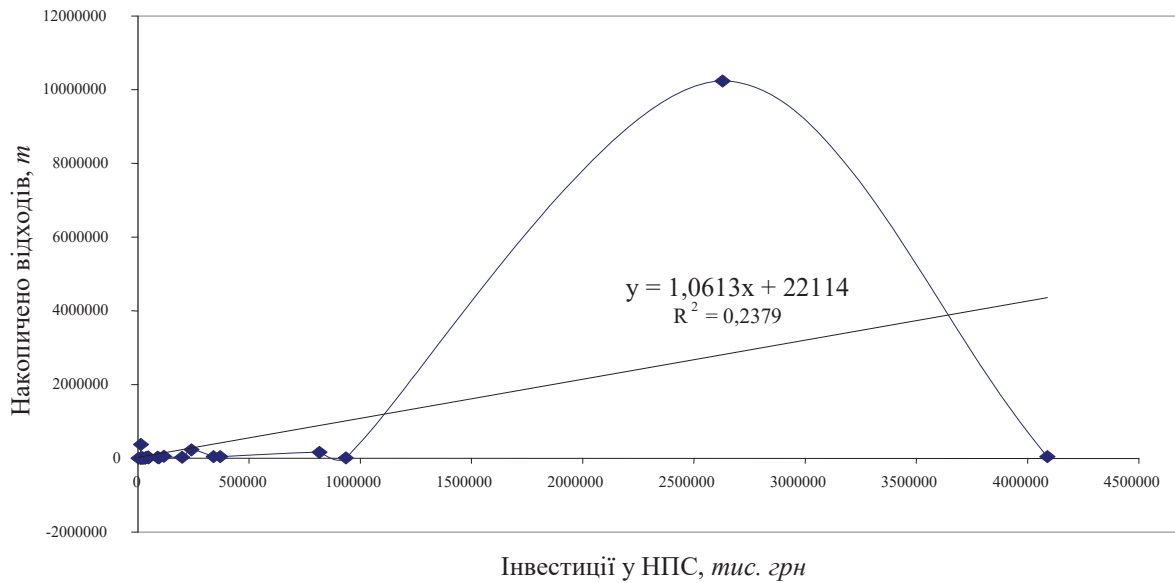

Рис. 2.17. Кореляційне поле залежності обсягу накопичених відходів
та екологічних інвестицій

Побудовано дисертантом.

Достатній обсяг залучення інвестицій у пріоритетні сфери дасть змогу розвинути соціально та еколого-орієнтовану економіку, досягнути перспектив сталого розвитку, соціально переорієнтувати економіку й спрямувати її на забезпечення потреб населення.

Визначення достатності інвестицій, залучених у соціально-економічну та екологічну сфери регіону, запропоновано розраховувати за формулою, оберненою до показника ефективності:

$$D_1 = \frac{1}{E_1} = \frac{I_{i-1}}{\Delta BPP} ; \quad (2.5)$$

$$D_2 = \frac{1}{E_2} = \frac{I_{i-1}^e}{\Delta W} , \quad (2.6)$$

де D_1 – достатність соціально-економічних інвестицій у регіоні;

D_2 – достатність екологічних інвестицій у регіоні.

Для підвищення якості дослідження й підтвердження достовірності отриманих результатів пропонуємо доповнити розрахунки використанням DEA-аналізу, перевагою якого вважається те, що вихідні дані для побудови

моделі не повинні обов'язково бути співвимірними, тобто виражатись в однакових одиницях.

Вихідними даними для побудови моделі достатності соціально-економічних інвестицій регіону за методикою DEA-аналізу є обсяги валового регіонального продукту й інвестицій, залучених у соціально-економічну сферу регіону (табл. 2.20).

Наведений у таблиці показник достатності інвестицій розрахований як співвідношення між соціально-економічними інвестиціями в регіоні та ВРП.

Таблиця 2.20

**Вихідні дані для розрахунку достатності
соціально-економічних інвестицій у регіоні**

Регіон	Інвестиції, млн грн	ВРП, млн грн	Відносний показник достатності соціально- економічних інвестицій
Вінницька	8301,9	74411	0,11
Волинська	6384,2	35744	0,18
Дніпропетровська	33169	244478	0,14
Донецька	11902,2	137500	0,09
Житомирська	5573,5	47919	0,12
Закарпатська	4663	32390	0,14
Запорізька	11039,7	104323	0,11
Івано-Франківська	7947,6	51404	0,15
Київська	33411,4	128638	0,26
Кіровоградська	6355,3	46021	0,14
Луганська	4122,2	31356	0,13
Львівська	18605,2	114842	0,16
Миколаївська	9730,2	57815	0,17
Одеська	16728,7	119800	0,14
Полтавська	15265,1	116272	0,13
Рівненська	4324,1	39469	0,11
Сумська	5762,6	46287	0,12
Харківська	16545,9	154871	0,11
Херсонська	4591,3	38743	0,12
Хмельницька	9123,3	48859	0,19
Черкаська	6498,7	59412	0,11
Чернівецька	2668,8	21239	0,13
Чернігівська	5318,5	43362	0,12
м. Київ	106295,5	559140	0,19

Розраховано дисертантом за даними Державної служби статистики України [38].

Відповідно до наведених розрахунків, можна зробити висновки, що найбільша частка інвестицій залучається в Київській області й становить 26 % від ВРП. Найменше значення цього показника дорівнює 9 % від ВРП у Донецькій області. Порівнюючи з часткою інвестицій у ВВП розвинених країн Європи, яка перевищує 30 %, можна кількісно окреслити масштаби нестачі інвестиційних ресурсів в Україні.

Результати розрахунку моделі достатності соціально-економічних інвестицій у регіоні за методикою DEA-аналізу представлено в табл. 2.21.

Таблиця 2.21

Результати розрахунків моделі достатності соціально-економічних інвестицій у регіони за методикою DEA-аналізу

Регіон	Показник достатності інвестицій	Коригуючі коефіцієнти	
	θ	u	v
Вінницька	0,4295512	0,000051741	0,000013
Волинська	0,6876666	0,000107714	0,000028
Дніпропетровська	0,5223567	0,000015748	0,000004
Донецька	0,3332722	0,000028001	0,000007
Житомирська	0,4478111	0,000080346	0,000021
Закарпатська	0,5542798	0,000118868	0,000031
Запорізька	0,4074289	0,000036906	0,000010
Івано-Франківська	0,5952696	0,000074899	0,000019
Київська	1,0000000	0,000029930	0,000008
Кіровоградська	0,5316852	0,000083660	0,000022
Луганська	0,5061544	0,000122787	0,000032
Львівська	0,6237466	0,000033525	0,000009
Миколаївська	0,6479714	0,000066594	0,000017
Одеська	0,5376256	0,000032138	0,000008
Полтавська	0,5054743	0,000033113	0,000009
Рівненська	0,4218074	0,000097548	0,000025
Сумська	0,4793294	0,000083179	0,000022
Тернопільська	0,6056955	0,000123910	0,000032
Харківська	0,4113343	0,000024860	0,000006
Херсонська	0,4562649	0,000099376	0,000026
Хмельницька	0,7189224	0,000078801	0,000020
Черкаська	0,4211404	0,000064804	0,000017
Чернівецька	0,4837896	0,000181276	0,000047
Чернігівська	0,4722310	0,000088790	0,000023
м.Київ	0,7319289	0,000006886	0,000002

Розраховано дисертантом.

Найбільшим, порівняно з іншими регіонами України, є співвідношення між соціально-економічними інвестиціями та обсягом ВРП у Київській області, яку можна прийняти за умовний еталон.

На основі результатів проведеного DEA-аналізу доцільно провести групування регіонів за рівнем достатності залучених соціально-економічних інвестицій відповідно до запропонованих меж розрахованого показника:

- у межах $[0,7; 1)$ – група регіонів із відносно достатнім рівнем екологічних інвестицій;
- у межах $[0,4; 0,6)$ – група регіонів із недостатнім обсягом залучених екологічних інвестицій;
- у межах $[0; 0,4)$ – група регіонів, де рівень інвестування в екологічну сферу критично низький.

Результати рейтингування регіонів України за показником достатності соціально-економічних інвестицій відображено в табл. 2.22.

До регіонів–лідерів, у яких рівень залучення соціально-економічних інвестицій можна оцінити як відносно достатній, належать м. Київ, Хмельницька, Волинська, Миколаївська, Львівська та Тернопільська області. У цілому за обмеженості інвестиційних ресурсів і суттєвій регіональній диференціації щодо обсягу їх залучення відносний показник достатності соціально-економічних інвестицій у вказаних областях є найбільш наближеним до показників Київської області, які взято за умовний еталон.

Порівнюючи обсяги освоєних соціально-економічних інвестицій у регіонах України з аналогічними даними Київської області, визначено пропонуваній відсоток їх зростання для забезпечення інвестиційними ресурсами, а також пріоритетні напрями сталого розвитку.

Таблиця 2.22

**Результати рейтингування регіонів
за достатністю соціально-економічних інвестицій**

№ регіону за рівнем освоєння соціально- економічних інвестицій	Регіон	Відносний показник достатності соціально- економічних інвестицій	Результати DEA- аналізу	Рівень залучення соціально- економічних інвестицій	Пропонований відсоток збільшення обсягу соціально- економічних інвестицій у регіон
1	Київська	25,97	1	Умовний еталон	х
2	м. Київ	19,01	0,73193	Відносно достатній	26,81
3	Хмельницька	18,67	0,71892		28,11
4	Волинська	17,86	0,68767		31,23
5	Миколаївська	16,83	0,64797		35,2
6	Львівська	16,2	0,62375		37,63
7	Тернопільська	15,73	0,60570		39,43
8	Ів.-Франківська	15,46	0,59527	Недостатній	40,47
9	Закарпатська	14,4	0,55428		44,57
10	Одеська	13,96	0,53763		46,24
11	Кіровоградська	13,81	0,53169		46,83
12	Дніпропетровська	13,57	0,52236		47,76
13	Луганська	13,15	0,50615		49,38
14	Полтавська	13,13	0,50547		49,45
15	Чернівецька	12,57	0,48379		51,62
16	Сумська	12,45	0,47933		52,07
17	Чернігівська	12,27	0,47223		52,78
18	Херсонська	11,85	0,45627		54,37
19	Житомирська	11,63	0,44781		55,22
20	Вінницька	11,16	0,42955		57,04
21	Рівненська	10,96	0,42181		57,82
22	Черкаська	10,94	0,42114		57,89
23	Харківська	10,68	0,41133		58,87
24	Запорізька	10,58	0,40743		59,26
25	Донецька	8,66	0,33327	Критичний	66,67

Розраховано дисертантом.

На сьогодні найбільш слабкою ланкою в забезпеченні сталого розвитку регіонів України є розвиток екологічної сфери, що стримується наявними в ній проблемами [157, 202]. При цьому в умовах гострої нестачі власних фінансових ресурсів у регіонах України пріоритетну роль у процесах забезпечення їх екологічного розвитку відведено саме інвестиціям.

Інвестиції в екологічний розвиток регіону є фактором соціально-економічного розвитку й невід’ємним складником збалансованого в соціальному, економічному та екологічному аспектах розвитку, який дає змогу в довгостроковій перспективі забезпечити високий рівень якості життя теперішніх і майбутніх поколінь. Обсяги інвестицій регіону, залучені в навколишнє природне середовище, корелюють із рівнем розвитку економічної та соціальної сфер, забезпечуючи не лише екологічний, а й синергетичний ефект [141]. За таких обставин дослідження рівня достатності інвестицій в екологічну сферу набуває особливого значення.

Вихідними даними в побудові моделі є обсяг інвестицій, залучених у покращення стану навколишнього природного середовища, порівняно з обсягом накопичених у регіонах відходів, адже за умов нестачі фінансування важливе врахування рівня необхідності розв’язання екологічних проблем – у регіонах із вищим забрудненням обсяг інвестицій повинен бути більшим (табл. 2.23).

Таблиця 2.23

**Вихідні дані для розрахунку достатності
екологічних інвестицій в регіоні**

Регіон	Накопичені відходи, тис. т	Інвестиції в НПС, тис. грн	Відносний показник достатності екологічних інвестицій
1	2	3	4
Вінницька	30957,8	88844,2	2,87
Волинська	9350	19264,3	2,06
Дніпропетровська	10328230	2628764,6	0,25
Донецька	864109,2	774639,1	0,90
Житомирська	5154	14626,5	2,84
Закарпатська	2215,8	13838,9	6,25
Запорізька	165347,9	817114,6	4,94
Івано-Франківська	44707,7	370373	8,28
Київська	43140	4088520,9	94,77
Кіровоградська	408398,8	14179,4	0,03
Луганська	71882,9	13452,4	0,19
Львівська	232667,6	241440,7	1,04
Миколаївська	53016,2	118060,9	2,23

Продовження таблиці 2.23

1	2	3	4
Одеська	11423,7	95079,1	8,32
Полтавська	26641,9	199642	7,49
Рівненська	24705,4	39504,9	1,60
Сумська	34821,6	47128,9	1,35
Тернопільська	522,9	32392	61,95
Харківська	42414,9	340746	8,03
Херсонська	1239,7	3209,3	2,59
Хмельницька	8649,1	35863,5	4,15
Черкаська	6257,8	22508,1	3,60
Чернівецька	3159,3	23759,6	7,52
Чернігівська	11234,3	47431,8	4,22
м. Київ	11920,4	935150,5	78,45

Розраховано дисертантом за даними Державної служби статистики України [38].

Як свідчить проведене дослідження, порівняно з потенційною потребою в інвестуванні екологічної сфери, наявні інвестиційні ресурси є незначними за обсягом та використовуються неефективно. На сьогодні екологічне становище в регіонах України є дуже складним, що спричинено високим рівнем антропогенного й техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та низькою активністю інвестиційної діяльності в екологічній сфері, спрямованої на забезпечення охорони довкілля [202].

Екологічні інвестиції, освоєні в регіонах України у 2017 р., україн обмежені відносно накопичених проблем у сфері охорони та відновлення якості довкілля природних ресурсів.

Задля обґрунтування пропозицій щодо активізації екологічного спрямування інвестиційної діяльності в регіонах України й визначення оптимального обсягу залучення інвестицій на заходи з охорони навколишнього середовища пропонуємо скористатися математичним інструментарієм DEA-аналізу. Результати розрахунків моделі достатності екологічних інвестицій у регіоні за методикою DEA-аналізу представлено в табл. 2.24.

Таблиця 2.24

**Результати розрахунків моделі достатності екологічних інвестицій
у регіоні за методикою DEA-аналізу**

Регіон	Показник достатності екологічних інвестицій	Коригуючі коефіцієнти	
	θ	u	v
Вінницька	0,0302812	0,0000003	0,0000323
Волинська	0,0217398	0,0000011	0,0001070
Дніпропетровська	0,0026856	0,0000000	0,0000001
Донецька	0,0094590	0,0000000	0,0000012
Житомирська	0,0299440	0,0000020	0,0001940
Закарпатська	0,0658999	0,0000048	0,0004513
Запорізька	0,0521433	0,0000001	0,0000060
Івано-Франківська	0,0874120	0,0000002	0,0000224
Київська	1,0000000	0,0000002	0,0000232
Кіровоградська	0,0003663	0,0000000	0,0000024
Луганська	0,0019746	0,0000001	0,0000139
Львівська	0,0109494	0,0000000	0,0000043
Миколаївська	0,0234969	0,0000002	0,0000189
Одеська	0,0878197	0,0000009	0,0000875
Полтавська	0,0790680	0,0000004	0,0000375
Рівненська	0,0168722	0,0000004	0,0000405
Сумська	0,0142808	0,0000003	0,0000287
Тернопільська	0,6536316	0,0000202	0,0019124
Харківська	0,0847669	0,0000002	0,0000236
Херсонська	0,0273154	0,0000085	0,0008066
Хмельницька	0,0437518	0,0000012	0,0001156
Черкаська	0,0379517	0,0000017	0,0001598
Чернівецька	0,0793528	0,0000033	0,0003165
Чернігівська	0,0445490	0,0000009	0,0000890
м. Київ	0,8277603	0,0000009	0,0000839

Розраховано дисертантом.

Зауважимо, що протягом останніх років існує позитивна динаміка інвестування в екологічний розвиток регіонів України, що характеризується активізацією суб'єктів господарювання в цих процесах і водночас зниженням ролі держави. Однак сфера природокористування потребує суттєвого збільшення вкладень інвестицій для досягнення збалансованого стану, подолання екологічної кризи та раціонального використання природно-ресурсного потенціалу України [197].

За рівнем екологічного розвитку в регіонах України спостерігаємо найвищий рівень регіональної асиметрії. Проведення DEA-аналізу й визначення меж показника достатності екологічних інвестицій дало змогу здійснити групування регіонів за рівнем достатності екологічних інвестицій (табл. 2.25).

Таблиця 2.25

Результати рейтингування регіонів за достатністю екологічних інвестицій

№ регіону за рівнем освоєння екологічних інвестицій	Регіони	Відносний показник достатності екологічних інвестицій	Результати DEA-аналізу	Обсяг залучення екологічних інвестицій	Пропонований відсоток збільшення обсягу екологічних інвестицій у регіоні
1	2	3	4	5	6
1	Київська	94,77	1	Умовний еталон	x
2	м. Київ	78,45	0,82779	Відносно достатній [0,5; 1)	17,22
3	Тернопільська	61,95	0,65369		34,63
4	Одеська	8,32	0,08779		91,22
5	Ів.-Франківська	8,28	0,08737		91,26
6	Харківська	8,03	0,08473		91,53
7	Чернівецька	7,52	0,07935		92,07
8	Полтавська	7,49	0,07903		92,1
9	Закарпатська	6,25	0,06595		93,41
10	Запорізька	4,94	0,05213		94,79
11	Чернігівська	4,22	0,04453		95,55
12	Хмельницька	4,15	0,04379		95,62
13	Черкаська	3,6	0,03799		96,2
14	Вінницька	2,87	0,03028		96,97
15	Житомирська	2,84	0,02997		97
16	Херсонська	2,59	0,02733		97,27
17	Миколаївська	2,23	0,02353		97,65
18	Волинська	2,06	0,02174		97,83
19	Рівненська	1,6	0,01688		98,31
20	Сумська	1,35	0,01425	Критичний [0; 0,015)	98,58
21	Львівська	1,04	0,01097		98,9
22	Донецька	0,9	0,0095		99,05
23	Дніпропетровська	0,25	0,00264		99,74
24	Луганська	0,19	0,00201		99,8
25	Кіровоградська	0,03	0,00032		99,97

Розраховано дисертантом.

Як видно з наведених розрахунків, показник достатності екологічних інвестицій у Київській області є найвищим (94,77 %). Цей регіон прийнято за умовний еталон. Відповідно до цього нами проводилось обґрунтування необхідного відсотка збільшення інвестицій в екологічну сферу, що дасть змогу максимізувати екологічний ефекти від інвестиційної діяльності в інших регіонах країни. Порівняно з іншими регіонами України відносно достатній обсяг інвестицій в екологічну сферу залучений в м. Києві та Тернопільській області.

Такі результати можна пояснити значними фінансовими ресурсами, які акумулюються в столиці країни, а щодо Тернопільської області – визначальними факторами щодо показника ефективності інвестування виступали низький рівень забруднення території та відносно позитивна екологічна ситуація в регіоні.

Несуттєвий обсяг інвестицій, порівняно з наявними екологічними проблемами, призвів до критичної ситуації в Сумській, Львівській, Донецькій, Дніпропетровській, Луганській і Кіровоградській областях, де показник достатності інвестицій у природоохоронні заходи не перевищував 1,5 % від потенційної потреби.

Застосування методу групування дало можливість виокремити групи регіонів за показником достатності екологічних інвестицій. За ним лідерами виступають Київська область, м. Київ і Тернопільська область. Щодо інших регіонів України обсяг залучення екологічних інвестицій є недостатнім, а в таких регіонах, як Сумська, Львівська, Донецька, Дніпропетровська, Луганська, Кіровоградська області – критичним.

Проведене дослідження підтверджує попередні висновки щодо суттєвої недостатності інвестиційних ресурсів для України та гострої необхідності в активізації інвестиційної діяльності в регіонах. За складної економічної ситуації й низького рівня доходів населення приватний сектор неможливо розглядати як вагомий потенційний інвестиційний ресурс, яким він є у

розвинутих країнах світу. При невисокій рентабельності та низькій фінансовій ефективності не можуть бути повноцінним інвестором і вітчизняні підприємства. Невисокий рівень прибутковості обмежує можливості розширення податкової бази та збільшення інвестиційних ресурсів бюджету держави, акумульованих через систему оподаткування. Отже, реалізація основних напрямів державної підтримки інвестиційної діяльності в екологічній сфері може бути закріплена інноваційними перетвореннями за одночасної активізації діяльності всіх учасників інвестиційного процесу: державних інституцій, вітчизняних і зарубіжних інвесторів, фінансових посередників й інших учасників інвестиційного ринку на ринку інноваційних товарів екологічного спрямування [154].

Отже, результати проведеної оцінки ефективності інвестиційної діяльності та достатності інвестицій у регіонах України доводять суттєву нестачу інвестиційних ресурсів і їх неефективне освоєння.

За умов обмеженості інвестиційних процесів набуває актуальності оптимальне використання наявних ресурсів, які є необхідними й достатніми для реалізації завдань активізації інвестиційної діяльності в соціально-економічній та екологічних сферах. Для створення умов активізації інвестиційної діяльності у вказаних сферах, що є пріоритетними для досягнення сталого розвитку регіонів, потрібне застосування системи державного стимулювання і фінансування та створення нових ланок системи державної підтримки даного виду діяльності [154].

Більшість регіонів України потребує розробки реалізації заходів щодо активізації інвестиційної діяльності. Як бачимо, чинний механізм управління інвестиційною діяльністю в регіонах України є недосконалим і не відповідає об'єктивній суспільній потребі в досягненні євроінтеграційних пріоритетів сталого розвитку. У зв'язку з цим, необхідне удосконалення механізм активізації інвестиційної діяльності в регіоні з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу.

Висновки до розділу 2

1. За результатами оцінки інвестиційної діяльності за обсягами залучених в Україну капітальних інвестицій протягом 2010–2017 рр. виділено три періоди: 2010–2012 рр. – докризовий, що характеризується зростанням інвестиційної активності та збільшенням надходження інвестицій в економіку країни; 2013–2015 рр. – період економічної кризи і її наслідків, протягом якого відбувалося скорочення інвестиційної діяльності, що відповідно відобразилося на скороченні реального обсягу капітальних інвестицій; 2016–2017 рр. – післякризове пожвавлення, за якого реальний обсяг капітальних інвестицій почав зростати, хоча й незначними темпами.

2. Зіставлення реального (вираженого в доларах) і номінального (вираженого в гривнях) обсягу капітальних інвестицій свідчить, що реальний обсяг залучених капітальних інвестицій у 2012 р. був суттєво вищим, порівняно з 2013–2017 рр., що показує згортання інвестиційної діяльності. Починаючи з 2014 р. зростання обсягу інвестицій мало інфляційний характер, зокрема у 2015 р. збільшення суми капітальних інвестицій відбулося лише через знецінення національної валюти.

3. Основним джерелом фінансування капітальних інвестицій в Україні є власні кошти підприємств та організацій, частка яких зростала на тлі скорочення питомої ваги інвестицій, фінансованих за рахунок кредитів банків й інших позик (із 15,2 % у 2011 р. до 6,6 % у 2017 р.), що доводить залежність інвестиційної активності в країні від стабільності економічної ситуації. Питома вага капітальних інвестицій із державного та місцевого бюджетів у їх структурі за джерелами фінансування становила 12,7 % у 2017 р. Висока частка бюджетного фінансування інвестицій характерна для регіонів із низьким рівнем інвестиційної активності. Через несприятливий інвестиційний клімат практично відсутнє іноземне інвестування, питома вага якого зменшилась із 2,1 % у 2010 р. до 1,4 % у 2017-му. Простежено суттєву регіональну диспропорцію за обсягом капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу.

4. За напрямками освоєння найбільший обсяг інвестицій вкладено в машини, обладнання та інвентар. Серед помітних змін – суттєве нарощення

інвестицій у придбання, виготовлення й капітальний ремонт транспортних засобів, що пояснюється відносно незначними інвестиційними ресурсами, яких потребує саме цей напрям інвестування. Найменше інвестицій протягом 2010-2017 р. спрямовано на придбання земельних ділянок, що пов'язано з особливістю земельних відносин і формуванням ринку землі в Україні.

5. Згідно з проведеним аналізом найпривабливішими для інвестиційної діяльності в регіонах України є промисловість, сільське господарство та будівництво. Інвестування в ці сфери діяльності зумовлене можливістю отримання більшого економічного ефекту, порівняно з іншими. Аналіз залучення інвестицій засвідчив переважання їх частки в матеріальному виробництві в зіставленні із соціальною та екологічною сферами, різниця між якими особливо відчутна в період економічної нестабільності.

6. Доведено, що під час проведення кількісної оцінки інвестиційної діяльності розділяти соціальну й економічну ефективність від її реалізації недоцільно, адже саме їх поєднання дає змогу отримати синергетичний ефект від освоєння інвестицій. Максимальний ефект синергії досягається взаємозв'язком результативності суспільного виробництва й підвищення рівня задоволення суспільних потреб.

7. Удосконалено методику оцінки ефективності інвестиційної діяльності в соціально-економічній та екологічній сферах, виконувати яку запропоновано за показниками соціально-економічної ефективності та екологічної ефективності інвестиційної діяльності в регіоні. Згідно з проведеною оцінкою визначено, що відносно високий рівень соціально-економічної ефективності інвестиційної діяльності спостерігали в Харківській (2,67 %), Полтавській (2,45 %), Житомирській (2,35 %) областях. Щодо екологічної ефективності, то в більшості регіонів України отримано від'ємний показник, що свідчить про критичний стан інвестиційної діяльності в екологічній сфері. Розрахунки підтверджують, що нестача інвестицій у соціальну сферу та навколишнє природне середовище призводить до зниження якості життя населення й погіршення екологічної ситуації в країні. На основі цього запропоновано визначення достатності інвестицій, залучених у соціально-економічну та екологічну сфери регіону.

Достатність інвестицій у регіоні розраховано за формулою, оберненою до показника ефективності. На підтвердження достовірності розрахунків достатності інвестицій запропоновано використовувати методику DEA-аналізу функціонування складних систем. Позитивним є зростання показника достатності інвестицій. За результатами DEA-аналізу здійснено рейтингування регіонів щодо достатності соціально-економічних та екологічних інвестицій. Виокремлено групи регіонів із критичним обсягом залучених інвестицій, недостатнім, відносно достатнім. За умовний еталон обрано Київську область, яка характеризується найвищими в Україні показниками достатності соціально-економічних й екологічних інвестицій. На основі проведених розрахунків запропоновано відсоток збільшення соціально-економічних та екологічних інвестицій для кожного регіону України.

Основні положення другого розділу дисертаційної роботи відображено в працях [79, 84, 88, 186, 187, 202].

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

3.1. Механізм активізації інвестиційної діяльності в регіонах України із врахуванням досвіду країн Європейського Союзу

Активізація інвестиційної діяльності в регіоні можлива лише за наявності її організаційно-правового забезпечення, що здійснюється через систему правового регулювання інвестиційних відносин, їх організаційно-правової побудови; визначення учасників відносин правового статусу суб'єктів-інвесторів та учасників; правового режиму об'єктів інвестування; змісту; форм і методів інвестиційної діяльності, гарантії прав інвесторів та інших суб'єктів інвестиційних відносин; відповідальності за порушення інвестиційного законодавства [74]. Для формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіонах України важливе вивчення досвіду країн Європейського Союзу (ЄС) щодо реалізації основних напрямів управління інвестиційною діяльністю, що спрямовані на розвиток інвестування у своїх межах та на континенті загалом [25, 91].

Звернемо увагу, на те, що одним із сучасних викликів розвитку світового господарства є зміна ландшафту інвестиційної діяльності. Зокрема, у доповіді про світові інвестиції ЮНКТАД (2012 р.) запропоновано термін «інвестиційна політика нового покоління», головною метою якої визначено всебічне зростання та сталий розвиток [206].

Рамкові основи інвестиційної політики, розроблені ЮНКТАД, характеризуються лібералізацією інвестиційних режимів, заохоченням іноземних інвестицій, необхідністю регулювання інвестицій для досягнення цілей сталого розвитку.

Ключові тези інвестиційної політики нового покоління, проголошені рамковими документами країн світу, у тому числі Європейського Союзу, мають бути, на нашу думку, покладені в основу вдосконалення сучасного механізму активізації інвестиційної діяльності в регіонах України. Серед них:

- забезпечення досягнення синергетичного ефекту та інтеграції у реалізації стратегії сталого розвитку;
- заохочення відповідальної поведінки інвесторів і застосування кодексів корпоративної соціальної й екологічної відповідальності;
- забезпечення ефективності управління інвестиційною діяльністю у тому числі формування відповідного інституційного середовища, у якому вона функціонує [206].

На сьогодні актуальне дослідження принципів розвитку регіональної політики країн Європейського Союзу й можливість їх упровадження в регіональній та інвестиційній політиці України [122, с. 114]. Аналіз особливостей регіональної політики Європейського Союзу в частині основних етапів її розвитку, тенденцій останнього часу, визначення перспектив на найближчі роки, зовнішньо-економічних відносин України та країн ЄС дає підставу зробити окремі висновки для вдосконалення інвестиційної політики задля більш ефективного розвитку вітчизняної економіки.

Головну роль в організації інвестиційної діяльності в Європейському Союзі відіграють спеціалізовані міждержавні фінансово-інвестиційні установи, фонди й програми розвитку [204]. Фінансовими інструментами регіональної політики ЄС є такі структурні фонди:

- Європейський фонд регіонального розвитку;
- Європейський соціальний фонд;
- Європейський сільськогосподарський фонд розвитку;
- Європейський морський та рибний фонд;
- Фонд «згуртування» [200].

Реалізація регіональної політики забезпечує формування оптимальної інвестиційної структури для досягнення цілей Стратегії розумного, сталого та всеохоплюючого зростання «Європа 2020» [199] (Брюссель, 2010 р.). Відповідно до визначених цілей пріоритетними напрямками інвестиційної діяльності визначено такі соціально-економічні й екологічні сфери, як освіта, зайнятість, енергетика, навколишнє середовище, єдиний ринок, дослідження та інновації, що сприяє створенню робочих місць, конкурентоспроможності бізнесу, економічному зростанню, сталому розвитку й підвищенню якості життя громадян в регіонах і містах Європейського Союзу [198].

Аналіз структури загального бюджету фондів Європейського Союзу на 2014 – 2020 р. представлено на рис. 3.1.

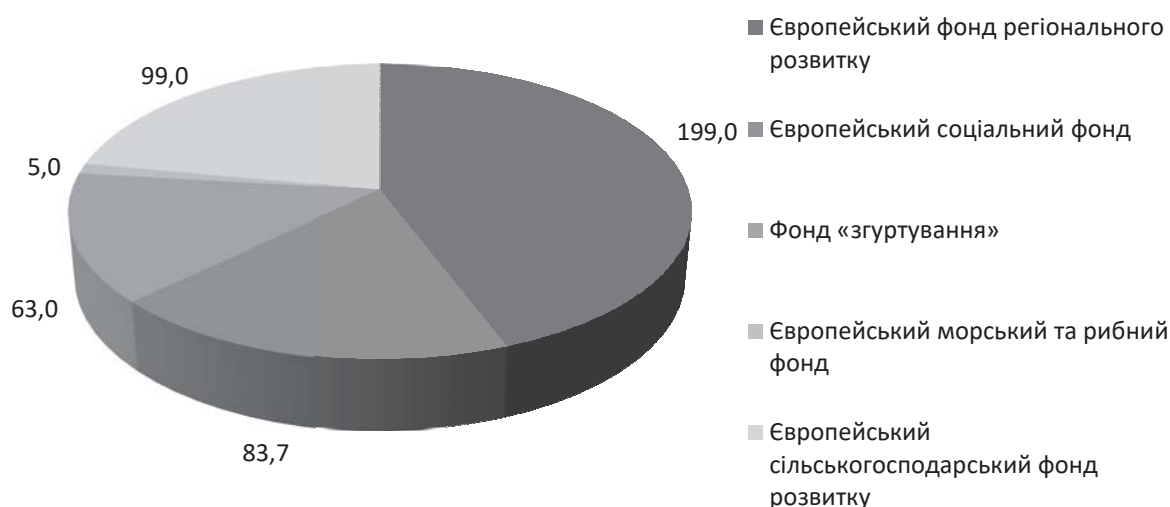

Рис. 3.1. Загальний бюджет структурних фондів ЄС на 2014 – 2020 рр.,
млрд євро

Побудовано на основі: [200].

Європейський Союз розглядає інвестиції не лише як надходження капіталу, але і як спосіб сприяння сталому розвитку. Інвестиційну політику Європейського Союзу націлено на надання інвесторам певної стабільності та правової визначеності, а також формування сприятливого середовища

для ведення бізнесу відповідно до міжнародних норм і правил. Зауважимо, що країни-члени ЄС реалізують власну політику сприяння інвестиціям, яка корелюється зі спільною інвестиційною політикою ЄС.

Відповідно до плану зовнішніх інвестицій Європейського Союзу перспективними напрямками інвестиційної діяльності країн ЄС є:

- стала енергетика й зв'язок;
- фінансування малих і середніх підприємств;
- стале сільське господарство, сільське підприємництво та агробізнес;
- сталі міста;
- цифрові технології для розвитку [198].

Залучення досвіду й практики країн ЄС в інвестиційній сфері сприятиме активізації інвестиційної діяльності в регіоні на шляху імплементації Угоди про асоціацію між Україною і ЄС. Зокрема, реалізація положень Глави 13 «Торгівля та сталий розвиток», статей Розділу 5 «Економічне та галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію між Україною і ЄС передбачає:

- досягнення прогресу на шляху встановлення привабливого та стабільного інвестиційного клімату за допомогою забезпечення інституційних, правових, фіскальних й інших умов, а також сприяння взаємному інвестуванню на недискримінаційній основі;
- ефективне співробітництво з Європейським інвестиційним банком (ЄІБ), Європейським банком з реконструкції і розвитку (ЄБРР) та іншими міжнародними фінансовими організаціями й інструментами для підтримки співробітництва між сторонами [172].

На основі вивчення досвіду країн Європейського Союзу нами розроблено механізм активізації інвестиційної діяльності в регіонах України в умовах поглиблення процесів європейської інтеграції, запровадження якого на доповнення до наявного, розглядаємо в контексті реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом.

На нашу думку, механізм активізації інвестиційної діяльності в регіоні – це сукупність методів та інструментів цілеспрямованого впливу на інвестиційну діяльність у регіоні задля збільшення кількісних та якісних показників залучення інвестицій у регіон, досягнення оптимального їх розподілу та спрямування в пріоритетні сфери.

На думку М. А. Вознюка, нинішній механізм активізації інвестиційно-інноваційної діяльності в регіонах поки що не повною мірою відповідає сучасним вимогам і не має необхідної методологічної основи [19].

Удосконалення механізму активізації інвестиційної розглядаємо як стимуляційний імпульс підвищення ефективності реалізації інвестиційної діяльності в регіоні. Розробка механізму активізації інвестиційної діяльності в регіоні повинна проводитися з урахуванням пріоритетних напрямів та аналізу реального стану соціально-економічного розвитку регіону, а також екологічної ситуації [110, 163, 158]. Обґрунтованість заходів повинна бути підтверджена розрахунками соціально-економічної й екологічної ефективності інвестиційної діяльності та прогнозованого результату функціонування економіки регіону в цілому. Механізм активізації інвестиційної діяльності в регіоні показано на рис. 3.2.

Для його побудови доцільно визначити об'єкт і суб'єкт її реалізації. Об'єктом активізації інвестиційної діяльності є інвестиційна діяльність, а саме суб'єкти її реалізації: державні установи, фізичні та юридичні особи України, фізичні та юридичні особи іноземних держав. Суб'єктами активізації інвестиційної діяльності можуть виступати органи державної й регіональної влади, місцевого самоврядування, міжнародні організації.

Механізм активізації інвестиційної діяльності в регіоні, як і будь-який інший механізм, повинен будуватися на основі сукупності принципів, за якими доцільно було б його формувати. На думку науковців [112], дуже важливо досягти простоти підходу, яка б забезпечила спроможність застосування цих принципів у практичних цілях.

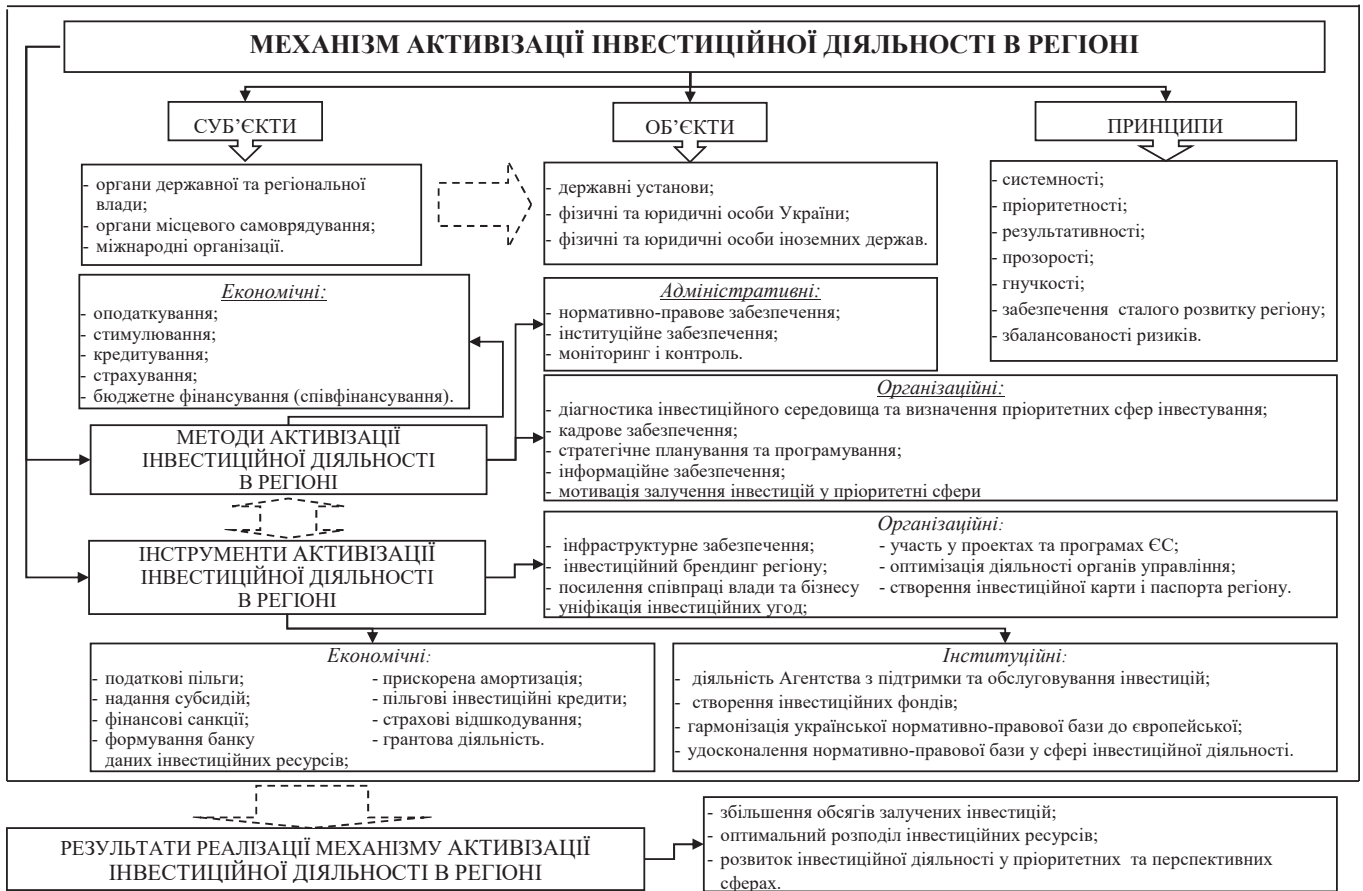

Рис. 3.2. Механізм активізації інвестиційної діяльності в регіоні
Розроблено дисертантом.

Враховуючи це, ми вважаємо, що активізація інвестиційної діяльності в регіоні має ґрунтуватися на певних принципах, а саме:

- *системності*: здійснення процесу активізації інвестиційної діяльності як єдиної системи, яка включає низку елементів для досягнення кінцевого результату;
- *пріоритетності*: під час вибору інвестиційного проекту для будь-якого регіону повинна враховуватися спеціалізація регіону, що визначається концентрацією тих або інших галузей у структурі економіки регіону [136];
- *результативності*: ефект від реалізації інвестиційної діяльності в регіоні повинен бути позитивним, тобто оцінка одержуваних результатів від вкладення інвестицій у регіон повинна перевищувати всі витрати на реалізацію того чи іншого інвестиційного проекту;
- *прозорості*: дотримання цього принципу забезпечує захист інтересів суспільства за допомогою підвищення ефективності управління й посилення боротьби з корупцією;
- *гнучкості*, що полягає у врахуванні змін у реалізації інвестиційної діяльності на регіональному та національному рівнях, які виникають із боку зовнішнього й внутрішнього середовищ, що потребує забезпечення гнучкості та адаптивності механізму активізації інвестиційної діяльності до змін, їх використання як нових можливостей для досягнення результату її здійснення;
- *забезпечення сталого розвитку регіону*, що передбачає врахування єдиної цілісної моделі соціального, економічного та екологічного розвитку регіону, зростання добробуту населення регіону під час реалізації інвестиційної діяльності в регіоні;
- *збалансованості ризиків*, що потрібно враховувати під час реалізації особливо ризикових інвестиційних проектів, які доцільно фінансувати за рахунок власних засобів (чистий прибуток та амортизаційні відрахування) або на умовах самофінансування [136];

Можна простежити взаємозв'язок і взаємодію організаційної та економічної складових частин механізму: економічна характеризується цільовою спрямованістю, оскільки метою її формування є досягнення певних економічних цілей в інвестиційній діяльності регіону; організаційну складову розглядаємо як організацію для досягнення економічних цілей [150].

Під методами розуміємо способи (прийоми) впливу суб'єкта управління на об'єкт управління, які використовують для досягнення поставлених цілей і завдань управління та для реалізації його функцій [179, 75]. У складі механізму активізації інвестиційної діяльності в регіоні виділяємо адміністративні методи, економічні та організаційні.

Адміністративні методи механізму активізації інвестиційної діяльності в регіоні включають нормативно-правове, інституційне забезпечення, моніторинг і контроль.

Нормативно-правове забезпечення активізації інвестиційної діяльності в регіоні регулюється Конституцією України, Законами України («Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про захист іноземних інвестицій в Україні» «Про інститути спільного інвестування», «Про концесії» й ін.), Бюджетним кодексом України, Постановами Кабінету Міністрів, Указами Президента України, іншими нормативно-правовими актами, що регламентують повноваження та обов'язки органів виконавчої влади й місцевого самоврядування та регулюють здійснення інвестиційної діяльності і її активізацію в регіоні.

Інституційне забезпечення інвестиційної діяльності – сукупність державних та недержавних інституцій, які забезпечують наявність правових, організаційних й економічних умов, необхідних для провадження та розвитку інвестиційної діяльності [56]. Інституційне забезпечення активізації інвестиційної діяльності здійснює:

– Президент України;

- представницькі органи влади (Верховна Рада України; обласні, районні ради; ОТГ, сільські, селищні, міські ради);
- виконавчі органи влади (Кабінет Міністрів України, обласні й районні державні адміністрації; Київська міськдержадміністрація; виконавчі органи сільських, селищних, міських рад);
- головні та спеціально уповноважені центральні органи виконавчої влади у сфері інвестиційної діяльності (Міністерство економічного розвитку і торгівлі України; Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами, Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України; Державне агентство екологічних інвестицій України), інші центральні органи виконавчої влади (Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку), інші державні установи у сфері інвестиційної діяльності (мережа регіональних центрів з інвестицій та розвитку);
- консультативно-дорадчі органи;
- наукові, громадські установи й організації у сфері реалізації інвестиційної діяльності.

У комплексному процесі активізації інвестиційної діяльності чільне місце займають моніторинг і контроль інвестиційної діяльності, що передбачає перевірку виконання й забезпечення реалізації всіх управлінських рішень у сфері реалізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Моніторинг інвестиційної діяльності, як стверджує О. Удалих це механізм постійного спостереження за контрольованими показниками інвестиційної діяльності, визначення розмірів відхилень фактичних результатів від передбачених і виявлення причин цих відхилень [173]. Організація моніторингу та контролю сприяє підвищенню ефективності активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Важливе місце серед методів активізації інвестиційної діяльності посідають *економічні*. Це система прийомів і засобів прямої дії на суб'єкти інвестиційної діяльності за допомогою запровадження фінансово-економічних законів та грошово-кредитних відносин із метою створення оптимальних умов, які забезпечують досягнення високих економічних результатів [62]. Серед економічних методів виділяємо оподаткування, стимулювання, кредитування, страхування й бюджетне фінансування (співфінансування).

Використання цих методів сприятиме збільшенню надходження інвестиційних ресурсів у регіоні, розвитку інфраструктури, формуванню сприятливого інвестиційного клімату, підвищенню інвестиційної привабливості пріоритетних галузей економічної діяльності регіону.

Організаційні методи охоплюють усю суть організаційної складової механізму активізації інвестиційної діяльності в регіоні. Це комплекс засобів і прийомів впливу, спрямованих на досягнення поставленої мети. Організаційними методами є діагностика інвестиційного середовища та визначення пріоритетних сфер інвестування, кадрове забезпечення, стратегічне планування й програмування, інформаційне забезпечення, мотивація залучення інвестицій у пріоритетні сфери.

Важлива роль в активізації інвестиційної діяльності в регіоні належить *інституційним інструментам*, які виконують комплексну підтримку інвестиційних проектів та забезпечення взаємодії між інвесторами й органами влади, серед яких доцільно виділити діяльність Агентства з підтримки та створення інвестицій. Зауважимо, що економічне зростання залежить не лише від інвестицій, але й також від механізмів ефективного управління інвестиційними ресурсами.

Європейський досвід показав, що створення інвестиційних фондів є дієвим інструментом генерування та акумуляції інвестиційних ресурсів [81, с. 123]. Діяльність таких фондів знижує навантаження на бюджетні

кошти регіонів в аспекті поліпшення інвестиційної привабливості регіону та активізації його інвестиційної діяльності.

В умовах євроінтеграційного курсу України її нормативно-правова база потребує вдосконалення в плані гармонізації до європейської й розробки стратегічних документів у сфері активізації інвестиційної діяльності в регіоні [24]. Стратегії та програми є тими документами, у яких визначено пріоритети розвитку інвестиційної діяльності і її активізації. Під час їх підготовки важливим є кваліфікований підхід до визначення потенціалу й формулювання можливостей його ефективного використання з урахуванням стратегій та програм регіонального й державного розвитку.

Зауважимо, що окремі положення нормативно-правових документів у сфері інвестиційної діяльності є неоднозначними та суперечливими, а зміни й доповнення до цієї бази нерідко погіршують умови діяльності інвесторів у країні і її регіонах. Незважаючи на значну кількість нормативних актів, недосконалість законодавства сьогодні є однією з основних причин, які гальмують розвиток інвестиційної діяльності. Тому питання її вдосконалення потребує нагального вирішення.

Основними *економічними інструментами* активізації інвестиційної діяльності є податкові пільги, прискорена амортизація, надання субсидій, пільгові інвестиційні кредити, фінансові санкції, формування банку даних інвестиційних ресурсів, страхові відшкодування, грантова діяльність.

У системі економічних інструментів чільне місце відведено системі оподаткування. Як зазначає І. Цимбалюк «податкове навантаження може бути використане як дієвий індикатор впливу податкового механізму на економічне становище в країні, що показує, наскільки сприятливі умови ведення господарської діяльності в Україні й чи стимулюють вони залучення в державу інвестицій» [188, с. 81].

Вважаємо, що система оподаткування України повинна мати інвестиційну спрямованість. Встановлення пільгового оподаткування в нашій

державі передбачає особливий механізм стягнення ПДВ; пільгову ставку податку на прибуток підприємств; прискорену амортизацію; сплату земельного податку в половинному розмірі; особливий порядок митного обкладання [169, 194] та ін.

Хочемо відзначити роль механізму прискореної амортизації як дієвого інструменту активізації інвестиційної діяльності в регіоні, який забезпечує джерело фінансування капітальних вкладень і технічного оновлення виробництва. За рахунок амортизації в розвинених країнах формується до 70–80 % інвестиційних ресурсів [35, с. 47]. Для порівняння: в Україні цей показник становить лише 10–15 %. Прискорене амортизаційне списання основного капіталу надає можливість звільнити чистий прибуток від податків за допомогою включення до витрат виробництва. Перерахування його до амортизаційного фонду та використання на фінансування інвестицій на сьогодні виступає одним із найважливіших методів стимулювання нагромаджень для інвестицій і дієвим інструментом впливу на господарську діяльність [185, 31].

Доречно відзначити нерівномірний розподіл податкових пільг та стимулів серед галузей економіки [28]. Це призводить до концентрації інвестиційних ресурсів у тих сферах, де застосовують пільги. Тому для оптимального розподілу інвестиційних ресурсів потрібний раціональний розподіл податкових пільг серед сфер економічної діяльності з акцентом на соціально- та еколого-орієнтоване інвестування.

На нашу думку, важливим інструментом є впровадження пільгового інвестиційного кредиту, оскільки це дає можливість суб'єктам господарювання отримати «довгострокові» кредити та збільшити власні оборотні кошти. Додаткові фінансові ресурси можна спрямувати на здійснення інвестицій, зокрема на розширення виробництва й запровадження новітніх технологій.

Організаційні інструменти активізації інвестиційної діяльності в регіоні передбачають інфраструктурне забезпечення процесу інвестиційної діяльності, інвестиційний брендинг регіону, посилення співпраці влади та бізнесу [104], уніфікацію інвестиційних угод, участь у проектах і програмах ЄС, оптимізацію діяльності органів управління, створення інвестиційної карти й паспорта регіону.

Зауважимо, що розвиток інвестиційної інфраструктури регіону відіграє важливу роль у розвитку та ефективності інвестиційної діяльності. Погоджуємося з думкою Ю. А. Подерня-Масюк, яка інвестиційну інфраструктуру регіону представляє як сукупність організацій, установ, посередників, діяльність яких спрямована на забезпечення умов для вкладень потенційних інвесторів у розвиток окремих галузей, виробництв, регіональних господарських систем [133].

Звернемо увагу на важливість маркетингових інструментів забезпечення конкурентоспроможності регіону [193], зокрема створення інвестиційного бренду регіону, який представляє сукупність цінностей і характеристик регіону, що дає змогу позиціонувати його конкурентні переваги, підкреслюючи інвестиційний потенціал та привабливість регіону. Доповнюючими до брендингу інструментами активізації інвестиційної діяльності варто виділити створення інвестиційної карти та паспорта регіону.

Погоджуємося з думкою Г. Пашкової, що під час формування моделі бренду його ядром є соціо-еколого-економічна система регіону, навколо якої формується атрибутивна складова бренду [128].

Зважаючи на обмеженість бюджетного фінансування, дієвим інструментом залучення позабюджетних інвестиційних ресурсів є участь у міжнародних програмах та проектах фінансованих Європейським Союзом. Зокрема, багато регіональних інвестиційних проектів фінансуються Європейським інвестиційним банком, у рамках виконання Угоди про

фінансування Програми підтримки секторальної регіональної політики України та інших.

Проблема неврегульованості міжнародних інвестиційних угод стає основним стримуючим фактором, який обмежує свободу інвестора у визначенні умов та форм інвестиційних договорів. Уніфікація інвестиційних механізмів і інструментів, дотримання єдиних звичаїв і норм обслуговування суб'єктів інвестиційної діяльності відповідно до європейського та світового законодавства сприятиме зацікавленню іноземного інвестора у реалізації проектів у регіонах України.

Задля створення сприятливого бізнес-середовища для інвестора в регіоні, слід забезпечити активну координацію у форматі влада–бізнес–регіональні бізнес-асоціації [125]; підвищити ефективність та прозорість діяльності органів фіскальних, правоохоронних і суддівських органів влади.

Методи та інструменти активізації інвестиційної діяльності в регіоні повинні бути гнучкими та адаптуватися під соціально-економічний розвиток конкретного регіону. Усі методи й інструменти механізму повинні корелювати один з одним, оскільки лише в комплексі вони сприятимуть створенню ефективної системи управління інвестиційною діяльністю регіону [79, с. 54]. Розв'язання окреслених проблем дасть змогу підвищити ефективність і дієвість цього механізму, а також сприятиме активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Отже, реалізація механізму активізації інвестиційної діяльності в регіоні дасть змогу збільшити обсяги залучених інвестицій, забезпечити оптимальний розподіл інвестиційних ресурсів та розвиток інвестиційної діяльності в пріоритетних і перспективних сферах.

3.2. Моделювання процесу активізації інвестиційної діяльності в регіоні

Визначну роль для активізації інвестиційної діяльності відіграє створення сприятливого середовища [105, 106]. На сьогодні серед наявних методів оцінки інвестиційного середовища найпоширеніші універсальний, метод порівняльного аналізу та бальної оцінки. Особливістю універсального методу є те, що за його використання враховують максимальну кількість економічних характеристик інвестиційного середовища. Порівняльний аналіз проводять на основі оцінки темпів і перспектив розвитку інвестиційної діяльності в різних країнах. Бальна оцінка інвестиційних можливостей країни і її регіонів ґрунтується на експертно-аналітичному оцінюванні факторів інвестиційного середовища [73]. Останній метод дає змогу здійснити кількісне зіставлення основних показників на основі проведення інтегрального аналізу. При цьому можуть бути враховані лише основні фактори впливу на інвестиційне середовище, які піддаються кількісному аналізу.

Спираючись на дані Державної служби статистики, для проведення кількісної оцінки сприятливості середовища для активізації інвестиційної діяльності виділено групи факторів що характеризують загальноекономічний розвиток, демографічні процеси, розвиток ринку праці, різних видів економічної діяльності, будівництва, транспорту та зв'язку, зовнішньоекономічної діяльності, внутрішньої торгівлі, освіти, науки та інновацій (табл. 3.1)

Як видно з табл. 3.1, на обсяг інвестицій, що надходять у регіон, впливає велика кількість різних факторів, що в сукупності та комплексній взаємодії визначають привабливість регіону для потенційних інвесторів.

Таблиця 3.1

Фактори активізації інвестиційної діяльності в регіоні

Фактори активізації інвестиційної діяльності в регіоні	Показники, що характеризують дію факторів
Економічний розвиток	Валовий регіональний продукт
	Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту
	Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу
	Частка валового регіонального продукту в загальному підсумку
Демографічна ситуація	Чисельність наявного населення за регіонами
	Відсоток міського населення
Ринок праці	Економічно активне населення
	Кількість зареєстрованих безробітних
	Середньомісячна номінальна заробітна плата
Підприємницька діяльність	Кількість юридичних осіб за регіонами
	Індекси промислової продукції за регіонами
	Індекси сільськогосподарської продукції за регіонами
	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) лісового господарства за регіонами
Будівництво	Індекси будівельної продукції за регіонами
	Прийняття в експлуатацію житла за регіонами
	Прийняття в експлуатацію житла у міських поселеннях за регіонами
	Житловий фонд за регіонами
	Ветхий житловий фонд за регіонами
Транспорт та зв'язок	Перевезення вантажів за видами транспорту
	Вантажооборот автомобільного транспорту за регіонами
Зовнішня торгівля	Обсяги експорту товарів та послуг за регіонами
	Обсяги імпорту товарів та послуг за регіонами
	Прямі інвестиції (акціонерний капітал) за регіонами
Внутрішня торгівля	Індекси споживчих цін за регіонами
	Оптовий товарооборот підприємств оптової торгівлі за регіонами
	Роздрібний товарооборот підприємств роздрібної торгівлі за регіонами
Освіта, наука, інновації	Кількість осіб, які навчалися в університетах, академіях, інститутах
	Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за регіонами
	Внутрішні витрати на виконання наукових досліджень і розробок за регіонами
	Частка промислових підприємств, що впроваджували інновації
	Кількість промислових підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію

Систематизовано дисертантом.

Під факторами активізації інвестиційної діяльності інвестиційної активності регіону розуміємо ряд, процесів, дій та явищ об'єктивного характеру, що впливають на інтенсивність інвестиційних процесів й обсяг інвестицій, освоєних в регіоні.

Загалом фактори інвестиційного середовища, залежно від спрямованості їх впливу, можна розділити на інвестиційні ризики та інвестиційний потенціал [73]. Зокрема, ризики інвестиційного середовища характеризуються рівнем невизначеності щодо одержання соціального, економічного й екологічного ефектів від здійснення інвестиційної діяльності. З обраних для проведення оцінки сприятливості середовища для інвестиційної діяльності такими є кількість зареєстрованих безробітних і ветхий житловий фонд за регіонами, зростання обсягів яких чинить негативний вплив на інвестиційні процеси в регіону, тому їх віднесено до показників дестимуляторів, нормування значень яких здійснювалось за формулою 1.5. Нормування значень усіх інших обраних показників проводили за формулою 1.14, оскільки їх зростання позитивно впливає на сприятливість середовища та характеризує інвестиційний потенціал регіону. Показники, котрі характеризують дію факторів активізації інвестиційної діяльності в регіоні, а також їх нормовані значення наведено в табл. ІІІ.1 додатку ІІІ.

За допомогою методу інтегрального аналізу п. п.1.3, формули 1.6 та 1.7) нами проведено кількісну оцінку факторів і визначено інтегральний показник сприятливості середовища інвестиційної діяльності регіонів України для їх активізації станом на 2017 р. Результати розрахунків представлено в табл. 3.2., котрі дали змогу виявити суттєву міжрегіональну диспропорцію дії різноманітних факторів на інвестиційну діяльність у регіонах України.

Таблиця 3.2

**Показники кількісної оцінки сприятливості середовища
інвестиційної діяльності регіонів України для її активізації
станом на 2017 р.**

Регіон	Фактори активізації інвестиційної діяльності									Інтегральний показник сприятливості середовища інвестиційної діяльності регіону для її активізації
	економічний розвиток	демографічна ситуація	ринок праці	підприємницька діяльність	будівництво	транспорт та зв'язок	зовнішня торгівля	внутрішня торгівля	освіта, наука, інновації	
Вінницька	0,347	0,214	0,251	0,531	0,407	0,160	0,054	0,040	0,106	0,219
Волинська	0,379	0,174	0,551	0,609	0,433	0,246	0,041	0,236	0,188	0,291
Донецька	0,211	0,930	0,672	0,426	0,391	0,326	0,220	0,441	0,138	0,355
Дніпропетровська	0,502	0,724	0,365	0,493	0,576	0,897	0,363	0,335	0,252	0,445
Житомирська	0,369	0,257	0,389	0,790	0,437	0,107	0,025	0,197	0,185	0,283
Закарпатська	0,290	0,075	0,687	0,518	0,588	0,613	0,079	0,134	0,078	0,305
Запорізька	0,439	0,485	0,290	0,494	0,501	0,144	0,145	0,323	0,298	0,326
Ів.-Франківська	0,447	0,128	0,563	0,650	0,553	0,158	0,032	0,158	0,240	0,312
Київська	0,471	0,335	0,506	0,592	0,724	0,483	0,123	0,282	0,154	0,370
Кіровоградська	0,218	0,293	0,227	0,428	0,634	0,155	0,015	0,348	0,174	0,251
Луганська	0,013	0,622	0,646	0,194	0,427	0,000	0,011	0,231	0,036	0,200
Львівська	0,367	0,440	0,522	0,646	0,599	0,527	0,113	0,148	0,249	0,360
Миколаївська	0,292	0,355	0,279	0,403	0,472	0,131	0,111	0,362	0,229	0,274
Одеська	0,476	0,462	0,540	0,585	0,532	0,310	0,153	0,466	0,229	0,378
Полтавська	0,307	0,303	0,159	0,353	0,398	0,454	0,093	0,351	0,119	0,241
Рівненська	0,318	0,130	0,408	0,675	0,448	0,231	0,014	0,296	0,021	0,249
Сумська	0,392	0,361	0,343	0,531	0,353	0,040	0,030	0,348	0,263	0,270
Тернопільська	0,383	0,094	0,520	0,669	0,457	0,111	0,014	0,219	0,414	0,314
Харківська	0,365	0,625	0,366	0,463	0,453	0,513	0,078	0,452	0,654	0,392
Херсонська	0,319	0,274	0,449	0,488	0,515	0,113	0,009	0,579	0,194	0,291
Хмельницька	0,506	0,235	0,447	0,650	0,486	0,221	0,018	0,145	0,023	0,269
Черкаська	0,278	0,230	0,247	0,406	0,383	0,335	0,025	0,348	0,358	0,261
Чернівецька	0,309	0,068	0,591	0,594	0,482	0,101	0,000	0,021	0,173	0,252
Чернігівська	0,306	0,315	0,442	0,548	0,495	0,090	0,026	0,284	0,099	0,260
Київ	0,983	0,830	0,958	0,658	0,875	0,709	1,000	0,971	0,882	0,899

**Розрахунки здійснено без тимчасово окупованих територій.*

Розраховано дисертантом.

Так, за інтегральним показником сприятливості середовища інвестиційної діяльності в регіоні для її активізації найвище значення має цей показник у

місті Києві, що зумовлено створенням сприятливого інвестиційного середовища в місті. Серед усіх регіонів України найвище значення інтегрального показника мають Дніпропетровська, Одеська, Харківська й Львівська області. Результати розрахунків показали, що в цих регіонах високі показники, які характеризують дію факторів, що позитивно впливають на інвестиційну активність у цих регіонах. Зі свого боку, найменший інтегральний індекс – у Вінницькій, Полтавській, Кіровоградській, Чернівецькій областях, у яких за показниками, що характеризують дію факторів активізації інвестиційної діяльності визначено тенденції її зниження.

Розрахований інтегральний показник середовища інвестиційної діяльності в регіоні дає можливість оцінити перспективи її активізації в регіонах України та розробити відповідно до них стратегічні управлінські рішення щодо покращення ситуації.

Сприятливість середовища інвестиційної діяльності регіонів України для її активізації станом на 2017 р. за результатами проведених розрахунків відображено на рис. 3.3.

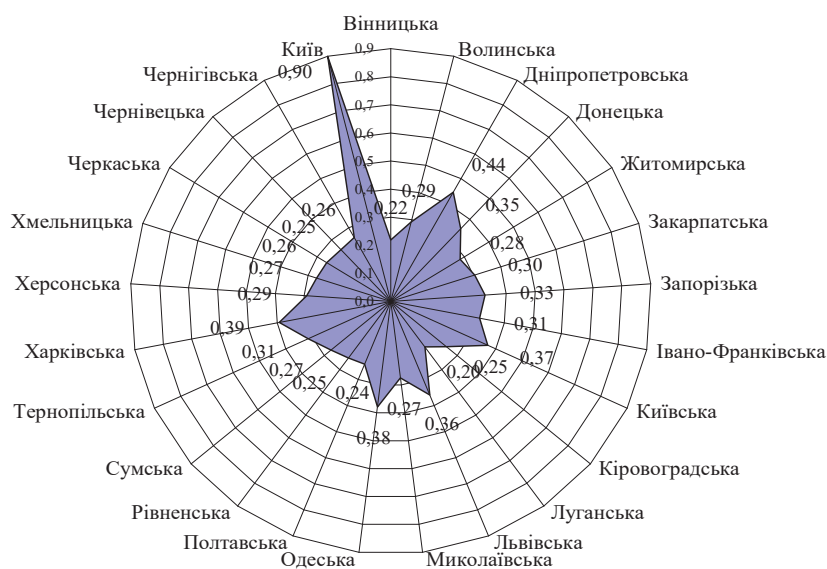

Рис. 3.3. Регіональна диференціація середовища інвестиційної діяльності для її активізації (станом на 2017 р.)

Побудовано дисертантом.

Як бачимо, у 2017 р. найбільш інвестиційно привабливим було місто Київ, де, за результатами оцінки, дія усіх груп факторів мала найбільший позитивний прояв. Найменш сприятлива ситуація для активізації інвестиційної діяльності склалась у Вінницькій, Кіровоградській, Миколаївській та Полтавській областях. У зв'язку із складною економіко-політичною ситуацією у Донецькій та Луганській областях розрахунки по цих регіонах не об'єктивно відображають розвиток інвестиційної діяльності та умови її здійснення.

Зауважимо, що складність визначення найбільш вагомих із-поміж системи показників, котрі впливають на інвестиційну активність у регіоні, полягає в тому, що окремі з них впливають не лише на величину потоку капітальних інвестицій, але й визначають один одного. Для відбору основних факторів, регулювання яких дасть можливість найбільшою мірою вплинути на активізацію інвестиційної діяльності в регіоні в заданому напрямі, доцільно скористатися методикою кореляційно-регресійного аналізу. Застосування цієї методики уможливить відбір найбільш суттєвих факторів інвестиційної активності та визначення величини їх впливу на результуючий чинник, яким, у контексті нашого дослідження, виступає обсяг залучених капітальних вкладень, за допомогою побудови відповідного регресійного рівняння. На першому етапі проведення кореляційно-регресійного аналізу нами проведено відбір і систематизацію всіх можливих чинників впливу на інвестиційне середовище й рівень інвестиційної активності в регіоні. На наступному етапі проведено кореляційний аналіз та оцінено вагомість впливу факторів на результуючий показник; визначено взаємозалежності між факторами з метою її уникнення. Для цього побудовано матрицю коефіцієнтів парної кореляції, у якій перший стовпчик містить коефіцієнти кореляції факторів і результуючого показника, а всі інші відображають кореляцію між факторами. Суть відбору полягає в тому, щоб у результаті відбору коефіцієнти кореляції факторів і результуючого показника були

якогомога більші. Разом із тим зв'язок між факторами був несуттєвим. У межах нашого дослідження за граничний показник взято коефіцієнт кореляції, що дорівнює 0,68.

Під час проведення аналізу більшість факторів відсіюються. Так, спочатку простежено тісноту зв'язку між факторами та обсягом залучених інвестицій. У результаті нами залишено лише ті чинники, коефіцієнти кореляції яких достатньо високі (понад 0,68) і які суттєво впливають на обсяг залучених інвестицій. Після цього ще раз побудовано матрицю коефіцієнтів парної кореляції і проведений аналіз на наявність мультиколінеарності між ними (додаток Ю). Надалі відкинуто ті фактори, коефіцієнти парної кореляції для яких перевищували 0,68 та свідчили про наявність тісного взаємозв'язку між ними.

Кореляційний аналіз й усунення наявної мультиколінеарності між факторами дали змогу визначити, що основними чинниками, які чинять визначальний вплив на інвестиційну активність у регіонах України, зумовлюючи обсяг залучених інвестицій, є відсоток міського населення, прийняття в експлуатацію житла за регіонами та товарооборот підприємств оптової торгівлі. Поряд із цими факторами виявлено вплив процесів урбанізації на активізацію інвестиційної діяльності в регіонах України.

Кінцеву матрицю коефіцієнтів парної кореляції наведено в табл. 3.3. Вона відображає тісноту зв'язку між окремими елементами рівняння регресії.

Як підтверджують проведені розрахунки, зв'язок між результативною ознакою й факторними вищий від міжфакторного, що свідчить про правильність підбору змінних чинників X_1 , X_2 , X_3 .

Оскільки зв'язок між факторами досить слабкий і коефіцієнти кореляції між ними не перевищують 0,68, то можна зробити висновки про відсутність мультиколінеарності, тобто фактори суттєво не впливають один на одного.

Таблиця 3.3

Кінцева матриця коефіцієнтів парної кореляції

	Капітальні інвестиції в розрахунку на одну особу Y	Відсоток міського населення, $X1$	Прийняття в експлуатацію житла за регіонами, $X2$	Оптовий товарооборот підприємств оптової торгівлі, $X3$
Капітальні інвестиції в розрахунку на одну особу Y	1	0,680	0,755	0,961
Відсоток міського населення, $X1$	0,680	1,000	0,312	0,658
Прийняття в експлуатацію житла за регіонами, $X2$	0,755	0,312	1,000	0,662
Товарооборот підприємств оптової торгівлі, $X3$	0,961	0,658	0,662	1

Розраховано дисертантом.

Інші відібрані фактори також надто вагомі для результуючого показника, однак, як засвідчила оцінка мультиколінеарності, вони взаємозалежні, відтак були вилучені з подальшого аналізу.

Відібрані дані для подальшого кореляційно-регресійного аналізу наведено у табл. 3.4.

Наведені в таблиці дані відображають нормовані величини відібраних факторів та результуючого показника, за який прийнято обсяг капітальних інвестицій, залучених у регіон у розрахунку на одну особу. Через складну політично-економічну ситуацію дані щодо двох регіонів (Донецької й Луганської областей) вилучено з аналізу, оскільки економічні процеси, що там відбуваються в межах цих територій, не відображають закономірні взаємозв'язки між факторами та обсягом інвестицій, а відтак викривлятимуть результати побудови регресійної моделі.

Таблиця 3.4

Нормовані вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу

Регіон	Капітальні інвестиції на одну особу	Чисельність міського населення	Прийняття в експлуатацію житла за регіонами	Оптовий товарооборот підприємств оптової торгівлі за регіонами
	У	X1	X2	X3
Вінницька	0,13	0,22	0,18	0,01
Волинська	0,12	0,24	0,17	0,07
Дніпропетровська	0,26	0,74	0,19	0,15
Житомирська	0,11	0,35	0,08	0,01
Закарпатська	0,07	0,00	0,22	0,00
Запорізька	0,17	0,64	0,05	0,04
Івано-Франківська	0,12	0,11	0,33	0,01
Київська	0,40	0,40	1,00	0,12
Кіровоградська	0,14	0,41	0,02	0,02
Львівська	0,18	0,38	0,52	0,04
Миколаївська	0,18	0,50	0,03	0,03
Одеська	0,17	0,48	0,39	0,09
Полтавська	0,22	0,40	0,12	0,02
Рівненська	0,08	0,17	0,21	0,00
Сумська	0,11	0,51	0,05	0,01
Тернопільська	0,12	0,13	0,15	0,01
Харківська	0,13	0,70	0,25	0,08
Херсонська	0,12	0,39	0,03	0,01
Хмельницька	0,15	0,31	0,19	0,01
Черкаська	0,11	0,31	0,07	0,02
Чернівецька	0,04	0,10	0,10	0,00
Чернігівська	0,13	0,44	0,06	0,01
Київ	1,00	1,00	0,95	1,00

**Розрахунки здійснено без тимчасово окупованих територій, Донецької та Луганської областей*

Розраховано дисертантом.

Після відбору й аналізу основних чинників можна сформулювати регресійне рівняння, що кількісно відображатиме величину впливу їх факторів на обсяг залучених інвестицій. Користуючись засобами програмного забезпечення Microsoft Excel, ми побудували модель активізації інвестиційного середовища, що відображає вплив основних відібраних факторів на інтенсивність інвестиційних процесів, зокрема обсяг залучених у регіонах інвестицій:

$$Y=0,0497+0,1138*X1+0,175*X2+0,6658*X3,$$

де:

Y – капітальні інвестиції на одну особу;

$X1$ – чисельність міського населення;

$X2$ – прийняття в експлуатацію житла за регіонами;

$X3$ – оптовий товарооборот підприємств оптової торгівлі за регіонами.

Отриману модель можна трактувати таким чином: вільний коефіцієнт рівняння 0,0497 відображає вплив не врахованих у моделі факторів і показує, чому дорівнюватиме результуючий показник (Y) за умови, що всі враховані фактори (X_i) будуть рівні нулю.

0,1138 – коефіцієнт, який відображає рівень взаємозв'язку показників обсягу інвестицій у регіоні від чисельності міського населення. Отримане значення свідчить, що за зростання кількості міських мешканців на 1 % обсяг залучених інвестицій теоретично може збільшитися на 0,1138 %.

0,175 – коефіцієнт впливу прийняття в експлуатацію житла за регіонами на обсяг залучених капітальних інвестицій на одну особу. Відповідно до моделі, цей вплив дещо більший за вплив попереднього фактора й становить 0,175 %;

0,6658 – коефіцієнт впливу оптового товарообороту підприємств оптової торгівлі за регіонами на обсяг залучених капітальних інвестицій на одну особу. Відповідно до моделі, саме активність оптової торгівлі чинить найбільший вплив, що дає підставу зробити припущення про пріоритетне значення розвитку підприємництва та торгівлі в комплексі заходів щодо активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Для практичного використання регресійної моделі велике значення має перевірка статистичної значущості коефіцієнтів рівняння регресії й перевірка загальної якості триманої моделі. Із застосуванням програмного забезпечення Microsoft Excel проведено розрахунки регресійної статистики, дисперсійний аналіз; обчислено стандартні похибки та інтервальні межі коефіцієнтів

рівняння. Кореляційний і регресійний аналіз, зазвичай, проводять для обмеженої за обсягом сукупності, тому параметри рівняння регресії (показники регресії й кореляції), коефіцієнти кореляції та детермінації можуть бути деформовані дією випадкових факторів. Щоб перевірити, наскільки ці показники характерні для всієї сукупності й чи не є вони результатом випадкових обставин, потрібно перевірити адекватність побудованої статистичної моделі, тобто її відповідність фактичним статистичним даним. Множинний коефіцієнт детермінації або квадрат коефіцієнта множинної кореляції R – показник, який використовують для аналізу загальної якості рівняння лінійної багатofакторної регресії. Він визначає частку варіації результативної ознаки, зумовлену зміною факторних ознак, що входять до багатofакторної регресійної.

Коефіцієнт детермінації R^2 приймає значення в діапазоні від нуля до одиниці $0 \leq R^2 \leq 1$. Чим більший R^2 , тим більша частина дисперсії результативної ознаки (Y) пояснюється рівнянням регресії й тим краще рівняння регресії описує вихідні дані. За відсутності залежності між (Y) і (X_i) коефіцієнт детермінації R^2 буде близьким до нуля.

Згідно з нашими розрахунками $R^2=0,9587$. Це показує, що на 95,9 % параметри моделі пояснюють залежність і зміну результативного показника Y . Отриманий результат засвідчує високу якість запропонованої моделі та точність підбору рівняння регресії (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Регресійна статистика побудови багатofакторної моделі

Множинний R	0,979135613
R -квадрат	0,95870655
Нормований R -квадрат	0,952186531
Стандартна похибка	0,042032922
Спостереження	23

Розраховано дисертантом.

Чим більш адекватна залежність, тим розрахункове значення критерію Фішера буде вищим. Розраховане за допомогою протоколу Excel значення F-критерію Фішера відображено в табл. 3.6. F фактичне=147,04 (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Результати дисперсійного аналізу

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	Значимість <i>F</i>
Регресія	3	0,779359	0,259786	147,0404649	2,51E-13
Залишок	19	0,033569	0,001767		
Усього	22	0,812927			

Розраховано дисертантом.

$F_{табл}$ – це максимально можливе значення критерію під впливом випадкових чинників при заданих ступенях свободи й рівні значущості α . Фактичне значення F-критерію Фішера зіставляється з табличним значенням $F_{табл}$. (α , k_1 , k_2) при заданому рівні значимості α і ступенях свободи:

$$k_1 = m \text{ та } k_2 = n - m - 1, \quad (3.1)$$

де m – кількість факторів X , які впливають на значення Y .

n – кількість спостережень.

Для нашого дослідження табличне значення F-критерію при довірчій імовірності 0,95 при $k_1=3$ і $k_2=19$ становить 3,127.

Якщо $F_{табл} < F_{факт}$, то це означає, що побудована залежність адекватно відображає вихідні дані. У такому випадку H_0 – гіпотеза про випадкову природу оцінюваних характеристик відхиляється й підтверджуються їх статистична значимість і надійність. Якщо $F_{табл} > F_{факт}$, тоді приймається H_0 – гіпотеза та визнається статистична ненадійність рівняння регресії.

Згідно з нашими розрахунками для запропонованої моделі $F_{факт} = 147,04$, що значно перевищує його табличне значення й підтверджує

статистичну значимість обраних факторів і надійність побудованої регресійної моделі.

При чисельності об'єктів аналізу до 30 одиниць постає необхідність перевірки значущості (суттєвості) кожного коефіцієнта регресії. При цьому з'ясовують, наскільки визначені параметри характерні для відображення комплексу умов: чи не є отримані значення параметрів результатами дії випадкових причин. Значимість коефіцієнтів простої лінійної регресії (стосовно сукупностей, у яких $n < 30$) установлюють за допомогою *t*-критерію Стьюдента. При цьому обчислюють фактичні значення *t*-критерію для параметрів рівняння.

Розраховані значення порівнюють із критичними, які визначають за таблицею значень *t*-Стьюдента з урахуванням прийнятого рівня значущості (α) і числа ступенів свободи варіації $\nu_1=3$; $\nu_2=23-3-1$. У соціально-економічних дослідженнях рівень значущості α зазвичай приймають рівним 0,05. Параметр визнається значущим (істотним) за умови, якщо $t_{\text{розрах}} > t_{\text{табл}}$. У цьому випадку практично неможливо те, що знайдені значення параметрів зумовлені лише випадковим збігом.

Розрахункові значення *t*-критерію Стьюдента для коефіцієнтів рівняння регресії x_1 , x_2 , x_3 наведено в четвертому стовпці табл. 3.7 протоколу Excel.

Таблиця 3.7

Виведення підсумків

Складники моделі	Коефіцієнти	Стандартна похибка	<i>t</i> -статистика	<i>P</i> -значення	Нижня межа 95 %	Верхня межа 95 %
Капітальні інвестиції на одну особу Y	0,0496	0,022564	2,197986	0,04055	0,002368	0,096824
X_1	0,1138	0,052519	2,166706	0,04318	0,00387	0,223716
X_2	0,1750	0,046248	3,784048	0,00125	0,078207	0,271806
X_3	0,6658	0,075417	8,828346	0,00000	0,507959	0,823659

Розраховано дисертантом.

За допомогою СТЬЮДРАСПОБР функції в Excel отримано табличне значення t-критерію, яке становить 2,09.

Розраховані значення змінних факторів X_1 , X_2 , X_3 перевищують табличні, відтак можна стверджувати, що зв'язок між змінними й результатним показником рівняння регресії не є випадковим.

На основі проведеної перевірки якості моделі можна зробити такі висновки:

1. коефіцієнт множинної кореляції засвідчує сильний зв'язок усього набору факторів із результативною ознакою;
2. порівнюючи $F_{\text{табл.}}$ і $F_{\text{факт.}}$, ми бачимо, що $F_{\text{табл.}} < F_{\text{факт.}}$ і з імовірністю 0,95 можна зробити висновок про статистичну значимість регресійної моделі в цілому, як і показника тісноти зв'язку $R^2 = 0,959$, котрі сформувалися під не випадковим впливом факторів X_1 , X_2 , X_3 ;
3. загальний висновок полягає в тому, що регресійна модель містить інформативні фактори X_1 , X_2 , X_3 . Запропонована модель є адекватною й статистично значущою, що підтверджує її якість.

За результатами моделювання встановлено, що розвиток оптової торгівлі в регіонах має найбільший вплив на інвестиційну активність. Це доводить важливість стимулювання підприємництва та оптової торгівлі як визначного чинника формування інвестиційної привабливості регіону й активізації інвестиційної діяльності.

Проведення моделювання активізації інвестиційної діяльності в регіоні дало змогу визначити перспективні сфери, якими є оптова торгівля та житлове будівництво, розвиток котрих, сприятиме збільшенню кількісних показників обсягу залучених інвестицій.

3.3. Рекомендації до формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіоні (на прикладі Волинської області)

В умовах реалізації угоди Україна–ЄС органи державної, регіональної та місцевої влади виступають основним промоутером регіону в напрямі підвищення його інвестиційної привабливості. Регіональна спрямованість процесів залучення й регулювання інвестиційних потоків стає ключовим фактором активізації інвестиційної активності в регіонах України.

Інвестиційні ресурси є об'єктом конкурентної боротьби між регіонами, що відбувається «через значну територіальну нерівномірність розподілу економічних факторів взагалі та капіталу зокрема» [77]. Це зумовлює необхідність формування обґрунтованої стратегії сталого розвитку регіону, в основу реалізації якої покладено створення сприятливих умов для активізації інвестиційної діяльності в регіоні, результатом чого є збільшення обсягів залучених інвестицій; оптимальний розподіл інвестиційних ресурсів; розвиток інвестиційної діяльності в пріоритетних сферах.

Зауважимо, що стратегія активізації інвестиційної діяльності в регіоні повинна корелювати зі стратегією сталого його розвитку. Для розробки й прийняття стратегічних управлінських рішень у напрямі активізації інвестиційної діяльності в регіоні необхідне проведення стратегічного аналізу. Для цього нами побудовано матрицю стратегічних перспектив активізації інвестиційної діяльності в регіоні, що формується на основі визначення оптимальних сфер залучення та розподілу інвестицій у регіонах України, за допомогою їх позиціонування за показниками достатності інвестицій.

Для формування матриці стратегічних перспектив активізації інвестиційної діяльності в регіонах України застосовано результати проведеного DEA-аналізу інвестиційної діяльності й розрахунку параметрів моделі достатності інвестицій у соціально-економічну та екологічну сфери.

Матрицю стратегічних перспектив активізації інвестиційної діяльності в регіонах України відображено на рис. 3.4.

		Достатність соціально-економічних інвестицій у регіоні			
		Умовний еталон (+/+)	Відносно достатній (+/-)	Недостатній (-/+)	Критичний (-/-)
Достатність екологічних інвестицій у регіоні	Умовний еталон (+/+)	Київська (+/+; +/+)	(+/+; +/-)	(+/+; -/+)	(+/+; -/-)
	Відносно достатній (+/-)	(+/-; +/+)	м. Київ, Тернопільська (+/-; +/-)	(+/-; -/+)	(+/-; -/-)
	Недостатній (-/+)	(-/+; +/+)	Хмельницька, Миколаївська, Волинська (-/+; +/-)	Одеська, Ів.-Франківська, Харківська, Чернівецька, Полтавська, Закарпатська, Запорізька, Черкаська, Чернігівська, Вінницька, Житомирська, Херсонська, Рівненська (-/+; -/+)	(-/+; -/-)
	Критичний (-/-)	(-/-; +/+)	Львівська (-/-; +/-)	Сумська, Дніпропетровська, Луганська Кіровоградська (-/-; -/+)	Донецька (-/-; -/-)

Рис. 3.4. Матриця стратегічних перспектив активізації інвестиційної діяльності в регіонах України

Розроблено дисертантом.

У процесі формування матриці стратегічних перспектив активізації інвестиційної діяльності результати групування регіонів України за рівнем достатності інвестицій переведено в бінарну систему оцінювання, що дало змогу відобразити специфіку кожного сегмента матриці, урахування якої є важливе для розробки й обґрунтування рекомендацій до формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Регіони, що потрапили в групу з критичним рівнем достатності соціально-економічних чи екологічних інвестицій, свідчать про неоптимальний розподіл наявних інвестиційних ресурсів. Так, у Львівській

області за відносно достатнього рівня інвестування соціально-економічної сфери обсяг інвестицій у навколишнє природне середовище набагато нижчий порівняно з потребами, що спричинило складну екологічну ситуацію та надмірне забруднення території. Більш обмеженими інвестиційними ресурсами володіють Сумська, Дніпропетровська, Луганська й Кіровоградська області, оскільки їх віднесено до групи з недостатніми інвестиціями в соціально-економічну сферу, а відсутність цілеспрямованого впливу на інвестиційну діяльність у цих регіонах спричинила критичну ситуацію щодо інвестування екологічної сфери та свідчить про неоптимальну структуру інвестицій у регіонах.

Стратегічними орієнтирами активізації інвестиційної діяльності в цих регіонах має бути зростання обсягу залучення інвестицій через підвищення можливості отримання економічного результату й супутнього йому соціального ефекту, що сприятиме зацікавленню потенційних інвесторів. Паралельно з цим потрібне вдосконалення інвестиційної структури та використання державних інструментів стимуляційного впливу на активізацію інвестиційної діяльності у сфері з критичним обсягом інвестицій, якою для України залишається залучення капіталовкладень у навколишнє природне середовище.

Більшість регіонів України потрапили в сектор матриці, котрий визначає *недостатній рівень* інвестицій, що підтверджує висновки, зроблені в попередніх розділах дисертації. Тобто пріоритетним і надалі залишається зростання загального обсягу інвестиційних процесів, досягнути чого можна покращенням привабливості інвестиційного середовища й пошуком додаткових не інфляційних джерел фінансування. Відзначимо Хмельницьку, Миколаївську та Волинську області, які, володіючи відносно більшим інвестиційним потенціалом, свідченням чого є достатній рівень інвестицій у соціальну сферу, повинні приділи увагу оптимізації структури інвестицій,

освоєних у регіоні, спрямувавши їх більші обсяги на розв'язання екологічних проблем.

Потенційно сприятлива ситуація склалась у м. Києві й Тернопільській області. Позиція цих регіонів на матриці стратегічних перспектив активізації інвестиційної діяльності свідчить про оптимальну структуру розподілу наявних інвестицій між соціально-економічною та екологічною сферами. Для цієї групи регіонів у подальшому потрібно зосередити зусилля на зростанні зацікавленості інвесторів у збільшенні темпів залучення капіталу за умов дотримання структури розподілу інвестиційної діяльності між пріоритетними сферами її реалізації.

Визначення стратегічних перспектив активізації інвестиційної діяльності виконано крізь призму оцінки регіону, який узято за еталон. Найкращими показниками достатності соціально-економічних та екологічних інвестицій характеризується Київська область, однак, зважаючи на те, що в країні існує гостра нестача інвестиційних ресурсів, отримані результати є досить відносними й можуть бути використані лише як загальний орієнтир активізації та подальшого розвитку інвестиційної діяльності в Україні і її регіонах.

За зміни привабливості інвестиційного середовища та обсягів освоєних у країні інвестицій потрібно виконати повторну оцінку, на основі якої рекомендації щодо формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіонах повинні бути відкориговані відповідно до нових умов.

Для розробки практичних рекомендацій до формування стратегії активізації інвестиційної діяльності із врахуванням рівня достатності соціально-економічних та екологічних інвестицій обрано Волинську область, яка має, за результатами попередніх розрахунків відносно середній рівень інвестиційної діяльності й розвиток якої відбувається під впливом євроінтеграційного фактора у зв'язку зі спільним кордоном регіону з Республікою Польща – членом Європейського Союзу. При цьому рекомендації, запропоновані для активізації інвестиційного забезпечення

сталого розвитку Волинської області, можуть бути використані для інших регіонів України із врахуванням специфіки їх розвитку.

Волинська область – це сучасний інвестиційно привабливий регіон, розміщений в західній прикордонній частині України, який має розвинену інфраструктуру та шляхи сполучення для реалізації інвестиційних проектів. Вищеперелічені особливості надають йому перевагу відносно інших та є тими важелями, які формують привабливий інвестиційний клімат [85, с. 245]. Станом на 01.07.2018 р. у Волинську область залучено 259,4 млн дол. США інвестицій, що в розрахунку на одного жителя області становить 250 дол. США [39].

Результати діагностики інвестиційної діяльності в регіонах України засвідчили, що Волинська область є перспективним регіоном із погляду незадіяного потенціалу соціально-економічного розвитку й інвестиційної привабливості та належить до регіонів із недостатнім рівнем інвестиційної діяльності.

Перевагами інвестиційної привабливості Волинської області виступають його географічно вигідне положення, значна частка природних ресурсів, висококваліфікована робоча сила, розвинута соціальна й транспортна інфраструктури, наявність значної кількості фінансово-кредитних інститутів; нормальна демографічна ситуація. Волинь – один із лідерів із децентралізації. в області створено 41 об'єднану територіальну громаду. Інтерес в інвесторів та іноземних донорських організацій щодо реалізації інвестиційних проектів у громадах є достатньо великим.

Волинська область, як і інші регіони, має низку гострих проблем, які стримують надходження інвестицій у регіон, серед яких політична нестабільність, складність та непрозорість під час оформлення питань власності земельних ділянок, отримання дозвільних документів, ухвалення рішень органами влади, бюрократизм; відсутність спільної відповідальності представників бізнесу й влади, високий рівень корупції, швидкозмінність

законодавчої бази та високе податкове навантаження на бізнес, відсутність демонополізації ринку. Напрями активізації інвестиційної діяльності у Волинській області показано на рис 3.5.

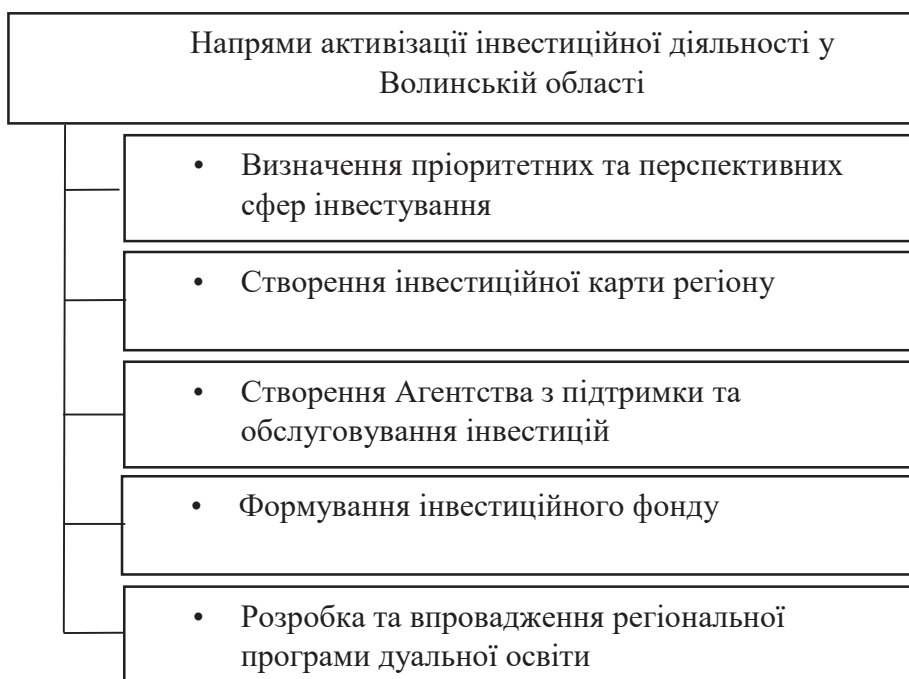

Рис. 3.5. *Напрями активізації інвестиційної діяльності у Волинській області*

Побудовано дисертантом.

Визначення пріоритетних та перспективних сфер інвестування. Інвестиції є обмеженим ресурсом, тому надзвичайно важливе виділення пріоритетних галузей і напрямів інвестування, які будуть цікавими інвестору та забезпечать досягнення соціально-економічну й екологічну ефективність від її реалізації у регіоні.

Перспективні сфери активізації інвестиційної діяльності ми розглядаємо як такі, розвиток інвестиційної діяльності у яких орієнтований переважно на отримання економічного ефекту та примноження вкладеного капіталу. Тоді як інвестування в пріоритетних сферах спрямоване на досягнення соціально-економічних й екологічних цілей сталого розвитку регіону. Ураховуючи конкурентні переваги Волинської області, порівняно з іншими, в економіко-

географічному положенні, розвитку сільськогосподарського виробництва, видобувної галузі, лісгосподарського виробництва, організації транспортно-складського господарства, розвитку енергетики та наявному туристично-рекреаційному потенціалі Волинської області, пропонуємо виокремимо такі перспективні й пріоритетні сфери активізації інвестиційної діяльності в регіоні (рис. 3.6).

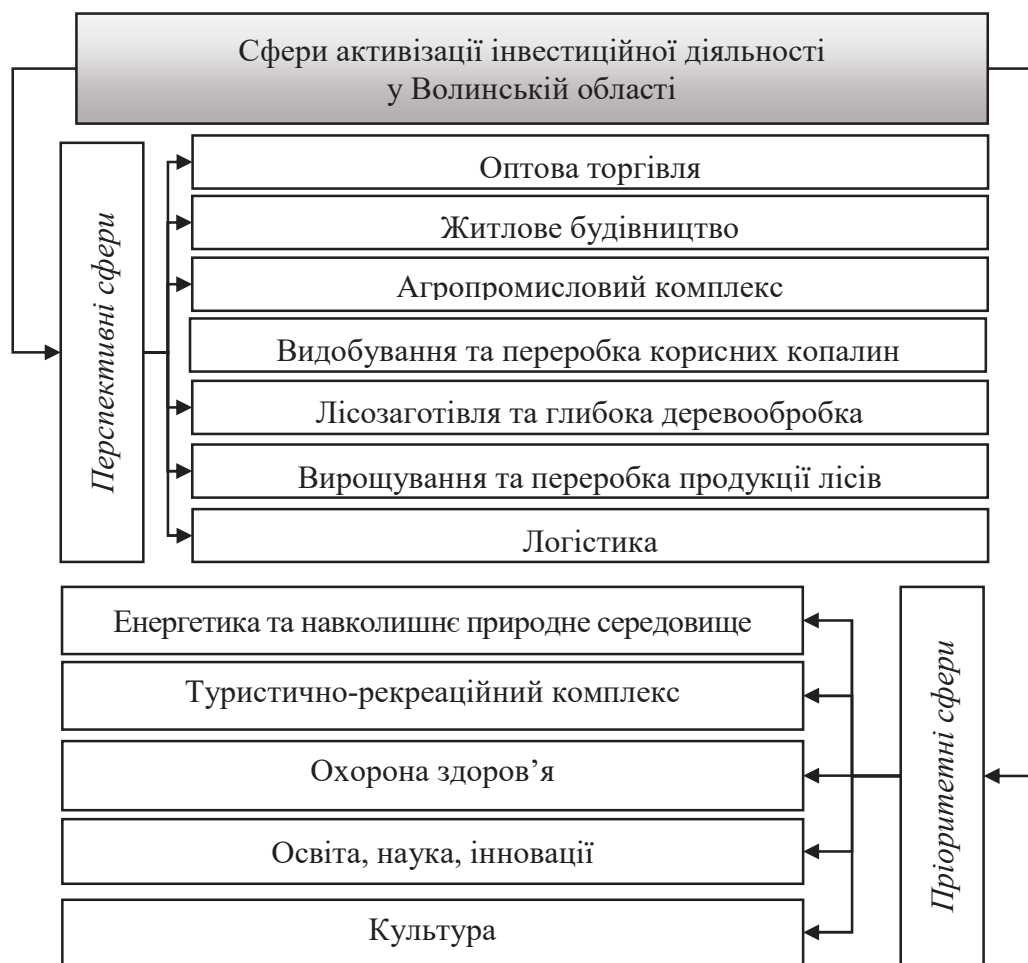

Рис. 3.6. Перспективні та пріоритетні сфери активізації інвестиційної діяльності у Волинській області

Побудовано дисертантом.

За результатами проведеного моделювання визначено, що *оптова торгівля* та *житлове будівництво* є показниками, які найбільше впливають на інвестиційну активність у регіоні. Зауважимо, що будівництво належить до перспективних видів діяльності із відносно високим рівнем інвестиційної привабливості [78]. Тому стимулювання розвитку цих сфер і вкладення

інвестиційних ресурсів у них сприяє зростанню кількісних показників інвестування.

Агропромисловий комплекс. Надходження інвестицій в АПК сприятиме покращенню становища сільського господарства регіону, сприятиме впровадженню нових технологій, поліпшенню якості переробки й зберігання продукції сільського господарства [201, с. 102]. Критично необхідним є інвестування в модернізацію та впровадження нових технологій, покращенню якості переробки й зберігання продукції сільського господарства. У межах Волинської області наявна велика кількість інвестиційно привабливих земельних ділянок сільськогосподарського призначення.

Видобування та переробка корисних копалин. Мінерально-сировинний потенціал Волинської області характеризується наявністю в надрах 18 видів корисних копалин. У зв'язку з недостатністю коштів державного бюджету на проведення геологорозвідувальних робіт, залучення інвестицій у галузь є необхідним для її розвитку. Перспективними для залучення інвестицій виділяємо родовища бурштину, торфу та міді. Мета реалізації інвестиційних проектів у галузі видобувної промисловості – наявність повного циклу виробництва, від видобутку корисних копалин до випуску кінцевої продукції з них.

Лісозаготівля та глибока деревообробка. Спрямування інвестицій у галузь потрібне задля оновлення матеріально-технічної бази, упровадження нанотехнологій для первинної й поглибленої переробки деревини з метою просування та експорту готової продукції й створення безвідходного виробництва. Створення нових підприємств для переробки забезпечить регіон новими робочими місцями та податками в місцеві бюджети.

Вирощування й переробка продукції лісів. Екологічна продукція волинських лісів є конкурентоспроможною на світовому ринку. Важлива особливість – унікальність пропозиції, тобто розумно знайдена ніша на

ринку. У світі швидко зростає рейтинг сертифікації лісів і деякі країни переходять на споживання виключно сертифікованої продукції. Екологічна сертифікація лісів – це економічний інструмент лісової політики, який використовують для оцінки відповідності виробничо-господарської діяльності лісових підприємств вимогам екологічних стандартів і концепції сталого розвитку лісового господарства [46]. Інвестиції, спрямовані на екологічну сертифікацію лісів Волинської області значно покращать її конкурентні позиції на світовому ринку й уможливають експорт не сировини (гриби, ягоди), а готової консервованої продукції на європейські ринки.

Логістика. Волинська область є прикордонною та виступає коридором для транспортних вантажів, які прямують через Україну в ЄС. Так, на Волині працює дев'ять пунктів пропуску на кордонах: чотири на українсько-польському й п'ять на українсько-білоруському. Через пункт Ягодин–Дорогуськ проходить 40 % українського експорту в ЄС [39]. В області дуже багато вільних інвестиційних ділянок, які мають інфраструктуру. У 2018 р. був презентований проект «Індустріальний парк «Kovel» [171]. За бізнес-моделлю – це логістично-виробничо-торговельний комплекс для постачання на європейський та український ринки товарів азійського походження на умовах будівництва потужного логістичного центру й транспортного терміналу. Передбачено, що це має бути модуль для суб'єктів підприємницької діяльності, які зацікавлені в орендою, у тому числі, морозильних відділень, щоб повністю використовувати потенціал регіону за ягодами та грибами, природними багатствами, наявними в області.

Погоджуємося з думкою О. Уніги й М. Сидорук, що з позиції проектного підходу цільовими орієнтирами активізації інвестиційної діяльності Волинської області як прикордонного регіону в частині стимулювання зацікавленості інвесторів є розвиток транспортної, сервісної й соціальної інфраструктур задля підвищення рівня зайнятості населення [176; 155].

Енергетика та навколишнє природне середовище. Енергозбереження й використання альтернативних видів палива, замість природного газу, – це

нині актуальне питання для економіки та енергетичного сектору України. Погоджуємося з М. А. Вознюком, що активізація інвестиційної діяльності у сфері енергозбереження на рівні регіону значною мірою зумовлюється досконалістю мотиваційних чинників, що здійснюються з боку органів регіональної влади [17]. Передовсім, ідеться про застосування інвестиційної підтримки процесів створення і функціонування підприємницьких структур. Управління процесами формування та розміщення фінансового потенціалу регіону перш за все потребує чіткої визначеності та уточнення цього поняття.

Один із пріоритетів регіональної стратегії «Волинь 2020» – напрям розвитку «Місцева енергетика». Для його реалізації актуалізовано Регіональну програму енергоефективності Волинської області до 2020 р. [71] На Волині інвесторам пропонують понад 15 тис. га землі для вирощування енергетичних культур, таких як міскантус, сорго, енергетична верба. Однією з ключових складників галузі енергоефективності є сонячна енергетика, до якої посилений інтерес проявляють як європейські, так і китайські партнери, а саме створення сонячних електростанцій. Виробництво сонячних батарей перспективний інвестиційний проект для одного з майбутніх технопарків області, яким зацікавлені китайські партнери.

Згідно з міркуваннями М. А. Вознюка найбільш надійними та доступними джерелами фінансування проектів з енергозбереження підприємств регіону можуть бути власні кошти підприємств, а саме амортизаційні відрахування та запланований прибуток [18].

Туристично-рекреаційний комплекс. Волинська область володіє унікальними ландшафтними та природними пам'ятками, привабливими для туризму. Тому розвиток туристичної інфраструктури є пріоритетом в інвестуванні регіону. Інвестори зацікавлені в реалізації сучасних інфраструктурних проектів (готелі, розважальні комплекси, відпочинкові комплекси тощо) [113]. Це сприятиме збільшенню кількості закордонних

туристів, збереженню унікальних культурних і природних пам'яток, створенню нових робочих місць.

Інвестиції в людський капітал, а саме в *охорону здоров'я, освіту, науку, інновації та культуру*, виступають важливою умовою сталого розвитку регіону [123]. Зазначимо, що зацікавленість інвесторів у цих сферах є низькою, що пояснюється низькою економічною ефективністю цього виду інвестування. Проте підкреслимо значимість людського фактора як головного чинника розвитку й стабільності регіональної економіки. Тому погоджуємося з думкою О. Гізело, що інвестиції в освіту, науку, виховання, охорону здоров'я, розвиток підприємницьких здібностей, економічну та соціальну безпеку, свободу, культуру тощо дають змогу отримати інтегральний соціальний ефект розвитку, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності як регіону, так і національної економіки в цілому [23].

Створення інвестиційної карти регіону. Регіони постійно перебувають у конкурентній боротьбі за надходження інвестицій. Важливою конкурентною перевагою в цій боротьбі є те, наскільки злагоджена буде робота адміністративної та інформаційної підтримки інвестиційних проектів у регіоні. Один із напрямів активізації інвестиційної діяльності регіону – використання сучасних інструментів стосовно розширення інформатизації у сфері інвестицій [184]. Серед таких методів – розробка інвестиційної карти регіону. Л. Петкова та В. Проскурін зазначають, що «...зручним і доступним способом подачі інформації щодо передумов та можливостей інвестування території є інвестиційна карта. Завдяки її використанню в схематичному вигляді, дуже концентровано можна подати максимум корисних даних, що передусім цікавлять інвестора та дають змогу йому здійснити економічне обґрунтування доцільності інвестиційного проекту...» [131].

За визначенням О. Химич, інвестиційна карта «...дає змогу оцінити інвестиційний потенціал регіону, оглянути наявність вже існуючої

інвестиційної інфраструктури або вільної площі під нові об'єкти, а також дає змогу ознайомитися з конкурентними перевагами всіх регіонів країни» [183].

Структура інвестиційної карти регіону (рис. 3.7) включає інформацію про регіон, зокрема особливості його географічного розміщення, природні ресурси, кількість населення та трудові ресурси, наявні в регіоні; повну та вичерпну інформацію про транспортну, науково-освітню, соціальну й туристичну інфраструктуру, їх конкурентні переваги. Інвестиційні площадки регіону повинні повно та точно відображати всі вільні «браунфілд» і «грінфілд» ділянки, які можуть бути об'єктом інвестування, уключаючи їх положення, площу, детальний опис, форму власності або користування, цільове та функціональне призначення, підведення інженерних комунікацій. Усі заплановані й готові до реалізації проекти та стартапи від підприємців є необхідним елементом інвестиційної карти.

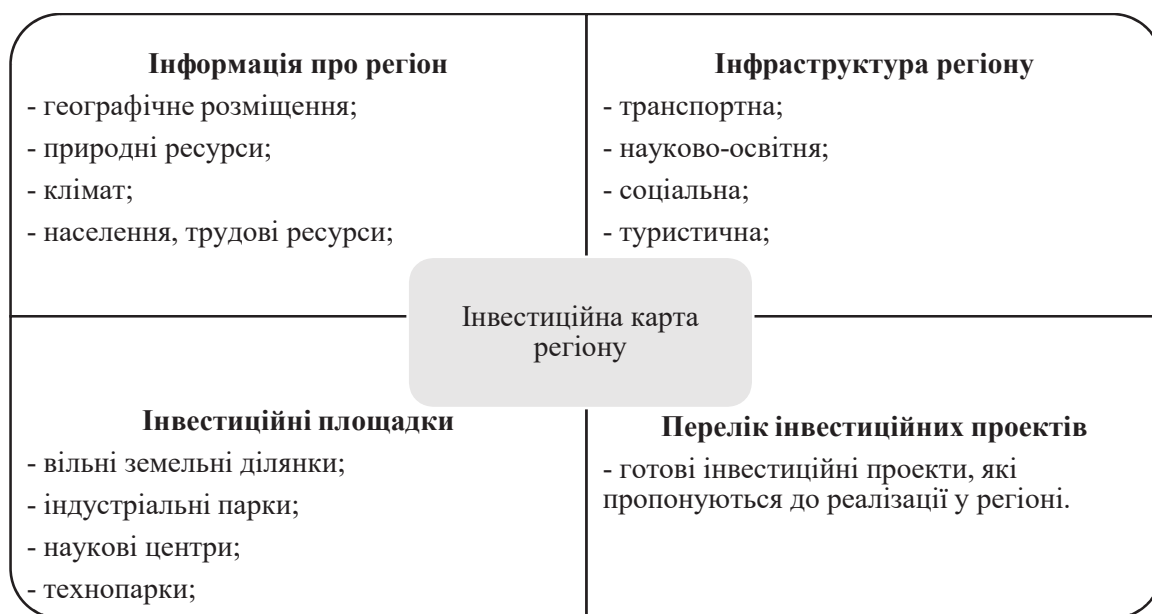

Рис. 3.7. Структура інвестиційної карти регіону

Побудовано дисертантом.

Інвестиційна карта регіону є унікальним інтерактивним сервісом, який дає змогу потенційному інвестору відбирати інвестиційні об'єкти за великою кількістю параметрів, відображаючи їх на карті в онлайн-режимі, забезпечуючи повне інформування про об'єкт інвестування, уключаючи тип і

розмір необхідних інвестицій із посиланням для переходу на конкретний проект, який розміщений у каталозі порталу, термін окупності вкладень, наявність необхідних виробничих потужностей, інфраструктури, потрібна кількість співробітників. Переваги створення інвестиційної карти відображено на рис. 3.8.

Адже саме доступність і наочність інформації про перспективні інвестиційні можливості регіону дасть змогу інвесторам швидше та з меншими витратами обирати майданчик для реалізації інвестиційних проектів, спростить координацію інвесторів і підприємців у виборі регіону, готового розвивати специфічні можливості й конкретну галузь, а в результаті – збільшити обсяг залучених у розвиток економіки інвестиційних ресурсів.

Інвестиційна карта регіону може бути розроблена як складова частина інвестиційного порталу регіону або може бути створена в рамках створення Агенції з підтримки та обслуговування інвестицій.

Рис. 3.8. Переваги створення інвестиційної карти регіону

Побудовано дисертантом.

Створення Агентства з підтримки та обслуговування інвестицій. Основним напрямом інвестиційної політики виступають заходи з організації сприятливого інвестиційного клімату для діяльності інвесторів. Зі свого боку, важливим компонентом інвестиційного клімату регіону є інституційна

підтримка активізації інвестиційної діяльності [120, с. 74]. Тому необхідним вважаємо створення Агентства з підтримки та обслуговування інвестицій, яке б виступало своєрідним «посередником» між інвестором і підприємцями та між інвестором і владою.

Мета діяльності цієї структури полягає в залученні в регіон внутрішніх та іноземних інвесторів, просуванні регіональних компаній на українському й міжнародному ринках, наданні всебічної підтримки ініціаторам інвестиційних проектів. Агентство реалізовує взаємодію з інвесторами за принципом «одного вікна». Його робота націлена на надання цілого спектру послуг:

- підбір майданчика для реалізації проекту;
- підбір партнерів відповідно до пріоритетів діяльності компаній;
- інвестиційний консалтинг;
- надання необхідної державної підтримки;
- юридичний, бухгалтерський, митний, аудиторський супровід інвестиційного проекту;
- контроль інвестиційного проекту до його виходу на фінальну стадію;
- просування інвестиційних можливостей Волинської області в Україні й за кордоном за допомогою участі в конференціях, виставках, форумах та інших заходах.

Модель роботи структури (рис. 3.9) полягає в можливості звернення інвестора задля пошуку об'єкта інвестування та представника регіонального бізнесу з конкретним інвестиційним проектом з метою пошуку інвестора. Ця інституція може фінансуватися як за рахунок обласного бюджету, на умовах приватно-державного партнерства або на умовах самофінансування, отримуючи відсоток від інвестиційної угоди за умови її укладення, що надасть змогу отримувати гідну заробітну плату фахівцям Агентства, та зі свого боку, створить додаткову мотивацію для її успішного функціонування.

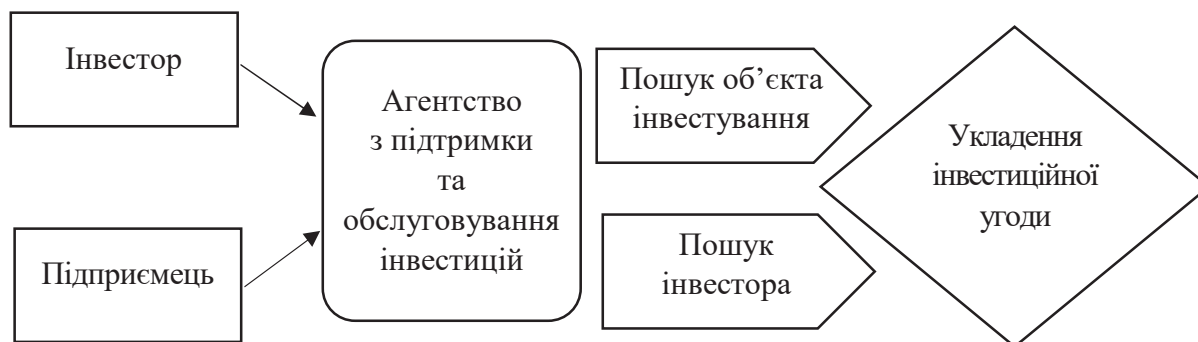

Рис. 3.9. *Модель функціонування Агентства з підтримки та обслуговування інвестицій*

Побудовано дисертантом.

Успішний досвід функціонування цих структур можна спостерігати в Польщі, Чехії, Туреччині. Регіони України теж долучилися до процесу створення спеціалізованих інституцій для залучення інвестицій, зокрема Рівненська, Черкаська, Вінницька, Житомирська та інші області України.

Формування інвестиційного фонду. В умовах децентралізації інвестиційних ресурсів вагомого значення набуває створення інститутів спільного інвестування, які дають змогу об'єднати капітал багатьох учасників та ефективно його інвестувати. Так, створення цих фондів знижує навантаження на бюджетні кошти регіонів в аспекті поліпшення інвестиційної привабливості. Важливо, що регіональні інвестиційні фонди функціонують на принципах державно-приватного партнерства, що часто виявляється вигідним як для інвестора, так і для регіону.

Державний фонд регіонального розвитку не забезпечує повною мірою реалізацію пріоритетних інвестиційних проектів у регіоні. Тому стратегічною метою діяльності інвестиційного фонду вважаємо підтримку сталого розвитку регіону реалізацією інвестиційної діяльності на основі регіональних пріоритетів розвитку. Зауважимо, що формування регіонального інвестиційного фонду створить можливості для фінансування соціо- та еколого-орієнтованих інвестиційних проектів, зацікавленість у яких серед інвесторів через недостатню економічну ефективність є низькою.

Розробка та впровадження регіональної програми дуальної освіти. Суть системи дуальної освіти полягає в поєднанні аудиторного навчання у вищих навчальних закладах і практичної підготовки на робочому місці. Мета такої системи – створення системи підготовки висококваліфікованих кадрів, які б задовольняли потреби регіонального ринку праці щодо якості кваліфікації, компетенції та кількості випускників, які потрібні для підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки.

Однією з причин, що ускладнюють прихід інвестора в регіон і впровадження проекту, є недостатня кількість або відсутність кваліфікованих кадрів у певній галузі [203]. Серед з ключових позицій, на які орієнтується інвестор, обираючи регіон для вкладення ресурсів – пропозиція на регіональному ринку праці та динаміка цієї пропозиції. Тому впровадження регіональної програми дуальної освіти, на нашу думку, є одним із пріоритетних напрямів залучення інвестицій та активізації інвестиційної діяльності у регіоні.

Сценарій упровадження моделі дуальної освіти в регіоні полягає в налагодженні діалогу та переговорного процесу між закладом освіти й потенційним роботодавцем в особі інвестора щодо обговорення та розробки програми підготовки фахівців за дуальною формою освіти за спеціальністю відповідно до галузевих і професійних потреб інвестора. Потенційний роботодавець, долучаючись до розробки освітньої програми відповідного профілю, окреслює необхідні професійні стандарти, компетентності майбутніх фахівців. Роботодавець перебуває в постійній комунікації із закладом освіти, узгоджуючи відповідність теоретичної та практичної частини підготовки трудових кадрів.

Переваги впровадження системи дуальної освіти є беззаперечними (рис. 3.10). Економічним ефектом від впровадження системи дуальної освіти в регіоні буде підвищення інвестиційної привабливості регіону, забезпечення балансу попиту та пропозиції на ринку трудових ресурсів. Регіон зацікавлює

не лише інвестора в реалізації проекту, але й водночас залучає інвестиції в освітню сферу.

Соціальний ефект дуальної освіти полягає в підвищенні якості надання освітніх послуг у регіоні, зменшенні рівня безробіття, підвищенні відсотка працевлаштування випускників закладів вищої освіти за спеціальністю одразу після завершення навчання. Здобувач освіти може поєднувати навчання з отриманням практичних навичок у конкретній професії з можливістю подальшого працевлаштування.

Рис. 3.10. Переваги впровадження системи дуальної освіти в регіоні
Побудовано дисертантом.

За даними Держгеокадастру Волинської області 99 інвестиційно привабливих ділянок несільськогосподарського призначення для ведення бізнесу площею 506 га. Ділянки перебувають у державній або комунальній власності й пропонуються для оренди (64 ділянки площею 282,5 га) або продажу (35 ділянок площею 223,2 га) із метою подальшої реалізації інвестиційних проектів [170]. У цьому переліку – ділянки для будівництва об'єктів промислового, комерційного та рекреаційного призначення, житлового будівництва, розміщення логістичних центрів, регіональних гуртових ринків сільськогосподарської продукції, об'єктів дорожньої інфраструктури, які можуть зацікавити бізнес, у тому числі й іноземний [170].

Водночас потужним є й освітній потенціал Волинського регіону. Підготовку фахівців із вищою освітою за професійним спрямуванням реалізують 27 закладів вищої освіти, з яких 20 ЗВО I-III рівнів акредитації, 7 ЗВО III-IV рівнів акредитації [39].

Тому в контексті активізації інвестиційної діяльності Волинського регіону ми вважаємо необхідною розробку регіональної програми дуальної освіти, яка б полягала в реалізації комплексу заходів щодо впровадження моделі взаємовигідних відносин між закладом освіти й роботодавцем в особі інвестора, спрямованих на теоретичну та практичну підготовку фахівців відповідно до потреб роботодавця та регіональних потреб ринку праці з можливістю подальшого працевлаштування.

Запровадження розроблених рекомендацій до формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіоні сприятиме збільшенню обсягів залучених інвестицій; оптимальному розподілу інвестиційних ресурсів; розвитку інвестиційної діяльності в пріоритетних і перспективних сферах, що потрібно для забезпечення сталого розвитку регіону.

Висновки до розділу 3

1. Розкрито механізм активізації інвестиційної діяльності в регіонах України із врахуванням досвіду країн Європейського Союзу, виконано

моделювання цього процесу, розроблено рекомендації щодо формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

2. Виявлено, що регіональна політика Європейського Союзу спрямована на формування оптимальної інвестиційної структури для досягнення цілей Стратегії розумного, сталого та всеохоплюючого зростання «Європа 2020», згідно з якою інвестиції розглядаються не лише як джерело надходження капіталу, але і як дієвий засіб сприяння сталому розвитку. На основі вивчення досвіду країн Європейського Союзу розроблено механізм активізації інвестиційної діяльності в регіонах України, запровадження якого сприятиме імплементації Угоди про асоціацію між Україною і ЄС. Він являє собою сукупність методів та інструментів цілеспрямованого впливу на інвестиційну діяльність у регіоні задля збільшення кількісних і якісних показників залучення інвестицій, досягнення оптимального їх розподілу й спрямування в пріоритетні сфери.

3. Проведено порівняльний аналіз регіонів України за індексом сприятливості середовища інвестиційної діяльності в регіоні для її активізації, який обчислено з урахуванням таких факторів, як економічний розвиток, демографічна ситуація, ринок праці, підприємницька діяльність, будівництво, транспорт та зв'язок, зовнішня й внутрішня торгівля, освіта, наука, інновації. Інтегральний показник сприятливості середовища інвестиційної діяльності регіону для її активізації обчислено за формулою середньої арифметичної зваженої, що дало можливість урахувати відмінність у кількості факторів, котрі становлять окрему групу. За інтегральним показником визначено диференціацію середовища інвестиційної діяльності для її активізації в регіонах України.

4. Для оцінки впливу показників середовища інвестиційної діяльності на інвестиційну активність у регіоні побудовано регресійну модель. Результати дослідження свідчать, що перспективними сферами залучення інвестицій в Україні є оптова торгівля та житлове будівництво, стимулювання розвитку яких сприяє зростанню кількісних показників інвестування. Поряд із цими факторами виявлено вагомий вплив процесів урбанізації на активізацію інвестиційної діяльності в регіонах України.

5. За результатами проведеного DEA-аналізу задля визначення оптимального розподілу обмежених інвестиційних ресурсів між соціально-економічною та екологічною сферами, пріоритетність залучення інвестицій у які зумовлена цілями сталого розвитку, побудовано матрицю стратегічних перспектив активізації інвестиційної діяльності в регіонах України. Переведення результатів групування регіонів за рівнем достатності інвестицій у бінарну систему оцінювання дає можливість відобразити специфіку кожного сегмента матриці й урахувати її під час формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

6. Розроблено рекомендації щодо формування стратегії активізації інвестиційної діяльності. Зважаючи на рівень достатності соціально-економічних та екологічних інвестицій, це реалізовано на прикладі Волинської області, яка має, за результатами попередніх розрахунків, відносно середній рівень інвестиційної діяльності й розвиток якої відбувається під впливом євроінтеграційного фактора у зв'язку зі спільним кордоном регіону з Республікою Польща – членом Європейського Союзу. Серед напрямів активізації інвестиційної діяльності у Волинській області запропоновано визначення пріоритетних і перспективних сфер інвестування, створення Агентства з підтримки та обслуговування інвестицій, формування інвестиційного фонду, розробку й упровадження регіональної програми дуальної освіти. Перспективними сферами інвестування у Волинській області є оптова торгівля, житлове будівництво, агропромисловий комплекс, видобування та переробка корисних копалин, лісозаготівля й глибока деревообробка, вирощування та переробка продукції лісів, логістика. Пріоритетними щодо активізації інвестиційної діяльності в регіоні визначено енергетику та навколишнє природне середовище, туристично-рекреаційний комплекс, охорону здоров'я, освіту, науку, інновації, культуру. Рекомендації, запропоновані для активізації інвестиційного забезпечення сталого розвитку Волинської області, можуть бути використані для інших регіонів України з урахуванням специфіки їхнього розвитку.

Основні положення третього розділу дисертаційної роботи відображено в працях [79, 81, 82, 83, 87, 89, 90, 91].

ВИСНОВКИ

У дисертації виконано теоретичне узагальнення та запропоновано нові наукові підходи до виконання актуального науково-практичного завдання, яке полягає в поглибленні теоретико-методичних і практичних засад організаційно-економічного забезпечення активізації інвестиційної діяльності в регіоні за умов європейської інтеграції. Узагальнення та систематизація результатів дослідження дали підставу сформулювати такі висновки:

1. Поняття інвестицій є всебічним і багатогранним. На основі дослідження генезису інвестиційних теорій запропоновано власне бачення інвестицій як економічних ресурсів, що вкладаються в різні сфери господарської діяльності з метою її подальшого розвитку та досягнення соціальних, економічних, екологічних результатів від їх вкладення. Узагальнення наукових поглядів на визначення й зміст особливостей інвестиційної діяльності доводить, що це поняття потребує уточнення. Сутність такої діяльності розкрито на основі виокремлення витратного, ресурсного та результативного (ефективного) підходів і врахування зміни акцентів від кількісних показників очікуваних результатів її реалізації до якісних характеристик вкладення економічних ресурсів у пріоритетні сфери задля отримання не лише прибутку, а й досягнення інших позитивних ефектів.

Класифікація інвестиційної діяльності за різними ознаками дала змогу поглибити дослідження сутності та визначити рівні її здійснення. Інвестиційна діяльність у регіоні реалізується задля досягнення соціальної, економічної й екологічної ефективності від залучення інвестицій у різні сфери господарювання із врахуванням особливостей регіонального розвитку.

2. Доведено значення інвестиційної діяльності як визначальної передумови сталого розвитку, що зумовлює необхідність її активізації. Основною ідеєю активізації інвестиційної діяльності в регіоні є формування

оптимальної структури соціально-, економіко-, еколого-орієнтованого інвестування за допомогою цілеспрямованого впливу на процеси розподілу обмежених інвестиційних ресурсів й отримання синергетичного ефекту для досягнення цілей сталого розвитку регіону. Реалізація запропонованої концепції потребує формування сприятливого середовища для активізації інвестиційної діяльності.

3. Обґрунтовано необхідність удосконалення методичних підходів до діагностики інвестиційної діяльності в регіоні. Методичними принципами при цьому визначено об'єктивність, системність, комплексність, гнучкість, доступність, оптимальність, безперервність.

Запропоновано комплексний підхід до діагностики інвестиційної діяльності в регіоні на основі застосування абсолютних і відносних показників, що характеризують особливості інвестиційних процесів на національному та регіональному рівнях; визначення пріоритетних сфер активізації інвестування, ефективності використання й достатності обсягів інвестицій; аналізу сприятливості інвестиційного середовища; моделювання впливу факторів на активізацію інвестиційної діяльності в регіоні та формування матриці стратегічних перспектив. Застосування вдосконаленої методики дасть змогу обґрунтувати рекомендації щодо формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

4. Розкрито особливості інвестиційної діяльності в регіонах України. Виявлено та проаналізовано періоди її розвитку, що дало змогу дослідити тенденції скорочення реального обсягу залучених інвестицій, зниження інвестиційної активності в країні і її регіонах, посилення міжрегіональної диференціації розподілу й освоєння інвестицій, загострення конкурентної боротьби за обмежені інвестиційні ресурси. На основі цього доведено неефективність управління інвестиційною діяльністю та недієвість регулювання інвестиційних процесів.

5. Аналіз сфер залучення інвестицій дав підставу з'ясувати, що обсяги інвестицій у сферу матеріального виробництва переважають над іншими. Це доводить орієнтацію інвестиційної діяльності на досягнення лише економічного ефекту. Порівняно з потенційною потребою забезпечення сталого розвитку, інвестування у соціальну та екологічну сфери в регіонах України є недостатнім і неефективним, що свідчить про відсутність регулювання інвестиційної діяльності в напрямі оптимального їх розподілу між соціальною, економічною й екологічною сферами господарської діяльності.

6. Наявність синергетичного взаємозв'язку результативності суспільного виробництва та підвищення рівня задоволення суспільних потреб доводить недоцільність розмежування соціальної й економічної ефективності інвестиційної діяльності. Проведені розрахунки показників соціально-економічної та екологічної ефективності інвестування й достатності інвестицій у регіонах України дали змогу виявити низький рівень віддачі від освоєних капіталовкладень у відповідні сфери, що зумовлено їх суттєвою нестачею й неефективним освоєнням.

7.3 огляду на європейський досвід реалізації стратегії розвитку «Європа 2020» обґрунтовано потребу вдосконалення механізму активізації інвестиційної діяльності в регіоні. Це передбачає дотримання принципів системності, пріоритетності, результативності, прозорості, гнучкості, забезпечення сталого розвитку регіону, збалансованості ризиків. Застосування сукупності економічних, адміністративних й організаційних методів і відповідних їм інструментів активізації інвестиційної діяльності сприятиме збільшенню обсягів залучених інвестицій, оптимальному їх розподілу та розвитку інвестиційної діяльності в пріоритетних і перспективних сферах.

8. Використання інтегрального аналізу для оцінки сприятливості інвестиційного середовища в регіоні з урахуванням дії факторів, що

характеризують економічний розвиток, демографічну ситуацію, ринок праці, підприємницьку діяльність, будівництво, транспорт та зв'язок, зовнішню й внутрішню торгівлю, освіту, науку та інновації, виявило регіональну диференціацію сприятливості умов для активізації інвестиційної діяльності.

Опираючись на наявні статистичні дані й методику кореляційно-регресійного аналізу, ми побудували модель оцінки впливу показників середовища на інвестиційну активність у регіоні. За результатами розрахунків визначено, що найбільший вплив на активізацію інвестиційної діяльності поряд із рівнем урбанізації регіону чинить розвиток оптової торгівлі та житлового будівництва.

9. Побудовано матрицю стратегічних перспектив активізації інвестиційної діяльності в регіонах України, що дає змогу обґрунтувати рекомендації щодо формування оптимальної структури залучення інвестицій у пріоритетні сфери на основі позиціонування регіонів за показниками достатності інвестиційних вкладень у соціально-економічну та екологічну сфери й переведення результатів групування в бінарну систему оцінювання. Такий підхід уможлиблює вияв специфіки кожного сегмента матриці та її врахування під час формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіоні. Розроблено рекомендації щодо формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіоні й визначено пріоритетні та перспективні сфери інвестування на прикладі Волинської області. Надані рекомендації сприятимуть збільшенню кількісних і якісних показників залучення інвестицій, підвищенню соціально-економічної та екологічної ефективності інвестиційної діяльності й можуть бути використані іншими регіонами України з урахуванням особливостей їхнього розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агафонова М. Ю Большой экономический словарь. Москва: Ин-т новой экономики. 1998. 859 с.
2. Активізація: Вікі-словник. URL: <http://ru.wiktionary.org/wiki/активизация>. (дата звернення 18.07.2016).
3. Алымов А. Н., Емченко В. Н. Конкурентоспособность национальной экономики/ НАН Украины. Ин-т экономики. Киев, 2001. 251 с.
4. Асаул А. Н., Павлиха Н. В. Совершенствование метода многомерной статистической оценки для диагностики инвестиционной привлекательности регионов. *Вісник академії економічних наук України*. 2004. №1. – С. 9–15.
5. Асаул А. Систематизация факторов, характеризующих инвестиционную привлекательность регионов. *Регіональна економіка*. 2004. № 2. С. 53–62.
6. Базилевич В. Д., Гражевська Н. І., Гайдай Т. В., Леоненко П. М., Нестеренко А. П. Історія економічних учень: [навч. посіб.]. Київ: Знання, 2004. 1300 с.
7. Бєленький П. Ю., Шевченко-Марсель В. І., Другов О. О. Інвестиційно-інноваційне забезпечення конкурентоспроможності регіону / НАН України, Ін-т регіон. дослідж. Львів, 2006. – 129 с
8. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент. Киев: Эльга-Н, Ника-центр, 2001. 448 с.
9. Бланк И. А Управление инвестициями предприятия. Киев: Эльга-Н, Ника-Центр. 2003. 480 с.
10. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе. Москва: Дело Лтд, 1994. 720 с.
11. Бражко О. В. Особливості формування оцінки інвестиційної привабливості економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 12. С. 16–20.

12. Бутко М. П., Акименко О. Ю. Інвестиційна домінанта сталого розвитку регіону в умовах інтеграції: [монографія]. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2009. 232 с.
13. Бутко М., Зеленський С., Акименко О. Сучасна проблема оцінки інвестиційної привабливості регіону. *Економіка України*. 2005. № 11. С. 30–37.
14. Вахович І. М. Фінансове забезпечення сталого розвитку регіонів України: міжбюджетні відносини та інноваційні інструменти стимулювання: монографія. Луцьк: Волиньполіграфтм, 2014. 331 с
15. Вербицька Г. Л., Мельник О. Г. Удосконалення механізму оцінювання ефективності інвестиційного проекту. *Вісник Національного університету Львівська політехніка*. 2008. № 635: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. С. 156–162.
16. Виноградова Г. Іноземне інвестування в Україні: стан і перспективи законодавчого регулювання. *Право України*. 2000. №1. С. 69
17. Вознюк М. А. Регіональна інвестиційна політика енергозбереження: [монографія]. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», 2015. 416 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
18. Вознюк М.А. Сучасні аспекти фінансування регіональних проектів енергозбереження в Україні. *Проблеми розвитку фінансово-кредитної системи України*: монографія / авт. кол.; за ред. д.е.н., проф. О. М. Тридіда, д.е.н. проф. Г. М. Азаренкової. Київ: УБС НБУ, 2014. С. 99–106.
19. Вознюк М. А. Тенденції інвестиційно-інноваційного розвитку Львівської області. *Регіональна економіка*. 2013. (2014). № 3. С. 73–81
20. Волинчук Ю. В. Синергетичний ефект сталого розвитку регіонів. *Фінансовий простір*. 2012. № 3 (7). С. 66–70.
21. Воронін А. Вовк В. Сучасний погляд на кейнсіанську модель економічного циклу. *Економіка України*. 2009. № 3. С. 58–64.

22. Гитман Л., Джонк М. Основы инвестирования / [пер. с англ.]. Дело. 1997. 1008 с.
23. Гізело О. І. Інвестиції в людський капітал як умова соціального розвитку України. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2015. № 1. С. 11–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpzn_2015_1_5 (дата звернення 25.05.2016).
24. Гоблик В. В. Використання світового досвіду залучення іноземних інвестицій у процесі подолання кризових явищ перехідного періоду. *International scientific journal*. 2016. № 1(2). С. 8–10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_1%282%29__4 (дата звернення 06.07.2017)
25. Гоблик В. В. Інституційно-правові аспекти розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах у контексті європейської інтеграції. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 3. С. 19–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2015_3_6 (дата звернення 06.07.2017)
26. Гоблик В. В. Иностранные инвестиции в регионы: опыт экономически развитых европейских государств. *Каспийский регион: политика, экономика, культура*. 2012. №3. С. 171–178.
27. Гоблик В. В. Формирование инвестиционного климата в странах с развивающейся экономикой. *Евразийская интеграция: экономика, право, политика: междунар. науч.-аналит. журн.* / гл. ред. С. Ю. Глазьев. Санкт-Петербург, 2013. №13. С. 84–92.
28. Годованець О., Амбрик Л. Податкове регулювання інвестиційної діяльності як фактор економічного зростання. *Світ фінансів*. 2011. Вип. 1. С. 135–143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/svitfin_2011_1_25 (дата звернення 08.02.2018)
29. Гришина И. В. Комплексная оценка инвестиционной привлекательности и инвестиционной активности российских регионов: методика определения и анализ взаимосвязей// *Инвестиции в России*. – 2001. – №4. – С. 5

30. Гришко В. В. Регіональні чинники сталого розвитку регіону. Економіка і регіон. 2015. № 4. С. 46–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2015_4_10 (дата звернення 01.04.2017)
31. Грушко В. І., Кошембар Л. О. Інструменти податкового регулювання інвестиційної активності. *Фінанси України*. 2008. № 2. С. 89–97.
32. Губський Б. В. Інвестиційні процеси у глобальному середовищі. Київ: Наук. думка, 1998. 390 с.
33. Гулько Л. Г. Становлення теорії інвестицій у світовій економічній науці. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2008. Т. 2, № 2. С. 146–150.
34. Гушко С. В. Оцінка інвестиційної діяльності та сучасної регіональної інвестиційної політики в Україні. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2013. № 9. URL: www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvnaekonomika&s=ua&z=2426 (дата звернення 15.08.2016)
35. Данилишин Б. М., Корецький М. Х., Даций О. І. Інвестиційна політика в Україні: [монографія]. Донецьк: «Юго-Восток, Лтд», 2006. 292 с.
36. Данілов О. Д., Івашина Г. М., Чумаченко О. Г. Інвестування: навч. посіб. Київ: «Вид. дім «Комп'ютерпрес», 2001. 364 с.
37. Демчук Н. І. Чинники та показники інвестиційної привабливості регіональних соціально-економічних структур. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. №2(8). 2013. С. 118 – 123.
38. Державна служба статистики України. Офіційний сайт URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 05.03.2016).
39. Державна служба статистики України Головне управління статистики у Волинській області. URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 08.12.2016).

40. Дерябина Я. Сравнительный анализ подходов к оценке инвестиционной привлекательности и инвестиционной активности российских регионов. *Инвестиции в России*. 2003. № 8. С. 9–19.

41. Долишній М. І. Регіональна політика на рубежі XX–XXI століть: нові пріоритети. Ін-т регіон. дослідж. НАН України. Київ: Наук. думка, 2006. 512 с.

42. Дорохов В., Пиндур М. Инвестиционный климат. Инвестиционная привлекательность регионов и отраслей России. URL: http://studopedia.ru/1_63666_investitsionniy-klimat-investitsionnaya-privlekatelnost-regionov-i-otrasley-rossii.html (дата звернення 24.06.2017).

43. Другов О. О., Орловський О. С. Активізація інвестиційної діяльності в умовах росту в ній участі іноземних інвесторів. *Регіональна економіка*. 2010. № 8 (44). С. 198–204.

44. Другов О. О. Інвестиційне забезпечення інтелектуалізації економіки України: монографія. Ун-т банківської справи Нац. банку України; Ін-т регіон. дослідж. НАН України. Київ: УБС НБУ, 2010. 284 с.

45. Другов О. О. Фінансова система інвестиційного забезпечення регіонального розвитку економіки. наук. ред. П. Ю. Беленький; Нац. банк України, Ун-т банківської справи, Львівський ін-т банківської справи. Київ: УБС НБУ, 2007. 151 с.

46. Дубас Р. Г. Екологічна сертифікація лісів як чинник підвищення інвестиційної привабливості лісової сфери України. *Інвестиції: практика та досвід*. № 1. 2012. С. 4–6.

47. Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: навч. посіб. Київ: Каравела, 2007. 424 с.

48. Жавнерчик О. В. Інвестиційні проблеми трансформації природоохоронної діяльності на засади сталого розвитку. *Вісник Одеського державного екологічного університету*. 2010. Вип. 10. С. 37–44. URL: <http://bulletin.odeku.edu.ua/wp-content/uploads/2010/07/5-Zhavnerchik.pdf> (дата звернення 18.03.2017).

49. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави. Київ: НІСД, 2012. 336 с.
50. Забарна Е. М. До питання формування методичного підходу до оцінки інвестиційної привабливості регіонів України. *Проблеми економіки*. 2017. № 2. С. 169–175.
51. Забарна Е. М. Оцінювання інноваційно-інвестиційної складової економічного розвитку. *Наука та наукознавство*. 2015. № 4 (89). С. 28–37.
52. Забарная Э. Н. Инвестиционная компонента социально-экономического развития региона. *Науковий журнал «Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2017. № 5 (33). – С. 62–67.
53. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. Київ: Знання, 2007. 1072 с.
54. Закон України «Про інвестиційну діяльність». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення 24.10.2015).
55. Запухляк В. З. Оцінка ефективності залучення іноземних інвестицій в Україну за видами економічної діяльності. *Електронне наукове фахове видання Ефективна економіка*. 2012. № 5. URL: www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=2341 (дата звернення 28.11.2017).
56. Захарченко В. І., Корсікова Н. М., Меркулов М. М. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки: навч. посіб. Київ: Вид-во Центр навч. літ-ри, 2012. 448 с.
57. Змієнко М. О. Генезис інвестиційної теорії у системі економічної науки. *Сталий розвиток економіки: [Всеукр. наук.-виробн. журн.]*. 2011. № 5. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_5/44.pdf (дата звернення 01.10.2015).
58. Иванов Г. И. Инвестиции: сущность, виды, механизмы функционирования. Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. 352 с.

59. Іванова Н. Ю., Данилів А. І. Оцінка інвестиційної привабливості регіону: порівняльний аналіз сучасних методик. *Наукові записки*. Т. 56. Економічні науки / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». Київ: Академія, 2006. С. 16–22.

60. Іщук С. О Інвестиційна діяльність у Західному регіоні України: стан, тенденції, ефективність: [монографія] / наук. ред. НАН України. Ін-т регіон. дослідж. Львів, 2012. 114 с.

61. Інвестиційна діяльність у Львівській області: динаміка, тенденції, ефективність: [наук.-аналіт. доп.] / С. О. Іщук, Т. В. Кулініч, О. М. Кушнірчук-Ставніча [та ін.]; наук. ред. С. О. Іщук; НАН України. Ін-т регіон. дослідж. Львів, 2012. 55 с.

62. Калетнік Г. М., Мазур А. Г., Кубай О. Г. Державне регулювання економіки: навч. посіб. М-во освіти і науки, молоді та спорту України, М-во аграр. політики і продовольства України, ВНАУ. Київ: Хай–Тек Прес, 2011. 427 с.

63. Карлін М. І. Фінансовий механізм реалізації ідей концепцій сталого розвитку та «зеленої економіки». *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Т. 4, № 16 (2018). С. 108–113.

64. Карлова О. А., Пархоменко Н. М. Регіональні інтеграційні процеси: інвестиційний аспект. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 3. С. 20–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmarpr_2016_3_4

65. Карташов Є. Г. Інвестиційна складова в процесі формування механізмів державного управління стійкістю регіональних еколого-економічних систем ДонДУУ. *МЕНЕДЖЕР*. № 1, (67). 2014. С. 121–126.

66. Квасницька Р. С. Дефініційний аналіз поняття “інвестиційна діяльність”. *Науковий вісник [Буковинського державного фінансово-економічного університету]*. Економічні науки. 2014. Вип. 26. С. 198–203.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvbdfa_2014_26_26 (дата звернення 24.06.2017).

67. Кейнс. Общая теория занятости, процента и денег. Москва, 2012. 352 с.

68. Кирдина-Чэндлер С. Г. Мезоуровень: новый взгляд на экономику?: науч. доклад. Москва: Ин-т экономики РАН, 2017. 36 с.

69. Ковалев В. В. Инвестиции: учебник / под ред. В. В. Иванова, В. А. Лялина. Москва: ООО «ТК Велби», 2003. 440 с.

70. Король М. М. Генезис і еволюція кейнсової теорії та кейнсіанства, їх вплив на становлення та розвиток науково-кадрового потенціалу. *Економіка. Управління. Інновації*. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_2_41 (дата звернення 06.03.2015).

71. Кошарук С. Велика Волинь – європейський регіон сталого розвитку та національних парків. URL: http://ecoclubrivne.org/volyn_regional_program/ (дата звернення 17.08.2018).

72. Кравців В. С., Мельник М. І., Антонов В. Б. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України: проблеми та політика активізації: монографія. Львів: ІРД НАН України, 2011. 386 с.

73. Крамаренко К. М. Формування інвестиційного клімату України в сучасних умовах. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Вип. 8. 2015. С. 188–191. URL: <http://global-national.in.ua/archive/8-2015/38.pdf> (дата звернення 02.02.2017).

74. Кушніренко О. М. Організаційно-економічний механізм інвестиційної діяльності продовольчого сектора України. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2014. 1 (67). С. 84–92.

75. Лапина М. А. Административное право. Москва: Консультант Плюс, 2009. 149 с.

76. Левчинський Д. Л. Суть та економічна природа інвестицій та інвестиційного процесу. *Механізм регулювання економіки*. 2011. №2. С. 138.

77. Ліпич Л. Г., Чорнуха І. В., Цимбалюк І. О. Формування стратегії розвитку будівельного підприємства в умовах інвестиційної конкуренції: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 211 с.

78. Ліпич Л. Г., Карлін М. І., Цимбалюк І. О. Інвестиційна привабливість будівництва в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*: [електронне вид.]. Миколаїв: Миколаїв. нац. ун-т ім. В.О. Сухомлинського. Вип. 14. 2016. URL: <http://global-national.in.ua/issue-14-2016>. (дата звернення 14.02.2018).

79. Лугова М. Інтеграція України у міжнародний інвестиційний простір. *Інтеграційні пріоритети України в сучасному геоекономічному просторі*: матеріали науково-практичної конференції (4–5 жовтня 2013 р.). Сімферополь: Таврійський нац. ун-т ім. В. І. Вернадського, 2013. С. 52–55.

80. Лугова М. С. Активізація інвестиційної діяльності як визначальний фактор розвитку регіону. *Сучасні тренди міжнародних економічних відносин & Управління проектами Європейського Союзу*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 20–22 верес. 2018 р.) / за ред. Н. В. Павліхи. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. С. 134–137.

81. Лугова М. С. Венчурне інвестування інноваційної діяльності України. Науковий парк та інноваційна інфраструктура університету як основа розвитку освіти та науки: зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф. (4–5 жовтня 2013 р.). Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. С. 123–124;

82. Лугова М. С. Інвестиційна політика як фактор розвитку ринку іноземних інвестицій. Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. студентів і аспірантів (14–15 травня 2014 р.): у 3 т. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. Т. 2. С. 109–111.

83. Лугова М. С. Інвестиційна привабливість України як спосіб підвищення конкурентоспроможності країни. Стратегії глобальної

конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. Черкаси: Черкас. держ. технолог. ун-т, 2014. С. 100–102.

84. Лугова М. С. Іноземні інвестиції в економічному розвитку України та її регіонів. *Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин: фінансові стратегії та інституційні системи міжнародного співробітництва*: зб. тез доп. V Наук. конф. студентів та молодих вчених (6 листоп. 2014 р.). Тернопіль: Вид-во «Вектор», 2014. С. 109–112.

85. Лугова М. С. Міжрегіональна інтеграція як чинник активізації інвестиційної співпраці України з країнами СНД. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*: [зб. наук. праць]. Київ: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка; Ін-т міжнар. відносин, 2013. Вип. 113(2). С. 241–247.

86. Лугова М. С. Міжрегіональна інтеграція як чинник активізації інвестиційної діяльності в регіоні. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Міжнародні відносини*. 2013. № 9 (258). С. 13–18.

87. Лугова М. С. Напрями вдосконалення державної інвестиційної політики в контексті сталого розвитку. Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: [зб. наук. праць]. Рівне: НУВГП, 2013. Вип. XIX (№ 2). С. 66–74.

88. Лугова М. С. Особливості іноземного інвестування в регіонах України. *Глобалізаційні та євроінтеграційні процеси в розвитку національних економік*: матеріали II міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 29 квіт. 2015 р. (ЛКА, м. Львів). Тернопіль: Крок, 2015. С. 165–168.

89. Лугова М. С. Проблеми розвитку ринку іноземних інвестицій України в умовах євроінтеграції. *Перспективи розвитку економіки в ринкових умовах*: матеріали II-ї всеукр. наук.-практ. конф., 15–16 берез. 2013 р. Мукачево: Мукачів. держ. ун-т, 2013. С. 208–210.

90. Лугова М. С. Розвиток ринку іноземних інвестицій України в контексті поглиблення співпраці з Європейським Союзом. *Науковий вісник Ужгородського університету*: [зб. наук. праць]. Ужгород, 2013. Вип. 2 (39). Ч. 2. С. 200–205.

91. Лугова М. С. Роль держави в організації і розвитку інвестиційних процесів у транскордонному просторі. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2013. Вип. 4. С. 148–154.

92. Майорова Т. В. Залучення іноземних інвестицій в умовах глобалізації. *Вісник КЕФ КНЕУ імені В. Гетьмана*. 2011. №1. С. 89–101.

93. Майорова Т. В., Диба М. І., Онишко С. В. Активізація інвестиційного процесу в Україні: [колективна монографія]. Київ: КНЕУ, 2012. 472 с.

94. Макаренко А. О., Грінько І. М. Проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну. URL: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/22414/1/1_5_Makarenko.pdf (дата звернення 16.09.2017).

95. Макконел К. Р., Брю С. Л. Экономика Москва: Финпресс, 2002. 512 с.

96. Макогон Ю. В., Іванкова Д. Р. Теоретичні аспекти глобальної інвестиційної діяльності. *Економічний вісник Національного технічного університету України Київський політехнічний інститут*. 2014. № 11. С. 481-486. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2014_11_76

97. Макогон Ю., Іванкова Д. Сучасний стан інвестиційного клімату в Україні. *Економіко-правова парадигма розвитку сучасного суспільства*. 2016. №2. URL: <https://studlib.org.ua/index.php/eprs/article/view/74/70> (дата звернення 01.11.2017).

98. Маннапов Р. Г., Ахтариева Л. Г. Организационно-экономический механизм управления регионом: формирование, функционирование, развитие: монография. Москва: КНОРУС, 2008. 352 с.

99. Маренков Н. Л. Основы управления инвестициями: [учебник]. Москва: Едиториал, 2003. 440 с.

100. Маркова С. В. Соціальний ефект інвестицій. *Вісник Запорізького національного університету*. №1(5). 2010 С. 32–37.
101. Маркс К. Капітал. Т. 1. Москва, 1960. 907 с.
102. Мартиненко В. Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні: монографія. Київ: Вид-во НАДУ, 2005. 296 с.
103. Маршалл А., Радынова О.Г. Часть 3 : Принципы экономической науки: в 3 ч. Москва: Прогресс, 1993. 352 с.
104. Мельник М. І. Інвестиційне забезпечення безпеки бізнес-середовища України в умовах європейської інтеграції. *Економіка. Управління. Інновації*. Вип. № 1 (11). 2014.
105. Мельник М. І. Принципи побудови інвестиційних моделей регіонального розвитку. *Регіональна економіка*. 2005. № 1. С. 187–195.
106. Мельник М. І. Теоретико-методологічні засади оцінки та моделювання інвестиційного клімату регіону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка». Львів, 2005. 29 с.
107. Мельник М. І. Інвестиційний клімат регіону: теоретичні та прикладні засади дослідження: Монографія. Львів: ІРД НАН України, 2005. 304 с.
108. Мещерякова Н. М., Фоміцька Н. В. Теоретичні підходи до розкриття змісту поняття «Інвестиційний процес». *Державне будівництво*. № 2/2015. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2015-2/doc/1/02.pdf> (дата звернення 09.12.2015).
109. Мискін Ю. І., Мискіна О. О. Ідентифікація напрямів активізації інвестиційної діяльності як об'єкта податкового стимулювання. *Вісник економіки, транспорту і промисловості*. 2017. № 57 С. 112–120.
110. Мірошніченко О. Ю., Карюк В. І. Етапи формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності підприємств. *Ефективна*

економіка. № 2. 2012. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=932> (дата звернення 29.10.2016).

111. Мірошніченко П. І. Методичні підходи до оцінки інвестиційного потенціалу регіону. *Бізнесінформ*. № 2. 2012 с. 44–49.

112. Мочерний С. В Економічна енциклопедія: у 3-х т. Т. 1. Київ: Вид. центр Академія, 2000. 864 с.

113. На Волині готуються до проведення інвестиційного бізнес-форуму «Volyn invest 2018». URL: <https://voladm.gov.ua/new/na-volini-gotuyutsya-do-provedennya-investiciynogo-biznes-forumu-volyn-invest-2018/> (дата звернення 22.09.2018).

114. Наказ Держкомстату України № 114 від 15.04.2003 «Про затвердження “Методики розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку”». *Офіційний вісник України*. 2003. № 5. ст. 348.

115. НБУ. Річний звіт 2017. С. 33. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=71165707> (дата звернення 18.08.2018).

116. Нечитайло У. П. Аналіз сучасних підходів до визначення інвестиційного потенціалу регіону. *Науково-практичний журнал. «Інвестиції: практика та досвід»*. 2010. № 15. С. 25–29.

117. Новый словарь иностранных слов. by EdwART, 2009.

118. Олександренко І. В. Оцінювання впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток регіону. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2009. № 4. С. 134–142.

119. Павліха Н. В., Павлова І. І. Джерела інвестування природоохоронних територій. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Серія: Економіка. 2015. Вип. 2(1). С. 270–274. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2015_2%281%29__48 (дата звернення 27.09.2016).

120. Павліха Н. В., Лугова М. С. Особливості транскордонного інвестиційного співробітництва України та Польщі. *Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи*. Луцьк: РВВ «Вежа» Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2013. Т. 2. С. 71–75.

121. Павліха Н., Ілюшик Ю. Сучасні підходи до покращення інвестиційної привабливості регіону. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2016. № 2. С. 90–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echcenu_2016_2_18 (дата звернення 05.09.2017).

122. Павліха Н. В., Лугова М. С. Реформування інвестиційної політики у контексті європейської інтеграції. *Європейська інтеграція: досвід Польщі та України*: [кол. моногр.] / за заг. ред. Н. В. Павліхи. Wydawca: Zarząd Regionu Środkowowschodniego NSZZ «Solidarność»; Druk: Drukarnia Kolor Lublin, 2013. С. 112–117.

123. Павліха Н. В., Лугова М. С. Інвестиційне співробітництво як економічний детермінант активізації сталого просторового розвитку регіону. *Сучасні економічні, соціальні та екологічні детермінанти активізації розвитку країни та її регіонів*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Ужгород, 28–29 квіт. 2017 р.: у 2-х ч. Ч. 2 / ред. кол.: Лендел М. А. (гол. ред.) та ін. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2017. С. 32–34.

124. Павліха Н. В., Лугова М. С. Особливості розвитку ринку іноземних інвестицій України. *Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика*: матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. конф., 29–30 трав. 2013 р. Луцьк: Вежа–Друк, 2013. С. 144–146.

125. Павлов В. І., Ляхович О. О. Державно-приватне партнерство в інноваційній сфері: монографія. Нац. ун-т водного госп. та природокористування. Рівне, 2015. 188 с.

126. Панчишин С. М. Макроекономіка: навч. посіб. Київ: Либідь, 2001. 616 с.

127. Патон Б. Є. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. акад. НАН України, д.т.н., проф., заслуженого діяча науки і техніки України. Вид. 2-ге, переробл. і доповн. Київ: Держ. установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2016. 72 с.

128. Пашкова Г. Брендинг регіону в контексті нової парадигми регіонального розвитку. *Державне управління та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. ДРІДУ НАДУ*, 2012. № 2(13). С. 160 – 166.

129. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом: [монографія] Київ: Лібра, 2002. – 472 с.

130. Інвестування: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / А. А. Пересада, О. О. Смірнова, С. В. Онікієнко, О. О. Ляхова. Київ: КНЕУ, 2001. 251 с.

131. Петкова Л., Проскурін В. Муніципальні інвестиції та кредити: навч. посіб. Київ, 2006. 158 с. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-90.html> (дата звернення 19.03.2015).

132. Петровська С. А. Оцінка інвестиційної привабливості регіону: порівняльний пофакторний аналіз. *Механізм регулювання економіки*. 2012. № 2. С. 90–97.

133. Подерня-Масюк Ю. А. Формування інвестиційної інфраструктури регіону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук: спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». Луцький нац. техн. ун-т. Луцьк, 2010. 24 с.

134. Показники банківської системи. Нац. банк України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 (дата звернення 30.07.2017).

135. Портер М. Конкуренция. Москва: [б. и.], 2000. 495 с.

136. Приходько В. П. Принципи активізації інвестиційного потенціалу в регіональній політиці економічного зростання. *Ефективна економіка*. № 6.

2011. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1115>(дата звернення 31.05.2017).

137. Про затвердження Методики розрахунку індексу капітальних інвестицій. *Наказ, Методика, Державний комітет статистики України*. № 494 від 25.12.2009. URL: [http:// zakon.nau.ua/doc/?code=v0494202!09](http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0494202!09) (дата звернення 30.09.2017).

138. Про затвердження Методики розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку. *Наказ Держкомстату України*. № 114 від 15.04.2003 р. URL: http://uazakon.com/documents/date_1a/pg_ibcnog/index.htm (дата звернення 14.07.2017).

139. Про Стратегію сталого розвитку “Україна – 2020”. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення 01.07.2016).

140. Прокопенко О. В. Соціально-економічна мотивація екологізації інноваційної діяльності: монографія. Суми: Вид-во СумДУ, 2010. 395 с.

141. Пушкарчук І. М. Інвестиційні інструменти стимулювання екологічного розвитку регіону. *Економічний форум*. 2015. № 1. С. 106-113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2015_1_18 (дата звернення 19.08.2015).

142. Пчелинцев О. С. Региональная экономика в системе устойчивого развития. Москва: Наука, 2004. С. 77.

143. Пшиканоква Н. И., Богатырова А. Т. Инвестиционная активность региона как фактор экономического роста в условиях модернизации национальной экономики. *Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 5: Экономика*. 2012. Вып 2. с. 117–123.

144. Райзберг Б. А., Стародубцева Е. Б. Курс экономики: учеб. для вузов. Москва: [б. и.], 2014. 672 с.

145. Райзберг И. И. Комплексная оценка и анализ инвестиционной активности в субъектах РФ: межрегиональная дифференциация. *Экономика строительства*. 2001. №10. с. 28–31.

146. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів України 2014. URL: http://www.ukrproject.gov.ua/sites/default/files/upload/rejting_investiciynoyi_privab (дата звернення 23.10.2015).

147. Рогач О. І. Теорія інтерналізації. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія “Міжнародні відносини”. 2005. №31-32. С. 97–100.

148. Ротань Н. В. Роль людського капіталу у розвитку економіки регіону. *Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві*. 2013. Вип. 4(5). С. 65–70

149. Руденко Л. В. Управління потоками капіталів у сучасній бізнес-моделі функціонування транснаціональних корпорацій: монографія. Київ: Кондор, 2004. 480 с.

150. Савченко О. В. Сутність та складові організаційно-економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності на підприємстві. *Ефективна економіка*. № 12. 2013. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2635> (дата звернення 10.10.2016).

151. Сазонець І. Л., Федорова В. А. Інвестування: підручник. Київ: Центр учб. літ. 2011. 312 с.

152. Сезина Е. В. Экологический и социальный анализ инвестиционных проектов в условиях устойчивого развития экономики. *Экологический и социальный анализ инвестиционных проектов при устойчивом развитии экономики: труды ИСА РАН*. т. 63. 1/2013. С. 38–46.

153. Сейдаметова Л. Д. Эволюция теории инвестиций. *Культура народов Причерноморья*. 2009. № 156. С. 57–66. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/34984> (дата звернення 25.02.2015).

154. Селезньова Л. С. Інноваційно-інвестиційна діяльність в екологічній сфері. *Вісник Київського національного університету ім. Шевченка*. 2011. URL: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/01/125_9.pdf С.76-78 (дата звернення 14.10.2015).

155. Сидорук М. В., Лугова М. С. Управління проектами транскордонного співробітництва як чинник інвестиційного забезпечення регіону. *Сучасні тренди підготовки фахівців з управління проектами та програмами*: матеріали підсумкової наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 23 квіт. 2018 р.) / за ред. Н. В. Павліхи. Луцьк, 2018. С. 186–190.

156. Сітнер Т. Г. Генезис та еволюція теорій міжнародного інвестування. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2011. Вип. 29(1). С. 92–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2011_29%281%29__23 (дата звернення 02.02.2014).

157. Скороход І. С., Ліповська-Маковецька Н. І. Інвестиційний потенціал як фактор розвитку регіонального ринку екологічних послуг. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: зб. наук. праць. Серія: Економіка і менеджмент. Одеса*. 2015. Вип. 10 С. 194–198.

158. Соціо-еколого-економічні засади природокористування: інновації, інвестиції та механізм реалізації: Монографія Скрипчук П. М., Строченко Н. І., Рибак В. В. та ін.; під ред. Скрипчука П. М. Рівне: НУВГП, 2014. 454 с.

159. Словарь современной экономической теории Макмиллана. Москва: ИНФРА, 1997. 688 с.

160. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. Київ, 1997. С. 433.

161. Снеткова А. Генезис трактувань дефініції «інвестиції». *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка*. 2016. №186. С. 44–52.

162. Стеченко Д. М. Формування і використання регіонального інноваційно-інвестиційного потенціалу. *Стан і проблеми трансформації фінансів та економіки регіонів у перехідний період*: зб. наук. праць/ Хмельницький економічний університет. Хмельницький, 2006. С. 66–71.

163. Стеченко Д. М. Стимулювання інноваційно-інвестиційної активності розвитку конкурентоспроможної економіки. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2012. №27 (1). С. 106–110.
164. Сухорукова А. І. Інвестування української економіки: монографія / за ред. Київ: Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки, 2005. 440 с.
165. Танделова О. М. Инвестиционная привлекательность регионов России. URL: <http://refoteka.ru/r-100875.html> (дата звернення 27.03.2017).
166. Татаренко Н. О., Поручник А. М. Теорії інвестицій: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2000. 159 с.
167. Третяк Н. Фактори формування інвестиційного клімату в Україні. *Фінансовий простір*. № 3 (11). 2013 С. 165–170.
168. Туболець І. І. Чинники формування інвестиційної привабливості регіону. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 20. С. 9–11.
169. Тулуш Л. Д. Податкові важелі та механізми стимулювання інновацій. *Фінанси України*. №4. 2006. С. 62–70.
170. У Волинській області бізнесу пропонують 99 інвестиційно привабливих земельних ділянок. URL: <http://volynska.land.gov.ua/u-volynskii-oblasti-biznesu-proponuiut-99-investytsiino-pryvablyvykh-zemelnykh-dilianok/> (дата звернення 17.10.2017).
171. У Ковель приваблюватимуть інвесторів, щоб створити виробничо-логістичний центр. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/u-kovel-pryvabliuvatymut-investoriv-shchob-stvoryty-vyrobnycho-lohistych/> (дата звернення 23.10.2018).
172. Угода про асоціацію між Україною і ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
173. Удалих О. О. Управління інвестиційною діяльністю промислового підприємства. Київ: Центр навч. літ. 2006. URL: <https://readbookz.net/pbooks/book-28/ua/> (дата звернення 13.05.2016).

174. Ульяновченко Ю. О., Винокурова О. І. Проблеми інвестиційної привабливості регіонів України. *Теорія та практика державного управління*. 2010. Вип. 1. С. 139–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2010_1_21 (дата звернення 27.09.2017).

175. Уманець Т. В. Оцінка інвестиційної привабливості регіону за допомогою інтегральних індексів. *Економіка і прогнозування*. 2006. № 4. С. 133–145.

176. Уніга О. В., Сидорук М. В. Проектний підхід в регулюванні ринку праці прикордонного регіону. Сучасні тренди міжнародних економічних відносин & Управління проектами Європейського Союзу: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 20-22 верес. 2018 р.) / за ред. Н. В. Павліхи. Луцьк: ВежаДрук, 2018. С. 210–212.

177. Ушаков В. В. Сутність понять «інвестиційна привабливість регіону» та «інвестиційний клімат в регіоні» та фактори, що їх обумовлюють. URL: http://lubbook.net/book_431_glava_1_Tema_1._ (дата звернення 23.07.2018).

178. Федоренко В. Г. Инвестознавство: [підручник]. 3-тє вид., доповн. Київ: МАУП, 2013. 480 с.

179. Федоренко В. Г. Инвестування: підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: Алерта, 2008. 448 с.

180. Федулова Л. І. Світові тенденції інвестування у контексті реалізації завдань сталого розвитку. *Економічна теорія та право*. 2016. № 3. С. 27–42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2016_3_4 (дата звернення 30.01.2018).

181. Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Экономика. Москва: Дело, 2001. 864 с.

182. Філатов В. М., Височіна Л. В. Проблеми та перспективи інвестування в людський капітал в Україні. *Вестник Национального технического университета “ХПИ”*: сб. науч. тр. Темат. вып.: Технический

прогресс и эффективность производства. Харьков: НТУ “ХПИ”, 2009. № 36. С. 88–93.

183. Химич О. В. Основи формування інвестиційних карт. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*: зб. наук. техн. праць. Львів, 2013. Вип. 23.7. С. 295–302.

184. Химич О. В. Формування інформаційного середовища для інвестора. *Innovative solutions in modern science*. 2016. №8(8). URL: naukajournal.org/index.php/ISMSD/article/download/.../112. (дата звернення 31.09.2018).

185. Цимбалюк І. О., Літвін Я. А. Податкове регулювання інвестицій. *Materials of the XII International scientific and practical conference, Trends of modern science*. (30.04.2016 – 07.05.2016). Vol. 2. *Economic science*. Sheffield. *Science end education LTD*. 64 p.

186. Цимбалюк І. О., Лугова М. С. Пріоритети активізації інвестиційної діяльності в регіонах України. *Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки*. 2017. №3. Ч. 2. – С. 21–31.

187. Цимбалюк І. О., Лугова М. С. Стан та перспективи активізації інвестиційної діяльності в Україні та її регіонах. *Облік, економіка, менеджмент: наукові нотатки*: Міжнар. зб. наук. праць. Вип. 2 (18) / відп. ред. І. Б. Садовська. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2018. С. 125–134.

188. Цимбалюк І. О., Івашко О. А. Податкове стимулювання залучення іноземних інвестицій в економіку України в умовах фінансової нестабільності. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. № 1 (5). С. 80–85.

189. Черевик Е. Д. Инвестиционный процесс в развивающихся странах: [монографія]. Москва: Изд-во УДН, 1988. 148 с.

190. Чернігівщина лідирує за темпом зростання іноземних інвестицій. Чернігівщина: події і коментарі. URL: <http://pik.cn.ua/33216/chernigivshchina->

lidirue-za-tempom-zrostannya-inozemnih-investitsiy/] (дата звернення 29.10.2018).

191. Чернікова О. В. Інвестиційний процес в економіці країни як визначальний чинник економічного розвитку. *Економіка та управління національним господарством*. 2010 р. №9 (111). С. 86.

192. Шарп У., Александер Г., Бейли Д. Инвестиции / пер. с англ. Москва: Инфра-М, 2001. 1028 с.

193. Шевченко О. В. Інструменти підвищення інвестиційної спроможності регіонів в контексті розкриття внутрішнього потенціалу розвитку. Аналітична записка. Нац. ін-т стратег. дослідж. при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1658/>.

194. Шевчук І. В. Вплив податкових чинників на активізацію інвестиційних процесів в Україні. *Вісник ЖНАЕУ. Фінанси, облік та аналіз господарської діяльності*. т. 2. № 1 (48). 2015. С. 160–170.

195. Щербаков В. С. Особенности инвестиционного процесса на субнациональном уровне. *Электронный научно-практический журнал «Современные научные исследования и инновации»*. 2016. №5. URL: <http://web.snauka.ru/issues/2016/05/66475> (дата звернення 01.08.2017).

196. Щукін Б. М. Інвестування: курс лекцій. Київ: МАУП, 2004. 216 с.

197. Ядуха С. Й. Формування джерел інвестицій у сфері природокористування. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2013. №3(2). С. 277–281. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2013_3%282%29__62 (дата звернення 05.05.2017).

198. EU EXTERNAL INVESTMENT PLAN. URL: https://ec.europa.eu/commission/eu-external-investment-plan_en (дата звернення 07.05.2018).

199. Europe 2020 A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. URL: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%>

20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf (дата звернення: 18.05.2017)

200. European Structural And Investment Funds URL: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview> (дата звернення 07.05.2018).

201. Luhova M. Regional features of foreign investment on the example of the Volyn region. Регіональні особливості іноземного інвестування на прикладі Волинської області. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 14. Вип. 2. С. 99–105.

202. Luhova M. Selected types of investments enabling development of bioeconomy in the region. Wybrane rodzaje inwestycji umożliwiające rozwój biogospodarki w regionie. *Economic and Regional Studies*. Vol. 8, No. 3. 2015. Pp. 100–110.

203. Natalia Pavlikha, Maryna Luhova: Investment climate in Ukraine: ways to improve. *Ecological and Economic Problems of International Trade and Investments*: Materials of the Second International Scientific Conference, Lviv, Ukraine, October 22–23, 2013 / Edited by Prof. Dr. Ihor Hrabynskyi. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv, 2013. Part I. P. 49–50.

204. Regional Policy is the EU's main investment policy. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/investmepolicy/ (дата звернення 16.08.2018).

205. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. URL: <https://www.britannica.com/topic/Brundtland-Report> (дата звернення 06.07.2016).

206. World Investment Report 2012: Towards a New Generation of Investment Policies. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2012_embargoed_en.pdf (дата звернення 19.04.2018).

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Лугова М. С. Міжрегіональна інтеграція як чинник активізації інвестиційної діяльності в регіоні. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Міжнародні відносини*. 2013. № 9 (258). С. 13–18 [фахове видання]. (0,5 друк. арк.).

2. Лугова М. С. Розвиток ринку іноземних інвестицій України в контексті поглиблення співпраці з Європейським Союзом. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2013. Вип. 2 (39). Ч. 2. С. 200–205 [фахове видання]. (0,44 друк. арк.).

3. Лугова М. С. Напрями вдосконалення державної інвестиційної політики в контексті сталого розвитку. *Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції*. 2013. Вип. XIX (№ 2). С. 66–74 [фахове видання]. (0,37 друк. арк.).

4. Лугова М. С. Роль держави в організації і розвитку інвестиційних процесів у транскордонному просторі. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2013. Вип. 4. С. 148–154 [фахове видання]. (0,43 друк. арк.).

5. Лугова М. С. Міжрегіональна інтеграція як чинник активізації інвестиційної співпраці України з країнами СНД. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 113(2). С. 241–247 [фахове видання]. (0,59 друк. арк.).

6. Luhova M. Selected types of investments enabling development of bioeconomy in the region. *Economic and Regional Studies*. 2015. Vol. 8, No. 3. P. 100–110 [AGRO, AgEcon Search, BazEkon, Index Copernicus; Polish Ministry of Science and Higher Education]. (0,73 друк. арк.).

Продовження додатка А

7. Лугова М. С., Цимбалюк І. О. Пріоритети активізації інвестиційної діяльності в регіонах України. *Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки*. 2017. № 3. Ч. 2. С. 21–31 [фахове видання, *Index Copernicus*]. *Особисто здобувачем визначено пріоритетні напрями активізації інвестиційної діяльності в регіоні. (0,78 друк. арк., особисто дисертанта – 0,5 друк. арк.).*

8. Luhova M. Regional features of foreign investment on the example of the Volyn region. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 14. Вип. 2. С. 99–105 [фахове видання, *Index Copernicus*]. *(0,65 друк. арк.).*

9. Лугова М. С., Цимбалюк І. О. Стан та перспективи активізації інвестиційної діяльності в Україні та її регіонах. Облік, економіка, менеджмент: наукові нотатки. 2018. Вип. 2 (18). С. 125–134 [РІНЦ]. *Особисто здобувачем здійснено оцінку регіонального розподілу інвестицій, виділено групи регіонів за рівнем розвитку інвестиційної діяльності. (0,4 друк. арк., особисто дисертанта – 0,25 друк. арк.).*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Лугова М. С. Проблеми розвитку ринку іноземних інвестицій України в умовах євроінтеграції. *Перспективи розвитку економіки в ринкових умовах: матеріали II-ї всеукр. наук.-практ. конф. 15–16 берез. 2013 р. Мукачєво: Мукачівський держ. ун-т, 2013. С. 208–210. (0,12 друк. арк.).*

11. Лугова М. С., Павліха Н. В. Особливості розвитку ринку іноземних інвестицій України. *Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика: матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. конф. 29–30 трав. 2013 р. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. С. 144–146. Особисто здобувачем визначено тенденції розвитку ринку іноземних інвестицій. (0,15 друк. арк., особисто дисертанта – 0,1 друк. арк.).*

Продовження додатка А

12. Лугова М. С. Венчурне інвестування інноваційної діяльності України. *Науковий парк та інноваційна інфраструктура університету як основа розвитку освіти та науки*: зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф. 4–5 жовт. 2013 р. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. С. 123–124. (0,14 друк. арк.).

13. Лугова М. С. Інтеграція України у міжнародний інвестиційний простір. *Інтеграційні пріоритети України в сучасному геоекономічному просторі*: матеріали наук.-практ. конф. 4–5 жовт. 2013 р. Сімферополь: Таврійський нац. ун-т ім. В. І. Вернадського, 2013. С. 52–55. (0,18 друк. арк.).

14. Luhova M., Pavlikha N. Investment climate in Ukraine: ways to improve. *Ecological and Economic Problems of International Trade and Investments: Materials of the Second International Scientific Conference*, Lviv, Ukraine. October 22–23, 2013. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv, 2013. Part I. P. 49–50. *Особисто здобувачем виділено напрями покращення інвестиційного клімату України*. (0,04 друк. арк., особисто дисертанта – 0,02 друк. арк.).

15. Лугова М. С. Інвестиційна політика як фактор розвитку ринку іноземних інвестицій. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. студентів і аспірантів. 14–15 трав. 2014 р. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. Т. 2. С. 109–111. (0,13 друк. арк.).

16. Лугова М. С. Іноземні інвестиції в економічному розвитку України та її регіонів. *Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин: фінансові стратегії та інституційні системи міжнародного співробітництва*: зб. тез доп. V Наук. конф. студентів та молодих вчених. 6 листоп. 2014 р. Тернопіль, 2014. С. 109–112. (0,21 друк. арк.).

17. Лугова М. С. Інвестиційна привабливість України як спосіб підвищення конкурентоспроможності країни. *Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри*: матеріали міжнар.

Продовження додатка А

наук.-практ. Інтернет-конф. 27 берез. 2014 р. Черкаси: Черкас. держ. технолог. ун-т, 2014. С. 100–102. (0,14 друк. арк.).

18. Лугова М. С. Особливості іноземного інвестування в регіонах України. *Глобалізаційні та євроінтеграційні процеси в розвитку національних економік*: матеріали II міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 29 квіт. 2015 р. Львів: ЛКА, 2015. С. 165–168. (0,18 друк. арк.).

19. Лугова М. С., Павліха Н. В. Інвестиційне співробітництво як економічний детермінант активізації сталого просторового розвитку регіону. *Сучасні економічні, соціальні та екологічні детермінанти активізації розвитку країни та її регіонів*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 28–29 квіт. 2017 р. Ужгород, 2017. С. 32–34. *Особисто здобувачем визначено роль інвестиційної діяльності як фактора сталого розвитку регіону*. (0,19 друк. арк., особисто дисертанта – 0,12 друк. арк.).

20. Лугова М. С., Сидорук М. В. Управління проектами транскордонного співробітництва як чинник інвестиційного забезпечення регіону. *Сучасні тренди підготовки фахівців з управління проектами та програмами*: матеріали підсумкової наук.-практ. конф. 23 квіт. 2018 р. Луцьк, 2018. С. 186–190. *Особисто здобувачем виділено джерела інвестиційного забезпечення управління проектами транскордонного співробітництва*. (0,25 друк. арк., особисто дисертанта – 0,18 друк. арк.).

21. Лугова М. С. Активізація інвестиційної діяльності як визначальний фактор розвитку регіону. *Сучасні тренди міжнародних економічних відносин & Управління проектами Європейського Союзу*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 20–22 верес. 2018 р. Луцьк, 2018. С. 134–137. (0,14 друк. арк.).

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

22. Лугова М. С., Павліха Н. В. Реформування інвестиційної політики у контексті європейської інтеграції. *Європейська інтеграція: досвід Польщі та*

Закінчення додатка А

України: кол. моногр./за заг. ред. Н. В. Павліхи. Wydawca: Zarząd Regionu Środkowowschodniego NSZZ «Solidarność». Druk: Drukarnia Kolor Lublin, 2013. С. 112–117/ Особисто здобувачем здійснено аналіз особливостей інвестиційної політики України. (0,48 друк. арк., особисто дисертанта – 0,31 друк. арк.).

23. Лугова М. С., Павліха Н. В. Особливості транскордонного інвестиційного співробітництва України та Польщі. *Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи*. Луцьк: РВВ «Вежа» ВНУ ім. Лесі Українки, 2013. Т. 2. С. 71–75. Особисто здобувачем досліджено особливості інвестиційної діяльності Волинської області. (0,47 друк. арк., особисто дисертанта – 0,29 друк. арк.).

Додаток Б

Таблиця Б.1

Дефініції поняття «інвестиції»

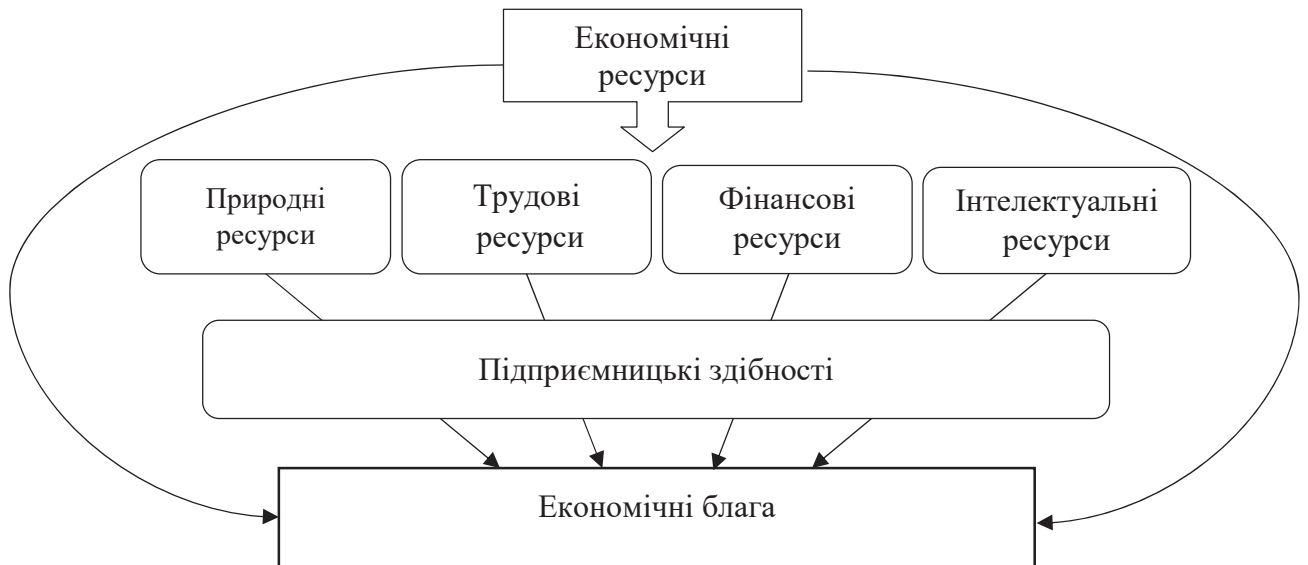
Автор	Визначення	Підхід до трактування поняття
1	2	3
<i>Вітчизняні вчені</i>		
І. А. Бланк [8]	Інвестиції підприємства являють собою вкладення капіталу в усіх його формах у різні об'єкти (інструменти) його господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного або позаекономічного ефекту, здійснення якого ґрунтується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику й ліквідності.	Результативний
В. Г. Федоренко [178]	Вкладення капіталу з метою його подальшого збільшення.	Витратний
А. П. Дука [47]	Усі види економічних ресурсів, які вкладаються в поточному періоді у відповідні об'єкти, створення яких сприяє забезпеченню розширеного відтворення, а використання компенсує інвестору відмову від поточного споживання вкладених ресурсів за допомогою отримання в майбутньому вигоди.	Ресурсний
О.Д. Данілов, Г.М. Івашина, О.Г. Чумаченко [36]	Економічні ресурси, які спрямовуються на збільшення реального капіталу товариства, тобто на розширення або модернізацію виробничого апарату.	Ресурсний
А. А. Пересада [130]	Довгострокові вкладення капіталу в різні галузі та сфери економіки, інфраструктуру, соціальні програми, охорону довкілля з метою розвитку виробництва, соціальної сфери, підприємництва, отримання прибутку.	Результативний
Н. О. Татаренко, А. М. Поручник [166]	Всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності для отримання прибутку або досягнення певних соціальних ефектів.	Результативний

Закінчення додатка Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3
В. Ковальов, В. Іванова, В. Лялін [69]	Ціленаправлене вкладення на визначений термін капіталу у всіх його формах у різноманітні об'єкти (інструменти) для досягнення індивідуальних цілей інвесторів	Результативний
<i>Нормативні акти</i>		
Закон України «Про інвестиційну діяльність» [54]	Усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) і/або досягається соціальний та екологічний ефект.	Результативний
<i>Зарубіжні вчені</i>		
С. Фішер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензі [181]	Витрати на створення нових потужностей із виробництва машин, фінансування житлового, промислового або сільськогосподарського будівництва, а також запасів.	Витратний
Л. Гітман, М. Джонк [22]	Спосіб розміщення капіталу, що повинен забезпечити збереження або збільшення суми капіталу, зростання його вартості й (або) дати повний розмір доходу.	Витратний
К. Макконел, С. Брю [95]	Витрати на будівництво нових заводів, верстати, устаткування; витрати на виробництво та накопичення засобів виробництва; витрат на поліпшення освіти, здоров'я робітників або підвищення мобільності робочої сили.	Витратний
Словник сучасної економічної теорії Макміллана [159]	Грошові кошти, цільові банківські вклади, паї, акції, інші цінні папери, технології, машини, устаткування, ліцензії, у тому числі й товарні знаки, кредити, будь-яке інше майно чи майнові права, інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємництва чи інших видів діяльності з метою отримання прибутку та досягнення позитивного соціального ефекту.	Результативний

Узагальнено дисертантом.

Додаток В*Рис. В.1. Класифікація економічних ресурсів**Побудовано дисертантом за [112].*

Додаток Д

Таблиця Д.1

Капітальні інвестиції за регіонами за 2010–2017 рр., млн грн

Регіон \ Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Усього	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	273116,4	359216,1	448461,5
Вінницька	3544,7	5081,0	5824,1	6109,5	5674,6	7373,0	8301,9	11744,1
Волинська	1767,0	2577,1	3254,4	3327,1	3389,7	6166,8	6384,2	7041,9
Дніпропетровська	16016,9	22116,0	22509,3	21290,1	20356,5	25919,9	33169,0	42908,5
Донецька	14993,9	26802,0	31721,9	27912,4	13155,3 ²	8304,3 ²	11902,2	17268,9
Житомирська	2011,5	2519,8	2892,6	3005,4	2904,9	4044,4	5573,5	7722,0
Закарпатська	2205,4	3051,9	2736,1	2645,8	2638,7	3778,4	4663,0	5623,7
Запорізька	7963,8	6676,5	7204,4	6838,8	7034,5	7794,3	11039,7	15879,7
Ів.-Франківська	4378,7	4256,2	5166,9	4797,2	6837,5	9609,3	7947,6	9707,8
Київська	11331,4	17672,9	20366,8	20696,6	19653,5	24359,1	33411,4	34494,5
Кіровоградська	2123,1	3993,2	4576,2	3224,0	3122,4	4057,1	6355,3	7320,9
Луганська	5646,0	6979,7	8222,6	11369,3	5222,6 ²	2060,1 ²	4122,2	3329,8
Львівська	8830,2	12114,0	11173,3	9816,7	9555,0	13386,5	18605,2	24105,9
Миколаївська	4422,2	4297,8	4696,0	5008,7	3771,4	5989,9	9730,2	11178,0
Одеська	9723,8	9347,3	14631,2	11872,2	9361,3	9983,5	16728,7	22299,7
Полтавська	6289,4	7859,4	10217,4	9536,3	8827,8	8337,9	15265,1	15855,6
Рівненська	1937,1	2565,8	2770,9	2837,3	2804,6	4334,2	4324,1	6126,8
Сумська	2187,6	3022,1	2871,2	2721,3	2798,1	3663,0	5762,6	6947,1
Тернопільська	2138,4	2524,2	3374,8	2976,2	2590,0	3827,5	4888,2	7150,6
Харківська	8063,4	13035,0	14759,2	9292,6	8032,3	11246,7	16545,9	19361,7
Херсонська	1890,6	2688,1	2435,7	2124,8	2208,1	3107,4	4591,3	7362,2
Хмельницька	2947,6	3546,8	3489,3	3637,6	4078,3	6809,3	9123,3	10499,9
Черкаська	2831,4	3225,3	3781,0	3413,3	3262,1	4485,8	6498,7	8144,2
Чернівецька	1714,7	1794,3	2229,3	2257,4	1686,9	2789,2	2668,8	2992,1
Чернігівська	1890,9	2397,0	2737,3	2842,0	2621,2	3550,2	5318,5	7351,1
м. Київ	53725,8	71142,4	79614,2	70320,6	67832,6	88138,6	106295,5	136044,8

**Примітка. В окремих випадках сума складових частин може не дорівнювати підсумку у зв'язку з округленням.*

Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та за 2014–2017 рр. без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях.

Дані можуть бути уточнені.

Джерело: [38].

Продовження додатка Д

Таблиця Д.2

**Індекси капітальних інвестицій за регіонами,
% до відповідного періоду попереднього року**

Регіон \ Рік	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Усього	114,2	108,3	92,1	75,9	98,3	118,0	122,1
Вінницька	127,4	100,2	116,2	77,7	102,5	102,5	140,0
Волинська	124,4	120,2	96,6	89,5	137,7	97,5	105,5
Дніпропетровська	121,7	94,5	94,9	80,2	98,2	115,5	128,9
Донецька	153,2	112,2	81,3	44,02	41,1	145,1	144,5
Житомирська	88,8	109,8	107,3	79,6	110,5	127,5	129,3
Закарпатська	133,5	82	89,2	94,6	114,1	93,9	132,4
Запорізька	70,4	102,2	97,1	89,8	84,9	131,3	147,4
Івано-Франківська	87,7	112,9	90,1	126,9	110,2	65,3	132,1
Київська	130,8	116,3	99,4	80	99	124,8	94,1
Кіровоградська	143,6	122,4	69,1	78,9	101,6	147,0	110,5
Луганська	114,2	124,2	144,5	39,22	26,1	146,4	102,2
Львівська	120,4	85,5	84,2	88,5	106,5	130,7	126,0
Миколаївська	87,2	103,3	107,3	67,4	126,1	147,6	108,2
Одеська	81,9	155	81	67,3	79,6	163,4	128,8
Полтавська	102,2	143,9	80,9	86,1	70	132,2	133,8
Рівненська	117,2	106	95,6	80,7	126,9	91,2	134,6
Сумська	113,3	101,9	91,5	89,1	103,2	135,4	119,5
Тернопільська	111,4	122,7	86,9	71,7	115,2	117,2	142,3
Харківська	143,9	112,5	60,3	76,9	109,6	135,9	111,6
Херсонська	129,2	86,3	85	86,1	119,4	135,8	150,7
Хмельницька	105,8	92,4	95,5	102,6	136,5	123,4	111,6
Черкаська	97,2	117,9	89,3	80,3	111,1	135,0	118,7
Чернівецька	95,7	112,2	97,9	63,9	132,4	85,9	106,4
Чернігівська	117,7	108,1	102,4	78,5	112	132,5	134,8
м. Київ	108,2	102,9	97,1	83,3	108,8	107,5	121,4

**Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях.*

Джерело: [38].

Додаток Е

Таблиця Е.1

**Темпи зростання капітальних інвестицій за регіонами у 2011–2017 рр.,
% до попереднього року**

Регіон \ Рік	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Усього	133,6	113,2	91,4	87,8	124,5	131,5	124,8
Вінницька	143,3	114,6	104,9	92,9	129,9	112,6	141,5
Волинська	145,8	126,3	102,2	101,9	181,9	103,5	110,3
Дніпропетровська	138,1	101,8	94,6	95,6	127,3	128,0	129,4
Донецька	178,8	118,4	88,0	47,1	63,1	143,3	145,1
Житомирська	125,3	114,8	103,9	96,7	139,2	137,8	138,5
Закарпатська	138,4	89,7	96,7	99,7	143,2	123,4	120,6
Запорізька	83,8	107,9	94,9	102,9	110,8	141,6	143,8
Івано-Франківська	97,2	121,4	92,8	142,5	140,5	82,7	122,1
Київська	156,0	115,2	101,6	95,0	123,9	137,2	103,2
Кіровоградська	188,1	114,6	70,5	96,8	129,9	156,6	115,2
Луганська	123,6	117,8	138,3	45,9	39,4	200,1	80,8
Львівська	137,2	92,2	87,9	97,3	140,1	139,0	129,6
Миколаївська	97,2	109,3	106,7	75,3	158,8	162,4	114,9
Одеська	96,1	156,5	81,1	78,9	106,6	167,6	133,3
Полтавська	125,0	130,0	93,3	92,6	94,5	183,1	103,9
Рівненська	132,5	108,0	102,4	98,8	154,5	99,8	141,7
Сумська	138,1	95,0	94,8	102,8	130,9	157,3	120,6
Тернопільська	118,0	133,7	88,2	87,0	147,8	127,7	146,3
Харківська	161,7	113,2	63,0	86,4	140,0	147,1	117,0
Херсонська	142,2	90,6	87,2	103,9	140,7	147,8	160,4
Хмельницька	120,3	98,4	104,3	112,1	167,0	134,0	115,1
Черкаська	113,9	117,2	90,3	95,6	137,5	144,9	125,3
Чернівецька	104,6	124,2	101,3	74,7	165,3	95,7	112,1
Чернігівська	126,8	114,2	103,8	92,2	135,4	149,8	138,2
м. Київ	132,4	111,9	88,3	96,5	129,9	120,6	128,0

Розраховано дисертантом за даними Державної служби статистики України [38].

Додаток Ж

Таблиця Ж.1

Наявне населення середня чисельність у 2010–2017 рр.

Рік Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Усього	45870,7	45706,1	45593,3	45489,6	43001,0	42844,9	42672,5	42485,5
Вінницька	1645,9	1637,7	1630,6	1622,7	1614,4	1606,4	1596,3	1583,1
Волинська	1036,9	1037,9	1039,3	1040,6	1042,1	1042,8	1041,8	1039,7
Дніпропетровська	3346,0	3328,4	3314,0	3300,1	3284,5	3265,8	3242,6	3230,8
Донецька	4449,9	4418,1	4389,3	4359,7	4320,4	4281,2	4254,6	4222,3
Житомирська	1282,4	1276,1	1271,0	1265,7	1259,2	1251,7	1244,0	1235,9
Закарпатська	1246,1	1249,0	1252,6	1255,6	1258,2	1259,4	1259,0	1258,5
Запорізька	1806,5	1796,5	1788,5	1780,5	1770,9	1759,8	1746,6	1731,3
Івано-Франківська	1380,2	1380,0	1381,0	1381,9	1382,3	1382,4	1381,1	1378,7
Київська	1719,7	1718,6	1720,8	1723,8	1727,4	1730,7	1733,3	1744,4
Кіровоградська	1013,9	1006,2	998,8	991,4	984,1	976,9	969,5	961,0
Луганська	2301,4	2282,0	2264,6	2248,0	2229,8	2212,8	2200,3	2181,5
Львівська	2547,2	2542,8	2540,8	2539,6	2538,1	2536,0	2534,1	2531,8
Миколаївська	1186,4	1180,8	1175,8	1170,9	1166,4	1161,3	1154,2	1145,7
Одеська	2389,9	2388,5	2391,7	2395,8	2396,5	2393,4	2388,4	2384,8
Полтавська	1493,7	1482,5	1472,5	1463,0	1453,6	1444,0	1432,9	1420,3
Рівненська	1152,1	1153,4	1155,6	1157,9	1160,0	1161,5	1162,3	1161,7
Сумська	1166,9	1156,9	1147,8	1138,1	1128,2	1118,3	1108,9	1099,4
Тернопільська	1086,5	1082,3	1078,9	1075,3	1071,6	1067,8	1062,4	1055,8
Харківська	2762,1	2748,6	2743,3	2740,8	2734,3	2724,9	2709,9	2697,6
Херсонська	1090,8	1085,8	1080,8	1075,4	1070,2	1065,1	1059,0	1051,3
Хмельницька	1330,4	1323,5	1317,1	1310,5	1304,1	1297,8	1289,8	1279,8
Черкаська	1290,3	1281,3	1273,1	1264,4	1255,9	1247,4	1237,1	1225,8
Чернівецька	904,3	904,8	906,2	907,8	909,2	909,9	909,0	907,4
Чернігівська	1104,0	1093,4	1083,2	1072,3	1061,3	1050,3	1039,2	1026,7
м. Київ	2792,2	2806,7	2829,6	2856,9	2878,3	2897,3	2916,2	2930,1

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики України [38].

Додаток 3

Таблиця 3.1

Капітальні інвестиції за видами активів за 2010–2017 рр., млн грн

Види активів \ Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Усього	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	273116,4	359216,1	448461,5
інвестиції в матеріальні активи	173662,8	231910,2	264853,7	239393,6	212035,1	254730,9	347390,5	432039,5
житлові будівлі	25753,7	26582,3	34256,0	36128,9	33177,0	45609,8	44864,9	53371,8
нежитлові будівлі	37156,6	49113,5	54772,7	45252,3	40859,7	43330,9	59398,3	65605,2
інженерні споруди	39062,6	57935,2	61380,3	51844,2	46599,3	50948,7	67517,1	78563,5
машини, обладнання та інвентар	54059,2	71771,4	77015,4	79032,9	68948,8	84423,2	123133,3	154721,7
транспортні засоби	11025,3	17014,0	27015,9	16246,8	13830,4	19650,0	36685,7	60123,9
земля	1182,2	2270,1	1755,4	1018,6	999,3	1441,8	1915,8	1994,0
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	1797,2	2889,9	1780,1	2358,4	2034,2	2762,6	3162,7	3727,9
інші матеріальні активи	3626,0	4333,8	6877,9	7511,5	5586,4	6563,9	10712,7	13931,5
інвестиції у нематеріальні активи	6912,7	9375,8	8402,3	10479,8	7384,8	18385,5	11825,6	16422,0
із них:								
- права на комерційні позначення, - об'єкти промислової власності, - авторські та суміжні права, - патенти, ліцензії, концесії тощо	3044,0	4101,9	3655,9	5631,5	2974,3	12457,8	4180,8	5717,7
програмне забезпечення та бази даних	2802,4	3254,0	3409,1	3477,6	3207,3	4908,4	6315,5	8196,4

Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та за 2014–2017 рр. без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях.

Джерело: [38].

Додаток II

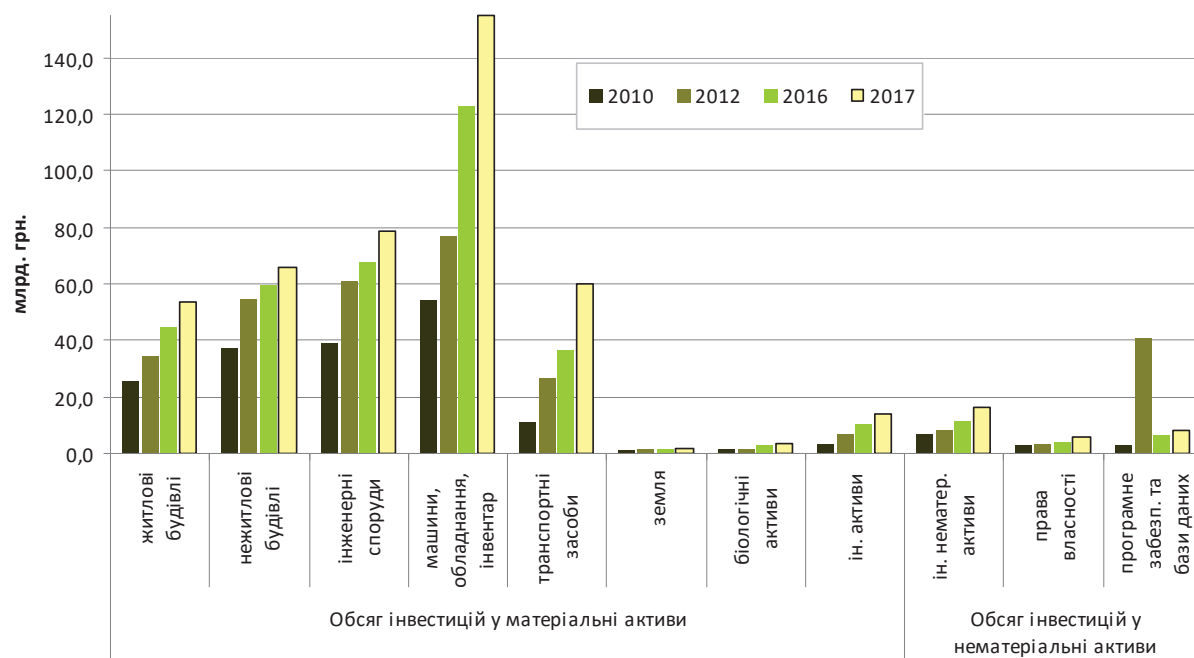

Рис II.1. Зміна обсягу капітальних інвестицій за видами активів

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики [38]

Додаток К

Таблиця К.1

Капітальні інвестиції за напрямками активів у доларовому еквіваленті

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Напрями активів								
Курс долара середній за рік, грн. за дол.	7,9	8	8	8	11,9	21,9	25,6	27,2
Усього інвестиції	22857,7	30160,8	34157,0	31234,2	18438,6	12471,1	14031,9	16487,6
інвестиції у матеріальні активи	21982,6	28988,8	33106,7	29924,2	17818,1	11631,5	13569,9	15883,8
житлові будівлі	3260,0	3322,8	4282,0	4516,1	2788,0	2082,6	1752,5	1962,2
нежитлові будівлі	4703,4	6139,2	6846,6	5656,5	3433,6	1978,6	2320,2	2412,0
інженерні споруди	4944,6	7241,9	7672,5	6480,5	3915,9	2326,4	2637,4	2888,4
машини, обладнання та інвентар	6842,9	8971,4	9626,9	9879,1	5794,0	3854,9	4809,9	5688,3
транспортні засоби	1395,6	2126,8	3377,0	2030,9	1162,2	897,3	1433,0	2210,4
земля	149,6	283,8	219,4	127,3	84,0	65,8	74,8	73,3
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	227,5	361,2	222,5	294,8	170,9	126,1	123,5	137,1
інші матеріальні активи	459,0	541,7	859,7	938,9	469,4	299,7	418,5	512,2
інвестиції у нематеріальні активи	875,0	1172,0	1050,3	1310,0	620,6	839,5	461,9	603,8
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо	385,3	512,7	457,0	703,9	249,9	568,8	163,3	210,2
програмне забезпечення та бази даних	354,7	406,8	426,1	434,7	269,5	224,1	246,7	301,3

Побудовано за даними Державної служби статистики [38].

Таблиця К.2

Темпи росту капітальних інвестицій за напрямками активів
у доларовому еквіваленті, %

Рік	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2017/ 2012	2017/ 2010
Напрями активів									
Усього	132,0	113,2	91,4	59,0	67,6	112,5	117,5	48,3	72,1
інвестиції у матеріальні активи	131,9	114,2	90,4	59,5	65,3	116,7	117,1	48,0	72,3
житлові будівлі	101,9	128,9	105,5	61,7	74,7	84,1	112,0	45,8	60,2
нежитлові будівлі	130,5	111,5	82,6	60,7	57,6	117,3	104,0	35,2	51,3
інженерні споруди	146,5	105,9	84,5	60,4	59,4	113,4	109,5	37,6	58,4
машини, обладнання та інвентар	131,1	107,3	102,6	58,6	66,5	124,8	118,3	59,1	83,1
транспортні засоби	152,4	158,8	60,1	57,2	77,2	159,7	154,2	65,5	158,4
земля	189,6	77,3	58,0	66,0	78,4	113,7	98,0	33,4	49,0
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	158,8	61,6	132,5	58,0	73,8	97,9	110,9	61,6	60,2
інші матеріальні активи	118,0	158,7	109,2	50,0	63,8	139,6	122,4	59,6	111,6
інвестиції у нематеріальні активи	133,9	89,6	124,7	47,4	135,3	55,0	130,7	57,5	69,0
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо	133,1	89,1	154,0	35,5	227,6	28,7	128,7	46,0	54,6
програмне забезпечення та бази даних	114,7	104,8	102,0	62,0	83,2	110,1	122,1	70,7	84,9

Побудовано за даними Державної служби статистики [38].

Додаток Л

Таблиця Л.1

**Структура капітальних інвестицій за видами активів
у 2010–2017 рр.**

Рік Види активів	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Структура інвестицій у нематеріальні активи								
Інвестиції у матеріальні активи, % до загального обсягу кап. інвестицій	96,2	96,1	96,9	95,8	96,6	93,3	96,7	96,3
% до інвестицій у матеріальні активи								
житлові будівлі	14,8	11,5	12,9	15,1	15,6	17,9	12,9	12,4
нежитлові будівлі	21,4	21,2	20,7	18,9	19,3	17,0	17,1	15,2
інженерні споруди	22,5	25,0	23,2	21,7	22,0	20,0	19,4	18,2
машини, обладнання та інвентар	31,1	30,9	29,1	33,0	32,5	33,1	35,4	35,8
транспортні засоби	6,3	7,3	10,2	6,8	6,5	7,7	10,6	13,9
земля	0,7	1,0	0,7	0,4	0,5	0,6	0,6	0,5
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	1,0	1,2	0,7	1,0	1,0	1,1	0,9	0,9
інші матеріальні активи	2,1	1,9	2,6	3,1	2,6	2,6	3,1	3,2
Структура інвестицій у нематеріальні активи								
інвестиції у нематеріальні активи, у % до загального обсягу кап. інвестицій	3,8	3,9	3,1	4,2	3,4	6,7	3,3	3,7
% до інвестицій у нематеріальні активи								
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо,	44,0	43,7	43,5	53,7	40,3	67,8	35,4	34,8
програмне забезпечення та бази даних	40,5	34,7	40,6	33,2	43,4	26,7	53,4	49,9

Побудовано за даними Державної служби статистики [38].

Продовження додатка Л

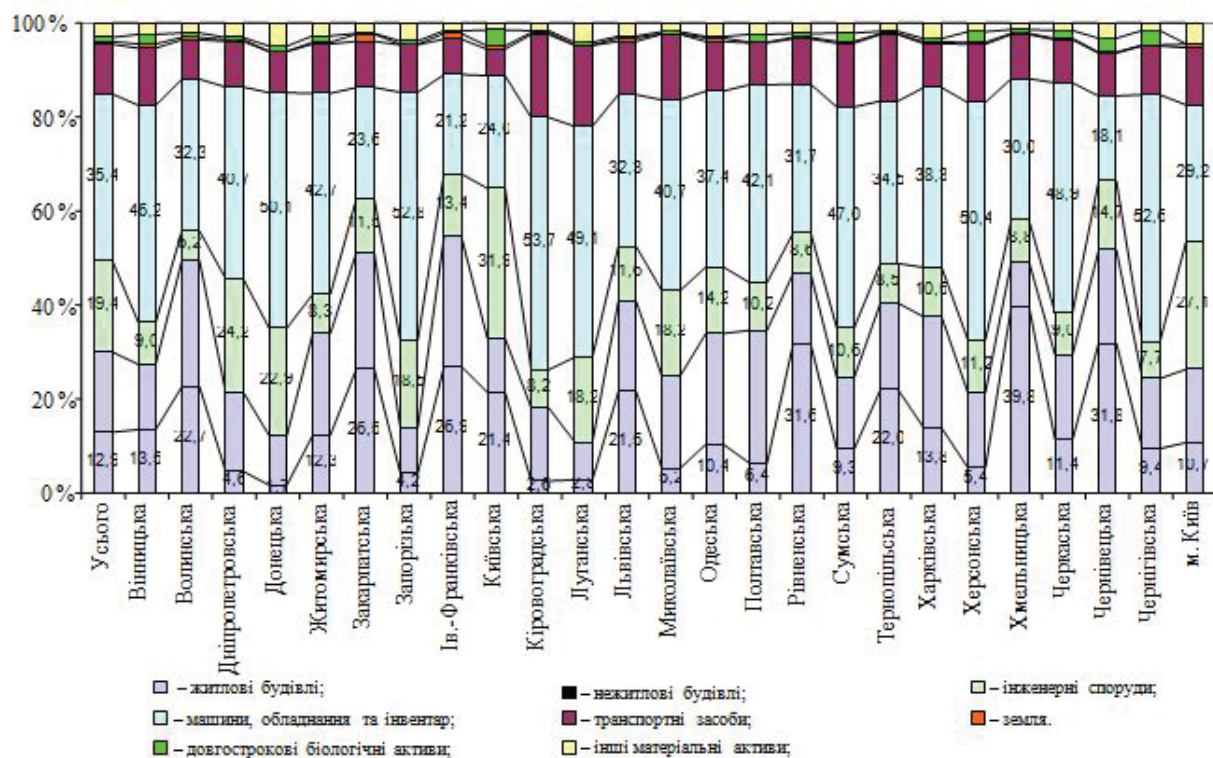

Рис. Л.1 Структура капітальних інвестицій за видами основних засобів
у розрізі регіонів України у 2016 р.

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики [38].

Додаток М

Таблиця М.1

Капітальні інвестиції в матеріальні активи за видами основних засобів
за регіонами у 2016 р.

Вид основних засобів Регіон	Житлові будівлі	Нежитлові будівлі	Інженерні споруди	Машини, обладнання та інвентар	Транспортні засоби	Земля	Довгострокові біологічні активи	Інші матеріальні активи
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Обсяг, тис. грн.								
Всього	44864918	59398308	67517117	123133292	36685672	1915796	3162739	10712686
Вінницька	1110368	1137888	736405	3800442	1001166	74080	167339	200044
Волинська	1440422	1706817	395971	2053351	534290	35606	57421	135507
Дніпропетровська	1481323	5441058	7785994	13128911	3137388	121134	150456	989031
Донецька	178881	1130664	2456748	5385184	940967	6535	115840	533803
Житомирська	683540	1196457	462195	2364118	581803	20835	76482	151258
Закарпатська	1231656	1148247	532728	1096157	456631	70027	8502	101814
Запорізька	456663	1061892	2019002	5747825	1097284	15971	74439	418509
Івано-Франківська	2124207	2178427	1059741	1672297	595080	95116	42077	133979
Київська	7060393	3804699	10513738	7921456	1842109	242103	1112379	506807
Кіровоградська	162074	982379	518603	3398914	1117658	24134	25794	104684
Луганська	114351	325443	744991	2012654	706320	1397	23763	169746
Львівська	3949937	3536516	2133200	5929815	2081708	131812	68873	520557
Миколаївська	497290	1886979	1752903	3914834	1343940	4846	46954	177359
Одеська	1686545	3840563	2307642	6092487	1716843	124853	55864	467298
Полтавська	961952	4264973	1548073	6362190	1349192	17141	252671	369421
Рівненська	1356731	645805	370469	1360116	414864	11985	36594	96331
Сумська	521023	852056	592250	2628949	758105	20696	99386	120796
Тернопільська	1069426	895904	412900	1682186	689499	8316	25121	86333
Харківська	2252060	3855063	1718332	6243517	1517525	49634	121253	543476
Херсонська	244495	722939	507545	2277997	562549	18496	100684	84850
Хмельницька	3618909	862603	804477	2732887	861197	14035	72710	131228
Черкаська	737081	1163917	581940	3160452	592641	17254	110474	104119
Чернівецька	846441	527988	389588	481998	241865	5642	78875	86701
Чернігівська	500081	788082	409837	2788134	552836	8737	163660	84429
м. Київ	10579069	15440949	26761845	28896421	11992212	775411	75128	4394606
Структура, %								
Україна	12,9	17,1	19,4	35,4	10,6	0,6	0,9	3,1
Вінницька	13,5	13,8	9,0	46,2	12,2	0,9	2,0	2,4
Волинська	22,7	26,8	6,2	32,3	8,4	0,6	0,9	2,1
Дніпропетровська	4,6	16,9	24,2	40,7	9,7	0,4	0,5	3,1
Донецька	1,7	10,5	22,9	50,1	8,8	0,1	1,1	5,0
Житомирська	12,3	21,6	8,3	42,7	10,5	0,4	1,4	2,7
Закарпатська	26,5	24,7	11,5	23,6	9,8	1,5	0,2	2,2
Запорізька	4,2	9,7	18,5	52,8	10,1	0,1	0,7	3,8
Івано-Франківська	26,9	27,6	13,4	21,2	7,5	1,2	0,5	1,7
Київська	21,4	11,5	31,9	24,0	5,6	0,7	3,4	1,5
Кіровоградська	2,6	15,5	8,2	53,7	17,6	0,4	0,4	1,7
Луганська	2,8	7,9	18,2	49,1	17,2	0,0	0,6	4,1

Продовження додатка М

Продовження таблиці М.1.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Львівська	21,5	19,3	11,6	32,3	11,3	0,7	0,4	2,8
Миколаївська	5,2	19,6	18,2	40,7	14,0	0,1	0,5	1,8
Одеська	10,4	23,6	14,2	37,4	10,5	0,8	0,3	2,9
Полтавська	6,4	28,2	10,2	42,1	8,9	0,1	1,7	2,4
Рівненська	31,6	15,0	8,6	31,7	9,7	0,3	0,9	2,2
Сумська	9,3	15,2	10,6	47,0	13,6	0,4	1,8	2,2
Тернопільська	22,0	18,4	8,5	34,5	14,2	0,2	0,5	1,8
Харківська	13,8	23,6	10,5	38,3	9,3	0,3	0,7	3,3
Херсонська	5,4	16,0	11,2	50,4	12,4	0,4	2,2	1,9
Хмельницька	39,8	9,5	8,8	30,0	9,5	0,2	0,8	1,4
Черкаська	11,4	18,0	9,0	48,9	9,2	0,3	1,7	1,6
Чернівецька	31,8	19,9	14,7	18,1	9,1	0,2	3,0	3,3
Чернігівська	9,4	14,9	7,7	52,6	10,4	0,2	3,1	1,6
м. Київ	10,7	15,6	27,1	29,2	12,1	0,8	0,1	4,4

Побудовано за даними Державної служби статистики [38].

Додаток Н

Таблиця Н.1

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2010–2017 рр.

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Обсяг капітальних інвестицій із різних джерел фінансування, млн грн								
Усього, у т.ч. за рахунок:	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	273116,4	359216,1	448461,5
коштів державного бюджету	10223,3	17376,7	16288,3	6174,9	2738,7	6919,5	9264,1	15295,2
коштів місцевих бюджетів	5730,8	7746,9	8555,7	6796,8	5918,2	14260,0	26817,1	41565,5
власних коштів підприємств та організацій	111371,0	147569,6	171176,6	165786,7	154629,5	184351,3	248769,4	310061,7
кредитів банків та інших позик	22888,1	36651,9	39724,7	34734,7	21739,3	20740,1	27106,0	29588,9
коштів іноземних інвесторів	3723,9	5038,9	4904,3	4271,3	5639,8	8185,4	9831,4	6206,4
коштів населення на будівництво житла	18885,9	17589,2	22575,5	24072,3	22064,2	31985,4	29932,6	32802,5
інших джерел фінансування	7752,5	9312,8	10030,9	8036,7	6690,2	6674,7	7495,5	12941,3
Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування, %								
Усього, у т.ч. за рахунок:	100	100	100	100	100	100	100	100
коштів державного бюджету	5,7	7,2	6,0	2,5	1,2	2,5	2,6	3,4
коштів місцевих бюджетів	3,2	3,2	3,1	2,7	2,7	5,2	7,5	9,3
власних коштів підприємств та організацій	61,7	61,2	62,6	66,3	70,5	67,5	69,3	69,1
кредитів банків та інших позик	12,7	15,2	14,5	13,9	9,9	7,6	7,5	6,6
коштів іноземних інвесторів	2,1	2,1	1,8	1,7	2,6	3,0	2,7	1,4
коштів населення на будівництво житла	10,5	7,3	8,3	9,6	10,1	11,7	8,3	7,3
інших джерел фінансування	4,3	3,9	3,7	3,2	3,0	2,4	2,1	2,9

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та за 2014–2017 рр. без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Розраховано за даними Державної служби статистики [38].

Продовження додатка Н

Таблиця Н.2

**Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за регіонами
у 2016 р.**

Джерела фінансування	Коштів державного бюджету	Коштів місцевих бюджетів	Власних коштів підприємств та організацій	Кредитів банків та інших позик	Коштів іноземних інвесторів	Коштів населення на будівництво житла	Інших джерел фінансування
Регіон	тис. грн	тис. грн	тис. грн	тис. грн	тис. грн	тис. грн	тис. грн
1	2	3	4	5	6	7	8
Україна	9264139	26817039	248769422	27105976	9831427	29932639	7495490
Вінницька	270545	779244	5528483	640949	1214	953467	0
Волинська	106254	569512	4003700	314106		1088680	0
Дніпропетровська	307086	2332269	28991163	710393		807117	20382
Донецька	203030	1039958	10470984	102280	1850	82065	0
Житомирська	174627	721129	3862835	229101		505045	77829
Закарпатська	115068	570062	2590036	92592	39830	1025447	229953
Запорізька	121007	1263844	9104188	425788	22773	66569	0
Ів.-Франківська	199498	916284	4643362	163499		1820034	0
Київська	193133	826374	16016513	1165571	8248929	4074968	2885906
Кіровоградська	139752	484568	5165819	309793	125565	112338	17469
Луганська	440585	570077	3003624	65012		25234	10453
Львівська	635202	1323000	10645488	1939370	443715	3291616	326822
Миколаївська	158057	743888	6024781	2609034	3982	115584	0
Одеська	385110	2249092	11821421	914356	16694	1284283	0
Полтавська	223070	932264	10617688	2699348	48896	650455	93438
Рівненська	134059	580914	2113099	165782	4776	1198840	126601
Сумська	168361	601523	3945978	590686		435909	20127
Тернопільська	277306	457577	2824749	265632		934074	0
Харківська	584756	2591559	10758578	656702	7171	1169023	778096
Херсонська	152312	521125	3367386	361109		157339	32005
Хмельницька	326518	726530	4006544	510239		3317822	235606
Черкаська	185527	779391	4707491	257789		482694	79454
Чернівецька	194453	515088	1021989	73489	21798	697439	144557
Чернігівська	140745	479555	4188081	281760		205369	1355
м. Київ	3428078	4242212	79345442	11561596	633204	5431228	1653777
Структура, %							
Україна	2,6	7,5	69,3	7,5	2,7	8,3	2,1
Вінницька	3,3	9,5	67,6	7,8	0,0	11,7	0,0
Волинська	1,7	9,4	65,8	5,2	0,0	17,9	0,0
Дніпропетровська	0,9	7,0	87,4	2,1	0,0	2,4	0,1
Донецька	1,7	8,7	88,0	0,9	0,0	0,7	0,0
Житомирська	3,1	12,9	69,3	4,1	0,0	9,1	1,4
Закарпатська	2,5	12,2	55,5	2,0	0,9	22,0	4,9
Запорізька	1,1	11,5	82,7	3,9	0,2	0,6	0,0
Ів.-Франківська	2,6	11,8	60,0	2,1	0,0	23,5	0,0
Київська	0,6	2,5	47,9	3,5	24,7	12,2	8,6
Кіровоградська	2,2	7,6	81,3	4,9	2,0	1,8	0,3
Луганська	10,7	13,9	73,0	1,6	0,0	0,6	0,3
Львівська	3,4	7,1	57,2	10,4	2,4	17,7	1,8

Закінчення додатка Н

Продовження таблиці Н.2

1	2	3	4	5	6	7	8
Миколаївська	1,6	7,7	62,4	27,0	0,0	1,2	0,0
Одеська	2,3	13,5	70,9	5,5	0,1	7,7	0,0
Полтавська	1,5	6,1	69,6	17,7	0,3	4,3	0,6
Рівненська	3,1	13,4	48,9	3,8	0,1	27,7	2,9
Сумська	2,9	10,4	68,5	10,3	0,0	7,6	0,3
Тернопільська	5,8	9,6	59,4	5,6	0,0	19,6	0,0
Харківська	3,5	15,7	65,0	4,0	0,0	7,1	4,7
Херсонська	3,3	11,4	73,3	7,9	0,0	3,4	0,7
Хмельницька	3,6	8,0	43,9	5,6	0,0	36,4	2,6
Черкаська	2,9	12,0	72,5	4,0	0,0	7,4	1,2
Чернівецька	7,3	19,3	38,3	2,8	0,8	26,1	5,4
Чернігівська	2,7	9,1	79,1	5,3	0,0	3,9	0,0
м. Київ	3,2	4,0	74,6	10,9	0,6	5,1	1,6

Побудовано за даними Державної служби статистики [38].

Додаток П

Таблиця П.1

Активність іноземного інвестування в Україні

Рік	Станом на 01.01.								31.12. 2017
Географія інвестицій	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в Україну, млн дол. США / %									
Інвестицій в Україну, у т.ч.:	38992,9	45370,0	48197,6	51705,3	53704,0	40725,4	36154,5	37513,6	39144,0
	100	100	100	100	100	100	100	100	100
із країн ЄС	31538,4	36969,1	39268,9	41132,3	41032,8	31046,9	26405,6	26203,6	27465,5
	80,9	81,5	81,5	79,6	76,4	76,2	73,0	69,9	70,2
з інших країн світу	7454,5	8400,9	8928,7	10573,0	12671,2	9678,5	9748,9	11310,0	11678,5
	19,1	18,5	18,5	20,4	23,6	23,8	27,0	30,1	29,8
Зміна надходжень іноземних інвестицій в Україну, %									
Інвестицій в Україну, у т.ч.:	-	16,35	6,23	7,28	3,87	-24,17	-11,22	3,76	4,35
із країн ЄС	-	17,22	6,22	4,75	-0,24	-24,34	-14,95	-0,76	4,82
з інших країн світу	-	12,70	6,28	18,42	19,84	-23,62	0,73	16,01	3,26
Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) з України, млн дол. США / %									
Інвестиції з України, т.ч.:	5760,5	6402,8	6435,4	6568,1	6702,9	6456,2	6315,2	6346,3	6339,8
	100	100	100	100	100	100	100	100	100
у країні ЄС	5465	6078,2	6072,7	6150,1	6192,3	6138,8	6111	6115,1	6091,6
	94,9	94,9	94,4	93,6	92,4	95,1	96,8	96,4	96,1
в інші країни	295,5	324,6	362,7	418,0	510,6	317,4	204,2	231,2	248,2
	5,1	5,1	5,6	6,4	7,6	4,9	3,2	3,6	3,9
Зміна надходжень іноземних інвестицій з України, %									
Інвестиції з України	-	11,2	0,5	2,1	2,1	-3,7	-2,2	0,5	-0,1
у країні ЄС	-	11,2	-0,1	1,3	0,7	-0,9	-0,5	0,1	-0,4
в інші країни	-	9,8	11,7	15,2	22,2	-37,8	-35,7	13,2	7,4

Розраховано за даними Державної служби статистики [38].

Додаток Р

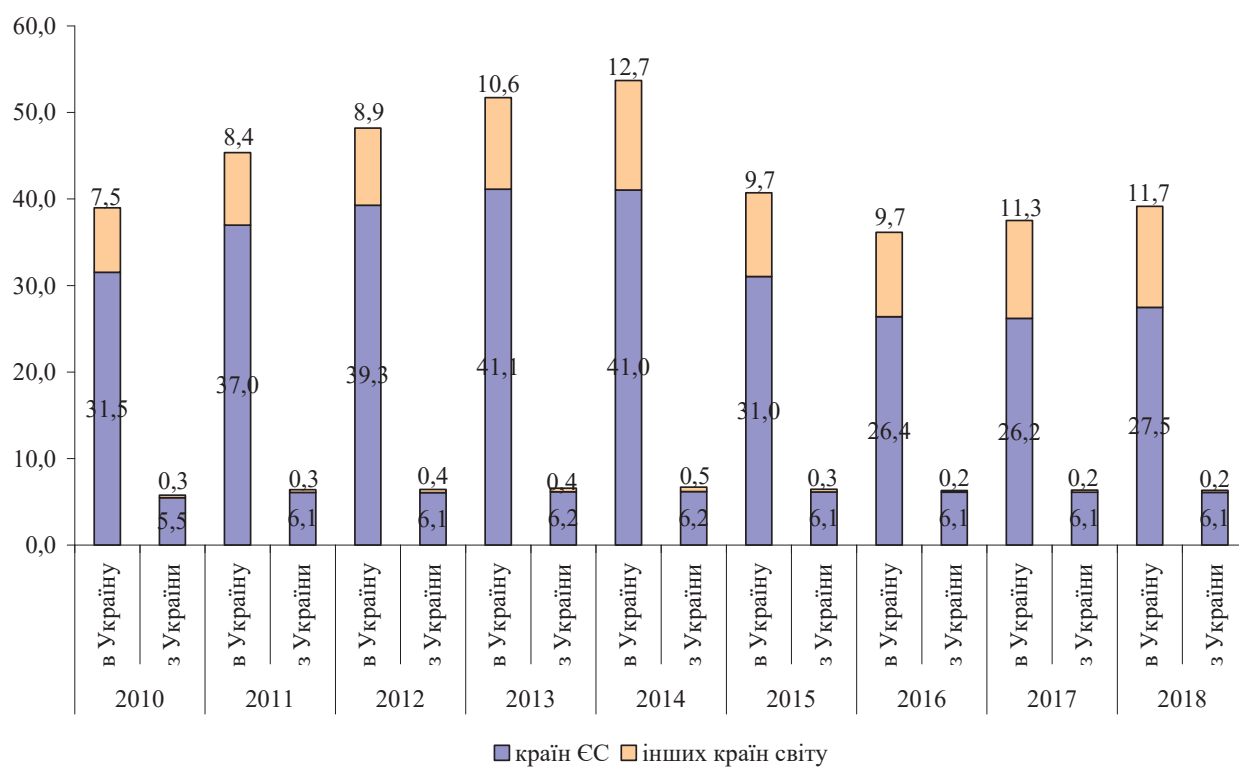

Рис. Р.1 Динаміка активності іноземного інвестування
у 2010–2018 рр., млрд дол. США

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики [38].

Додаток С

Таблиця С.1

**Прямі інвестиції (акціонерний капітал) із регіонів України в економіці
країн світу (2010–2017 рр.), млн дол. США**

Рік Регіон	Обсяги на 1 січня								На 31 грудня 2017
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Усього	5760,5	6402,8	6435,4	6568,1	6702,9	6456,2	6315,2	6346,3	6339,8
Вінницька	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Волинська	*	*	*	*	*	—	—	—	—
Дніпропетровська	111,1	152,3	144,1	191,1	199,3	115,5	71,9	18,9	21,1
Донецька	5395,8	5959,1	5939,8	5975,9	5980,8	5947,0	5940,2	5938,1	5943,7
Житомирська	—	—	—	—	—	*	*	*	*
Закарпатська	—	*	*	*	*	*	*	*	*
Запорізька	14,0	43,0	42,1	41,6	48,1	34,0	25,0	28,9	30,1
Івано-Франківська	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Київська	2,8	7,0	6,8	7,0	7,3	0,7	0,9	8,5	8,5
Кіровоградська	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	*	*
Луганська	1,7	1,8	10,9	11,1	11,6	10,3	*	*	*
Львівська	0,7	0,8	21,0	27,4	43,8	38,1	34,5	15,4	10,3
Миколаївська	0,5	0,5	0,6	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Одеська	37,4	36,3	36,0	53,9	37,4	29,5	18,7	19,0	20,1
Полтавська	2,0	1,8	1,8	2,3	3,4	2,6	1,8	0,1	0,4
Рівненська	—	—	—	—	—	—	—	*	*
Сумська	2,7	2,7	2,6	2,7	3,8	2,5	2,0	3,1	3,1
Тернопільська	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Харківська	10,2	13,4	11,2	12,9	18,4	13,6	10,3	11,7	12,5
Херсонська	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Хмельницька	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Черкаська	—	—	—	—	*	*	*	*	*
Чернівецька	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Чернігівська	*	*	—	—	—	—	—	—	—
м. Київ	173,7	176,3	213,4	228,4	334,7	250,2	190,1	283,4	270,2

**Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.*

***Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, за 2014–2017 рр. – також без частини Зони проведення антитерористичної операції.)*

Джерело: [38].

Додаток Т

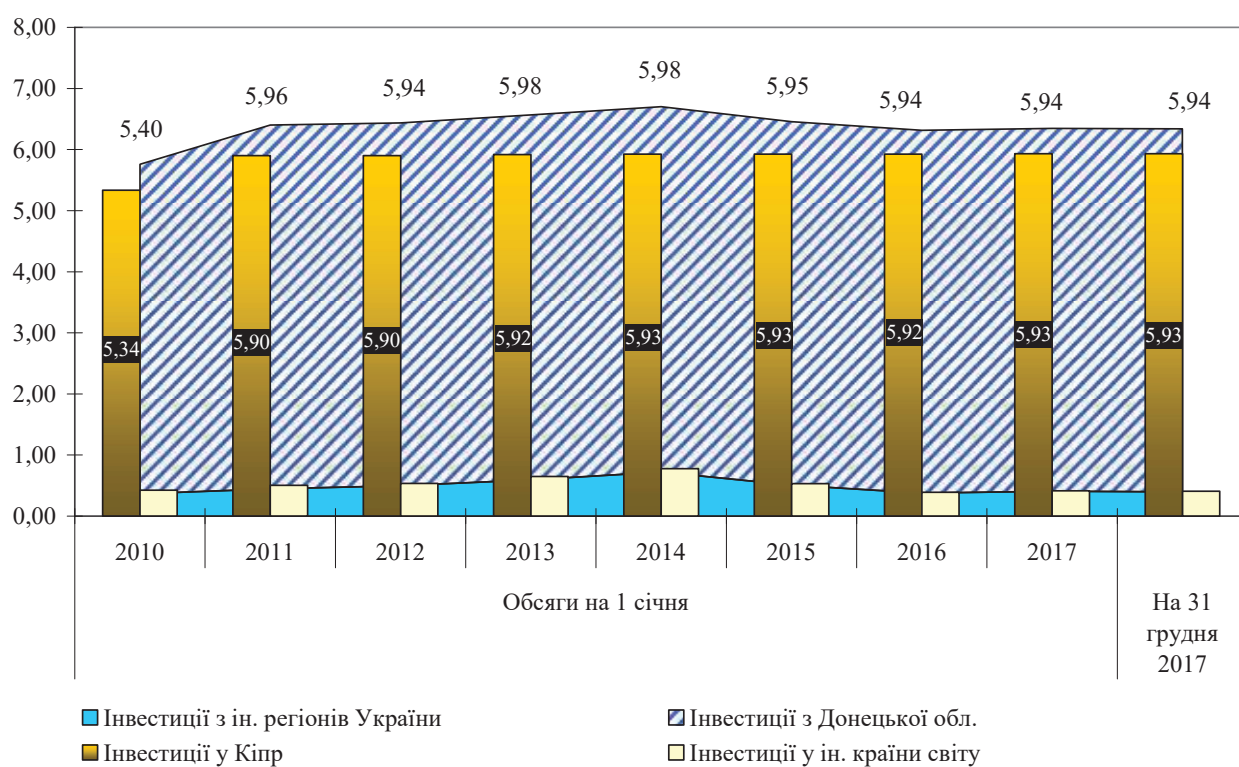

Рис. Т.1. *Спрямування зовнішньої інвестиційної діяльності інвесторів в Україні, млрд дол. США*

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики [38].

Додаток У

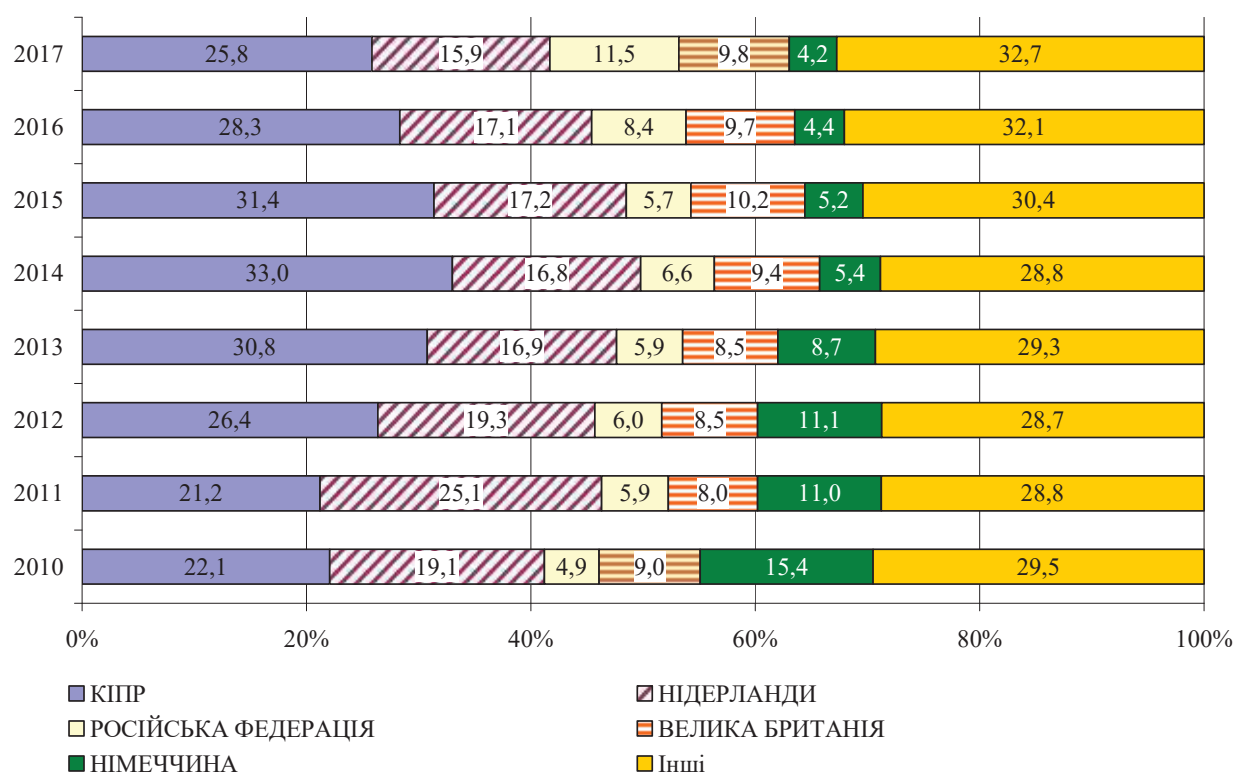

Рис. У.1. Зміна структури іноземних інвестицій, що надійшли в Україну у 2017–2018 рр.

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики [38].

Додаток Ф

Таблиця Ф.1

**Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) із країн світу
в економіці України (2010-2017)**

Рік Регіон	Станом на 01.01.								31.12. 2017
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
млн дол. США									
Усього	38992,9	45370,0	48197,6	51705,3	53704,0	40725,4	36154,5	37513,6	39144,0
Кіпр	8603,1	9620,5	12700,8	15907,7	17725,6	12769,4	10239,5	9690,1	10008,6
Нідерланди	7461,3	11389,8	9323,8	8727,6	9007,5	6986,7	6184,7	5948,4	6292,9
Російська Федерація	1900,2	2692,7	2876,1	3040,5	3525,9	2338,9	3036,9	4317,4	4598,4
Велика Британія	2234,1	2229,9	2536,4	2496,9	2768,2	2153,4	1790,3	2008,7	2169,0
Віргінські Острови (брит.)	1283,6	1384,9	1580,2	1888,2	2275,9	1988,3	1715,0	1683,1	1601,8
Німеччина	6009,6	5001,2	5329,8	4496,3	2908,4	2105,2	1598,2	1584,6	1792,6
Швейцарія	785,7	852,7	939,3	1097,6	1351,0	1391,5	1390,8	1451,9	1537,6
Франція	1381,1	2105,4	1993,1	1510,3	1520,5	1394,6	1305,4	1294,5	1346,6
Австрія	1674,7	1798,9	2317,5	2476,9	2314,0	1648,7	1559,8	1268,2	1265,9
Люксембург	263,0	435,4	488,9	559,5	555,8	398,8	363,9	964,2	942,3
Угорщина	708,6	697,6	678,5	684,3	685,9	593,2	614,9	770,1	796,0
Польща	847,0	913,0	834,3	897,2	819,8	808,6	758,3	764,4	815,5
Беліз	112,9	132,4	151,7	809,2	1026,6	652,5	535,1	604,2	600,6
США	1260,0	1107,6	966,6	976,5	934,7	701,6	634,1	576,0	538,7
Швеція	674,2	1108,9	1141,9	1084,4	439,3	360,2	328,9	322,1	353,6
Інші	3793,8	3899,1	4338,7	5052,2	5844,9	4433,8	4098,7	4265,7	4483,9
% до загального обсягу									
Кіпр	22,1	21,2	26,4	30,8	33,0	31,4	28,3	25,8	25,6
Нідерланди	19,1	25,1	19,3	16,9	16,8	17,2	17,1	15,9	16,1
Російська Федерація	4,9	5,9	6,0	5,9	6,6	5,7	8,4	11,5	11,7
Велика Британія	5,7	4,9	5,3	4,8	5,2	5,3	5,0	5,4	5,5
Віргінські Острови (брит.)	3,3	3,1	3,3	3,7	4,2	4,9	4,7	4,5	4,1
Німеччина	15,4	11,0	11,1	8,7	5,4	5,2	4,4	4,2	4,6
Швейцарія	2,0	1,9	1,9	2,1	2,5	3,4	3,8	3,9	3,9
Франція	3,5	4,6	4,1	2,9	2,8	3,4	3,6	3,5	3,4
Австрія	4,3	4,0	4,8	4,8	4,3	4,0	4,3	3,4	3,2
Люксембург	0,7	1,0	1,0	1,1	1,0	1,0	1,0	2,6	2,4
Угорщина	1,8	1,5	1,4	1,3	1,3	1,5	1,7	2,1	2,0
Польща	2,2	2,0	1,7	1,7	1,5	2,0	2,1	2,0	2,1
Беліз	0,3	0,3	0,3	1,6	1,9	1,6	1,5	1,6	1,5
США	3,2	2,4	2,0	1,9	1,7	1,7	1,8	1,5	1,4
Швеція	1,7	2,4	2,4	2,1	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9
Інші	9,7	8,6	9,0	9,8	10,9	10,9	11,3	11,4	11,5

*Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, за 2014–2017 рр. – також без частини Зони проведення антитерористичної операції.

Розраховано за даними Державної служби статистики [38].

Додаток X

Таблиця X.1

**Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в економіці
України за регіонами (2010–2017 рр.), млн дол. США**

Рік Регіон	Обсяги на 1 січня								На 31 грудня 2017
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Усього	38992,9	45370,0	48197,6	51705,3	53704,0	40725,4	36154,5	37513,6	39144,0
Вінницька	184,6	205,3	226,4	248,2	309,4	223,0	187,8	180,0	203,4
Волинська	332,4	218,6	291,4	380,5	341,3	271,2	247,1	249,4	265,4
Дніпропетровська	8611,0	10620,3	10183,3	9880,1	8913,0	5775,8	4009,9	3491,1	3815,5
Донецька	3720,6	4329,2	3559,9	3566,7	3789,1	2322,0	1748,0	1249,6	1216,0
Житомирська	206,6	226,6	306,2	336,9	362,9	259,8	222,7	216,3	230,0
Закарпатська	363,7	364,4	348,5	406,4	437,5	334,2	311,8	317,0	328,4
Запорізька	866,1	902,8	937,5	1027,6	1075,3	843,4	682,7	859,1	915,7
Ів.-Франківська	615,4	492,8	624,0	642,7	813,8	925,9	836,6	826,6	908,6
Київська	1488,5	1574,2	1714,8	1798,2	1951,5	1750,3	1593,4	1516,8	1565,1
Кіровоградська	69,8	52,1	59,5	90,9	147,1	70,6	52,5	58,9	68,3
Луганська	579,2	629,5	713,3	785,5	826,4	578,2	443,9	436,4	441,5
Львівська	1131,6	1186,8	1300,4	1315,8	1379,5	1197,7	1101,0	1111,4	1187,7
Миколаївська	162,7	165,4	152,3	244,7	282,8	228,9	212,8	213,5	209,3
Одеська	1042,0	1107,3	1220,5	1629,1	1671,7	1430,4	1330,1	1330,4	1363,2
Полтавська	449,9	550,3	701,2	942,3	1064,7	1039,4	1000,1	1003,0	1049,0
Рівненська	275,2	276,8	259,6	277,9	292,6	242,5	199,6	159,5	169,3
Сумська	243,5	359,6	361,8	386,5	422,7	263,3	199,1	190,0	186,8
Тернопільська	66,5	59,8	61,9	63,9	68,9	55,8	49,2	48,2	45,0
Харківська	2082,7	2716,8	2814,2	2174,3	2131,9	1728,8	1554,6	639,0	658,2
Херсонська	179,6	185,5	188,6	251,5	275,2	208,2	211,0	201,3	216,9
Хмельницька	219,6	183,0	186,8	205,1	224,5	189,1	165,5	158,2	172,0
Черкаська	222,5	289,4	285,7	882,5	887,9	512,9	348,0	334,4	337,8
Чернівецька	61,8	61,9	61,9	64,2	80,2	68,6	59,1	57,1	57,7
Чернігівська	88,8	94,9	100,9	105,0	128,4	99,8	92,1	241,3	429,7
м. Київ	15728,6	18516,5	21537,0	23998,6	25825,6	20105,5	19296,0	22425,1	23103,4

**Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, за 2014–2017 рр. – також без частини Зони проведення антитерористичної операції.*

Джерело: [38].

Додаток Ц

Таблиця Ц.1

**Індекси капітальних інвестицій за видами економічної діяльності
за 2011–2017 рр., % до відповідного періоду попереднього року**

Рік Види економічної діяльності	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Усього	114,2	108,3	92,1	75,9	98,3	118,0	122,1
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	135,4	112,6	102	84,6	127,1	149,5	130,7
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	135,9	112,9	101,5	84,6	126,1	151,4	131,2
Лісове господарство та лісозаготівля	144,7	88,3	142,9	87,9	166,1	89,2	100,0
Рибне господарство	32,4	199,7	70,1	48,5	248,5	59,4	153,7
Промисловість	125,5	107,3	109,1	74,3	80,1	118,7	123,4
Будівництво	92,5	116,4	94,6	80,7	96,4	91,3	110,5
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	105,6	112,6	95,2	73,9	75,7	125,0	113,0
Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт	175,8	50,6	77,1	79,3	122,8	113,1	149,0
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	99,1	128,4	98,1	68,3	72,4	123,0	114,3
Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	104,3	101	90,6	90,5	76,8	132,1	102,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	113,8	116,4	57,1	72,2	93	135,2	142,2
Наземний і трубопровідний транспорт	112,8	156,4	37,7	59,5	166,7	180,2	147,4
Водний транспорт	340,3	175,1	88,9	169,5	129,3	60,1	105,3
Авіаційний транспорт	117,4	110,8	71,3	49,7	166,5	100,6	160,6
Складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту	113,8	93,1	73,9	78,9	64,2	100,1	130,4
Поштова та кур'єрська діяльність	111,8	250,1	55,6	49,8	56,8	124,5	336,7
Тимчасове розміщення й організація харчування	117,6	119,5	72,1	103,1	67,4	136,3	102,9
Тимчасове розміщення	112,4	116,9	55,8	135,3	61,4	121,3	116,8
Діяльність із забезпечення стравами та напоями	126,8	123,7	96,6	75,3	76,7	154,8	89,5
Інформація та телекомунікації	75,1	101,4	110,7	75,9	221,8	63,1	102,0
Видавнича діяльність, радіомовлення, телебачення	72,1	92,2	125,4	83,7	100,4	107,8	103,5
Телекомунікації (електрозв'язок)	73,2	103,9	107,2	73,7	261,6	53,8	102,5
Комп'ютерне програмування та надання інших інформаційних послуг	133,8	95	118,3	81,1	139,1	160,2	97,1
Фінансова та страхова діяльність	76,7	126,9	96,8	88,6	82,3	108,3	102,4
Операції з нерухомим майном	125,9	71,9	111,1	79,4	82,5	175,2	84,1
Професійна, наукова та технічна діяльність	178,6	92,7	36,2	66,1	117,9	127,4	132,4
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку, архітектури та інжинірингу, технічні випробування та дослідження	185,3	91,9	28,0	78,9	112,5	126,0	119,9

Продовження додатка Ц

Продовження таблиці Ц.1

Наукові дослідження та розробки	118,8	106,4	112,9	41,3	124,7	104,5	222,1
Рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку, інша професійна, наукова та технічна діяльність, ветеринарна діяльність	159,9	93,9	93,0	30,9	184,3	175,3	135,5
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	108,1	203,1	49,4	103	136,9	145,9	118,7
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	140,7	97,7	59,1	57,8	226,2	139,4	144,9
Освіта	90,3	67,6	66,5	64,9	152,7	143,8	168,4
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	105,8	122,9	74,1	43,9	145,8	198,5	189,5
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	115,3	97	148,1	31,8	144,2	77,8	165,9
Надання інших видів послуг	193,1	29,5	35,3	94,8	106,7	119,4	166,6

**Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та за 2014–2017 роки без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях*

Джерело: [38].

Додаток III

Таблиця III.1

**Капітальні інвестиції в матеріальне виробництво
за регіонами у 2016 р., млн грн, %**

Сфери матеріального виробництва	Сільське, лісове та рибне господарства		Промисловість		Будівництво		Всього у матеріальне виробництво	
	млн грн	% до загального обсягу у регіоні	млн грн	% до загального обсягу у регіоні	Млн грн	% до загального обсягу у регіоні	млн.грн	% до загального обсягу у регіоні
Регіон								
Україна	50484,0	14,1	117753,6	32,8	44444,0	12,4	212681,7	59,2
Вінницька	3370,8	40,6	1875,3	22,6	1048,2	12,6	6294,3	75,8
Волинська	808,9	12,7	1679,1	26,3	1520,6	23,8	4008,6	62,8
Дніпропетровська	3606,4	10,9	16789,9	50,6	1276,5	3,8	21672,8	65,3
Донецька	878,7	7,4	7457,5	62,7	292,2	2,5	8628,5	72,5
Житомирська	1391,2	25,0	1981,0	35,5	650,5	11,7	4022,6	72,2
Закарпатська	112,7	2,4	1326,7	28,5	1251,5	26,8	2691,0	57,7
Запорізька	2611,9	23,7	6142,3	55,6	153,1	1,4	8907,3	80,7
Ів.-Франківська	534,8	6,7	2751,4	34,6	2172,1	27,3	5458,3	68,7
Київська	4150,8	12,4	14023,3	42,0	7153,6	21,4	25327,7	75,8
Кіровоградська	3639,8	57,3	1276,9	20,1	165,5	2,6	5082,3	80,0
Луганська	1489,6	36,1	1477,6	35,8	36,9	0,9	3004,2	72,9
Львівська	1158,2	6,2	6367,1	34,2	3403,0	18,3	10928,2	58,7
Миколаївська	2492,6	25,6	2808,4	28,9	294,6	3,0	5595,6	57,5
Одеська	2628,9	15,7	2808,4	16,8	2075,6	12,4	7513,0	44,9
Полтавська	3602,8	23,6	6029,9	39,5	1490,3	9,8	11122,9	72,9
Рівненська	563,5	13,0	1282,3	29,7	1167,7	27,0	3013,5	69,7
Сумська	2146,9	37,3	1750,5	30,4	523,8	9,1	4421,2	76,7
Тернопільська	1642,7	33,6	958,8	19,6	1033,6	21,1	3635,1	74,4
Харківська	3046,8	18,4	3987,0	24,1	2387,0	14,4	9420,7	56,9
Херсонська	2375,9	51,7	673,2	14,7	239,7	5,2	3288,7	71,6
Хмельницька	1840,5	20,2	2064,8	22,6	1158,7	12,7	5063,9	55,5
Черкаська	2729,8	42,0	1428,0	22,0	699,2	10,8	4857,0	74,7
Чернівецька	249,5	9,4	413,8	15,5	814,5	30,5	1477,8	55,4
Чернігівська	2161,2	40,6	1613,6	30,3	525,1	9,9	4299,9	80,8
м. Київ	1249,2	1,2	28786,8	27,1	12910,6	12,1	42946,5	40,4

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики [38].

Додаток Ш

Таблиця Ш.1

Фактори впливу на інвестиційну активність в регіонах України

Фактор	Капітальні інвестиції на одну особу	Валовий регіональний продукт	Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту	Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу	Частка валового регіонального продукту в загальному підсумку	Чисельність наявного населення	Відсоток міського населення	Кількість зареєстрованих безробітних, усього	Кількість зареєстрованих безробітних
Регіон	грн на одну особу	млн грн	у цінах попереднього року, %	грн на одну особу	%	тис. осіб	%	тис. осіб	% до населення працездатного віку
1	2017	2016	2017	2016	2016	на 1.01. 2018 р.	на 1.01. 2018 р.	2017	2017
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Усього	10580,3	2385367	102,5	55899	100	42386,4	69,29	354,4	1,4
Вінницька	7452,8	74411	101,2	46615	3,1	1575,8	51,17	20,3	2,1
Волинська	6780,8	35744	103,3	34310	1,5	1038,5	52,26	8,2	1,3
Дніпропетровська	13279,8	244478	103,1	75396	10,2	3231,1	83,78	27,4	1,4
Донецька	4111,2	137500	92,5	32318	5,8	4200,5	90,78	11,8	0,5
Житомирська	6271,9	47919	102,7	38520	2	1231,2	59,02	13,9	1,8
Закарпатська	4470	32390	99,4	25727	1,4	1258,1	37	5,2	0,7
Запорізька	9215,2	104323	104,7	59729	4,4	1723,2	77,27	21,7	2
Ів.-Франківська	7047,4	51404	106,3	37220	2,2	1377,5	44	9,2	1,1
Київська	19662,8	128638	105,2	74216	5,4	1754,3	62,09	13,5	1,3
Кіровоградська	7655,4	46021	95,2	47469	1,9	956,3	63,06	17,4	3
Луганська	1536	31356	86,4	14251	1,3	2167,8	86,94	8,3	0,6
Львівська	9529,5	114842	101,5	45319	4,8	2529,6	60,96	14,5	0,9
Миколаївська	9794,1	57815	98,6	50091	2,5	1141,3	68,32	17,8	2,5
Одеська	9357,4	119800	106,6	50159	5	2383,1	66,93	13,4	0,9
Полтавська	11214,9	116272	95,8	81145	4,9	1413,8	62,17	24	2,7
Рівненська	5279	39469	100,5	33958	1,7	1160,6	47,47	13	1,8
Сумська	6348,4	46287	103,7	41741	1,9	1094,3	68,92	14,6	2,1
Тернопільська	6795,2	31072	103,6	29247	1,3	1052,3	44,92	9,2	1,4
Харківська	7187	154871	99,8	57150	6,5	2694	80,9	22,8	1,3
Херсонська	7031,7	38743	100,5	36585	1,6	1047	61,26	11,2	1,7
Хмельницька	8239,1	48859	109,0	37881	2	1274,4	56,73	12,1	1,6
Черкаська	6673,4	59412	98,0	48025	2,5	1220,4	56,55	18,2	2,4
Чернівецька	3300	21239	100,3	23365	0,9	906,7	43,06	6,6	1,2
Чернігівська	7206,3	43362	99,7	41726	1,8	1020,1	64,94	10,9	1,8
Київ	46360,5	559140	107,4	191736	23,4	2934,5	100	9,2	0,5

Продовження додатка Щ

Продовження таблиці Щ.1

Фактор	Сереньомісячна номінальна заробітна плат а	Сереньомісячна номінальна заробітна плата	Житловий фонд	Ветхий житловий фонд	Кількість осіб, які навчалися в університетах	Індекси споживчих цін	Кількість юридичних осіб	Індекси промислової продукції	Індекси сільськогосподарської продукції	Обсяг реалізованої продукції лісового господарства
Регіон	грн	% до серед- нього рівня по еконо- міці	тис.м ² загальн ої площі	заг. площа житло- вих при- міщень, тис. м ²	2017/18 навчальн ого року, за регіонам и	% до поперед- нього року	осіб	% до поперед- нього року	% до поперед- нього року	у фактич- них цінах; млн.грн
	2017	2017	2017	2017	2017	2017	на поч. 2018	2017	2017	2017
1	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Усього	7104	100	984833	3248,8	1330	114,4	1235024	100,4	97,8	13774,6
Вінницька	6121	86,2	47621	213,6	35,4	112,3	29869	108,2	95,8	678,9
Волинська	5849	82,3	24362	61,7	18,2	114,1	20288	105,7	104,8	901
Дніпропетровська	6939	97,7	77297	330,3	94,4	114,1	95678	100,1	100,5	45,8
Донецька	7764	109,3	51539	220,1	24,3	115,7	86808	89,1	102,2	41,8
Житомирська	5836	82,2	33791	222,6	20,4	113,8	29456	109,5	105,8	1993,3
Закарпатська	6355	89,5	31008	29,8	20,7	113,3	21742	100,3	101,4	777,8
Запорізька	6863	96,6	40925	92,8	60,1	114,7	45583	106,2	96,7	22
Ів.-Франківська	6074	85,5	37027	50,1	30,5	113,5	26607	112	104	843,8
Київська	7188	101,2	62756	134,7	21,8	114	63257	110,3	95,7	1039,3
Кіровоградська	5792	81,5	25248	15,7	8,9	115	22608	105,5	86,1	180,1
Луганська	5862	82,5	18774	37,1	16,8	114,1	40307	69	94	94,1
Львівська	6391	90	59192	89,3	108,7	112,4	64462	106	106,1	1044,7
Миколаївська	6709	94,4	25744	43,6	25	115,1	44988	101,5	90,9	22,7
Одеська	6542	92,1	56319	344,9	93,4	115,6	76160	112,2	99,4	73,3
Полтавська	6551	92,2	36115	179,5	39,9	115	32009	98,9	83,2	273,6
Рівненська	6013	84,6	25893	83,7	26,1	114,6	21219	109,3	105	1233,6
Сумська	5946	83,7	28345	150,3	30,5	115	22397	101,7	100	933
Тернопільська	5554	78,2	27744	43,5	33,5	114	20601	108,5	111,1	249,4
Харківська	6244	87,9	65116	505,6	154,2	115,5	73703	106,1	90,1	241,6
Херсонська	5842	82,2	25039	43,7	20,3	116,8	27169	103,2	99,6	40,7
Хмельницька	5938	83,6	34896	92,7	26,3	113,4	28447	101,6	112	697,7
Черкаська	6042	85	34334	155,2	31,4	115	27070	99,1	88,5	752
Чернівецька	5621	79,1	22448	15	21,8	112,4	15365	106,7	105,3	509,9
Чернігівська	5636	79,3	29912	62,6	15,6	114,5	21239	96,5	105,3	914,8
Київ	11135	156,8	63388	30,7	351,8	116,4	277992	95,8	100	169,7

Продовження додатка Щ

Продовження таблиці Щ.1

Фактор	Індекси будівельної продукції	Прийняття в експлуатацію житла	Прийняття в експлуатацію житла у міських поселеннях	Перевезення вантажів за видами транспорту	Вантажооборот автомобільного транспорту	Обсяги експорту товарів	Обсяги експорту товарів	Обсяги імпорту товарів	Обсяги імпорту товарів
Регіон	% до попереднього року	тис.м ² заг. площі	тис.м ² загальної площі	млн. т	млн. ткм	% до загального обсягу експорту	вартість, млн дол. США	вартість, млн дол. США	% до загального обсягу
	2017	2017	2017	2017	2017	2017	2017	2017	2017
1	21	22	23	24	25	26	27	28	29
Усього	126,3	10206	7274	1121,7	62296,8	100	43264,7	49607,21	100
Вінницька	113,3	338	256	27,8	1672,7	2,8	1217,7	407	0,8
Волинська	99	336	156	13	2401,7	1,6	689,3	1335	2,7
Дніпропетровська	136,7	365	333	328,1	4815,6	16,3	7052,8	4609,6	9,3
Донецька	105,3	55	44	105,1	2367,3	10,2	4432,6	2033,9	4,1
Житомирська	142,4	163	98	43,4	990,9	1,4	589,7	449,9	0,9
Закарпатська	150,7	420	197	8,7	5285,6	3,3	1446,4	1341,7	2,7
Запорізька	132,7	103	85	30,4	1522,8	6,9	2980,9	1328,2	2,7
Ів.-Франківська	134,4	625	323	20,2	1690,9	1,5	665,4	637,2	1,3
Київська	122,3	1825	814	48,9	4191,6	4	1748,4	3404,1	6,9
Кіровоградська	166,5	51	41	45,8	1470,5	1	415,6	236,1	0,5
Луганська	74,2	21	17	4,9	477,2	0,5	233,9	273,2	0,6
Львівська	111,9	959	697	23,2	4604,1	3,7	1585,2	2180,4	4,4
Миколаївська	116,5	74	67	20,5	1466,5	4,4	1900,6	781,7	1,6
Одеська	149,3	720	519	24,1	2886,9	4,2	1813,9	1427,9	2,9
Полтавська	119,4	235	166	173	2563	4,3	1864,5	1149,7	2,3
Рівненська	114,4	394	239	19,2	2270	0,9	383,3	341,2	0,7
Сумська	98,2	106	89	12,6	765,8	1,6	672,7	551,1	1,1
Тернопільська	103,1	293	220	16,7	1321,9	0,9	380,2	351,7	0,7
Харківська	122,9	470	438	32,4	4478,3	2,8	1191,5	1619,4	3,3
Херсонська	134,6	75	58	13,4	1353,5	0,7	289,2	201,4	0,4
Хмельницька	127,2	361	323	32,2	2151,3	1,1	467,6	414,3	0,8
Черкаська	108,9	153	133	30,1	3074,6	1,4	617,8	403,2	0,8
Чернівецька	109,1	202	120	6,9	1272,3	0,3	149,8	113,2	0,2
Чернігівська	130	128	107	11,7	1173,8	1,4	625,1	445,1	0,9
Київ	133	1734	1734	29,4	6028	22,5	9738,3	19848,6	40

Продовження додатка Щ

Продовження таблиці Щ.1

Фактор	Обсяги експорту послуг за регіонами у 2017 р.	Обсяги експорту послуг за регіонами у 2017 р.	Обсяги імпорту послуг за регіонами у 2017 р.	Обсяги імпорту послуг за регіонами у 2017 р.	Прямі інвестиції (акціонерний капітал) за регіонами у 2017 р.	Оптовий товарооборот підприємств оптової торгівлі за регіонами
	<i>вартість млн дол. США</i>	<i>% до загального обсягу</i>	<i>вартість, млн.дол. США</i>	<i>% до загального обсягу</i>	<i>млн дол. США</i>	<i>млн грн</i>
Регіон	2017	2017	2017	2017	на 31 грудня 2017	2017
1	30	31	32	33	34	35
Усього	10714,4	100	5476,1	100	39144	1908670,6
Вінницька	78,8	0,7	13	0,2	203,4	18838,4
Волинська	63,4	0,6	24,9	0,5	265,4	72637,7
Дніпропетровська	125	1,2	228,9	4,2	3815,5	149822,4
Донецька	126,3	1,2	199,6	3,6	1216	57418,5
Житомирська	53,7	0,5	13	0,2	230	18193,1
Закарпатська	256,9	2,4	21,9	0,4	328,4	6454,1
Запорізька	171,8	1,6	52,2	1	915,7	39675
Ів.-Франківська	54,7	0,5	16	0,3	908,6	12225,3
Київська	261,9	2,4	158,5	2,9	1565,1	122010,3
Кіровоградська	23,1	0,2	15,8	0,3	68,3	20211,6
Луганська	29,6	0,3	38,3	0,7	441,5	4770,6
Львівська	471,1	4,4	59,8	1,1	1187,7	43280,5
Миколаївська	456,1	4,3	33,5	0,6	209,3	37269
Одеська	778,5	7,3	192,5	3,5	1363,2	91670,6
Полтавська	35,2	0,3	141,7	2,6	1049	27088,5
Рівненська	36,2	0,3	18,3	0,3	169,3	8984,2
Сумська	39,6	0,4	34,9	0,6	186,8	16952,2
Тернопільська	57,8	0,5	8,7	0,2	45	11775,6
Харківська	300,8	2,8	45,7	0,8	658,2	79989,3
Херсонська	31,7	0,3	9,4	0,2	216,9	12630,3
Хмельницька	26,8	0,2	13,5	0,2	172	15715,8
Черкаська	27,2	0,3	14,9	0,3	337,8	26939,2
Чернівецька	25	0,2	1,9	0	57,7	5106,7
Чернігівська	26	0,2	20	0,4	429,7	12413,9
Київ	3050,3	28,5	2511,3	45,9	23103,4	996597,8

Закінчення додатка Щ

Закінчення таблиці Щ.1

Фактор	Роздрібний товарооборот підприємств роздрібної торгівлі	Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок	Внутрішні витрати на виконання наукових досліджень і розробок	Частка промислових підприємств, що впроваджували інновації	Кількість промислових підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію	Кількість промислових підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію
	млн грн	осіб	у фактичних цінах; млн грн	% до загальної кількості обстежених	од	од
	2017	2017	2017	2017	2017	2017
1	36	37	38	39	40	41
Усього	586330,1	94274	13379,3	14,3	450	1831
Вінницька	12280,7	627	44,8	9,6	14	15
Волинська	9556,4	314	18,4	15,1	12	8
Дніпропетровська	56060,4	8954	2261,9	9,9	18	107
Донецька	15766,7	238	13,2	11,5	13	69
Житомирська	12381,5	410	28,1	13,9	20	13
Закарпатська	12196,8	562	55,2	9	9	7
Запорізька	25530,6	4216	914,1	16,8	31	142
Ів.-Франківська	11402,1	580	28,1	17,8	14	23
Київська	41771,5	1805	299,2	11	22	38
Кіровоградська	10423,5	503	75,6	14,2	13	16
Луганська	3229,5	350	29,3	7,1	3	4
Львівська	37054,2	4680	366	14,9	24	41
Миколаївська	13208,1	2268	349,4	17,2	12	29
Одеська	47001,6	3003	270,3	15,3	17	50
Полтавська	16675	1181	66	8,9	19	31
Рівненська	9403,4	378	13,7	5,2	3	8
Сумська	9671	2081	160,7	15,4	17	225
Тернопільська	6528,2	361	19,2	27,5	9	78
Харківська	46078,5	14851	2399,4	26,6	77	230
Херсонська	12689,1	732	73,6	15,5	10	24
Хмельницька	11289,3	380	17,5	5,7	4	7
Черкаська	11327,9	705	97,4	23,7	23	30
Чернівецька	7194	809	68,3	14,5	7	12
Чернігівська	10285,1	699	44,3	9,6	7	75
Київ	137325	43587	5665,6	15,9	52	549

Побудовано дисертантом за даними Державної служби статистики [38].

Додаток Ю

Таблиця Ю.1

Матриця коефіцієнтів парної кореляції

	У	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12	X13	X14	X15	X16	X17	X18	X19	X20	X21	X22	X23	X24
У	1,000																								
X1	0,937	1,000																							
X2	0,966	0,962	1,000																						
X3	0,938	1,000	0,962	1,000																					
X4	0,680	0,781	0,771	0,780	1,000																				
X5	0,967	0,949	0,957	0,950	0,688	1,000																			
X6	0,967	0,949	0,957	0,950	0,688	1,000	1,000																		
X7	0,842	0,941	0,866	0,941	0,731	0,876	0,877	1,000																	
X8	0,945	0,984	0,938	0,984	0,756	0,958	0,958	0,956	1,000																
X9	0,755	0,662	0,642	0,662	0,312	0,709	0,710	0,609	0,693	1,000															
X10	0,903	0,876	0,834	0,876	0,528	0,879	0,879	0,869	0,908	0,906	1,000														
X11	0,847	0,937	0,879	0,937	0,755	0,892	0,892	0,819	0,901	0,522	0,726	1,000													
X12	0,847	0,936	0,879	0,936	0,752	0,892	0,892	0,818	0,901	0,523	0,726	1,000	1,000												
X13	0,967	0,962	0,941	0,962	0,661	0,966	0,967	0,907	0,971	0,695	0,898	0,888	0,888	1,000											
X14	0,967	0,962	0,941	0,962	0,662	0,967	0,967	0,907	0,972	0,696	0,898	0,888	0,888	1,000	1,000										
X15	0,916	0,899	0,880	0,900	0,617	0,939	0,939	0,915	0,953	0,667	0,889	0,788	0,788	0,948	0,948	1,000									
X16	0,915	0,900	0,879	0,900	0,619	0,939	0,939	0,915	0,953	0,665	0,888	0,789	0,789	0,948	0,948	1,000	1,000								
X17	0,952	0,929	0,930	0,929	0,623	0,948	0,948	0,894	0,949	0,632	0,866	0,828	0,828	0,983	0,983	0,964	0,963	1,000							
X18	0,952	0,929	0,930	0,929	0,624	0,948	0,948	0,893	0,949	0,632	0,866	0,829	0,829	0,983	0,983	0,964	0,963	1,000	1,000						
X19	0,953	0,946	0,934	0,946	0,641	0,952	0,952	0,903	0,959	0,636	0,870	0,862	0,863	0,991	0,991	0,954	0,954	0,996	0,996	1,000					
X20	0,961	0,946	0,935	0,946	0,658	0,954	0,954	0,907	0,965	0,662	0,883	0,849	0,849	0,992	0,992	0,961	0,961	0,994	0,994	0,994	1,000				
X21	0,917	0,978	0,916	0,978	0,771	0,932	0,932	0,950	0,987	0,734	0,915	0,895	0,894	0,941	0,942	0,913	0,913	0,901	0,901	0,916	0,926	1,000			
X22	0,892	0,954	0,907	0,954	0,746	0,913	0,913	0,973	0,965	0,590	0,849	0,843	0,842	0,951	0,951	0,927	0,927	0,941	0,941	0,949	0,955	0,941	1,000		
X23	0,851	0,955	0,886	0,955	0,797	0,882	0,882	0,948	0,945	0,536	0,790	0,890	0,889	0,917	0,917	0,855	0,855	0,883	0,883	0,904	0,909	0,936	0,979	1,000	
X24	0,798	0,853	0,828	0,853	0,771	0,813	0,813	0,888	0,857	0,464	0,722	0,746	0,745	0,851	0,851	0,824	0,824	0,853	0,853	0,855	0,860	0,833	0,926	0,905	1,000

*Де: У – Капітальні інвестиції на одну особу; X1 – Валовий регіональний продукт; X2 – Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу; X3 – Частка валового регіонального продукту в загальному підсумку; X4 – Частка міського населення; X5 – Середньомісячна номінальна заробітна плата; X6 – Середньомісячна номінальна заробітна плата відносно середньої по країні; X7 – Кількість осіб, які навчалися в університетах, академіях, інститутах; X8 – Кількість юридичних осіб; X9 – Прийняття в експлуатацію житла; X10 – Прийняття в експлуатацію житла у міських поселеннях; X11 – Обсяги експорту товарів за регіонами у 2017 р.; X12 – Частка експорту товарів за регіонами у 2017 р.; X13 – Обсяги імпорту товарів за регіонами у 2017 р.; X14 – Частка імпорту товарів за регіонами у 2017 р.; X15 – Обсяги експорту послуг за регіонами у 2017 р.; X16 – Частка експорту послуг за регіонами у 2017 р.; X17 – Обсяги імпорту послуг за регіонами у 2017 р.; X18 – Частка імпорту послуг за регіонами у 2017 р.; X19 – Прямі інвестиції (акціонерний капітал); X20 – Оптовий товарооборот підприємств оптової торгівлі; X21 – Роздрібний товарооборот підприємств роздрібною торгівлі; X22 – Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок; X23 – Внутрішні витрати на виконання наукових досліджень і розробок; X24 – Кількість промислових підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію.

Побудовано дисертантом.

Додаток Я

Відомості про апробацію результатів дисертації

**ВОЛИНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІКИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

 м-н Київський, 9, м. Луцьк, 43027, факс (0332) 778 126, e-mail: secretar@geko.voladm.gov.ua код ЄДРПОУ 40177594

29.10.2018 № 909/01-22/2-18 на № _____ від _____

Спеціалізована вчена рада

К 32.051.06

 Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Довідка

про впровадження результатів наукового дослідження
аспірантки кафедри міжнародних економічних відносин
та управління проектами
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Лугової Марини Сергіївни
на тему: «Активізація інвестиційної діяльності в регіоні»

У дисертаційному дослідженні на здобуття ступеня кандидата економічних наук на тему: «Активізація інвестиційної діяльності в регіоні» Лугова Марина Сергіївна здійснила теоретичне узагальнення та запропонувала нові підходи щодо активізації інвестиційної діяльності в регіоні. Основні теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації є досить актуальними і можуть бути використані в роботі департаменту економіки та європейської інтеграції Волинської обласної державної адміністрації в частині удосконалення напрямів активізації інвестиційної діяльності Волинської області та покращення управління інвестиційною діяльністю в умовах поглиблення європейської інтеграції у відповідності із Стратегією розвитку Волинської області на період до 2020 року.

В.о. директора

А. ТКАЧУК

Продовження додатка Я

Спеціалізована вчена рада

К 32.051.06

Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

29.10.2018 № 06-27/15-48/18

Довідка

про впровадження результатів наукового дослідження
на тему: «Активізація інвестиційної діяльності в регіоні»
аспірантки кафедри міжнародних економічних відносин
та управління проектами Східноєвропейського
національного університету імені Лесі Українки
Лугової Марини Сергіївни

За результатами дослідження на здобуття ступеня кандидата економічних наук на
тему «Активізація інвестиційної діяльності в регіоні» Лугова Марина Сергіївна
здійснила теоретико-методичне узагальнення питань розвитку та регулювання
інвестиційної діяльності в регіоні та запропонувала нові підходи щодо активізації
інвестиційної діяльності.

Відповідні напрацювання, результати та рекомендації наукового дослідження
прийняті до розгляду Управлінням міжнародного співробітництва та європейської
інтеграції Рівненської обласної державної адміністрації для удосконалення напрямів
активізації та механізму регулювання інвестиційної діяльності в регіоні.

Начальник управління
міжнародного співробітництва та
європейської інтеграції облдержадміністрації

29 жовтня 2018 року

О.Муран

Продовження додатка Я

УКРАЇНА
ЛУЦЬКА МІСЬКА РАДА
ДЕПАРТАМЕНТ
ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

вул. Богдана Хмельницького, 19,
м. Луцьк, 43025

Тел.(0332) 777955, 777933, 777932, 777928,
777934, 726375, 726455, факс (0332) 777934

E-mail: econom@lutskrada.gov.ua

Web: <http://www.lutskrada.gov.ua>

Код ЄДРПОУ 04051327

19.10.2018 № 21-8/443

На № _____ від _____

Довідка

**про впровадження результатів наукового дослідження аспіранта
кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Лугової Марини Сергіївни
на тему: «Активізація інвестиційної діяльності в регіоні»**

У дисертаційному дослідженні Лугова М.С. здійснила теоретичне узагальнення та запропонувала нові наукові підходи до виконання актуального науково-практичного завдання, яке полягає в поглибленні теоретико-методичних засад, розробці напрямів активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Наукові результати дисертаційної роботи на здобуття ступеня кандидата економічних наук на тему: «Активізація інвестиційної діяльності в регіоні», знайшли впровадження в частині забезпечення покладених на відділ інвестиційної політики департаменту економічної політики Луцької міської ради завдань щодо реалізації державної інвестиційної політики в м. Луцьку, впровадження заходів, спрямованих на активізацію залучення інвестицій, підвищення економічного та соціального розвитку міста.

Директор департаменту

Олександр Озінович

Продовження додатка Я

АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКЕ ОБЛАСНЕ ТЕРИТОРІАЛЬНЕ ВІДДІЛЕННЯ

43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 67 тел. 24-90-07, факс 77-08-86, mail@vl.amc.gov.ua

23.10.2018 № 29/р.38-1094

На № _____ від _____

Спеціалізована вчена рада
 К 32.051.06
 Східноєвропейського національного
 Університету імені Лесі Українки

Довідка

про впровадження результатів наукового дослідження аспіранта
 кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами
 Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
 на тему: «Активізація інвестиційної діяльності в регіоні»

У ході дослідження Лугова М.С. здійснила теоретичне узагальнення та запропонувала нові наукові підходи активізації інвестиційної діяльності в регіоні. Наукові результати дисертаційної роботи на здобуття ступеня кандидата економічних наук на тему: «Активізація інвестиційної діяльності в регіоні» знайшли застосування в частині здійснення Волинським обласним територіальним відділенням Антимонопольного комітету України заходів щодо демонополізації економіки регіону шляхом зняття адміністративних бар'єрів для вступу нових суб'єктів господарювання на монополізовані ринки та сприяння інвестиційній діяльності в регіоні.

В. о. голови відділення

О.А. Лесів

Продовження додатка Я

ТОВ «ЕНСОЛ УКРАЇНА»
Код ЄДРПОУ 40692920
45000, Волинська обл.,
м. Ковель, вул. Залізнична, 5
тел. +38 044 222 87 52
www.energroup.com

№58/017 від «17» жовтня 2018 р.

Довідка

**про впровадження результатів наукового дослідження
на тему: «Активізація інвестиційної діяльності в регіоні»**

**аспірантки кафедри міжнародних економічних відносин
та управління проектами Східноєвропейського
національного університету імені Лесі Українки
Лугової Марини Сергіївни**

За результатами дослідження на здобуття ступеня кандидата економічних наук на тему: «Активізація інвестиційної діяльності в регіоні» Марина Сергіївна Лугова здійснила теоретичне узагальнення та запропонувала нові наукові підходи до виконання актуального науково-практичного завдання, яке полягає в поглибленні та удосконаленні напрямів активізації інвестиційної діяльності з позиції регіону.

На основі наукових результатів дисертаційної роботи ТОВ «ЕНСОЛ УКРАЇНА» удосконалено підходи до забезпечення інвестиційної діяльності в частині покращення системи підготовки та комплексного аналізу сегментів регіонального ринку задля підвищення ефективності інвестованих ресурсів.

**Генеральний директор
ТОВ «ЕНСОЛ УКРАЇНА»**

Рябенко В.П.

Продовження додатка Я

OÜ OO E-A-T

Company «OO E-A-T OÜ», Estonia

Harju maakond, Tallinn, Kesklinna linnaosa, Tuukri tn 19-315, 10520, Estonia Identification code 12992863
SWEDBANK. Käära tee, 32, Laiaküla, Harjumaa, Viimsi vald, Estonia SWIFT: EE61 2200 2210 6414 1852
Correspondent Bank Name: a/c 26007579628 in the JSC «Raiffeisen Bank Aval», Kiev, Routing number 380805

DATE 17.10.2018 39/18

Довідка

про впровадження результатів
наукового дослідження
аспірантки кафедри міжнародних економічних відносин
та управління проектами
Східноєвропейського
національного університету імені лесі Українки
Лугової Марини Сергіївни
на тему: «Активізація інвестиційної діяльності в регіоні»

У дисертаційній роботі на здобуття ступеня кандидата економічних наук М. С. Лугова запропонувала нові наукові підходи до виконання актуального науково-практичного завдання, яке спрямоване на активізацію інвестиційної діяльності в регіоні.

Результати дослідження знайшли впровадження в роботі компанії «OO E-A-T OÜ», зокрема, під час розробки напрямків стратегії розвитку підприємства, а саме її інвестиційної складової, що базуються на результатах здійсненого аспірантом порівняльного аналізу інвестиційної діяльності в регіонах України.

Директор

Андрій Біліченко

Продовження додатка Я

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

просп. Волі, 13, м. Луцьк, 43025, тел. (0332) 24-10-07, факс (0332) 72-01-23
e-mail: post@eenu.edu.ua, web: http://www.eenu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125102

ДР. 10. 2010

№ 03-20/01/3016

Г

7

на № _____ від _____

Г

Довідка

про впровадження результатів наукового дослідження
аспіранта кафедри міжнародних економічних відносин
та управління проектами

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Лугової Марини Сергіївни

на тему: «Активізація інвестиційної діяльності в регіоні»

Наукові результати, отримані Луговою М.С. при виконанні дисертаційної роботи знайшли впровадження при виконанні науково-дослідної діяльності кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, зокрема, науково-дослідної роботи «Трансформація зовнішньоекономічної діяльності України в умовах реалізації європейського вибору», а також у межах виконання держбюджетних тем: «Єврорегіон "Буг": передумови та стратегічні пріоритети сталого просторового розвитку» (державний реєстраційний номер 0109U000580), де дисертантом розкрито сутність і значення активізації інвестиційної діяльності; «Єврорегіон "Буг": ринкова трансформація в умовах міжрегіональної інтеграції» (державний реєстраційний номер 0111U002147), у межах якої визначено особливості формування інвестиційної діяльності України та сучасні підходи до її організаційно-економічного забезпечення; «Інноваційні форми активізації бізнесу в умовах європейської інтеграції» (державний реєстраційний номер 0115U002350), де здобувачем обґрунтовано необхідність активізації інвестиційної діяльності регіонів; «Регіональні ринки в умовах європейської інтеграції» (державний реєстраційний номер 0118U001094), де дисертантом розкрито стратегічні напрями активізації інвестиційної діяльності в регіоні в умовах європейської інтеграції.

І.Я. Коцан

Закінчення додатка Я

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

просп. Волі, 13, м. Луцьк, 43025, тел. (0332) 24-10-07, факс (0332) 72-01-23
e-mail: post@eenu.edu.ua, web: <http://www.eenu.edu.ua>, код ЄДРПОУ 02125102

19.10.2019

№

03-22/01/2019

на №

від

Довідка

про впровадження результатів наукового дослідження
аспіранта кафедри міжнародних економічних відносин
та управління проектами

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Лугової Марини Сергіївни

на тему: «Активізація інвестиційної діяльності в регіоні»

Основні теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації автора впроваджено у навчальний процес Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки під час підготовки навчально-методичних матеріалів у процесі проведення лекційних та практичних занять із таких навчальних дисциплін, як: «Основи економічних теорій», «Сучасні проблеми економіки», «Економіка регіонів», «Економіка і зовнішньоекономічні зв'язки України», «Теорія міжнародних економічних відносин», «Міжнародні валютно-фінансові відносини», а також у керівництві студентськими науково-дослідними роботами студентів факультету міжнародних відносин та студентів факультету економіки та менеджменту.

І. Я. Коцан